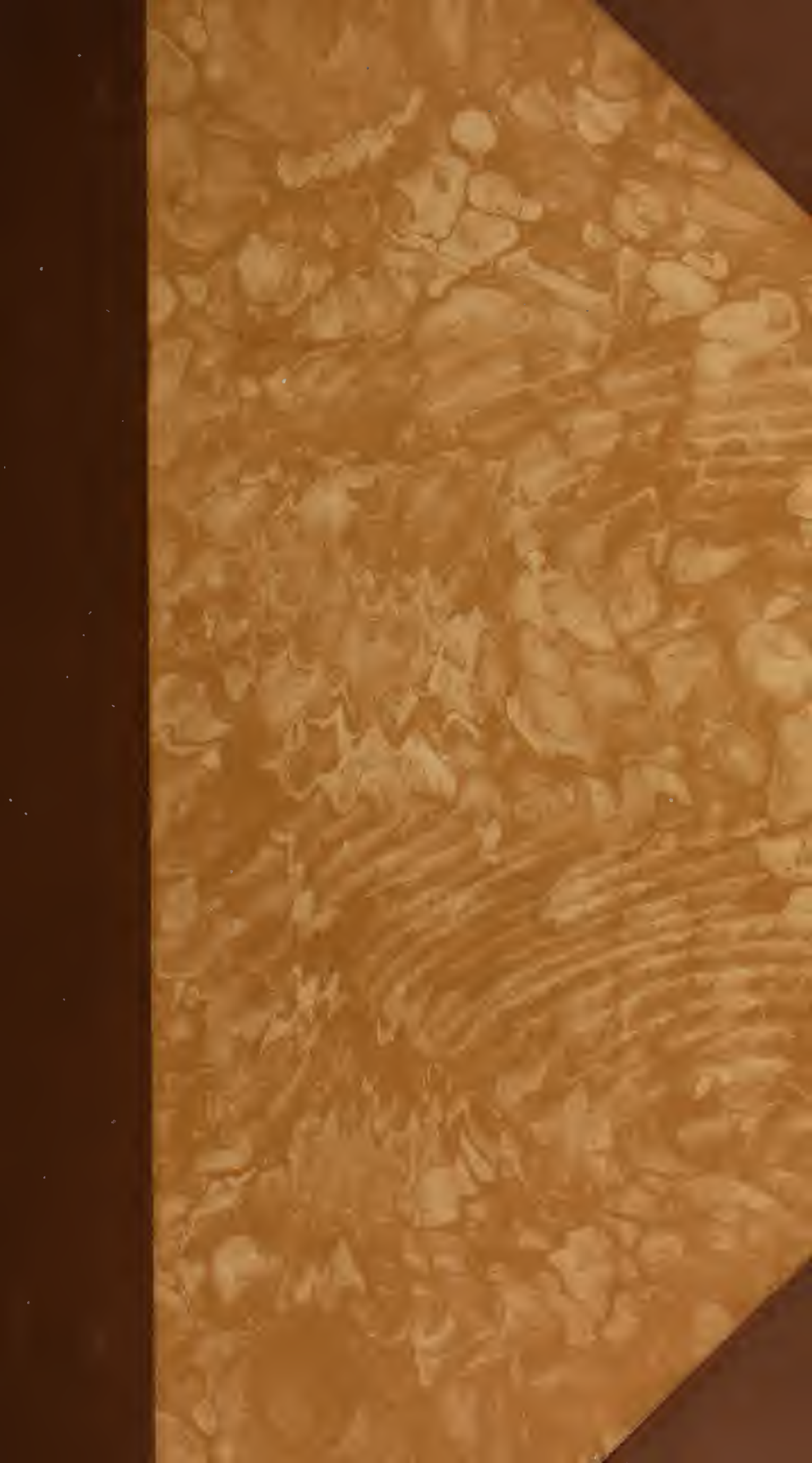

DE VERLOSKUNDE,

DOOR

DEN HEERE

J. L. BAUDELOCQUE,

LID, EN RAAD IN DE ALTIJD-DUURENDE BIJZONDERE VERGADERING VAN DE KONINGLIJKE MAATSCHAPPIJ DER HEELKUNDE, TE PARIJS; ENZ.

NAAR DEN NIEUWEN, VOORTREFFELIJK VERBETERDEN, EN AANMERKLIJK UITGEBREIDEN DRUK, UIT HET FRANSCH VERTAALD, EN MET EENIGE AANTEKENINGEN VERMEERDERD,

DOOR

A. SOEK,

CHIRURGIJN-OPERATEUR, EN VROEDMEESTER, TE LEYDEN.

MET PLAATEN.

Te DORDRECHT,

BIJ DE LEEUW EN KRAP, 1790.

AAN DEN

BEROEMDEN, EN, DOOR ZIJNE GE-

LEERDHEID EN VOORTREFFELIJKE

DEUGDEN, VEREEUWIGDEN

BAUDELOCQUE;

IN WIEN DE WELDAADIGE EN SCHOONE VERLOSKUNDE ZICH VERHEERLIJKT ZIET; UIT WIENS VLIJT EN KUNDE EEN VOORNAAM GEDEELTE VAN EUROPA NUT EN ZEGEN ERLANGT;

DEN WAERDIGEN SCHRIJVER VAN DIT NIMMER TE VOLPRIJZEN WERK, WORD DEZE VERTAALING VAN HETZELVE, UIT SCHULDIGE DANKBAARHEID VOOR ZIJNE EDELMOEDIGE BEGUNSTIGING TOT DE NEDERDUITSCHE UITGAVE, MET DE VUURIGSTE BEDE, DAT HIJ, DOOR GOD IN EENE RUIME MAATE GEZEGEND, EENEN HOOGEN OUDERDOM, TOT BLIJDSCHAP ZIJNER NAASTBESTAANDEN, MOOG BEREIKEN,

HARTLIJK TOEGEWIJD,

DOOR DEN

VERTAALER.

B E-

BERIGT

VAN DEN

VERTAALER.

Slechts een berigt — geen Voorrede? — en dat voor de Vertaaling van een Werk als dit! Juist daarom, mijne waerde Land- en Kunst-genooten! Een werk als dat van den beroemden BAUDELOCQUE, waarvan ik U de vertaaling, in onze ſpraake, mededeele, kon door eene Voorrede, van mijne hand, niet opgeluisterd, *geene waerde bijgezet* worden. Waarom toch zoude ik eene Voorrede voor deze mijne vertaaling ſchrijven? Zoude ik zulks doen om mijne Lezers met het werk zelf vooraf bekend te maaken; om zoo iets van deszelfs inhoud te vertellen? De inleiding van mijnen geachten Schrijver zegt alles wat men desaangaande zoude kunnen begeeren. Zoude ik eene Voorrede ſaamenſtellen om de gewoonte, in dit opzicht, te volgen? Belagchelijke gewoonte, voorwaar! om welke na te aapen men dikwijls de ziel moet afmatten, om een zeker onderwerp, tot

 het

het maaken eener Voorrede, uit te denken. Of, zoude ik eene Voorrede schrijven om een' glimp van Geleerdheid te vertoonen? Neen, gewis; eene geheiligde achting voor de Geleerdheid en het oogmerk van mijnen BAUDELOCQUE; de vuurigste liefde voor de weldaadige Verloskunde; en de zuiverste begeerte om in mijn leven van eenig nut te zijn, ziet daar de waare oogmerken van mijn hart! Eigenliefde!.... ja, ik hebbe eene groote maate van eigenliefde; maar dezelve rust op billijkheid — niet op waan: hij die mij immer vleid, word mijn vijand; die mij mijne gebreken aanwijst, mijn vriend en weldoener; en zulk eenen, die mij uit nijd of wangunst lastert, is *mij niets waerdig*, dan dat ik hem stilzwijgende beklaage, wegens de ongelukkige hartstogt, welke hem tot lasteren vernederde.

Ik hebbe dan niets te verrigten, dan een verslag te doen van datgene hetwelk tot de uitgave dezer vertaaling betrekking heeft.

Groot was mijne blijdschap toen ik de eerste bekendmaaking, van de drukkers dezes, las, dat zij, naamlijk, voornemens waren eene Nederduitsche vertaaling der Verloskunde van den Heere BAUDELOCQUE te drukken en uit te geven.

ven. 'Er is dan eindelijk iemand gevonden, dagt ik, welke den arbeid der vertaaling van het ſchoonſte werk over de Verloskunde, hetwelk wij tot heden bezitten, op zich heeft genomen? Wij zullen dan het voortreffelijk leerſtelſel van BAUDELOCQUE in onze moedertaal kunnen beoeffenen, en mijne Landgenooten zullen zich dien ſchat van Geleerdheid eigen maaken, waarvan zij reeds voorlang bezitters moesten wezen. Dan, zoo groot deze mijne blijdſchap was, zoo groot was mijne verwondering, toen ik, daags na dat ik die bekendmaaking gelezen had, eenen brief van dezelfde boekdrukkers ontving, bijwelken zij mij den arbeid dier vertaaling opdroegen, en mij verzogten desaangaande een toeſtemmend beſluit te nemen. Ik zal niet ontkennen dat mijn lust tot dien arbeid zeer ſpoedig de zwaarigheden, welken 'er in lagen opgeſloten, overwon: ik had de lesſen van den Heere BAUDELOCQUE uit zijnen mond ontvangen; zijne leere hem zien uitoeffenen; en zijne werken, welken hij over de Verloskunde geſchreven had, waren, reeds van den beginne dat ik mij op die kunst had toegelegd, mijne geliefde handboeken; met één woord, ik was aan de ſpreek- en ſchrijf-wijze van dien waarlijk Verloskundigen Man

gewoon, en met zijn leerſtelſel grondig bekend: ziet daar de redenen welken mij temeer overhaalden, om den mij opgedragen arbeid aan te nemen.

Schoon de uitgevers dezer aangekondigde vertaaling dezelve bij intekening aanboden (waartoe het uitgegeven berigt te algemeen bekend is, om 'er hier melding van te maaken), gingen wij daadlijk tot het vertaalen en drukken over, met oogmerk om, nog voor de maand Januarij 1789, ons eerſte Deel uit te geven. 'Er waren reeds eenige bladen in gereedheid, toen ik eenen zoo vriendelijken als verplichtenden brief ontving van den Heere BUGGE VAN DEN BOGE, voornaam Heel- en Verlos-kundigen te HAARLEM, *om mij bekend te maaken* dat 'er eene Hoogduitſche vertaaling van het werk des Heeren BAUDELOCQUE in de wereld was, door den Heere MECKEL, Hoogleeraar in de Geneeskunde, te HALLE, vervaardigd, en door denzelven met aantekeningen vermeerderd, mij in bedenking gevende, of ik niet goedvond van die aantekeningen, in mijne vertaaling, gebruik te maaken, en vervolgens gulhartig, uit ijver voor de kunst, aanbiedende, die aantekeningen voor mij te vertaalen, indien ik de Hoogduitſche taal niet genoeg mogt kun-

dig

dig zijn. Ik nam dit aanbod zoo volvaerdig aan als hetzelve mij gulhartig was opgedragen, en wij besloten om de aantekeningen van den Heere MECKEL onder onze vertaaling te plaatsen. Reeds waren 'er verscheiden bladen afgedrukt, wanneer de Heer VAN DEN BOGE, met wien ik intusschen eene oprechte vriendschap had aangekweekt, mij op nieuw eene gewigtige zaak mededeelde, naamlijk, dat 'er eene tweede uitgave der Hoogduitsche vertaaling was aangekondigd, met vermeerderde en verbeterde aantekeningen van den meergenoemden Hoogleeraar MECKEL, naar den nieuwen, zeer vermeerderden en verbeterden Franschen druk; dat 'er bijgevolg eene andere oorspronglijke *uitgave moest wezen* dan die, welke ik beezig was te vertaalen, en ik dierhalven in de noodzaaklijkheid was gekoomen, mijn werk te staaken, tot ik den laatsten Franschen druk bezat. Zoo verwonderd ik mij over dit berigt bevond, zoo verheugd was ik hetzelve nog tijdig genoeg ontvangen te hebben, om 'er mij naar te kunnen gedragen, dewijl ik anders, ik beken zulks gaarne, mijnen Landgenooten, hoewel onschuldig, een minvolmaakt werk in de handen gestopt zoude hebben, niettegenstaande mijne boekdrukkers mij verze-

zekerd hadden, dat 'er flechts ééne Fransche druk aanweezig was; waaromtrent zij mij geenzins hadden misleid, gelijk nader blijken zal.

Ik befloot dierhalven den zekerften en tevens veiligften weg in te flaan, naamlijk, met aan den Heere BAUDELOCQUE eenen brief te fchrijven, hem mijn oogmerk bekend te maaken, en zijnen bijftand tot deze onderneming te verzoeken. Het berouwde mij, zulks niet reeds in den beginne gedaan te hebben; dan, de uitgevers hadden mij vriendelijk verzogt allen fpoed te maaken tot de uitgave van het eerfte Deel: hier leerde mij de ondervinding wederom dat men zich langzaam moet fpoeden.

Ik fchreef tegelijktijdig aan den Heere MECKEL, hem verzoekende mij te melden wanneer de tweede druk zijner vertaaling ftond uit te koomen, mijn oogmerk hem bekend maakende, om zijne aantekeningen onder mijne vertaaling te plaatfen, tot welk einde ik hem vriendelijk verzogt mij flechts datgene in voorraad toe te zenden, hetwelk van zijnen nieuwen druk reeds afgedrukt mogt zijn, daar ik hoope had den nieuwen Franfchen druk welhaast te zullen bezitten; dewijl mij de bereidvaerdigheid van den Schrijver bekend was, metwelke hij al-

tijd

tijd gaarne iemand, vooral zijne leerlingen, verplichten wilde.

Ik zag mij welhaast met een vriendelijk antwoord van den Heere BAUDELOCQUE vereerd, hetwelk mij aankondigde dat 'er nog geen tweede druk van het meergenoemde werk het licht zag, maar dat 'er eene zeer vermeerderde uitgave ter perſe was. De edelmoedige Schrijver bood mij niet alleen allen bijſtand tot de goede uitvoering mijner vertaaling aan, maar beloofde mij daar teboven, van tijd tot tijd, het reeds afgedrukte te zullen toezenden, om mij niet te doen wagten tot het werk geheel afgedrukt in het licht zoude koomen.

Te vergeefs wachtte ik een antwoord van den Heere MECKEL, waarom ik hem andermaal ſchreef, hem zelfs den brief, welken ik van den Heere BAUDELOCQUE ontvangen had, tot zijn narigt, mededeelende; maar noch op mijnen eerſten, noch op mijnen tweeden brief, hebbe ik eenig antwoord van den Hoogduitſchen Profesſor bekoomen.

De reden van deze nalaatigheid is voor mij een raadſel, hetwelk ik misſchien zoude kunnen uitleggen; maar ik liep dan veelligt gevaar om eenige ſcherpe aanmerkingen te moeten maaken, die zeldzaam nuttig kunnen zijn: liever wil ik

ik mij alle onbeleefdheden, mij aangedaan, getroosten, dan mijne ziel die rust te ontnemen, welke zij fteeds in de goedkeuring haarer bedoelingen vind, bij diegenen welken het algemeen belang boven eene verkeerde eigenliefde weeten te fchatten.

De Heer BAUDELOCQUE hield getrouw deszelfs mij gegeven woord. Zoo rasch de ftrenge koude van den voorleden winter, waardoor de drukpers eenen geruimen tijd had ftil geftaan, eenigzins verminderd was, zond hij mij een gedeelte van den nieuwen druk zijns werks, en ik zag mij in de gunftige gelegenheid om mijne vertaaling weder te kunnen aanvangen, of liever, geheel op nieuw te beginnen, dewijl mij het reeds afgewerkte, naar den eerften druk, in geenen deele konde dienen, uit hoofde van de aanmerklijke vermeerderingen, welken voorwaar tot verbetering ftrekken, die 'er in den nieuwen druk gevonden worden: getroostende de drukkers zich mede die fchade, welke zij door het vernietigen der reeds afgedrukte bladen moesten lijden.

Dan, niettegenftaande de edelmoedige hulp welke mij door den Heere BAUDELOCQUE bewezen wierd, om, als het ware, onze uitgave zoo nieuw te doen

doen zijn als de nieuwe Franſche; werd daartegen een beletzel geblooren, hetwelk door ons niet kon worden opgeruimd. Het is een algemeen en nuttig gebruik om de Voorrede van een werk het allerlaatst te drukken; ik had de inleiding van onzen Schrijver dierhalven nog niet ontvangen, toen ik reeds ons eerſte deel geheel had afvertaald, en zelfs de verbeterde, met de twee geheel nieuwe plaaten, waren nog in handen van den Parijsſchen boekdrukker. Deze vreesde eenige ſchade door onze uitgave te zullen lijden, als hebbende een aanmerklijk aantal exemplaren van den eerſten druk in onze Republiek verkoft, van welk voordeel hij thans meende geen genot te zullen hebben: hij zogt dierhalven een middel om zich ſchadeloos te ſtellen, naamlijk, door onze drukkers zoo goed als te willen dwingen om zoo veele ſtellen plaaten, als 'er tot onze oplage nodig waren, van hem te koopen, en dat wel tot eenen zeer hoogen prijs. Dit middel was hem bij de Engelſchen, welken mede met de vertaaling van dit werk beezig zijn, gelukt: mijne drukkers, niet onnoozel genoeg zijnde om zoo maar alles den Parijsſchen drukker in te willigen, juist om dat de Engelſchen zulks hadden gedaan, beloofden hem eenen

vrij

vrij goeden prijs voor een bepaald aantal ſtellen der plaaten, bij voorraad van die, welken tot het eerſte Deel behooren; maar hij bleef bij zijnen vollen eisch, en zelfs vergenoegde hij zich niet met den voorſlag, om naamlijk bij voorraad de zeven eerſte plaaten, tot het eerſte deel behoorende, afzonderlijk te leveren, onder bedreiging, dat, zo wij in zijnen vollen eisch niet bewilligden, wij noch de inleiding, noch de plaaten eerder konden bekoomen, dan na de uitgave van het oorſpronglijk werk. Hoe zeer de Heer BAUDELOCQUE genegen was om onze vertaaling te begunſtigen, konde hij ons in dit geval niet van dienst zijn: het deed hem hartelijk leed, ſchreef hij mij, in een zijner brieven, dat hij mij niet krachtdaadiger kon bewijzen, hoe bereid hij was om mij dienst te doen, en mijnen arbeid der vertaaling te begunſtigen, naardien hij het handſchrift van zijn werk, nevens de plaaten, geheel aan zijnen drukker had afgeſtaan: hij beloofde mij nogmaals allen bijſtand waartoe hij zich in ſtaat zoude bevinden, en verbond zich, mij de inleiding, als mede de plaaten, zoo rasch hij dit alles konde bekoomen, te zullen toezenden.

Wij beſlooten dan liever te wagten met de uitgave van ons eerſte deel, tot wij

het

het noodige uit handen van den vriendelijken Schrijver zouden ontvangen hebben, dan dat wij de onbillijke eisſchen van den Franſchen drukker inwilligden; en ziet hier, Kunstlievende Landgenooten! de waare reden der vertraging van de uitgave onzer vertaaling, welke wij vertrouwen dat bij U als gewigtig zal worden aangenomen.

De Heer BAUDELOCQUE volbragt niet alleen zijne beloften, van mij alles ten ſpoedigſte te zullen toezenden, daadlijk na de uitgave van den nieuwen druk zijns werks, maar bood mij hetzelve ten geſchenke aan; gaf mij wijders vrijheid om, op mijn verzoek, mijne vertaaling aan hem te mogen opdragen, en deed mij, tot overmaate van die toegenegenheid, welke hij mij reeds bewezen had, de toezegging, van mij eerlang de tekening van zijne beeldtenis te zullen toezenden, welke wij voornemens zijn, op eenen geſneeden tytel, aan onze geëerde Intekenaaren, bij een volgend deel, af te geven.

Wij ſtelden, om nu allen ſpoed aan onze zijde tot de uitgave te maaken, de plaaten in handen van drie kundige en naauwkeurige plaatſnijders, dewijl het voor éénen onmooglijk was om dezelven nog dit jaar af te werken: wij twijffelen

** geen-

geenzins of onze gravure zal de goedkeuring van deskundigen erlangen.

De Fransche uitgave ziet dierhalven naauwlijks het licht, of ziet daar ons eerste deel mede in de wereld. Niets, dan toevallen aanwelken het menschlijk leven onderworpen is, zal ons thans kunnen hinderen om, in de uitgave der volgende deelen van dit werk, allen spoed te maaken, schoon men zich kan verzekerd houden, dat wij, om de naauwkeurigheid te betrachten, eenen langzaamen, boven eenen overhaasten en te spoedigen voortgang, altijd den voorrang zullen geven, zonder zulks nogthans als een bedeksel voor eene onverschoonbaare traagheid te zullen beezigen.

In de vertaaling heb ik alle slaafsche navolging zorgvuldig vermeden: ik hebbe de leerstelling van den Heere BAUDELOCQUE in zulk zuiver Nederduitsch uitgedrukt als mij mijne vermoogens vergunden, zonder, zoo ik meene, het weezenlijke uit het oog te verliezen, of liever, zonder de waare denkbeelden van den oorspronglijken Schrijver te verbasteren.

De aantekeningen welken door den Heere BAUDELOCQUE zelf vervaerdigd zijn, waaronder zeer veele nuttige en leerzaame waarnemingen gevonden worden,

den, zijn door cijfferletters kenbaar, en dragen geen verder kenteken, gelijk die van den Heere MECKEL, en van mij, zijnde die van den eerſten met de letter M. ondertekend, en aangewezen door A. B. enz., terwijl die van mij met de letter V. getekend zijn, en met (*) (†) (‡) aangeduid worden.

Ik hebbe mijn eerſte oogmerk, om naamlijk alle de aantekeningen van den Hoogleeraar MECKEL, welken zeer menigvuldig zijn, onder mijne vertaaling te plaatſen, niet gevolgd, dewijl ik de meesten niet gewigtig genoeg geoordeeld hebbe, om 'er den druk zoo aanmerklijk door uit te breiden, en bijgevolg het Werk kostbaarer te maaken. De Heer BAUDELOCQUE zelf ſchreef mij onlangs, *dat hij geen het minſte gebruik van de aantekeningen des Heeren* MECKEL *had gemaakt, om dat hem de belangrijkſte van dezelven waren voorgekoomen alleen tot het ontleedkundig deel betrekkelijk te zijn, hetwelk hij reeds genoeg ontwikkeld, en nogthans, bij de tegenwoordige uitgave, meerder had uitgebreid.*

Ik hebbe dezelven echter niet allen agter gelaaten: ſommigen hebbe ik eene plaats waerdig geoordeeld, en zal mij in het vervolg dezelfde vrijheid aanmaatigen om alleen van die aantekenin-

gen, welken ik nuttig keure, gebruik te maaken.

Schoon de kunstwoorden door den Schrijver niet opzettelijk in het Latijn aangetekend zijn, naardien de Franſchen zich te vreede houden met hunne moedertaal, hebbe ik nogthans noodig gekeurd om dezelven, ſchoon ſlechts éénmaal voor elk woord, in het Latijn 'er bij te voegen, en onder aan, of, waar zulks gevoeglijk kon geſchieden, op den kant, te plaatſen; hetgene ik in elk bijzonder boekdeel in acht zal nemen.

Met de zucht om in mijn leven van eenig nut te zijn, gaat de zuiverſte wensch gepaard, dat deze vertaaling dit heilzaam oogmerk moog bereiken, om de ſchoone Verloskunde in mijn Vaderland uit te breiden, en deszelfs inwooneren tot nut te ſtrekken: de vervulling van dezen wensch zal een groot deel van het geluk mijns levens uitmaaken, en tevens het beste loon op mijnen arbeid zijn.

LEYDEN,
10 December, 1789.

APPROBATIE.

Ik hebbe, op bevel van mijnen Heere den zegel-bewaarer, een handfchrift geleezen, hetwelk ten opfchrift heeft; DE VERLOSKUNDE, door den Heer BAUDELOCQUE, Lid van de Koninglijke Maatfchappij der Heelkunde, enz.

Schoon dezen gewigtige tak der Geneeskunde, welke deszelfs uitbreiding aan den ijver en de volgzucht van de Heelkunstoeffenaaren dezer Eeuw, fchuldig is, met zoo veel voorfpoed in onze dagen is aangekweekt; fchoon de ftoffe, door den zwaaren arbeid, tot opbouw der kunfte aangewend, en de gelukkige ontdekkingen van veele verloskundigen, fchijnt uitgeput te wezen, zal men in dit werk, om deszelfs verdienftelijke wijze van verklaaring aanprijzingwaerdig, nog nieuwe en belangrijke zaaken ontdekken. Het befpiegelend deel der kunfte heeft mij toegefcheenen overeenkomftig met de waarheden der natuur, en de gronden op eene vaste en verlichtte uitoeffening gevestigd te zijn: om welke redenen ik dit werk den druk overwaerdig keure.

Te PARIJS, den 18 September, 1780.

Getekend:

FERRAND,

Koninglijk opziener.

EXTRACT
Uit de Registers van de Koninglijke Maatſchappij der Heelkunde.

In dato 15 Februarij, 1781.

Mijne Heeren CHOPART en DESAULT, welken als Commisſarisſen benoemd waren, tot onderzoek eens werks van den Heere BAUDELOCQUE, getijteld: DE VERLOSKUNDE, in hun berigt gezegd hebbende, dat deze verhandeling een volledig leerſtelſtel over het beoeffenend deel der Verloskunde in zich bevat, waarvan de grondregelen met bevatlijkheid en klaarheid betoogd zijn, heeft de Maatſchappij deze goedkeuring bekrachtigd, en den Heere BAUDELOCQUE vergund, aan het hoofd van dit werk den tijtel te voeren, van *Medelid in de altijd-duurende bijzondere vergadering van het Collegie van de Koninglijke Académie der* HEELKUNDE. Ten bewijze van hetwelke ik hem ter hand geſteld hebbe dit Extract uit de Registers, hetgene ik waarachtig verklaare.

Te Parijs, den 21 Februarij, 1781.

Getekend:

LOUIS,
Altijd-duurend Secrétaris van de Koninglijke Académie der Heelkunde.

EX-

EXTRACT
Uit de Registers van de Koninglijke Maatſchappij der Heelkunde.

In dato 9 Julij, 1789. (*).

De Heeren CHOPART en ANT: DUBOIS, als Commisſarisſen aangeſteld zijnde, tot onderzoek van de verhandeling over de VERLOSKUNDE, door den Heere BAUDELOCQUE, hebben berigt: dat, daar de eerſte uitgave van dit werk de goedkeuring der *Académie* was waerdig bevonden, uit hoofde van de bondige grondregelen, nevens de klaarheid, waarmede dezelve was voorgeſteld, deze tweede hen toeſcheen nog veel beter de toejuiching der Maatſchappij verdient weg te dragen, met opzicht tot de verbeteringen en aanmerklijke vermeerderingen, welke de Schrijver tegenwoordig in deszelfs werk heeft gemaakt: de Maatſchappij vergund, bijgevolg, aan den Heere BAUDELOCQUE den tijtel van *Raad in de altijd-duurende bijzondere vergadering van de Koninglijke Maatſchappij der* HEELKUNDE aan het hoofd dezer verhandeling te voeren, en dezelve, onder deszelfs *Privilégie*, te doen drukken. Ten bewijze van hetwelke ik dit Extract getekend hebbe, hetgene ik verklaare waarachtig, en met de Registers overeenkomſtig te zijn.

Te Parijs, den 10 Julij, 1789.

Getekend:

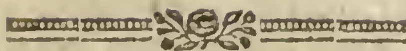
LOUIS,
Altijd-duurend Secrétaris van de Koninglijke Académie der Heelkunde.

(*) Dit en de twee voorgaande ſtukken, hoewel dezelven tot onze Nederduitſche uitgave niet volſtrekt behooren, kunnen onzen Landgenooten ten bewijzen ſtrekken, met welk eene aanzienlijke goedkeuring, den eerſten, bijzonder den tweeden druk der Verloskunde van den Heere BAUDELOCQUE, door de alömberoemde Maatſchappij der Heelkunde te PARIJS, is vereerd geworden. (Vertaaler).

De Verloskunde is zoo edel met opzicht tot derzelver onderwerp, als nuttig uit hoofde van haar einde: zij alleen geniet het voorrecht, om, dikwijls door eenen enkelen handgreep, tegelijktijdig verſcheiden weezens te redden. Welke krachtige drangredenen om den naijver op te wekken!

LEVRET.

IN-

INLEIDING.

NIET tegenſtaande den roemruchtigen voortgang welke de Verloskunde, ſedert het einde der laatſte eeuwe, hoe langs hoe meer, gemaakt heeft, en in weerwil van de menigvuldige werken, welken over deze ſtoffe ten voorſchijn kwamen, meenden wij echter dat 'er nog iets ter verrigting, tot derzelver bevordering, overſchoot, vooral ten nutte van jongelingen, welken zich tot de beoeffening van deze kunst voorbereiden. Op de herhaalde verzoeken van het groot aantal der genen welken onze lesſen gevolgd hebben, en toen nog volgden, ondernamen wij dezen arbeid, waarvan de eerſte uitgave in het jaar 1781 in het licht verſcheen. Wij gaven ons des te gewilliger tot dien arbeid over, naardien wij, na de bekende werken wel overwoogen te hebben, ons belemmerd vonden in de keuze, welk van dezelven hen nuttig was, om zich tot onze lesſen voor te bereiden, of zich in het vervolg die zaaken te herinneren, welken altijd aan het ge-

geheugen ontflippen (a); want niet één van deze werken behelst een volledig leerftelfel over het gedeelte der kunst hetwelk de bewerking betreft, daar hetzelve voornaamlijk het onderwerp onzer lesfen uitmaakte. Men zoude zich van alle deze gefchriften moeten voorzien, om den fchakel te hebben der grondregelen welken aan deze kunst eigen zijn, en echter zoude 'er iets, om aan de begeerte te voldoen, overblijven. De dwaaling is in de meesten zoo naauw aan de waarheid verknogt, en de voorfchriften bevinden zich, behalven dat, in dezelven door eene zoo dikke wolk omgeven, dat hunne opftellers flechts voor zichzelven fchijnen gefchreven te hebben. Voegt hierbij, dat naauwlijks één van dezen volkoomen gelijk is met zichzelf; dat fchier niet één van dezelven met zijne grondftellingen niet bij herhaaling tegenftrijdig word bevonden; bij elken ftap zich niet geftuit bevind, of zich van den weg verwijdert dien

(a) Deze laatfte bedenking heeft ons overgehaald om deze nieuwe uitgave aanmerklijk te vermeerderen, op dat diegenen welken onze lesfen niet gevolgd hebben, en eenigen prijs op dit verlies mogten ftellen, daaromtrent vergoeding erlangen, naardien eene te uitgebreide praktijk, ons niet meer, gelijk voorheen, vergunt, de Verloskunde in het openbaar te onderwijzen, zonder nogthans te verzekeren dat wij niet meer zouden ondernemen om dezelve elk jaar eenmaal te verhandelen.

dien hij zich heeft afgeſchetst, of getragt heeft af te ſchetſen.

De Verloskunde is nogthans een kunst van uitoeffening; een kunst wier grondregelen zeker zijn, en van welke alle de bewerkingen, als het ware, tot eene meetkundige zekerheid gebragt kunnen worden: want de verloſſing is niet anders dan eene werktuiglijke daad, welke aan de wetten der beweeg-kracht is onderworpen. Onder dit gezichtpunt hebben wij dezelve aangemerkt, en, zo LEVRET en SMELLIE, met hunne opvolgers, ditzelfde beginſel niet hadden aangekleefd, zoude deze kunst, in hunne handen, geene de minſte vordering gemaakt hebben: terwijl tevens een der kundigſte Geneesheeren dezer eeuwe zulk een gunſtig oordeel over die kunst niet zoude geſtreken hebben, gelijk hij, omtrent dertig jaaren geleden, over dezelve heeft geveld: „ Het verſchilt weinig (zeide hij in „ dien tijd, dat de kunst van te verloſſen haare „ volkoomenheid niet bereikt heeft, en dat de „ bewerkingen, welken men in de uitoeffening „ dier kunst te verrigten hebbe, niet ſchier ge„ bragt zijn tot eene meetkundige zekerheid: en „ men moet zich hierover niet verwonderen, „ (voegde hij hierbij) want, na alles wel overwogen „ te hebben, bepaalt zich de Verloskunde tot de „ volgende werktuigkundige ſtelling: *eene rekbaa„ re holligheid, van eenen zekere omtrek, vooron„ derſteld zijnde, daaruit een buigzaam lighaam, „ van eene bepaalde lengte en dikte, af te leiden, „ door eene, tot eenen zekeren graad, verwijdering*

„ *toelaatende opening*" (*b*). Deze ſtelling zoude naauwkeuriger geweest zijn, indien derzelver voorſteller gezegd had: *midden door eene beenige buis, van eenen bepaalden vorm, van eene geſtelde rigting en wijdte, en voor gééne ſoort van verwijdering bekwaam;* want wie is onkundig dat de hals der baarmoeder, en de overige zachte deelen, welken bij het gemeen den doortogt geheeten worden, voor eene zeer aanmerklijke uitrekking vatbaar zijn? Het is om dit einde te bereiken, tot hetwelk de Heer Astruc geloofde de Verloskunde, in zijnen tijd, reeds gevorderd te zijn, dat wij onze vermoogens hebben aangewend om de regels dezer kunst ſaamen te voegen en vast te ſtellen. Indien de leezing van de ſchrijveren ons hiertoe tot eene groote hulp verſtrekte, zal men nogthans bemerken dat de Natuur ons veel nuttiger was, en dat wij dezen arbeid niet ondernamen, dan na deze voedſter der wetenſchappen eenen geruimen tijd beoeffend te hebben.

Wij zijn van gedagten dat het boven het bereik dier genen was, welken, door de ervaarenis, niet genoeg onderwezen waren om de dwaaling dier mannen, wiens aanzien en eene meerdere of mindere ſchitterende letter-geleerdheid dikwijls alle deszelfs verdienſten uitmaakten, te onderſcheiden van de grondige waarheden, door anderen gevestigd, welken minder roems genoten. Dit is het gebrek hetwelk men in die kabi-

(*b*) Astruc, *l'Art d'acc. reduit a ſes principes.*

binet-werken ontdekt, welken den eersten stap hunner schrijveren, in de uitoeffening der kunst, waarvan gehandeld word, hebben voorgegaan. Door zoodanige geschriften alleen, bleef, geduurende meer dan twee duizend jaaren, de leere van HIPPOCRATES, over hetgene deze kunst betreft, in weezen, schoon verre beneden die van het grootste deel der verloskundigen van de laatste eeuw, welken men heden niet aanhaalt dan met een soort van droefheid over hun verlies. De Natuur te laaten werken, wanneer het kind zich goed aanbied; hetzelve in die ligging te herplaatsen, wanneer het zich in eene andere vertoont, deszelfs bekkeneel te openen; het van zijne ledemaaten in den schoot der moeder te ontdoen, en daaruit met haaken af te rukken: ziet daar de leere, welke zoo menigvuldig is voorgesteld, en hoedanig de staat der Verloskunde, met *weinig verschils, nog was*, ten tijde van den vermaarden AMBROSIUS PARÉ! Zo die grooten man tot deze kunst niet veel heeft toegevoegd, heeft hij ten minste den ijver van de Fransche Heelmeesters, tot voordeel dier kunst, opgewekt en aangemoedigd, wien het genoegzaam eeniglijk was opgedragen om haar tot derzelver volkoomenheid te brengen.

MAURICEAU is de eerste uit hun midden wiens geschriften den stempel dragen van door eenen waarlijk verloskundigen man voortgebragt te zijn, en zij kunnen, naar dien tijd gerekend, vergeleken worden met die van SMELLIE en LEVRET. MAURICEAU heeft, in den schoot

der

der uitoeffening van deze wetenſchap zelve gevormd zijnde, alle derzelver moeielijkheden gekend: indien hij dezelven niet allen op gelijke wijze wist te boven te komen, was zulks om dat de kunst het werk niet konde zijn van eenen mensch! Na hem kwamen VIARDEL, PEU, PORTAL, VAN DEVENTER, AMAND, DE LA MOTTE, veele anderen, en eindlijk SMELLIE en LEVRET, met hunne navolgeren, ten voorſchijn. Met dezen laatſten tijd neemt het luisterrijkſte tijdſtip van de verloskunde eenen aanvang: naardien de TANG (*Forceps*), welke eerst korten tijd te vooren bekend was geworden, maar naauwlijks eene ruwe ſchetſe ontvangen had, door de handen van deze twee vermaarde mannen, en vooral door die van den Heere LEVRET, eenen nieuwen vorm verkreeg, waardoor de verloskunde eenen zoo gewigtigen dienst wierd betoond, dat het weezen van die kunst als het ware geheel veranderde; men zag toen de haaken, en andere werktuigen van ſoortgelijken aart, verwerpen, waarvan men zich dikwijls in de treurige noodzaaklijkheid vond gebruik te moeten maaken, tot afhaling van het ongelukkig kind uit den ſchoot der vrouwe, hetwelk men niet konde behouden dan door de moeder op te offeren! En, indien deze werktuigen thans nog in gebruik zijn, zal ten minſte een bekwaam Verloskunstoeffenaar dezelven niet in het werk ſtellen, dan na dat hij van den dood des kinds verzekerd is.

Lieden zonder ondervinding zullen zich te vergeefs vermoeien met te verbreiden, dat de tang

meer

meer ſchaadelijk dan nuttig aan de Maatſchappij is geweest: ſchoon genoodzaakt deze droevige waarheid te moeten toeſtemmen, zullen wij dit werktuig in geen minder voordeelig daglicht ſtellen dan diegeenen gedaan hebben, welken zich van hetzelve met oordeel en regelmaatigheid wisten te bedienen. Het is geenzins de tang welke moorddaadig was, maar de uitoeffenaar der Verloskunde, welke gebrek aan oordeel had om dezelve naar behooren aan te leggen. Men moest zich niet aankanten tegen derzelver op bondige redenen rustend gebruik, maar tegen het misbruik, hetwelk eene groote menigte Verloskunstoeffenaaren, welken alleen den naam van Verloskundigen droegen, van dezelve gemaakt hebben. Het zoude overbodig zijn wanneer wij hier de vreemde ſtelling van eenen Geneesheer beſtreeden, welken, tien jaaren geleden, heeft durven verbreiden, dat dit werktuig uit de Verloskunde moest verbannen worden, indien 'er geen aanmerklijk heil uit konde voortſpruiten (*c*); daar men dien Geneesheer, eenige jaaren vroeger, over dat eigen werktuig loffpraaken heeft hooren uitboezemen, en toeſtemmen, dat hetzelve een *uitmuntend*, een *dierbaar kunsttuig* was, *waarvan het menschdom de grootſte voordeelen getrok-*

(*c*) ALPH. LE ROI, *Obſerv. & réflections ſur l'opération de la ſijmphijſe, & les accouchemens laborieux*, 1780.

trokken had (*d*). Ten einde de beweegreden, om welke hij de tang veroordeelt, kracht bij te zetten, houd hij ſtaande, dat SMELLIE dezelve geen tien maalen, in den tusſchentijd van dertig jaaren had aangewend; dat VAN DEVENTER 'er zich nooit van bediend heeft; en eindelijk, dat hijzelf de tang ſlechts tweemaal had in gebruik geſteld, 'er nog bijvoegende, dat hij zulks niet zou gedaan hebben wanneer hij toen zoo veel ervaarenheid, als tegenwoordig, bezeten had.

Is het dan vreemd, dat een man, welke in de uitoeffening der verloskunde zoo min ervaaren is, als die Geneesheer in dien tijd was, de tang ſlechts tweemaal in den loop van zes of zeven, en niet van twaalf jaaren, gelijk hij vanzich geeft, heeft in het werk geſteld? Dat VAN DEVENTER (van wiens werk de eerſte Latijnſche druk van 1701, en de tweede van 1725 is) zich niet bediend heeft van een *werktuig*, hetwelk hij niet gehouden was te moeten kennen; dewijl, volgens de belijdenis van den berisper zelf, en van verſcheiden andere Schrijvers, welken getrouwer in hunne dagtekeningen en verhaalen waren dan hij, de tang niet regt is bekend geweest dan in het jaar 1734, en zelfs in 1735, inwelken tijd CHAPMAN haar algemeen heeft gemaakt. Wat SMELLIE betreft, men opene des-

(*d*) Dezelfde, *Introduction historique à l'etude & à la pratique des accouchemens*, 1776.

deszelfs verzameling van waarnemingen, en men zal zien dat hij ten minste vijfenveertig, in plaats van tien maalen, van dit werktuig gebruik heeft gemaakt, en dat hij dikwijls leetwezen gehad heeft, 'er zich niet meermaalen van bediend te hebben. Niemand stelde in de tang meer vertrouwen dan SMELLIE; niemand heeft 'er het gebruik algemeener van gemaakt, en 'er zich met meerder regelmaatigheid en goed gevolg van bediend.

Dat de tang aan verscheiden kinderen het leven heeft gekost, zoude men niet kunnen tegenspreeken; dat veele andere kinderen, welken door dit middel uit den schoot der moeder zijn afgehaald, natuurlijk het aanweezen hadden kunnen verkrijgen, is niet minder waarachtig; maar volgt daaruit dat de tang een onnuttig, en een moorddaadig werktuig is? Dit zoude ten meeste bewijzen dat zij niet *altijd noodzaaklijk is*; dat zij in alle gevallen wanneer de vrouw niet door de natuur verlossen kan, echter niet te passe koomt; dat een iegelijk de omstandigheden niet weet te bepaalen, inwelken men tot haar de toevlugt nemen moet; noch de wijze kend van dezelve aan te leggen, met één woord, dat zeer veelen onkundig in hetgene zij verrigten. Wanneer het aleens beweezen ware dat SMELLIE de tang slechts tien, in plaats van vijfenveertig maalen, had aangewend, even gelijk het is aangetoond dat VAN DEVENTER 'er zich niet van heeft kunnen bedienen; en dat de Geneesheer, welke haar veroordeelt, dezelve slechts twee maalen heeft gebruikt, bij gelegen-

heden inwelken hij de tang had kunnen misſen, zouden deze redenen dan gewigtig genoeg zijn, om dezelve uit de verloskunde geheel te verbannen? Wat zullen die geneesmiddelen beter, dan dit werktuig, verrigten, doorwelken die Geneesheer voorgeeft, *de verloskunde tot haare eerſte eenvouwigheid weder te brengen; die gevaarlijke oogenblikken, welken afſchrik baaren, voor te koomen, in welke oogenblikken die kunst zich niet anders kan openbaaren, dan als geweldig en vernietigend.* Wat zullen die wrijvingen met warme doeken op den buik der vrouwe teweeg brengen, welken hij zoo zeer aanprijst, *om de buitenſte laag van de vezelen der baarmoeder, wier werking de binnenſte laag moet beheersſchen, te verſterken, op dat zich de verlosſing volbrenge?* Wat zullen, zegge ik, alle deze middelen ten uitvoer brengen, in geval van beklemming des hoofds; in dat, waarin het hoofd is terug gehouden aan de onderſte engte van het bekken, dewijl deszelfs afmeetingen die van deze engte overtreffen; in die gevallen van eene doodelijke bloedſtorting, welke in dat tijdſtip ontſlaat, wanneer reeds het hoofd al telaag is neergedaald, om hetzelve te kunnen terug voeren, en het kind te keeren; eindelijk, wanneer het hoofd, tot denzelfden graad van laagheid gevorderd zijnde, de navelſtreng, waarvan eene meerdere of mindere lange bogt naar buiten hangt, ſterk drukt? enz. enz. Dat wij aan den tijd overlaaten om het vooroordeel, of de kwaade trouwe te verdrijven, welken eene diergelijke veroordeeling hebben ingegeven.

Wij

Wij zullen hier van de werken welken over de Verloskunde ten voorfchijn kwamen geene optelling doen: een geheel boekdeel zoude naauwlijks toereikende zijn om 'er de naamlijst van te bevatten, en hetgene wij zouden te zeggen hebben van die, welken het meeste bekend zijn, zoude de paalen eener inleiding te veel te buiten gaan. Eene menigte lieden hebben reeds de gefchiedenis dezer kunst bekend gemaakt; maar het zoude niet gemaklijk vallen, om, uit dat getal, diengenen volmaakt te onderkennen, die de twee eerfte fchakels van de keeten der grondregelen, welken deze kunst faamenftellen, vereenigd heeft; hen, welken nieuwen 'er aan hebben toegevoegd, en diegenen, die de meeste verdienften in deze verkregen hebben. Wij befpeuren in deze gefchiedkundige proeven, dat men dikwijls overbodige lofſpraaken heeft toegezwaaid aan zulken, welken de minfte verdienften hadden; dat men den waaren Verloskundigen niet genoeg onderfcheiden heeft van hen, welke flechts den naam daarvan voerde; eindelijk, dat de Schrijvers van het grootfte deel dezer proeven niet die vereischten hadden welken zij moesten hebben, om de werken van eenen MAURICEAU, eenen SMELLIE, en eenen LEVRET op hunne juiste plaats te fchikken, en dezen uit den drang der gefchriften van eenen VIARDEL, PEU, PORTAL, VAN DEVENTER, AMAND, en van een oneindig aantal anderen, wier werken nogthans niet te verwerpen zijn, op eenen behoorlijken afftand te plaatfen.

 Men

Men zal weinige aanhaalingen van ſchrijvers vinden in dat werk, hetwelk wij, openbaar maaken. Daar wij niet konden vermijden 'er eenigen bij te brengen, hadden wij wel gaarne niets dan lof gegeven aan de ſchrijveren welken wij 'er in genoemd hebben; maar hunne voornaame dwaalingen te berispen, en dezelve te leeren kennen, die arbeid was niet even heilzaam tot opbouw van de kunst? Het was noodzaaklijk den geest der leerlingen 'er voor te behoeden, voorwelken het ſchitterende van het valsſche dikwijls meerder aantrekkelijkheid heeft, dan het waare, hetgene zij zoeken. Het zoude ons leed doen zo 'er zich iemand door beleedigd keurde, en onze aanmerkingen van eene hekelzucht toeſchreef, offchoon elk ſchrijver zich aan berisping bloot ſtelt, met in het openbaar te ſchrijven. Onze eigenliefde zal zich niet gekwetst achten, indien anderen zich de moeite willen geven om die feilen te berispen welken in dit werk ingeſlopen kunnen zijn. Wij zullen die nuttige aanmerkingen welken men ons zal kunnen maaken, ſtilzwijgende, tot ons voordeel gebruiken, tot eene andere uitgaave ons in ſtaat ſtelt om de ſchrijvers daarvoor te bedanken; maar met verontwaerdiging nederzien op zulke tegenſchriften, welken den ſtempel van onkunde, van afgunst, of, van kwaadaartigheid draagen, gelijk wij reeds getoond hebben te doen (*e*). Aan onze leerlingen

(*e*) Wij hebben echter gemeend dat het ons belang, en tevens dat van de menschlievendheid was, van dit oo-

gen alleen ligt ons gelegen de bondigheid onzer grondregelen te bewijzen, dewijl het voor hun, en op hunne aanhoudende verzoeken is, dat wij dezelven voor de tweede maal algemeen maaken.

Indien veele mannen, zich door hunne geſchriften vereeuwigende, zich aan hunnen evenmensch nuttig maakten, is 'er een groot aantal anderen, wiens gaven, om dus te ſpreeken, met hen begraven zijn, aanwelken de Maatſchappij niet minder zoude hebben ſchuldig geweest, indien al te menigvuidige bezigheden, of een te vroege dood, hen niet belet hadden, de vrugt van hunnen arbeid, en hunner ondervinding algemeen te maaken. Een van deze laatſten is 'er, wiens nagedachtenis wij altijd, met vermaak, de ſchatting van erkentenis zullen toebrengen, welke hij rechtvaerdiglijk op ons verkregen heeft: Solaijrès (*f*), met wiens achting wij ons begunſtigd

---

oogenblik ons te bedienen om de pijlen af te keeren, welken twee bedillers, op de eerſte uitgave van ons werk, getragt hebben af te ſchieten. Wij hebben ons in het bijzonder bepaald om die, van eenen Heelmeester te Brussel, aan te toonen, welke veeleer geſchreven ſchijnt te hebben om zich wijd te doen kennen, dan om te onderwijzen: terwijl wij eenigermaate aan den tijd overlaaten, om die van den Heere Alph. le Roij te verſtompen.

(*f*) Solaijrès de Renhac, Doctor in de Genees- en Heel-kunde, lid van de Faculteit, en van de Ko-

ſtigd vonden, is de man waarvan wij ſpreeken, dien wij nogthans minder om den perſoon beweenen, dan om het verlies van zijne grondige geleerdheid, in de kunst waarover wij handelen, welke hij onder ons, met de grootſte onderſcheidenheid heeft uitgeoeffend. Hetgene ik uit zijn leerſtelſel hebbe kunnen verzamelen, zoude den prijs van dat verlies niet kunnen verminderen, naardien de man mij zijn vernuft, met deszelfs verkregene kundigheden, niet heeft kunnen nalaaten.

So-

Koninglijke maatſchappij der wetenſchappen, te Montpellier, kwam, na aldaar de Ontleed- en Heelkunde, een geruimen tijd, met zoo veel begaafdheid als vrugt, uitgeoeffend en onderwezen te hebben, te Parijs, alwaar hij, met onderſcheiding, ontvangen wierd, door den Heere *De la Martiniere*, welke hem overhaalde zich te doen aannemen onder het getal der genen welken ons Collegie ſaamenſtellen. Dit waerdig hoofd der (Franſche) Heelmeesters, droeg zelfs de kosten der aanneming van Solaijres, welke ſtond aangenomen te worden, en benoemde hem, bij voorraad, tot Hoogleeraar aan de oeffen-ſchoole (*école pratique*), in afwagting deszelfs verdienſten door eene verhevener plaats te kunnen vergelden (†).

(†) Hij is in den bloei van zijn leven geſtorven, terwijl hij mede als Heelmeester, te Parijs, ſtond ontvangen te worden. (Ziet, Baudelocque, in de voorrede tot zijne grondbeginſels der verloskunde, enz. eerſte druk) (V).

Solaijrès heeft slechts eenige onvoltooide geschriften nagelaaten, welken alleen tot de Ontleedkunde van het bekken, en van de teeldeelen der vrouwe betrekking hadden; hetgene ons behalven deze stukken van hem overbleef, berust in eene voorstelling, die tot zijne aanneming in het Koninglijk Genootschap der Heelkunde dienen moest, tot opschrift hebbende: *Dissertatio de Partu viribus maternis absoluto* (g). Deze voorstelling is eene volledige verhandeling over de natuurlijke verlossing, waarvan het werktuiglijke tot dien tijd niet, dan onvolkoomen, was ontvouwd. Dezelve zoude voor een meesterstuk, over dit gedeelte der verloskunde, kunnen doorgaan, in de oogen van zulken, welken zich op de Latijnsche spreekwijze minder bepaalen, dan op het leerstelsel hetwelk zij in zich besluit. Solairès had eene andere *Theses* over deze wetenschap, aan de schoole der Geneeskunde te Montpellier, in 1776, beweerd, welke den Verloskundigen minder kenschetst, dan wel den man, welken allergeschiktst was, om zulks te worden.

De vriend van Solaijrès geweest zijnde, geduurende de weinige jaaren die hij in de Verloskunde onderwijs gegeven heeft, en zelfs zijne lessen voor hem vervolgd hebbende, in den tusschen-

(g) A Paris, *chez d'*Hourij, *Imp. de Mijr. le Duc d'*Orléans, 1771.

ſchentijd van eene ziekte, welke zes maanden aanhield, wier eerſte toeval het bijna geheel verlies van zijne ſpraak was, haalden verſcheiden lieden, na zijnen dood, mij over, tot de ſchikking en uitgave van hetgene ik, hetzij uit zijne lesſen, hetzij uit onze bijzondere verkeering, of uit de weinige ſchriften, welken hij mij had nagelaaten, van zijne leere had kunnen verzamelen. Ik gaf mij hiertoe te gewilliger over, als zijnde deze gelegenheid de eerſte, om aan de gedachtenis van eenen man, wiens aandenken mij dierbaar was, hulde te bewijzen; en, aan den anderen kant, om dat iemand, onder den naam van mijnen vriend, kwalijk geſchikte ſtukken van geſchriften, welken hij uit de handen van verſcheiden zijner leerlingen had ontleend, in het licht wilde geven: maar de onvolkoomenheid van dezen mijnen arbeid, hoewel met loffpraak door den Heere RAULIN, des Konings opziener, goed gekeurd zijnde, liet mij niet toe denzelven algemeen te maaken.

Terwijl ik hier der gedachtenis van SOLAIJRÈS hulde doe, kan ik mij niet wederhouden mij over eenen jongen Geneesheer (*h*) te beklagen, welke, in den tijd waarin ik mij met de uitbreiding, waarvan ik hierboven ſprak, ten ſterkſte beezig hield, mijne vriendſchap zogt, die ik hem

(*h*) De Heer ALPH. LE ROIJ, toen ter tijd, naamlijk in 1773, Meesterknaap van de Faculteit der Geneeskunde.

hem zonder uitzondering vergunde. Menigvuldige beezigheden mij niet vergunnende van hetgene ik ontwierp een genoegzaam zuiver affchrift te maaken, om onder de oogen van den opziener door te gaan, nam ik het aanbod, hetwelk hij mij van zijne penne deed, volvaerdig aan, en gaf hem mijne gefchriften, naar maate zij uit mijne handen kwamen. Ik verbeelde mij niet dat hij met de overblijffelen van den overledenen trachte te pronken, of, om mij van zijne eigene uitdrukkingen te bedienen: *dat hij honig poogde te puuren, zelfs uit die planten welken hij als de venijnigfte aanmerkte*; eindelijk, dat hij ten eenigen tijd zoude verkondigen, dat hij, *door verrukking over de gedachtenis van den Schrijver, het leerftelfel van* SOLAIJRÈS *waarvan ik hem* volgens zijn zeggen, *eenige afgefchetfte ontwerpen had gegeven, in orde gebragt, en in ftaat gefteld had, het licht te kunnen verdragen.*

Het is niet volgens eenige afgefchetfte ontwerpen dat deze Geneesheer gearbeid heeft; hij was niets dan overfchrijver, en zelfs in dit geval, zulk een flecht overfchrijver, dat hij mij de kosten van eene derde nafchrijving niet heeft weeten uit te winnen, zijnde die van hem niet beter in ftaat om onder het oog van den beoordeelaar te verfchijnen, dan dat gefchrift hetwelk hem als het oorfpronglijke had gediend: hetgene ik hier met zoo veel temeer vrijheid bevestige, als ik aanbiede allen, welken zulks in twijffel trekken, daarvan te overtuigen, door de vergelijking van de drie handfchriften, welken

 on-

onder mij berusten. Het was meer uit begeerte om zich te oeffenen in eene kunst welke hem toen geheel onbekend was, en inwelke hij nogthans onderwijs geven wilde, dan om hulde te willen bewijzen aan de nagedachtenis van SOLAIJRÈS, dat hij zich aan dien arbeid heeft overgegeven. Ik zoude de diepste stilzwijgenheid over dit alles hebben in acht genomen, indien deze Geneesheer mij niet tot wederspreking van zijn ongetrouw voorwendsel, naamlijk dat ik hem, tot zijn voorgemeld oogmerk, *eenige ontwerpen* zoude hebben opgegeven, had aangenoopt; en, zo hij niet verbreid had, te vreezen, dat het werk, hetwelk hem zo veele moeite had gekost, en welke hij zich, uit *opgetoogenheid*, over de gedachtenis van den Schrijver had getroost, *na door verscheiden handen gegaan te hebben, eenmaal onvolkomen het licht zoude zien daar het hem toescheen in die van den Heere* DUFOT, *Geneesheer te* SOISSONS, *gevallen te zijn, welke 'er een uittreksel, onder de bescherming der Regeering, van had uitgegeven* (*i*); eindelijk, indien

(*i*) Dit onderwijs in vraagen en antwoorden (*Catéchisme*), ruim zestig bladzijden beslaande, was slechts een uittreksel van een handschrift, voor vroedvrouwen opgesteld zijnde, hetwelk ik aan den Heere DUFOT had toevertrouwd, welke het tegelijktijdig liet drukken, zonder de trouw der onderhandelingen, welken wij saamen gemaakt hadden, te eerbiedigen. Ik hebbe dit werk sints dien tijd overgezien, en hetzelve is, op bevel van het Gouvernement (VAN PARIJS), in 1787 (voor de tweedemaal), uitgegeven.

dien het mij niet had toegefcheenen, zich het recht, door dit middel, voor te behouden, om dat werk, hetwelk ik heden, ten tweede maale, bekend maake, mij weder toe te eigenen.

Op dat niemand ons van letterdieverij befchuldige, betuigen wij op nieuw, met zoo veel vermaak als erkentenis, dat wij geput hebben uit alle bronnen welken ons bekend zijn, maar dat wij aan de lesfen van SOLAIJRÈS, en vooral aan de ondervinding, meer verplichting hebben dan aan al het andere. Het tweede deel van dit werk, hetwelk bijzonder over de natuurlijke verlosfing handelt, is als hetware niets anders dan eene vertaaling van de voorftelling, welke ten opfchrift heeft: *Disfertatio de Partu viribus maternis abfoluto.* Indien men 'er eenige veranderingen in befpeurt, zijn dezelven de vrugt van eigen ondervinding, en van eene bijna twintig-jaarige opmerkzaamheid. De Schrijver van deze voorftelling zoude die veranderingen gewis zelf gemaakt hebben, indien hij langer had geleefd, dewijl hij de natuur als zijne meesteresfe eerbiedigde. Wij zouden SOLAIJRÈS menigvuldiger hebben aangehaald, gelijk ook veele andere Schrijvers, zo de vrees van de aandacht der jongelingen daardoor af te leiden, 'er ons niet van had terug gehouden. De Verloskunde is, noch kon het werk wezen van eenen mensch; indien wij 'er de grondregelen van verzameld hebben, om dezelven met meerder orde en klaarheid aan te bieden, zullen wij echter niet waanen dat die kunst derzelver luister meerder aan

ons,

ons, dan aan allen diegenen welken haar hebben aangekweekt, ſchuldig is, en nimmer verbreiden dat wij 'er de zuilen van hebben omverre geworpen, om op hunne puinhoopen andere te verheffen. Niemand had hiertoe meerder recht dan SMELLIE en LEVRET, dewijl niemand de paalen dezer weetenſchap verder heeft uitgezet; en nogthans hebben deze twee even roemruchtige mannen toegeſtemd, dat zij hunne Meesters hadden. Alleen door toevlucht tot de werken dier mannen te nemen zijn zij zoo verre gevorderd van dezelven te overtreffen: gelukkig, indien wij hun voorbeeld kunnen volgen, en tevens eenige nieuwe wegen baanen voor hen, welken, na ons, in dezelven zullen treden!

ALGEMEEN BESTEK VOOR DIT WERK.

Om alles wat het Heelkundig deel der Verloskunde betreft, hetgene wij van het Geneeskundig deel onderscheiden, als hebbende dit laatste voornaamlijk de ziekten der vrouwen en kinderen ten onderwerp (*j*), met meerder gemak en klaarheid voor te stellen, hebben wij dit werk in vier deelen verdeeld (‡). Het eerste deel behelst

(*j*) Eene menigte Schrijvers over dit laatste deel vrij goed gehandeld hebbende, zal men dezelven kunnen raadpleegen. Wij zullen in het vervolg waagen onze bedenkingen desaangaande bekend te maaken, maar 'er zo lang mede wagten, tot eene nog langere ondervinding dezelven genoegzaam zal bekrachtigd hebben.

(‡) Deze vier deelen maaken in het Fransch slechts een boekdeel uit: wij hebben van elkdeel een boekdeel gemaakt, waarvan wij het laatste in twee stukken verdeelen: zulks is geschied om beknopter stukken te leveren, dan de oorspronglijken zijn, welken eene lompe dikte hebben. Men neme dierhalven in acht dat wij onze verdeeling, en niet de Fransche, in de bestekken tot dit werk, welken hier volgen, bedoelen: terwijl wij, om verwarring voor te koomen, in de vertaaling dezer inleiding, alles hebben agtergelaaten, hetgene alleen tot de verdeeling van de Fransche uitgave betrekking heeft (V).

helst de Ontleed- en Natuur-kundige weten-
fchappen, welke den Verloskundigen bijzonder noodzaaklijk zijn. Het tweede handelt over het werktuiglijke der natuurlijke verlosfing; over de afhaaling van de nageboorte, als mede over de eerfte zorg welke men aan de moeder, en het kind verplicht is aan te wenden. Het derde heeft de tegennatuurlijke; en het vierde de zwaare verlosfing ten onderwerp, nevens hetgene tot dezwangerheid van verfcheiden kinderen, tot de valsfche zwangerheden, en tot de miskraam betrekking heeft.

BESTEK VOOR HET EERSTE DEEL.

Het eerfte hoofdftuk handelt over de deelen der vrouwe, welke eenige betrekking tot de verlosfing hebben; maar wij befchouwen dezelve niet zoo zeer als Ontleed- dan wel als Verloskundige; dit oogmerk fchijnt ons toe, door de Schrijveren te veel verzuimd te zijn, offchoon hetzelve eenigermaate de grondkennis der kunst in zich bevat. Daar fommigen dier deelen de buis vormen tot den doortogt van het kind, word hetzelve alleen door de werking der anderen genoodzaakt om die buis door te trekken, ten einde het licht te aanfchouwen. Dan, de gemaklijkheid, en ongemaklijkheid van de verlosfing hangen veel minder af van de kracht, of zwakheid dezer werking, dan van de overeenkomst der afmeetingen van de gemelde buis, met die

van

van het ligchaam, en vooral van het hoofd des kinds, hetwelk dezelve moet doortrekken. Wanneer deze overeenstemming gunstig is, voltooit zich de verlossing, over het algemeen, met weinige moeite, het zij dat dezelve natuurlijk geschiede, of dat toevallige omstandigheden ons tot derzelver volbrenging noopen; maar dezelve is altijd moeielijk en zwaar, somtijds zelfs onmooglijk langs den natuurlijken weg, wanneer 'er gebrek in de overeenstemming tusschen diezelfde deelen aanweezig is, hoe sterk de krachten ook mogen wezen, welken de werktuigen der vrouwe immer kunnen aanbrengen. Deze waarheden, die door alle Verloskundigen zijn aangenomen, hebben ons doen besluiten, ons tot dit deel, hetwelk onder den naam van Bekken bekend is, stiptelijk te bepaalen. Om geheel te voldoen, hebben wij hetzelve vooraf in den droogen staat, en vervolgens *in deszelfs geheel* beschouwd, met de zachte deelen, welken het zoo uit- als voornaamlijk in-wendig, en rondsom bekleeden en bedekken.

Na elk der beenderen waaruit het bekken is faamgesteld beschouwd te hebben, onderzoeken wij hoedanig dezelven vereenigd zijn, en van welke middelen de natuur zich bediend heeft om hen met elkander saam te voegen; of hunne kraakbeenige vereenigingen zich altijd, in de zwangerheid, ontspannen, in zoo verre om er verwijdering in het bekken door te doen ontstaan, en, of dit laatste tot den doortogt van het kind noodig is, gelijk veelen nog tegenwoordig denken.

Ver-

Vervolgens leeren wij de afmeetingen van deze soort van beenige buis kennen; als mede de gebreken in de vorming, welken het bekken kunnen aandoen; de voornaame graaden van deszelfs mismaaktheden, met de hinderpaalen welken zij aan de verlossing teweeg brengen; en eindelijk, de middelen om zich te verzekeren, of dit deel wel, of kwalijk, gevormd, en welke de uitgestrektheid is van deszelfs middenlijnen, in alle gevallen.

De tweede afdeeling van hetzelfde hoofdstuk handelt over de zachte teeldeelen.

In het tweede hoofdstuk beschouwen wij de baarmoeder in den staat der zwangerheid. Wij toonen de veranderingen aan welken, dit ingewand in deszelfs omtrek, vorm, in het weeffel zelf, en in deszelfs rigting, door de zwangerheid ondergaat. Aldaar spreeken wij van de werking, en van de schuinsche *ligging* der baarmoeder; van de oorzaaken welken tot die verplaatsing aanleiding geven; als mede van derzelver tekenen, en algemeene gevolgen van dit toeval, met opzicht tot de verlossing. Daar wij behalven dit, in den loop van dit werk, van deze schuinsche ligging nog gewag maaken, geschied zulks, om dat men niet alles wat daartoe betrekking heeft, in eene enkele verdeeling konde besluiten, dewijl derzelver gevolgen, naar maate van de omstandigheden, verschillen. De verdeeling in welke wij over de schuinsche ligging handelen, is voorafgegaan door eene niet minder belangrijke verdeeling, welke tot andere verplaatsingen,

on-

onder den naam van voor- en agter-overwenteling der baarmoeder bekend, betrekking heeft.

De maandſtonden; de vrugtbaarheid, en onvrugtbaarheid; als mede de verklaaring der tekenen volgens welken men gemeenlijk oordeelt of eene vrijster verkracht is, en of eene vrouw, welke beſchuldigd word haare vrugt verlaaten, of vermoord te hebben, indedaad gebaard heeft, maaken het onderwerp van het derde hoofdſtuk uit.

Daar wij, in het vierde, de verſchillende ſtellingen aangaande de voortteeling kortlijk voorſtellen, deeden wij zulks minder, met oogmerk om dezelven uit te pluizen, dan wel om die aan te wijzen. Wij weiden verder uit over de zwangerheid, en derzelver tekenen. Hierop ontvouwen wij de kunst van de ondertasting, en leeren al derzelver aangelegenheid, en moeielijkheden kennen.

Het vijfde hoofdſtuk handelt over het voortbrengſel der bevrugting, of van de zelfſtandigheden welken de zwangerheid uitmaaken. Na dat wij geſproken hebben over de grondbeginſelen der vrugt; over den tijd in welken zij volkoomen is afgeſchetst; over derzelver grootte in de twee, of drie eerſte maanden der zwangerheid, en over haare ſpoedige ontwikkeling in het vervolg der dragt, wijzen wij derzelver gewoonſte lengte en zwaarte aan; welke zij in het tijdperk der geboorte heeft, terwijl wij ons tevens met haare houding en ligging in den ſchoot der moeder beezig houden. Vervolgens beſchouwen wij, ſchoon

 meer

meer in het bijzonder als Verlos- dan als Natuurkundige, het maakſel der voornaame deelen van het kind, gelijk het hoofd en de borst, als mede de veranderingen welken deze deelen, bij den doortogt des kinds door het bekken, zoo in hunnen vorm als omtrek, kunnen ondergaan. Daarna bepaalen wij de afmeetingen der vrugt, wier overeenſtemming met die van het bekken wij aantoonen. Het overige van dit hoofdſtuk heeft de beſchrijving van den moederkoek; der vliezen en navelſtreng ten onderwerp. Nog ſpreeken wij aldaar over het lamvliesvogt, hetwelk de oppervlakte der vrugt beſproeit; over de wijze opwelke deze, geduurende de zwangerheid, word gevoed; over de vloeiſtoffen welken de moeder aan de vrugt mededeelt; over den omloop des bloeds, welke haar gemeen is met de moeder; over de veranderingen, welken de poogingen ter verloſſing in dien omloop teweeg brengen, en over die, welken bij het kind zelf, in het tijdſtip der geboorte, voorvallen, als wanneer hetzelve eenigermaate een nieuw leven begint te genieten.

BESTEK VOOR HET TWEEDE DEEL.

Wij bepaalen, vooreerst, drie orden van verloſſingen, met opzicht tot de wijze opwelke dezelven geſchieden: 1o. de natuurlijke verloſſingen, of die, welken alleen, door de werking van de deelen der vrouwe, tot de verloſſing dienende,

de, geschieden kunnen; 2o. de tegennatuurlijke verlosfingen, welken den dienst der hand van eenen Verloskundigen vereisfchen; 3o. de zwaare verlosfingen, welken men niet dan door eenig kunst-werktuig verrigten kan. Wij leeren kennen wat deze drie orden van verlosfingen onderling gemeen hebben; en wij ftellen de oorzaaken voor, zoo bepaalde als werkende, van die der eerfte orde, als mede de verfchijnfels welken den baarensnood dier verlosfingen vergezellen.

Om met meerder naauwkeurigheid en klaarheid het werktuiglijke van de verlosfingen dier eerfte orde te ontvouwen, onderfcheiden wij dezelven in vier algemeene foorten; 1o. in die, waarin het kind zich met de kruin aanbied; 2o. waarin het met de voeten; 3o. de knieën; 4o. de billen, voorkoomt: dewijl de ondervinding ons meer dan eens overtuigd heeft dat de vrouw, in alle deze gevallen, door de natuur kan verlosfen, en dat de hulp der kunst, in de laatfte, niet volftrekt noodzaaklijk is. De ondervinding ons tevens geleerd hebbende dat die verfchillende deelen zich niet altijd op dezelfde wijze aan den ingang van het bekken vertoonen; dat fommigen van derzelver liggingen gunftiger tot de verlosfing zijn dan de anderen; en dat het kind, tot deszelfs togt door het bekken, niet altijd dezelfde beweegingen verrigt, offchoon de natuur dezelve met zoo veel wijsheid beftuurt, dat de grootfte middenlijn der fchouderen, en van het hoofd, zich nooit aan de kleenfte der engten van

het bekken, vertoont, hebben wij nodig geoordeeld elk dezer vier algemeene foorten van verlosfingen, in verfcheiden anderen te verdeelen: naamlijk in zes voor de eerfte foort, en flechts in vier voor de drie anderen, waarvoor men de redenen ontdekken zal, in het deel van het werk waarvan wij thans het ontwerp opgeven.

De uitbreiding van het werktuiglijke dezer verfchillende foorten van verlosfingen zal overbodig fchijnen, indien men dit leerftuk alleen beoordeelt volgens de geringe dienst welke men van ons, bij de natuurlijke verlosfing, erlangt, waarin zich onze verrigtingen meest altijd tot die van enkelen aanfchouwer bepaalen; de geoeffende Verloskundigen zullen echter desaangaande geheel andere denkbeelden voeden. Bij de leezing van dit hoofdftuk zal men de grondbeginfelen der Verloskunde volledig bevatten; het grootfte gedeelte haarer hindernisfen zien verdwijnen; erkennen hoe weinig middelen 'er vereischt worden om de natuur in derzelver rechten te handhaven, of tot haaren gewoonen loop terug te leiden, wanneer zij 'er zich van verwijderd heeft; en, eindelijk, toeftemmen, dat de verlosfing, welke de natuur, als mede hem die ter haarer hulpe geroepen was, zoo veel arbeid heeft gekost, dikwijls niets dan den fchijn der zwarigheden had, welken zich fcheenen te openbaaren, en dat zulk eene verlosfing met veel minder moeite volbragt had kunnen worden. Alle de hinderpaalen, welken de verlosfing ontmoet, kunnen gewisfelijk niet van zulk eenen aart gerekend worden;

den; maar hij, die de grondſtellingen dezer wetenſchap volkoomen kundig is, zal die hinderpaalen veel gemaklijker dan een ander te boven koomen.

Door die kundigheden voorgelicht zijnde, onderſcheid hij, reeds bij het eerſte onderzoek, die Verlosſing welke het werk der Natuur moet zijn, van die, welke een gedeelte uitmaakt van het grondgebied der kunst, terwijl hij tegelijk de oorzaak kundig is, welke die werking ongemaklijk en zwaar, ja zelfs onmooglijk maaken zal, zonder tot de kunst toevlugt te nemen; maar hij die van de voorlichting dier kundigheden verſtoken is, vermoed zulks eerst na een lang verloop van tijd, en zelfs dikwijls niet eerder, dan wanneer hij reeds de vrouw op het punt ziet van door de vrugtlooze poogingen om te koomen, welken zij aanwend om haar kind af te persſen. Onzeker zijnde van hetgene hem te verrigten ſtaat, maakt hij, wanneer hij ondernemend is, van eene Verlosſing welke natuurlijk geſchied zoude zijn, eene moeielijke; daar hij, integendeel, het oogenblik der kunstbewerking verzuimt, indien hij geen moed genoeg bezit om dezelve te ondernemen: hetwelk veroorzaakt, dat ſchier altijd, het zij de moeder, het zij het kind, een ſlagtoffer der onkunde word. De eerſte, op deszelfs grondkundigheden een zeker vertrouwen ſtellende, laat de natuur werken wanneer haar werk tot de verlosſing toereikend is, hij houd haar gemakkelijk in den loop welken zij moet volgen, zo zich iets openbaart

hetwelk haar van denzelven zoude kunnen afleiden; inwelken loop hij haar tevens terug voert, indien zij 'er zich van verwijderd heeft: zo hij de kunst moet in het werk ſtellen, doet hij zulks op den juisten tijd, met oordeel en behendigheid, bewust zijnde van de oorzaak welke de verlosſing tegennatuurlijk of moeielijk maakt.

Laaten wij, om over deze gewigtige waarheden meerder licht te verſpreiden, vooronderſtellen, dat de kleene middenlijn der bovenſte engte van het bekken der vrouwe ſlechts drie en eenen halven duim uitgeſtrektheid heeft, en dat het hoofd der vrugt zich dus aanbied, dat deszelfs grootſte middenlijn aan de eerstgenoemde beantwoord, hetwelk men ſomtijds ziet gebeuren (*k*): wat zal 'er uit eene diergelijke overeenſtemming voortſpruiten? Tegen éénе vrouw, zich in een zoodanig geval bevindende, welke zonder de hulp der kunst zal kunnen verlosſen, en, zonder zich in krachten uit te putten, tegen de langduurigheid van den arbeid,

---

(*k*) Het hoofd des kinds word niet zeer algemeen in deze ligging aangetroffen, ofſchoon verſcheiden Schrijvers zich hebben ingebeeid dat het agterhoofd zich meest altijd tegen de ſchaambeenderen, en het voorhoofd tegen-over het uitſtek van het heiligbeen, bevind; maar 'er zijn veele vrouwen wier bekken ſlechts dien graad van opening heeft, welke wij hier vooronderſtellen.

heid, welke tot de afdrijving van het kind vereischt word, zich gestand bevinden zal, zullen 'er tien bezwijken, of niet eerder kunnen verlossen, dan na den dood van het kind, dewijl deszelfs hoofd de noodzaaklijke wending tot den doortogt niet kan ondergaan, dan wanneer het aanvanglijk verderf hetzelve weeker heeft gemaakt, enz. Zo de vrees van de moeder, of het kind te verliezen, tot de werktuigen doet toevlugt nemen, welke vergeefsche krachten zal men dan niet aanwenden indien men het hoofd in die ligging waarin het zich bevind van de bovenste engte wil afvoeren, en wat zal men niet al vrugtloos beproeven om hetzelve vervolgens af te haalen? Naardien de tang de lengte van het hoofd, in die rigting waarin het de middenlijn van het bekken overtreft, niet kan verkleenen, zal men hetzelve met den haak ontleden, en zich misschien toejuigchen in staat geweest te zijn, het hoofd in brokken af te haalen. Wij sluiten onze oogen voor eene diergelijke onderneming, en voor de gevolgen welken 'er, voor de vrouwe zelve, door veroorzaakt kunnen worden.

De geoeffende Verloskundige zal zich geheel anders gedragen. Naardien hij vooraf, uit de kennis van het bekken, en de kwaade overeenstemming van deszelfs afmeetingen met die van het hoofd des kinds, overtuigd is, dat de Verlossing niet zonder groote hindernisfen, en dikwijls ten koste van het leven, het zij van de moeder, het zij van het kind, zoude kunnen geschieden, drukt hij daadlijk de lengte van het

bekkeneel uit de rigting der kleene middenlijn van de genoemde engte, voerende het agterhoofd naar een der zijden van het bekken: waarna hij met eene volle gerustheid de verlosfing aan de werking der natuur overlaat. Zo hij te laat geroepen word, en de uitgeputte krachten der vrouwe hem geen hoope overlaaten om door de werking der natuur de uitdrijving van het kind te verwagten, wapent hij de hand met de tang om de verplaatfing van het hoofd te bevorderen, waarna hij hetzelve zoo gemaklijk, als gunftig voor het kind en voor de moeder, naar buiten voert. Duizende waarnemingen zouden geen gezag aan de kracht dezer waarheden kunnen bijzetten, naardien dezen derzelver bewijzen met zich brengen.

Het is niet alleen in diergelijke omftandigheden waarin men kan opmerken dat de kracht de plaats niet zoude kunnen vervangen van eene wel ingerigte werkwijze, dewijl noch de vrouw, wier bekken volkoomen welgemaakt is, noch het kind, hetwelk in het begin van den arbeid de gunftigfte ligging heeft, geenzins voor die groote zwaarigheden beveiligd zijn, waarvan wij zoo even fpraken. Schoon zij als dan uit eene andere oorzaak voortfpruiten, vorderen zij niet te minder kundigheden. Zoo onoverkoomlijk die zwaarigheden fchijnen voor hem die 'er de oorzaak niet van bewust is, zoo eenvouwig zijn zij voor zulk eenen die 'er den oorfprong van weet te bevatten. Daar het eerfte voorbeeld hetwelk wij gekoozen hebben, op eene onwederlegbaare wij-

ze

ze de noodzaaklijkheid aantoont om de overeenstemming der afmeetingen van het hoofd der vrugt, met die van den ingang des bekkens, volkoomen kundig te zijn, zal datgene, hetwelk wij hierbij voegen, op geen minder vasten grond de noodzaaklijkheid bevestigen om het werktuiglijke van de uitdrijving des hoofds te moeten kennen, als mede den loop welke het moet volgen, en de verschillende beweegingen die het in deszelfs nederdaaling moet verrigten. Laaten wij vooronderstellen dat het hoofd aan de onderste engte die regtlijnige rigting behoud, inwelke het de bovenste engte is doorgetrokken, en dus geen uittogt vinden kan; of wel, dat hetzelve, met zich in de onderste engte te begeven, zich naar den rug van het kind heeft gekeerd, gelijk wij §. 688, en voornaamlijk §. 1276 en vervolgens, vermelden. In het eerste geval, hetwelk veel gewooner *plaats heeft* dan dat, hetwelk wij met opzicht tot de bovenste engte gekoozen hebben, en uit dien hoofde niet te beter bekend is, kan het hoofd niet alleen geenzins worden afgedreven, zo hetzelve niet als vrijwillig van rigting verandert, maar daar teboven, bij veele vrouwen, onmooglijk afgehaald worden, wanneer men die verplaatsing niet vooraf bevorderd. (Ziet §. 1674 en vervolgens, met derzelver aantekening). De hindernissen zullen nog veel aanmerklijker zijn in het tweede geval, waarin het hoofd, in het nederdaalen, zich op den rug van het kind heeft overgewend, dewijl hetzelve als dan eene veel grooter middenlijn aanbied, dan de tusschen-

 wijd-

wijdte, welke 'er tusſchen de twee knobbels der zitbeenderen word beſpeurd, als mede de boog der ſchaambeenderen, uitgeſtrektheid heeft, agter welke laatſte zich de geheele lengte en hoogte van een der zijden van het hoofd bevind. In dit geval is niet de bovenmaatige grootte van het hoofd, of de te geringe wijdte van het bekken, de oorzaak welke zich tegen de verlosſing aan kant; de reden waarom het hoofd zich op deszelfs middenpunt niet kan draaien, om met het agterhoofd agter de ſchaambeenderen te geraaken, gelijk men in het voorgaande geval heeft opgemerkt, is geenzins om dat hetzelve zich in het bekken vast geklemd bevind, maar eenigſlijk, om dat het toevallig in zulk eene rigting is nedergedaald, dat het ſchier vlak voor den ingang van het bekken eene middenlijn aanbied, welke zeer verre de grootſte der middenlijnen van het allerwelgemaakſte bekken, wat deszelfs tusſchenwijdte en onderſte engte aangaat, overtreft; en aan de andere zijde, om dat de werktuiglijke deelen der verlosſing, welken het hoofd meer naar beneden poogen te persſen, tegelijk veroorzaaken, dat die middenlijn meer en meer eene vlakke rigting aanneemt, hetwelk bij niet eene vrouw kan plaats hebben, indien het bekken niet tegelijktijdig van de allerwijdſte, en het hoofd des kinds van de allerkleenſte is. Deze hindernisſen maaken niet alleen de uitdrijvende krachten van de natuurlijke vermoogens der verlosſing vrugtloos, maar ook die, welken men door de tang teweeg brengt, enz. Niets is echter eenvou-

vouwiger dan dit geval, en, daarteboven, gemaklijker om de natuur in zulk eene omſtandigheid die hulp aan te brengen, welke haar in ſtaat ſteld om het kind, ten minſte bij de meeste vrouwen, af te drijven. (Ziet §. 1283 en vervolgens). De waarneming welke wij hierbij gepaard doen gaan, en op het getuigenis van twee Verloskundigen, welken onder ons reeds lang, als mannen van eer en verdienſten, bekend zijn, mededeelen, ſtrekt ten bewijze van de waarheid der laatſte ſtellingen, en zoude alleen genoeg zijn om ons den voorrang te doen geven aan zulk eenen Verloskundigen, ſchoon de jongſte in de practijk zijnde, welke den loop der natuur wel beoeffend heeft, boven hem, welke het werktuiglijke, zelfs van de allergewoonſte Verloſſing, onkundig is, na dat hij reeds de Verloskunde eene halve eeuw heeft uitgeoeffend (*l*).

Ee-

(*l*) Wij hebben deze waarneming de voorkeur boven de onzen gegeven, waarvan 'er eene door meer dan veertig leerlingen, welken van het geval getuigen waren, zoude kunnen bevestigd worden. Hetzelve was eenigermaate tot hun onderwijs voorbereid, dewijl het ons even mooglijk zoude geweest zijn om de kwaade rigting van het hoofd des kinds voor te koomen, als het ons ligt viel om dezelve te doen veranderen. Verſcheiden dier leerlingen hebben uit dit geval, in hunne praktijk, het grootſte nut getrokken, en ons daarna diergelijke waarnemingen medegedeeld.

Eene zekere vrouw, welke zich, in het eind van 1771, ſints meer dan twintig uuren, in arbeid bevond, ſchoon de vroedvrouw haar, reeds in het begin van den baarensnood, verzekerd had, dat zij ſpoedig zoude verlosſen, verzogt de hulp van den Heere BARBAUT, welke zich door eene kwalijk geplaatſte eerlijkheid in zoo verre liet vervoeren, dat hij vertrok zonder iets voor te ſtellen, zich inbeeldende dat de vrouw welhaast verlost zoude worden. Er verliepen nog tien uuren, zonder dat het hoofd, hetwelk zonder moeite tot op den bodem van het bekken was genaderd, een ſtroobreedte zakte, wanneer de Heer DESTREMEAU geroepen werd. Hij verzekerde, gelijk den eerſten, dat het hoofd op het punt ſtond van de onderſte engte door te trekken; maar zich even als die, na verloop van nog verſcheiden uuren, in dit denkbeeld ziende te leur geſteld, deed hij den Heer BARBAUT weder roepen, ten einde met elkander raad te pleegen; maar over de beste wijze, opwelke de verlosſing te bevorderen, niet kunnende overeenſtemmen, naardien de een wilde dat zulks door de tang, en de ander door het keeren van het kind zoude geſchieden, zoo werd vervolgens den raad van den Heere SOLAIJRÈS verzogt. Deze onderzogt vooreerst de ligging van het hoofd, wiens hairig deel, hetwelk gezwollen was, zich bijna buiten de vrouwelijkheid vertoonde; vervolgens gaf hij, geduurende eenige oogenblikken, acht, op de rigting welke de uitdrijvende krachten volgden, waarna hij, het een en ander kun-

dig

dig geworden zijnde, met verzekering aankondigde, dat de verlosſing welhaast zoude geſchieden. Men wagtte echter te vergeefs naar de uitkomst zijner voorſpelling, welke door niets bevestigd werd, om dat hij nog niets had aangewend, hetwelk de vrouw in ſtaat moest ſtellen om die voorſpelling door haare verlosſing te bewaarheden. Dit verwijl dagt hem nodig, niet zoo zeer om het gelukkig einde te bereiken, hetwelk hij zich had voorgeſteld, maar om diegenen, welken hem geroepen hadden, zoo veel te beter van de meerdere gegrondheid zijner ſtellingen te overtuigen.

In het oogenblik waarin een der twee eerstgenoemde Verloskundigen zich gereed maakte om de kunstbewerking te verrigten, deed de Heer SOLAIJRÈS de vrouw op de linkerzijde liggen, om den bodem der baarmoeder, welke aanmerklijk naar de regterzijde overhelde, naar de linker te doen overwenden, en dus de uitdrijvende krachten van rigting te doen veranderen: daarop bediende hij zich van de eerst hierna volgende baarenspijnen, om het voorhoofd van het kind, hetwelk tegen de linker heilig-zit-beenſche band was aangedrukt, op te heffen, en tegelijktijdig naar het heiligbeen te voeren (*m*), waarop de ver-

(*m*) Het Hoofd was dus geplaatst, dat het agterhoofd aan de regter azijnmaat, en het voorhoofd aan de linker heilig-darm-beenſche vereeniging beantwoordde.

verlosſing, tot groote verwondering der twee andere Verloskundigen, natuurlijk wierd volbragt (*n*). wat behoeft men meer, om ons te rechtvaerdigen wegens het breed uitweiden over het werktuiglijke dier orde der verlosſingen, waarin zich onze kunst tot een enkel toeverzicht bepaalt.

In het derde, vierde en vijfde hoofdſtuk, van het tweede deel, handelen wij over de zorg en den bijſtand welke men aan de vrouw, geduurende den arbeid, als mede aan het kind, zoo rasch het gebooren is, hebbe te betoonen: hierna ſpreeken wij over het afhaalen der nageboorte en de wijze hoe de vrouw, na de verlosſing, moet behandeld worden. De afhaaling der nageboorte word hier vooral, in alle derzelver bijzonderheden, verhandeld, naardien wij deze afdeeling als eene der gewigſte in de Verloskunde beſchouwen, niet om dat wij, volgens het gevoelen van het onkundig gemeen, nevens hetzelve ſtellen, dat de dienst van den Verloskundigen hiertoe volſtrekt noodzaaklijk is, en dat de vrouw, zonder zijne hulp, van de nageboorte niet zoude kunnen verlosſen, maar om dat de verlosſing van de aanhangſelen der vrugt, hoewel

(*n*) Deze waarneming werd mij, door den Heere DESTREMEAU zelf, in het bijzijn van den Heere SÓLAIJRÈS, verhaald, welke dezelve nog op dien dag aan zijne leerlingen mededeelde.

wel in ſchijn eenvouwiger dan de eigenlijk gezegde verlosſing, in veele omſtandigheden, hindernisſen kan aanbieden, welken, niet minder dan deze, eene uitgeſtrekte kundigheid, en eene welgeoeffende hand vereisſchen.

BESTEK VOOR HET DERDE DEEL.

Dit deel bevat alles in zich hetgene tot de verlosſingen van de tweede orde, of die, welken gemeenlijk tegennatuurlijke geheeten worden, betrekking heeft; meer bepaald, die verlosſingen, welken de hulp der kunst vereisſchen, maar welken nogthans door de hand alleen uitgevoerd kunnen worden. De menigvuldige oorzaaken welken tot de noodzaaklijkheid dier hulp aanleiding kunnen geven, in aanmerking nemende, en de voorbeelden van de verſcheidenheid der kwaade liggingen, in welken zich het kind, met opzicht tot den ingang van het bekken kan aanbieden, verzamelende, hebben wij ondervonden dat alle deze verlosſingen in drieentwintig algemeene ſoorten konden onderſcheiden, en elk derzelven in vier anderen wederverdeeld kon worden: welke orde wij dan ook volgen, om deze ſoort van verlosſingen regelmaatiger voor te ſtellen.

De verlosſingen waarin het kind met de voeten voorkoomt, behooren tot de eerſte ſoort, die waarin het de knieën aanbied, tot de tweede; de billen, de derde; de kruin des hoofds, de vier-

vierde (*o*); het aangezicht, de vijfde; het voorste gedeelte van den hals, de zesde; de borst, de zevende; de onderbuik, de agtste; de voorzijde van het bekken, en de dijen, de negende; het agterhoofds-deel, de tiende; het agterste gedeelte van den hals, de elfde; de rug, de twaalfde; de lenden, de dertiende; de zijdelijke deelen van het hoofd, de veertiende en vijftiende; de zijden van den hals, de zestiende en zeventiende; de stomp der schouderen, de arm van het kind, in den mond der baarmoeder omvat, en de gebooren zijnde, of wel anders geplaatste hand, de agttiende en negentiende; de zijden der borst, de twintigste en eenentwintigste; eindelijk worden die verlossingen, waarin het kind een der heupen aanbied, tot de twee- en drieentwintigste soort begrepen.

Wat de bijzondere soorten van verlossingen, welken elk der bovengemelde drieentwintig algemeene soorten in zich besluit, aanbelangd, dezelven zijn uit de verschillende liggingen afgeleid, inwelken de opgenoemde deelen van het kind

(*o*) Deze vier eerste soorten van verlossingen zijn niet volstrekt tegennatuurlijk, dewijl de vrouw zonder de hulp der kunst kan verlossen, wanneer het kind zich dus vertoont: toevallige omstandigheden, welken geduurende den baarensnood voorvallen, kunnen dezelven somtijds tegennatuurlijk maken.

kind, zich aan den mond der baarmoeder kunnen vertoonen: liggingen, welken wij reeds, met opzicht tot sommigen dier deelen, in aanschouw namen.

Deze orde, welke in de Verhandelingen over de Verloskunde zoo schaars gevolgd word, zal zonder twijffel door sommigen op nieuw worden afgekeurd; anderen zullen de menigvuldige liggingen, welken wij stellen door het kind aangenomen te kunnen worden, veroordeelen, daar dezelven door HIPPOCRATES, en door verscheiden na hem, tot drie voornaamen bepaald zijn; te weeten tot die, waarin de kruin zich aanbied; tot zulken, waarin de beenen vooraf koomen; en tot diegenen, waarin het kind overdwars gelegen is. Uit dien hoofde voornaamlijk zullen zoodanige uitoeffenaaren der Verloskunde, welken, om dat zij zich aan niet ééne werkwijze wisten te gewennen, alles veroordeelen wat elke bijzondere bewerking betreft, uitgalmen, *dat wij slechts getracht hebben onze gevallen te vermenigvuldigen, om onze boekdeelen daardoor meerder dikte te doen verkrijgen.* Maar wat raakt ons hun schreeuwen, zo wij ons oogmerk slechts bereiken om nuttig te zijn: daar de orde welke wij volgen, reeds lof op ons werk heeft behaald; de voorkeur boven veele andere werken aan hetzelve heeft doen geven, en eenigermaate de gidse heeft doen worden van het meeste deel diergenen welken de Verloskunde, vooral in vreemde landen, uitoeffenen, alwaar deze kunst niet minder dan onder ons word aange-

kweekt. Naauwlijks was de eerste druk van ons werk bekend, of het wierd reeds in het HOOGDUITSCH vertaald, en bijna even spoedig was die vertaaling uitverkoft. De ENGELSCHEN en HOLLANDERS zullen ons werk ook welhaast in hunne moedertaalen bezitten, dewijl wij niet wilden weigeren aan het verlangen te voldoen, hetwelk ons door eenen Verloskundigen uit LONDEN, en een' uit LEYDEN werd betuigd, om deze nieuwe uitgave van ons werk, tegelijktijdig wij nog met dezelve te drukken beezig waren, te vertaalen. Niet tegenstaande de menigte soorten, verdeelingen en wederverdeelingen, welken wij in dit werk hebben vastgesteld, zal men nogthans in hetzelve niets vinden hetgene niet reeds in de bekende werken over de Verloskunde gevonden word: indien alles in één en hetzelfde werk niet word aangetroffen, heeft zulks tot oorzaak, om dat één en dezelfde Schrijver niet alles opgemerkt, of, in zijne praktijk, aangetroffen heeft. Door alle die geschriften aandachtig na te leezen, zal men gewaar worden, hetgene wij reeds gezegd hebben, dat niet één derzelven een volledig leerstelsel in zich bevat, en dat wij dit werk, als hetware, uit niets anders hebben saamen gesteld, dan uit de hoofdstoffen, welken ons door dezelven zijn aan de hand gegeven.

Daar verscheiden dier soorten van verlossingen met elkander meerder overeenkomst, dan met anderen, hebben, hetzij dat die overeenstemming tot de ligging van het kind, hetwelk die

die soorten uitmaakt, of tot de wijze opwelke de bewerking ingerigt moet worden, betrekking heeft, wijzen wij, na datgene te hebben aangetoond, waarin die verlossingen verschillen, en wat zij in het bijzonder, tot de bewerking, vereisschen, voor het overige onzen Leezer tot die soorten van verlossingen terug, welken reeds te vooren beschreven zijn, ten einde eenige herhaalingen te vermijden.

BESTEK VOOR HET VIERDE DEEL.

Het vierde deel handelt voornaamlijk over de zwaare verlossingen, of wel over die, welken, zonder de vrouw of het kind op te offeren, niet verrigt kunnen worden, zonder de hulp van eenige werktuigen: wij hebben besloten deze soort van verlossingen dus te noemen, schoon 'er onder dezelven veelen worden aangetroffen, welken, zoo voor de vrouw, als voor hem die de verlossing verrigt, zeer weinig moeite kosten. Dit deel hebben wij met een hoofdstuk besloten, raakende de zwangerheid en verlossing van verscheiden kinderen; als mede de valssche zwangerheden, en de te vroegtijdige verlossing, welke gewoonlijk *miskraam* word geheeten. Wij vonden ons genoodzaakt dit hoofdstuk als een bijvoegsel agter dit deel te plaatsen, naardien het in niet een der drie eerste deelen kon worden ingelast, met welken het, behalven dat, niet meerder dan met het vierde deel betrekking heeft.

Het eerste hoofdstuk van dit deel heeft ten onderwerp, om de weinige werktuigen te leeren kennen, welken in het uitoeffenen der Verloskunde niet te misfen zijn; maar in het bijzonder handelt hetzelve over de wijze opwelke men zich van de tang, en van den hefboom hebbe te bedienen. Om de voor- en na-deelen van die twee werktuigen te leeren kennen; de graad van derzelver nuttigheid te bepaalen, en de voorkeur aan het een of aan het ander te geven; als ook het geval waarin zij, zoo in eenen volstrekten, als betrekkelijken zin, te passe koomen, aan te wijzen, moesten wij eerst derzelver werking op het hoofd des kinds, en op de deelen der vrouwe, welken het bekken inwendig bekleeden, naauwkeurig in opmerking nemen. Naardien de werking van het eerste aan den graad van verkleening, welke de omtrek van het hoofd door het fluiten van het werktuig kan lijden, ondergeschikt is, en deze verkleening zelve van de vastigheid der beenderen van het bekkeneel, en van de meerdere of mindere stevigheid van de vereenigingen dier beenderen, af hangt, even gelijk de drukking, welke dit werktuig op de deelen der vrouwe, geduurende de afhaaling van het hoofd, teweeg brengt, sterker of zachter is, naar maate de afmeetingen van het hoofd, met opzicht tot die van het bekken, met dit deel meerder of minder overeenstemmen, zoo was het nodig om van dit alles vooraf gewag te maaken, door hetgene wij van fommigen dier zaaken reeds tevooren gezegd hadden, te herhaalen, en door

de

de uitkomst mede te deelen van verscheiden proeven, welken ons allergeschiktst hebben toegescheenen, om eenig licht over deeze gewigtige stoffe te verspreiden. Wij wijzen, in het vervolg, de gevallen, waarin de tang met vrugt kan worden aangelegd, slechts zeer oppervlakkig aan, dewijl wij dezelven, in een ander hoofdstuk, verplicht waren in het breede voor te stellen.

Wij zijn in die afdeeling, waarin wij over den hefboom spreeken, verder uitgeweid, dan in die, waarin over de tang gehandeld word, omdat de voordeelen, welken 'er aan zijn toegeschreven, ons hebben toegescheenen zoo zeer verdienen tegengesproken, als het misbruik, hetwelk men van dit werktuig heeft gemaakt, nodig is ontmaskerd te worden. Het werk van den Heere HERBINIAUX heeft ons tot die wederlegging aangespoord, welke zonder twijffel te wijd uitloopt om in een werk, van den aart als het onze, niet te mishaagen, maar welke nogthans, uit hoofde van het gewigt der zaake, door veelen nog voor te beknopt zal gehouden worden. Wanneer wij thans van dit werk geen gewag maakten, in hetwelk de Schrijver zich alle soorten van persooneele beledigingen tegen ons, en tegen dezulken welken onze kunst den meesten luister hebben bijgezet, veroorlooft, zouden wij de gelegenheid verzuimen om sommigen onzer grondstellingen waar te maaken, welken door hem op eene onbetaamelijke wijze aangetast, en schier allen verkeerd uitgelegd zijn.

Daar onze leerlingen het recht hadden om deze waarmaaking van ons te vorderen, zullen zij ons welligt verwijten dat wij alle gevoel van wraakzucht op onzen berisper niet hebben weeten uit te doven, en dat wij onze penne door vinnige uitdrukkingen bezoedeld hebben; maar het zoude een ieder buiten ons moeielijk gevallen zijn om 'er zich voor te behoeden, naardien wij het werk van den Heere HERBINIAUX, geduurende eene zoo langwijlige wederlegging van smaadredenen, welken tegen ons zijn ingerigt, onder de oogen hadden.

In het tweede hoofdstuk onderzoeken wij kortelijk alle oorzaaken welken het gebruik van werktuigen, maar bijzonder dat der tang, vereisschen. Onder die oorzaaken is de beklemming van het hoofd diegene welke onze aandagt het meeste bepaalt, dewijl de anderen, reeds bekend zijnde, in dit hoofdstuk niet begrepen konden worden, zonder 'er als een bijwerk in te verschijnen. Wij weiden in hetzelve over alles uit, wat aanleiding tot die beklemming geven kan, waarvan wij tevens de tekenen, toevallen, en herstelling, betrekkelijk de verlossing, aanwijzen. Vervolgens leeren wij kennen waarin een indedaad beklemd hoofd verschild van dat, hetwelk slechts in den doortogt wederhouden word. Dit leerstuk is in zoo verre door de Schrijveren verzuimd, dat 'er tegenwoordig naauwlijks twee Verloskundigen gevonden worden, welken over de beklemming van het hoofd ééne en dezelfde denkbeelden hebben, en die staat

van

van dien weeten te onderſcheiden, welke, als een vervolg op de beklemming, in ons werk word voorgeſteld.

Na dat wij, in het derde hoofdſtuk, de algemeene regelen welken de aanlegging der tang betreffen hebben vastgeſteld, wijzen wij diegenen aan, welken tot ieder geval, waarin dit werktuig te pasſe koomt, betrekkelijk zijn. Offchoon de tang in handen is van alle diegenen welke de Verloskunde uitoeffenen, ſchroomen wij geenzins te zeggen dat 'er zeer weinige onder hen gevonden worden, die dezelve van pasſe, en naar behooren weeten te gebruiken: hiervan de weinige vrugt welke 'er van getrokken word; het misbruik dat men 'er daaglijks van maakt; de ſlagtoffers welken men aan dit werktuig toerekent; en het wantrouwen waarin deszelfs tegenſtanders het hebben poogen te brengen. Men zal in dit hoofdſtuk gewaar worden, dat de wijze om zich van de tang te bedienen, niet naar willekeur kan worden ingerigt; dat de regelen, volgens welken men 'er gebruik van hebbe te maaken, afgeleid moeten worden uit den vorm van dit werktuig zelf, en uit deszelfs gevolgen; als mede uit den graad van overeenſtemming der afmeetingen van het hoofd des kinds, met die van het bekken der vrouwe; uit de ligging van het hoofd, en uit den loop welken het, tot den doortogt, moet volgen; en eindelijk, uit het werktuiglijke zelf der natuurlijke verlosſing. De uitbreiding welke wij aan dit hoofdſtuk gegeven

 heb-

hebben, heeft een nieuw veld, voor de bedilzucht van onze lasteraars, geopend. Zich over het aantal der afdeelingen, welken dit hoofdstuk in zich bevat, verbaazende, hebben zij getracht dezelfde vrees hunnen leerlingen in te boezemen, en onze praktijk te belasteren, door te verbreiden, dat dezelve meest in het gebruik van werktuigen bestaat, en uit dien hoofde allerschadelijkst is. Wij kunnen naauwlijks bevroeden dat ons werk voor dezulken van eenige de minste nuttigheid zal kunnen wezen, naardien zij reeds te diep in dien doolhof, denwelken zij hebben ingeslagen, verdwaald zijn, om weder terug te kunnen treden; maar het is ook niet voor hen dat wij ons werk hebben doen herdrukken. Op dat dezulken, door ons te zien volharden in een ontwerp hetwelk zij reeds veroordeeld hebben, zich niet meer en meer zouden inbeelden, dat wij de onbeschoftheid hebben, om, in onze praktijk, de gelegenheden tot het aanwenden der tang te vermenigvuldigen, gelijk wij, in een en hetzelfde hoofdstuk, alle gevallen, inwelken zij van nut kan wezen, hebben weeten te verzamelen, en derzelver aanlegging in gebruik te brengen, betuigen wij, dat niemand zeldzaamer tot dezelve toevlugt neemt, schoon niemand uitgebreider praktijk heeft, dan wij, naardien ons jaarlijks de gelegenheid geen driemaal voorkoomt, om dit werktuig aan te wenden. De tang is nogthans dat werktuig, van allen waarvan wij gewag maakten, hetwelk ons het meeste

te

te dient, zelfs zouden wij gerust durven zeggen, het eenige, dewijl wij de hefboom slechts eenmaal (*p*), en de haaken, daaronder de andere werktuigen van dien aart begrepen, niet meer dan drie of viermaalen, in den loop van negentien of twintig jaaren, hebben aangewend. Immers, wij moesten, na dat wij de middelen hadden aangewezen om het gebruik van werktuigen voor te koomen, de wijzen beschrijven, op welken 'er zich van te bedienen? En moesten wij

(*p*) Wij hebben denzelven de voorkeur gegeven boven die tak welke het wijfjen word geheeten (*): het hoofd bevond zich in die ligging welken wij aan het eind van §. 1685, in het vierde deel, hebben aangetoond.

(*) De twee takken, of lepels der tang, worden door de Franschen in Mannetjen en Wijfjen (*branche mâle & branche femelle*) onderscheiden: elk Verloskundige kent die onderscheiding, immers men weet dat het Mannetjen die tak is, welke een spil voert, en dat het Wijfjen van eene opening is voorzien, waarin de spil van den eersten ontvangen word. In onze taal luid die benaaming niet bevallig, en het is daarom dat ik het mannetjen, de *spildraagende*, en het wijfjen, de *spilontvangende tak*, hebbe genoemd; onze Leezers gelieven die benaamingen eens vooral in acht te nemen (V).

wij ons tot dien engen kring bepaalen, inwelken het grootste aantal onzer voorgangers zich hebben opgesloten, daar het onze bedoeling was om deszelfs grenzen uit te zetten, waartoe wij als het ware niets gebezigd hebben dan de hoofdstoffen welken ons door die mannen zijn nagelaaten?

Het vierde hoofdstuk heeft veel minder uitgestrektheid dan het voorgaande, dewijl het gebruik van den hefboom veel spaarzaamer moet geschieden, dan dat der tang, om dat de gelegenheden om 'er zich van te bedienen zich veel zeldzaamer aanbieden. Wij hebben, behalven dat, bijna reeds alles wat wij van dit werktuig te zeggen hadden, in de tweede afdeeling van het eerste hoofdstuk ingesloten.

Het vijfde is meerder uitgebreid, handelende over de oorzaaken welken het gebruik van snijdende werktuigen op het lighaam des kinds vereisschen, zonder dewelken aan te wenden men het kind uit den schoot der moeder niet zoude kunnen afhaalen. Wij wijzen de gevallen aan, inwelken de haaken de voorkeur boven andere werktuigen verdienen; die, waarin het openen van het bekkeneel, van de borst, van den buik, en, tot eene zekere bepaaling, het ontleden van het kind, te passe koomt, maar wij trachten overal meer afkeer voor deze bewerkingen, dan vertrouwen, in te boezemen. Volgens de betuiging welken wij in het schetsen van het tafereel des derden hoofdstuks deeden, zal men overtuigd

wor-

worden, dat de gevallen, welken in het vijfde hoofdſtuk voorkoomen, zeer zeldzaam moeten zijn.

Het zesde hoofdſtuk, waarmede het tweede ſtuk van het vierde of laatſte deel begint, ſluit alles in zich hetwelk tot die verlosſingen betrekking heeft, welken zonder het gebruik van een ander ſoort van ſnijdende werktuigen, die alleen op de deelen der vrouwe worden aangewend, niet verrigt zouden kunnen worden. Wij brengen alle de oorzaaken, welken het gebruik dier werktuigen vorderen, tot drie voornaamen: onder de eerſte voornaame oorzaak zijn de gebreken, en ziekten der zachte deelen, welken gemeenlijk den doortogt geheeten worden, begrepen; onder de tweede, de gebreken in het maakſel van het bekken; en onder de derde, de buiten-baarmoederlijke bevrugtingen, nevens alles wat tot de breuk, of verſcheuring van de baarmoeder betrekking heeft. Wij wijzen oppervlakkig de kunstbewerkingen aan, welken die verſchillende bronnen van wederſtand tegen de verlosſing vereisſchen, terwijl wij de wijze der bewerking naauwkeurig beſchrijven, van die, welken meer bijzonder tot onze kunst behooren: als, bij voorbeeld de Keizerlijke ſnede, en anderen. Deze kunstbewerking, en de doorſnijding der ſchaambeenderen, maaken de onderwerpen uit van twee zeer uitgebreide afdeelingen. De laatſte heeft ons vooral toegeſcheenen de meeste, en ernſtigſte oplettendheid te verdienen;

nen; niet zoo zeer om dat wij dezelve aanprijzingwaerdiger dan de andere geoordeeld hebben, als wel, om dat zij onlangs een soort van verrukking heeft verwekt, welke schier tot zinneloosheid is overgegaan, en om dat veele leerlingen, zelfs reeds in jaaren gevorderde uitoeffenaaren der Verloskunde, tot op dezen dag niet weeten, welk oordeel zij over die kunstbewerking te vellen hebben. Wij hebben, bij alles wat den eersten druk van ons werk, over dit stuk, inhield, de waarnemingen gevoegd, welken wij hebben kunnen inzamelen, nevens de bedenkingen over het meeste deel derzelven, welken geenzins zonder nuttigheden zullen bevonden worden, door die genen, welken dezelven zonder vooroordeel zullen leezen. Eindelijk, hebben wij, om meerder licht over deze kunstbewerking te verspreiden, wier noodzaaklijkheid en uitkomst niet wel anders dan door den passer, en duimstok bepaald kunnen worden, twee plaaten doen graveeren, tot welken men toevlugt nemen kan, om opheldering van den zin te verkrijgen; nog hebben wij een derde plaat doen vervaerdigen, welke de snede aantoont, die door den Heere Alph. Le Roij, aan die vrouwe is gedaan, waarvan §. 2061 en vervolgens gesproken is; als mede die, welke eenige dagen te vooren door den Heere De Matthiis is verrigt, aan de vrouwe welke het onderwerp van §. 2085. uitmaakt.

Daar

Daar de plaaten ter beoeffening van fommige kunften en weetenfchappen, van een groot nut bevonden zijn, hebben wij geoordeeld, dat zij niet minder nuttig kunnen wezen, met opzicht tot die kunst en weetenfchap welke wij uitoeffenen. Wij hebben ons echter tot een zeer kleen aantal plaaten bepaald, om door het verzamelen derzelven niet in het buitenfpoorige te vervallen, en op dat de prijs van het werk niet boven het vermoogen zoude gaan van de meeste leerlingen, voorwelken ons werk gefchikt is. Uit die genen welken eenig licht over den zin zouden hebben kunnen verfpreiden, hebben wij de belangrijkften gekoozen: men zal dierhalven flechts zeventien plaaten in het geheele werk vinden, naamlijk zeven in het eerfte, en tien in het vierde, of laatfte deel. Zes van de eerften zijn tot het bekken betrekkelijk, en de zevende vertoont de afbeeldfels van eenen knoop in de navelftreng, hoedanig eene 'er misfchien nog nimmer is waargenomen. Van de laatfte behooren 'er zes tot het aanleggen van de tang; flechts eene tot die van den hefboom; en de overigen tot de doorfnijding der fchaambeenderen. Wij willen gaarne toeftemmen dat de plaaten niet dan zeer onvolkoomen in de plaats van door kunstgemaakte vrouwen lighaamen, of poppen (*Fantômes*) kunnen ftrekken, van welken men zich bij het voorleezen over de Verloskunde bedient, en waarop wij de verfchillende bewerkingen, tot die kunst betrek-

trekkelijk, aantoonden, en door onze leerlingen deeden verrigten: waarvan men nogthans sommigen derzelven moet uitzonderen, welken alleen op lijken, zelfs op die van zwangere vrouwen, aangewezen, en werkstellig gemaakt kunnen worden.

IN-

INHOUD

VAN HET

EERSTE DEEL.

Uit-

TWEEDE HOOFDSTUK.

DER-

Derde Hoofdstuk.

Vierde Hoofdstuk.

Vijfde Hoofdstuk.

* * * * * *

De plaaten moeten dus geplaatst worden:

Plaat 1,	tegen-over	Bladz:	38.
—— 2,	———	———	64.
—— 3,	———	———	ib:
—— 4,	———	———	88.
—— 5,	———	———	90.
—— 6,	———	———	124.
—— 7,	———	———	376.

Uitrekening van den prijs dezes deels voor de Intekenaaren.

30½	vellen druks van 16 bladz. à 1½ ſt.	*f* 2: 6:—
7	plaaten, à 4 ſtuivers -	1: 8:—
		f 3: 14:—

Schoon de twee laatſte plaaten eens zoo groot zijn dan de anderen, wordenze echter den Intekenaaren tot denzelfden prijs aangerekend.

De

De gebreken welken in dit eerste deel ingeslopen, en onder onze aandagt gekoomen zijn, moeten dus veranderd worden:

Bladz:	regel:	Staat:	Leest:
16.	32.	*Annulus inguinalis, vel musculus obliquus externus.*	*Annulus inguinalis, vel fissura musculi obliqui.*
20.	28.	*Nervi lumbaris.*	*Nervi lumbares.*
27.	10.	saamengestelde-en	saamengestelde
39.	9.	der	van den
50.	12.	dezelve,	zijnde dezelve,
ib.	26.	verslapping	de verslapping
97.	kantt:	*Musculi psoi*	*Musculi psæ*
101.	32.	*Musculi relevatores ani.*	*Musculi levatores ani.*
105.	15.	een,	een'
116.	31.	deze	dezen
131.	32.	*clitorides.*	*clitoridis.*
170.	6.	hetweessel zelve is van dit ingewand,	het weessel van dit ingewand zelf is,
ib.	17.	9 met 102, of gelijk 1 met 11½ is.	9 tot 102, of gelijk 1 tot 11½ staat.
176.	4.	de eersten zich	zich het eerst
181.	16.	van de verblinde	der blinde
211.	17.	heiligheid	heiligbeen
229.	4. 5. 6. 7. 8.	en men deze ontdekking, volgens dien Verloskundigen, als zoodanig aanmerkt, als hebbende de gelukkigste gedaanteverwisseling aan de Verloskunde teweeg gebragt.	welke, na hem, is aangemerkt, als of dezelve de gelukkigste gedaanteverwisseling aan de Verloskunde had teweeg gebragt.
253.	23.	ingewand	ingewand,
326.	22.	min ligtgeloovige,	ligtgeloovige,
358.	4.	rinkets-	rakets-

Bladz:

Bladz:	regel:	Staat:	Leest:
366.	26.	onderzogt,	gezogt,
370.	23.	voorgefteld	voorgewend
383.	1.	over	op
Inl:			
XXXVI.	8.	die arbeid was niet even heilzaam	immers was die arbeid even heilzaam
ib:	15.	van	aan
XLVII.	21.	en rondsom	en van rondsom
XLVIII.	15.	aan welken,	aan, welken

De feilen welken 'er buiten dezen nog in mogten gevonden worden, gelieven de oplettende en taalkundige Leezers zelven te verbeteren.

* *
*

D E

VERLOSKUNDE.

EERSTE DEEL.

VAN DE ONTLEEDKUNDIGE, PHYSIOLOGISCHE EN ANDERE WEETENSCHAPPEN, TOT DE VERLOSKUNDE BETREKKELYK.

§ 1. DE VERLOSSING is de uittogt van het kind, nevens deszelfs aanhangſels, uit den ſchoot der vrouwe. Bepaaling der verloſſing.

2. Deze zuivere werktuigkundige daad is aan de *beweeging-wetten* (*Loix du mouvement*) onderworpen en voltooit zich allermeest door de enkele krachten van de *werktuiglijke deelen* (*a*) der vrouwe; maar niet ééne andere werking in de *dierlijke huishouding* (*b*), vordert de medewerking van zoo veele krachtdaadige verrigtingen, noch is zoo moeilijk, of van meerder ſmart verzeld. Derzelver gemaklijkheid is altijd afhanglijk van de ſaamenſpanning van verſcheiden omſtandigheden,

(*a*) *Organa.* (*b*) *Oeconomia animalis.*

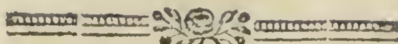
den, en het gebrekkige van eene derzelven kan haar ongemaklijk, dikwijls gevaarlijk voor de moeder en het kind, ja zelfs onuitvoerlijk maaken, zonder de hulp van de kunst.

Van de weetenſchappen, den Verloskundigen noodzaaklijk.

3. Indien de dienst van den Verloskundigen, eenigermaate, aan dien van enkelen aanſchouwer evenredig word, in het geval waar deze werking overeenkomſtig het oogmerk der natuur geſchied, zijn 'er ook andere gevallen waarin zijn bijſtand volſtrekt noodzaaklijk word. Somtijds is het noodig de werking van de natuurlijke krachten te maatigen, welken te hevig ſaamenſpannen om het kind naar buiten te voeren; deze werking te vermeerderen of op te wekken; den tegenſtand der deelen, welken tot den doortogt gevormd zijn, te verzwakken; den doortogt zelf voor het kind toeganglijk te maaken, of voor hetzelve eenen anderen weg te openen, enz. Maar, welk eene kennis word niet vereischt om de grenzen der kunst van die der natuur te onderſcheiden; om deze zoo wijze en, in den algemeenen nood, voorziende moeder te laaten werken, of tijdig te hulp te koomen! Men moet de deelen der vrouwe, welken tot de verloſſing dienen, in alle mooglijke betrekkingen kennen; het werktuiglijke van deze gewigtige werking, de wijze op welke dezelve geſchied, de vereischten welken daartoe noodig zijn, en de oorzaaken die haar ongemaklijk kunnen maaken, of zich tegen dezelve aankanten, met de wijze ter herſtelling, die elk dezer hinderpaalen vordert, volledig verſtaan.

ſtaan. Indien eenigen dezer kundigheden door oeffening en overweeging verkregen worden, kan men de anderen nogthans niet dan door de beoeffening van dekunst zelve bekoomen.

EERSTE HOOFDSTUK.

VAN DE DEELEN DER VROUWE WELKEN, EENIGE BETREKKING TOT DE VERLOSSING HEBBEN.

Van de deelen der vrouwe, welken tot de Verlosfing dienen.

4. Onder het groote getal der vrouwelijke deelen, welken betrekking tot de Verlosfing hebben, dienen de eenen tot uitwaardsdrijving van het kind, en de anderen vormen alleen de buis, tot deszelfs doortogt gefchikt, het welk hen gevoeglijk in *werkende en lijdende deelen* (c) doet onderfcheiden. De lijdende betreffen het bekken en de *zachte deelen* (d), welken het zoo in-als uit-wendig bekleeden, en de anderen zijn de baarmoeder, de *buikfpieren* (e), enz.

EER-

(c) *Partes activæ & pasſivæ.* (d) *Partes molles.* (e) *Musculi abdominales.*

EERSTE AFDEELING.

VAN HET BEKKEN DER VROUWE, MET BETREKKING TOT DE VERLOSSING AANGEMERKT.

5. Het Bekken, met uitzondering van de zachte deelen welken het aan alle zijden omvatten aangemerkt, is eene soort van beenige en ongelijke holligheid, geplaatst onder de *ruggraat* (*f*), van welke dit deel het grondstuk vormt, en boven de onderste ledemaaten, waar mede de grootste beenderen, die het bekken saamenstellen, geledigd zijn. Van de meerdere of mindere gunstige overeenstemming der afmetingen van dit bekken met die van het hoofd des kinds hangt altijd de gelukkige uitkomst van de baaring af, en de grootste hindernissen, welken zich tegen de verlossing verzetten ontspruiten uit het gebrekkige van dezelven. Van het bekken, (*Pelvis*).

6. Het bekken is in bejaarden slechts uit vier voornaame stukken saamgesteld, te weeten: door de twee heup- of ongenaamde-beenderen, welken deszelfs zijden en het voorste deel, en door het heilig- en staart-been; Van de beenderen welken het bekken vormen.

(*f*) *Spina dorsi.*

been, die het agterste gedeelte vormen; maar in de vrugt en in jonge kinderen bemerkt men in het zelve een grooter getal van beenderen, zijnde, als dan, elk heupbeen door drie anderen, als: door het darmbeen, eigenlijk gezegd, en door het zit- en schaam-been saamgesteld, terwijl dan ook het heiligbeen uit vijf stukken bestaat, onder den naam van valsche wervelbeenderen bekend, en eindelijk het staartbeen tevens, even als in bejaarden, uit drie stukken gevormd is.

7. De meesten dezer beenige stukken zijn, zacht en buigzaam in de vrugt, eenigen nog als kraakbeenig, en de rand der anderen bevind zich dan ook met eene gelijke zelfstandigheid belegd, verkrijgende allen, door den tijd alleen, de vastigheid welke het weezen van *Been* uitmaakt. Deze schikking word niet alleen in de beenderen van het bekken bespeurd op het tijdstip der geboorte, wanneer de mensch, als het ware, naauwlijks is afgeschetst; men ontdekt zulks tevens in alle anderen: want de natuur volgt overal denzelfden loop in de ontwikkeling der deelen, welken het kunstig gesticht van het menschlijke lighaam vormen moeten. Zij, welken in de menigte der beenderen van het bekken der vrugt; in de wijze waarop zij onderling verbonden zijn, en in de geringe stevigheid van alles wat daaruit voortspruit, gunstige schikkingen tot derzelver verlossing geloofden te ontdekken, en verkondigden dat deze beenderen in het tijdstip van deze werking, dezelfde verplaatsingen of veranderingen, als die van het *bek-*

bekkeneel (g) ondergingen, hebben zich zelven verbijsterd, en men kan verzekeren dat hun gevoelen zoo weinig met de reden, als met de ondervinding overeenkomstig is (1).

EERSTE VERDEELING.

VAN HET DARMBEEN.

8. Het darm- of heup-been is het allergrootste der drie stukken, welken het ongenaamde been in de vrugt saamenstellen, en is aan de zijde van het bekken geplaatst. Deszelfs bijnaar driehoekige gedaante doet 'er twee oppervlakten, drie randen en drie hoeken in opmerken; eene der oppervlakten maakt een gedeelte van het inwendige, en de an- Van het darmbeen, (*Os ilei*).

(g) *Cranium*.

(1) „ In de vrugt (zegt een van de nieuwste verloskundigen) is het bekken zagt en buigzaam, het gene de verschillende houdingen welken zij in de baarmoeder aanneemt gemaklijk maakt en de verlossing met de billen en voeten bevoordeelt: in het een en ander geval doen de verschillende stukken waar van het bekken is saamengesteld, met opzicht tot hunne buigzaamheid, het gene de beenderen van het bekkeneel in de natuurlijke verlossing verrigten". De Heer DELEURIE, *nouvelle edition* § 8.

andere van het uitwendige deel des bekkens uit: van de randen is een bovenste, een voorste en een agterste, aan wiens uiteinden de drie hoeken gevonden worden.

9. Een soort van hoek of lijn, vrij scherp in of omtrent de agterste twee- derde- deelen haarer uitgestrektheid, maar ronder in het overige van derzelver lengte, scheid, een weinig schuins van de hoogte naar de laagte, en van de agter- naar de voor-zijde, de inwendige oppervlakte van het darmbeen, en verdeelt het in twee deelen, als in een bovenste en in een onderste. Het eerste deel, dat het breedste en oppervlakkig uitgehóld is, vormt de *heupbeensche holligheid* (*Fosse iliaque*) (*h*). Het tweede vertoont daadlijk, aan de agterzijde, een soort van knobbel, aan welke zich verscheiden pees en band- achtige vezelbundels vasthegten: verder ontdekt men, een weinig meerder voorwaards, een kraakbeenig geledings-indruksel, waar van de gedaante eenige overeenkomst heeft met die van eene wassende maan of met den vleugel van een oor. Het overige van de inwendige oppervlakte van het darmbeen maakt een gedeelte van den rand en der holligheid van het bekken uit, verbeeldende een zeer kleen gedeelte van eenen boog.

10. De uitwendige *oppervlakte* (*i*) van het heupbeen, welke nog ongelijker is dan de inwendige, is van zoo weinig gewigt, ten opzigt voor de verloskunde, dat wij niet noodig

(*h*) *Cavitas offis ilei.* (*i*) *Superficies.*

dig vinden dezelve hier te beſchrijven. Zij vind zich bedekt door de *bilſpieren* (*j*), welken aan haar zijn vast gehegt.

11. De bovenſte *rand* (*k*) van het heupbeen, welke men de *kam der heupbeenderen* (*l*) noemt, is bijnaar als de letter S geboogen. Hij is in de kindsheid kraakbeenig, van eene ongelijke dikte in volwasſenen, en heeft, bij vrouwen van eene gewoone geſtalte, eene lengte van zeven of agt duimen. Men wijst aan dezelve twee lippen en eene tusſchenwijdte aan, om de vasthegting van zekere ſpieren, waarvan in het vervolg zal gesproken worden, naauwkeuriger te bepaalen. De inwendige lip vormt bijnaar omtrent het agterſte derde deel van haare lengte, een ſoort van eenen meêr of min *ſtompen hoek* (*m*), waar aan zich een *band* (*n*) inplant, welke aan de andere zijde word vastgehegt aan het dwarsſche uitſteekſel van den laatſten lendenwervel. Ziet § 44.

12. De voorſte rand van het darmbeen is veel korter dan de bovenſte: een *uitſteekſel* (*o*), het welk zich in deszelfs midden verheft, en door de ontleedkundigen *voorſteonderſte doorn* der darmbeenderen genaamd word, doet 'er twee vrij oppervlakkige uitrandingen in opmerken, waarvan de eene ſlechts aan eenige kleene zenuwkoorden doortogt

(*i*) *Musculi glutæi.* (*k*) *Margo.* (*l*) *Crista ossium ilei.* (*m*) *Angulus obtusus.* (*n*) *Ligamentum.* (*o*) *Apophijsis.*

togt geeft, terwijl de andere als tot een ſchijf verſtrekt ter overſchuiving van de peezen der lenden- en inwendige darmbeenſche- ſpieren. De ontmoeting van dezen rand met den bovenſten vormt een bijnaar *regten hoek* (*p*), welke men *bovenſte voorſte doorn* van de heupbeenderen noemt, om hem te onderſcheiden van het uitſteekſel waar van boven geſproken is. De eene en andere dienen tot inplanting van verſcheiden ſpieren.

13. Men beſpeurt bijnaar dezelfde ſchikking in den agterſten rand van het darmbeen: een beenig verlengſel doet 'er eveneens twee gelijke uitſnijdingen in ontdekken, waarvan de grootſte niet dan den top van eene andere, nog veel grooter, vormt, welke, een weinig agterwaards, aan elke zijde van het bekken geplaatst is, en heilig-zit-beenſche uitranding genaamd word. Uit de vereeniging van dien zelfden rand met den bovenſten ontſpruit een andere hoek, welke den naam van *agterſte- bovenſte doorn* der heupbeenderen draagt.

14. De ſaamenkomst van den voorſten met den agterſten rand van het darmbeen, vormt de derde hoek, welke veel dikker en ſtomper is dan de eerſtgemelden, waarvan koomt dat veele ontleedkundigen hem als het *grondſtuk* (*q*) van dit been hebben aangemerkt. Men ontdekt aan dezen hoek drie kraakbeenige indrukſels, die geene de minſte gelijkenis met elkander hebben. De eene, welke vrij

(*p*) *Angulus rectus.* (*q*) *Baſis.*

vrij groot en een weinig hol is, en waarvan den bovenſten rand een ſoort van halvemaan vertoont, vormt bijnaar het derde - deel van de *azijnmaat of geledingsholte* (*r*), dienende om het hoofd van het dijebeen te ontvangen; terwijl door de twee andere oppervlakten de zit- en ſchaam- beenderen met het heupbeen vereenigd en vastgehegt worden, gelijk men in het vervolg zal beſpeuren. Het kraakbeen dat het gedeelte der azijnmaat bedekt is zeer dun, glad en geduurende het leven geſtadig bevogtigd met een ſlijmig vogt, onder den naam van ledewater bekend. Dat der twee andere vlakten is van eene verſchillende natuur: van eene gelijke hoedanigheid zijnde als het kraakbeen het welk overäl de *aangroeiſels* (*s*) aan het lighaam van het Been vereenigd, word men het zelve niet gewaar, dan in de kindſche jaaren, na welken tijd het allengs in been verandert, naar maate men tot de volwasſene jaaren nadert. (*)

TWEE-

(*r*) *Acetabulum, vel cavitas cotijloïdes.*

(*s*) *Epiphijſes.*

(*) Somtijds echter blijven de geledingsuitſteekſels veele jaaren, alleen door middel van kraakbeen, aan de beenderen vereenigd: ik hebbe hier van verſcheiden voorbeelden gezien, en onder anderen eigenhandig een lijk helpen ontleden, van een voorwerp tusſchen de veertig en vijftig jaaren oud, waarin alle de hoofden van de beenderen der bovenſte en onderſte ledemaaten nog door middel van zoodanig kraakbeen, aan de lighaamen der beenderen zelve vereenigd waren, (V).

TWEEDE VERDEELING.

VAN HET ZITBEEN.

Van het zitbeen, (*Os ischii*).

15. Het zitbeen is genoegzaam lijnregt onder het darmbeen geplaatst. Dewijl deszelfs ongelijke gedaante zijne verdeeling eenigermaate willekeurig maakt, zullen wij het zelve in drie gedeelten onderscheiden, waarvan het eene het lighaam, en de anderen de ledemaaten of uiteinden zullen uitmaaken.

16. Het eerste is driehoekig, en aan het zelve zijn voor eerst, drie oppervlakten aan te merken: de eerste is naar de binnen-de tweede naar de buiten-zijde van het bekken gekeerd, en de derde draagt het lighaam wanneer men zit, welke men knobbel van het zitbeen noemt; ten tweede ontdekt men aan dit lighaam drie hoeken: twee van dezelven omboorden, in-en uit-wendig, deszelfs *knobbel* (*t*), welke de ontleedkundigen voor de lippen van dezen knobbel houden, de andere hoek is van gedaante eene halve maan gelijk, en vormt een gedeelte van het *eironde gat* (*u*).

17. Een lang en eenigzins plat uitsteeksel, maatig breed aan deszelfs beginsel, en smaller aan zijn uiteinde, bepaalt het zitbeen aan de voor-

(*t*) *Tuberositas.* (*u*) *Foramen ovale.*

voorzijde, en word als de tak van het zelve aangemerkt; een van de randen van dit uitsteeksel werkt mede tot saamenstelling van het eironde gat, en de andere tot die van den boog der schaambeenderen (*Arcade du pubis*) of groote uitranding, welke aan het voorste en onderste deel van het bekken word gezien. Deszelfs punt verbind zich met een gelijksoortig voortbrengsel van het schaambeen, door middel van een kraakbeen, het welk standvastig vóór de rijpe jaaren in been verandert.

18. Het agterste uiteinde van het zitbeen, dat veel grooter omtrek heeft dan het ligchaam des beens zelf, vertoont een soort van eene ongelijke knods, aan welke men niet te min vijf oppervlakten, van eenen ongelijken omtrek, met een veel grooter getal randen en hoeken kan onderscheiden, van welke twee laatste gedeelten wij de beschrijving thans niet noodig keuren. Drie van de oppervlakten zijn kraakbeenig en tot denzelfden dienst geschikt, als die welken men aan den ondersten hoek van het darmbeen bespeurt, dat is te zeggen, dat een van dezelven een gedeelte van de azijnmaat uitmaakt, en de twee anderen tot de vereeniging van dit been met de schaam- en darm-beenderen dienen; de vierde is naar de binnen-en de vijfde naar de buiten-zijde van het bekken gekeerd: deze laatste schijnt een vrij scherp, beenig voortbrengsel van vijf of zes lijnen lengte, agter- en een weinig schuins benedenwaards te schieten, het welk de *doorn van het zitbeen* geheeten word.

DERDE VERDEELING.

VAN HET SCHAAMBEEN.

Van het ſchaambeen, (*Os pubis*).

19. Het ſchaambeen, gemeenlijk koevoetsgewijs been of ſluitboom (*Os barré*) genaamd (†), vormt met deszelfs tweeling het voorſte deel van het bekken. Het lighaam van dit been is bijnaar driehoekig in deszelfs midden, plat omtrent de plaats waar de vereeniging met dat van de andere zijde geſchied, en redelijk dik aan het uiteinde, het welk met de azijnmaat, waarvan het een deel uitmaakt, gemeenſchap heeft.

20. De bovenſte oppervlakte van het ſchaambeen, is aan de agterzijde breed, en ſmal aan haar voorſte deel, terwijl tusſchen haare uiteinden een oppervlakkige uitholling gevonden word, welke dient als een groef voor den uittogt der *dijevaten* (v) uit den onderbuik. De in- en uit-wendige oppervlakten

(v) *Vaſa cruralia.*

(†) Bij de Fransſchen word dit been *ſomtijds* en niet *gemeenlijk*, *Os barré* genaamd: wanneer de kraakbeenige vereeniging van de ſchaambeenderen zich naar beneden verlengt en een ſoort van *Barre* verwekt, waar door de verlosſing veeltijds verhinderd word, als dan noemen zij zulke vrouwen *barrées*. Ziet Heelk: Woordenboek, 3de deel, Bladz. 52, (*V*).

ten vertoonen eenig gering onderscheid, als zijnde breed aan de voorzijde, en smal omtrent het uiteinde het welk de dijebeensche geledingsholte helpt saamenstellen. De bovenste en inwendige hoek des lighaams van het schaambeen is scherp, en maakt een gedeelte van den rand des bekkens uit. De uitwendige hoek is rondachtig, en de onderste halve maansgewijs, welke laatste een gedeelte vormt van het eironde gat.

21. Het groote uiteinde van het schaambeen, dat wij azijnmaatsvlakte noemen zullen, bied twee, eenigzins langwerpige vlakten aan, waar door dit uiteinde zich vereenigd met de darm- en zit- beenderen, door middel van een *kraakbeen* (*w*), het welk allengs tot been overgaat, en na verscheiden jaaren verdwijnt. Op dit zelfde uiteinde bemerkt men ook eene andere vlakte, die veel uitgebreider, ligtelijk ingedrukt, en met een zeer dun kraakbeenig plaatjen bedekt is, door welke vlakte het schaambeen, even als de darm- en zit- beenderen, de dijebeensche geledingsholte helpt uitmaaken.

22. Het voorste uiteinde van het schaambeen is voorzien van een kraakbeenig en bandachtig indruksel, van vijftien tot agttien lijnen lengte, en zes lijnen breedte, het welk tot de vereeniging van het eene schaambeen met dat van de tegenoverzijde dient; de rigting van dit geledingsindruksel is bijnaar lijnregt, wanneer het bekken op de *knobbels van de zitbeenderen* (*x*), en op de punt van het staartbeen

(*w*) *Cartilago.* (*x*) *Tubera ossium ischii.*

been rust : maar het onderſte uiteinde is meerder of minder agterwaards gekeerd, wanneer de vrouw ſtaat. Alleen het midden van dezen inwendigen rand is met een zeer glad kraakbeen bedekt, gelijk alle de uiteinden der beenderen, welken door eene *beweegbaare geleding* (*y*) vereenigd zijn.

23. Dit band- en kraakbeen-achtig indrukſel, nevens de bovenſte oppervlakte des lighaams van het ſchaambeen, vormen, op het punt van de *vereeniging der ſchaambeenderen* (z), een bijnaar regten hoek, welke *den hoek der ſchaamelheid* genaamd word. Boven- en een weinig zijde-waards van dezen hoek ontdekt men een ſoort van knobbel, ſomtijds zelfs de gedaante van eenen meêr of min ſcherpen doorn, welke tot inplanting dient van de *regte- en ſpits opklimmende-buikſpieren* (*a*), als mede van den uitwendigen en onderſten rand of zuil van den *lies-* of *uitwendigen ſchuinsſchen buikſpier-ring*, (*b*).

24. Een uitſpruitſel van zeven of agt lijnen lengte, het welk aan de bovenzijde maatig breed en plat, maar aan deszelfs punt van minder omtrek is, daalt van het voorſte uiteinde des lighaams van het ſchaambeen neder, het welk gemeenlijk voor den tak van dit been gehouden word. Dit uitſpruitſel is van de bin-

(y) *Nexus mobilis.* (z) *Sijnchondroſis oſſium pubis.* (a) *Musculi recti & pyriformes.* (b) *Annulus inguinalis, vel musculus obliquus externus.*

binnen- naar de buiten - zijde van het bekken als gedraaid, in diervoegen dat een van deszelfs randen genoegzaam voor - en de andere agter - waards gekeerd is : deze laatſte rand maakt een gedeelte uit van het ovaale gat, en de eerſte helpt den boog van de ſchaambeenderen ſaamenſtellen.

25. De tak van het ſchaambeen daalt niet lijnregt neder, maar buigt zich aanhoudend naar het eironde gat, en veel meerder bij de vrouw dan bij den man, het gene bij haar de boog van het ſchaambeen omtrent deszelfs top veel breeder maakt, en de baaring zoo veel bevordert, als de tegenſtrijdige rigting 'er hinder aan toe kan brengen.

VIERDE VERDEELING.

VAN DE VEREENIGING VAN HET HEUP- ZIT- EN SCHAAM-BEEN; VAN DE ALGEMEENE DEELEN WELKEN UIT DEZE VEREENIGING ONTSTAAN, EN VAN DE NATUURLIJKE AFMETINGEN VAN HET ONGENAAMDE BEEN IN DE RIJPE JAAREN.

26. Deze drie beenige ſtukken, geſchikt om ſlechts een enkel been, na de kindsheid, te vormen, zijn in dien eerſten ouderdom met elkander vereenigd, door middel van een redelijk dik kraakbeen, maar van eene zeer ver- Van de vereeniging der drie deelen, welken het ongo-

naamde been (*Os innominatum*) in de kindsheid vormen:

verſchillende natuur van die kraakbeenderen, welken gedeeltelijk de heilig-darm-beenſche vereeniging, en die der ſchaambeenderen verwekken, dewijl de eigenſchap van het eerstgenoemde kraakbeen zoodanig geſchikt is om de zelfſtandigheid van been te verkrijgen, en ook altijd in been verandert, terwijl de laatstgemelde kraakbeenderen niet dan toevallig in been veranderd worden, het welk nog allerzeldzaamst is. Deze ſoort van ſaamenhegting tusſchen de darm-zit-en ſchaam-beenderen, verrigt zich omtrent het midden der azijnmaat, of dijëbeenſche geledingsholte, en altijd met zoo veel gelijkvormigheid, dat men in het vervolg moeite heeft de plaats te onderkennen van de ſaamenvoeging dezer drie ſtukken, ten zij men die nogthans gewaar word boven de holligheid waarvan geſproken word, alwaar men eene meerdere of mindere uitſpringende lijn ondekt, welke door de ontleedkundigen *darm-ſchaam-beenſche lijn* (*Ligne ilio pectinée*) geheeten word, dewijl zij door de vereeniging van het heup-en ſchaam-been gevormd is.

27. Het gebeurd dikwijls, bij kinderen welken door *Engelſche ziekte* (c) zijn aangetast, vóór de jaaren waarin deze ſaamenhegting volkoomen is, dat de drie ſtukken die de azijnmaat uitmaaken, door het hoofd van het dijëbeen, inwaards en in het bekken ingedrukt worden, tot dien graad dat de ingang dezer hol-

(c) *Rhachitis.*

holligheid zoo eng en ongelijkvormig word, dat 'er in het vervolg de grootste hinderpaalen voor de verlossing uit gebooren worden.

28. De saamenvoeging van den tak van het schaam-met dien van het zit-been, geschied op gelijke wijze, door middel van een kraakbeen, het welk na verscheiden jaaren tot been overgaat. Door de saamenkomst en overeenstemming van deze twee beenderen word die groote ovaale opening gevormd, welke wederzijdsch, aan de voorzijde van het bekken gezien word, als mede die uitranding, welke aan den voorsten rand der dijëbeensche geledingsholte word gevonden.

Van de algemeene deelen, welken uit de vereeniging der drie beenderen, waar van gehandeld word, ontstaan.

29. Het ongenaamde been is, in eene bejaarde vrouw, van eene gewoone gestalte, zes duimen breed, of daar omtrent, gerekend van deszelfs voorsten-bovensten tot aan den agtersten-bovensten doorn; en de hoogte van hetzelve, genomen van den voorsten-bovensten doorn, tot aan den knobbel van het zitbeen, is omtrent van zes en een halven duim, kunnende een duim hooger gerekend worden, wanneer de maat uit het midden der kam van het darmbeen genomen word. De kennis dezer hoogte kan dienen om de zijdelingschediepte der holligheid van het bekken, van deszelfs bovenste tot de onderste engte, te bepaalen. Ziet § 136.

Van de afmetingen van het ongenaamde been, in de rijpe jaaren.

VIJFDE VERDEELING.

VAN HET HEILIGBEEN.

Van het heiligbeen, (*Os sacrum*).

30. Het heiligbeen gelijkt een ſoort van platte en een weinig, naar het inwendige van het bekken, kromgebogen, omgekeerde *pijramide*, aan welk been men het grondſtuk, de punt, de oppervlakten en de randen in aanſchouw nemen moet.

31. Het grondſtuk, een weinig breeder zijnde aan de voor- dan aan de agter-zijde, gelijkt zeer wel naar een mismaakte kegel (*cône tronqué*): men ziet in het midden van hetzelve een kraakbeenig indrukſel, van eene langwerpige gedaante, en heel ſchuins van de voor- naar de agter-zijde uitgehouwen, door welk middel het heiligbeen, met het lighaam des laatſten lendenwervels geledigd word. Twee kleene evenredige geledingsvlakten, ſchijnen als tegen den agterſten rand, nabij de uiteinden van dit indrukſel aan te liggen, en vormen met dat grondſtuk twee groeven, welken het vijfde paar *lendenzenuwen* (*d*), bij hunnen uittogt uit de *buis der wervelbeenderen*, (*e*) huisvesten; deze uitſteekſels verbinden zich met gelijkſoortigen van het aangehaalde wervelbeen, gelijk men in het vervolg zal ontdekken.

(*d*) *Nervi lumbaris.* (*e*) *Canalis vertebrarum*

32. De punt van het heiligbeen heeft mede eene kraakbeenige, langwerpig-dwarsſche oppervlakte, maar is veel kleener dan die van het grondſtuk, en van eene tegenovergeſtelde rigting, met welke oppervlakte het ſtaartbeen geledigd word.

33. De voorſte oppervlakte van het heiligbeen vertoont een bogt van omtrent een halven duim diepte. Men ontdekt aan dezelve vier dwarsſche lijnen, ontſtaande uit de ſaamenhegting der vijf ſtukken, welken dit been in de vroege jaaren ſaamenſtelden. Deze lijnen grenzen ter wederzijde aan zoo veele gaten, welken de dikte van het been heel ſchuins doorbooren, en wier dienst is om doortogt te geven aan de *heiligbeenſche zenuwen* (*f*). Deze gaten hebben gemeenſchap met een buis, wier in- en uit-gang te zien is aan de agterſte oppervlakte van het heiligbeen. Zij zijn niet allen van dezelfde wijdte en eenigen hunner verlengen zich, omtrent de randen van dit been, in den vorm eener groef, wordende allen heiligbeenſche gaten genaamd.

34. De agterſte oppervlakte van dit zelfde been is bolrond, en met eene menigte verhevenheden omzet, waarvan ſommigen met de doornige- en de anderen met de ſchuinsſche- en dwarsſche- uitſteekſels der wervelbeenderen overeenkomſtig zijn. Aan deze oppervlakte ontdekt men mede agt, in twee rijen geplaatſte, gaten, dienende tot den doortogt van eenige zenuwtakjens en van verſcheiden bloed-

(*f*) *Nervi ſacri.*

bloedvaten: boven en onder de doornige verhevenheden ontdekken zich twee andere openingen, van eene bijnaar driehoekige gedaante, waarvan de eene den in- en de andere den uit-gang der buis van het heiligbeen vormt: aan het uiteinde dezer buis ontspruiten twee kleene uitwassen van eene priemsgewijze gedaante, welken zich door middel van een band aan het bovenste en agterste deel van het staartbeen vereenigen.

35. Elke rand van het heiligbeen is aan de bovenzijde van een groot kraakbeenig indrukfel voorzien, volkoomen overeenstemmende met dat van de darmbeenderen, met welken dit been mede vereenigd word. Deze geledingsindrukfels, welken van eene halve maansgewijze gedaante zijn, zijn van de hoogte naar de laagte, van buiten naar binnen en van de voor- naar de agter zijde uitgesneden, zoodanig dat hun voorste rand en het bovenste uiteinde verder van die lijn, welke het heiligbeen toppuntig (*verticalement*) in twee gelijke deelen scheiden zou, verwijderd zijn, dan hun agterste rand en het onderste uiteinde van dezelve zijn afgelegen; waaruit men ziet dat het heiligbeen, tusschen de heupbeenderen, op de wijze van eene dubbele wigge, omsloten is, zijnde het grondstuk dezer wigge omhoog en voorwaards gerigt. De randen van het heiligbeen vertoonen in het overige van derzelver uitgestrektheid niets dat veel opmerking verdient, ten zij men eene kleene uitranding aan hun onderste uiteinde wil gade slaan. De lengte van dit been is gewoonlijk van vier, of vier en een

hal-

halven duim; deszelfs meeste breedte vier duimen, en de dikte, genomen van de voorzijde uit het midden van het grondſtuk, tot aan het uiteinde van de doornige verhevenheid des eerſten valsſchen wervelbeens, is van twee en een halven duim. Deze laatſte afmeting verandert zoo zeldzaam, dat ik in dezelve geene lijn verſchil gevonden hebbe aan dertig of vijf en-dertig bekkens, van welken het grootſte deel wanſtallig was, het welk, gelijk men hier na zal zien, zeer gewigtig om te kennen is.

ZESDE VERDEELING.

VAN HET STAARTBEEN.

36. Het ſtaart- of ſtuit-been is meest altijd uit drie ſtukken ſaamengeſteld, waarvan het geheel nogmaals de gedaante van eene ſoort eener *pijramide* heeft, ter lengte van twaalf of veertien lijnen, en ſomtijds meêr. Het is op deszelfs voorſte deel ligtelijk omgekromt, en door zijn grondſtuk met de punt van het heiligbeen ſaamvereenigd. Wij zullen van deze drie ſtukken geene beſchrijving geven, dan voor zoo verre zulks noodig is, om hunne overeenſtemmingen, het zij met malkander, of met het heiligbeen te leeren kennen. De breedte en dikte van het ſtaartbeen, onbemerkbaar verminderende van het bovenſte des eerſten ſtuks, tot aan het uiteinde van het laatſte, kan men aan elk der leedjens van dit been een grondſtuk, een punt, Van het ſtaartbeen, (*os coccijgis*).

 twee

twee oppervlakten en twee randen toekennen. Het grondſtuk van het eerſte lid vertoont eene langwerpige oppervlakte, bekleed met eene bandachtige en kraakbeenige zelfſtandigheid, door welke het zelve met het uiteinde van het heiligbeen vereenigd is: op de zijden en agterwaards van dat indrukſel ziet men nog twee uitſpringende knobbeltjens, waaraan even zoo veele banden worden ingeplant. De punt van ditzelfde lid is rondachtig en met een geledingskraakbeen bedekt, gelijkende naar een plat hoofdjen, het welk ontvangen word in eene oppervlakkige diepte, die men beſpeurt aan het grondſtuk van het tweede lid, waarmede het eerſte eene ſoort van *kniegeleding* (g) vormt, welker beweging, ſchoon bepaald, langer ſtand blijft houden dan die van het geheel der beweging van het ſtaart- op het heilig-been. Men vind bijnaar dezelfde overeenſtemming, en wederzijdſche gelijkenis van gedaante tusſchen de punt van het tweede lid en het grondſtuk van het derde, en bij gevolg dezelfde ſoort van ſaamenhang. Het derde lid eindelijk van het ſtaartbeen, is minder uitſpringend en van minder omtrek dan de voorgaanden, eindigende in een ſoort van knobbeltjen, gelijk de laatſte *kootjens* (*h*) der vingeren.

ZE.

(g) *Gonarthroſis.* (*h*) *Phalanges.*

ZEVENDE VERDEELING.

VAN DE VEREENIGING DER BEENDEREN VAN HET BEKKEN.

37. De ſchaambeenderen zijn met malkander ſaamgevoegd door middel van eene zelfſtandigheid, welke men ten allen tijde den naam van kraakbeen gegeven heeft, ſchoon zij daarvan zoo veel als van een band onderſcheiden is. Elk ſchaambeen is, volgens de denkbeelden van eenige ontleedkundigen, met zijn eigen kraakbeen bekleed: hunne ſaamenvoeging is geen waare *kraakbeenige vereeniging* (*i*) maar eene *vaste geleding* (*j*) welke geene dan onbemerkbaare beweging toelaat.

Van de ſaamenvoeging der ſchaambeenderen met malkander.

38. Deze ſaamvereeniging met oplettenheid beſchouwende, zal men beſpeuren dat elk ſchaambeen aan zijn voorſte uiteinde inderdaad met een *kraakbeen* is bekleed; dat het zelve kraakbeen dikker is aan de voor-dan aan de agter-zijde, en nog dikker aan het bovenſte en onderſte deel, dan in het midden van deszelfs lengte; dat deze, dus bekleedde beenderen met malkander vereenigd zijn, door middel van eene zelfſtandigheid, welke bandach-

(*i*) *Synchondroſis.* (*j*) *Nexus immobilis.*

achtig ſchijnt en wier, voor het grootſte deel, dwarsſche vezelen, van het eene ſchaambeen naar het andere loopen; dat deze vezelen op deze wijze geſchikt zijn dat de diepſten de kortſten, en de meest oppervlakkigen de langſten zijn; dat dezelfde vezelen tusſchen malkander een ſoort van kleene ſchakelringen of mazen open laaten, welken gevuld zijn door kleene, roodachtige lighaamen, zeer wel gelijkende naar die welken rondsom elke *geleding* (*k*) gezien, en gewoonlijk voor *lidvogtsklieren* (*l*) gehouden worden. Men bemerkt verder dat deze vezel- en band-achtige zelfſtandigheid de geheele dikte van de vereeniging der ſchaambeenderen niet beſlaat, en tevens deze beenderen niet ſaamen bind in de ganſche uitgeſtrektheid van de oppervlakte welke hun voorſte uiteinde vertoont, maar dat er eene waare geleding ſtand grijpt van die ſoort die onder den naam van *beweegbaare geleding* (*m*) bekend is. Indien men deze vereeniging omtrent het binnenſte van het bekken opent, ontdekt men, na een dun, zeer los en celachtig webbe, het welk bij den eerſten opſlag gezien word, een *rokachtig vlies* (*n*), wiens meest zichtbaare vezelen dwarsſche draaden zijn; vervolgens twee kraakbeenige, effen, gladde en vogtige vlakten, ter lengte van zes of agt, en ter breedte van twee lijnen, een weinig halvemaansgewijs van gedaante, oppervlakkig

(*k*) *Articulatio.* (*l*) *Glandulæ ſynoviales.* (*m*) *Arthrodia.* (*n*) *Membrana capſularis.*

kig bol aan het eene, en hol aan het andere been. Deze vlakten beſlaan bijnaar het middenſte derde deel van de lengte en agterſte derde deel van de dikte dezer ſaamenvoeging, welke dan, gelijk men ziet, in het derde-deel of daar omtrent, van derzelver uitgeſtrektheid, eene waare geleding, en voor het overige eene *bandachtige geleding* (*o*) en te gelijker tijd eene kraakbeenige vereeniging is.

39 Deze ſaamengeſtelde- en geledings-zelfſtandigheid van de beenderen losgemaakt zijnde, vormt een ſoort van wigge, wier grondſtuk als dan het voorſte, en de ſcherpte het bovenſte deel van de vereeniging der ſchaambeenderen uit zou maaken; waar van koomt dat deze beenderen omtrent het inwendige van het bekken tegen elkander ſchijnen aan te liggen, terwijl zij verſcheiden lijnen van malkander ſchijnen verwijderd te zijn aan de buitenzijde. Het grondſtuk van de genoemde ſoort van wigge is bijnaar van vier tot zes lijnen breed, omtrent het midden van de lengte der band-en kraakbeen achtige vereeniging, en agt tot tien lijnen zoo aan het bovenſte als onderſte gedeelte, terwijl de ſcherpte dier wigge ten meeste eene lijn breedte heeft. Derzelver dikte, volgens die der beenderen zelf genomen, is grooter aan de boven - dan aan de onder-zijde, alwaar deze zelfſtandigheid, dunner geworden zijnde, dat ge-

(*o*) *Syneuroſis.*

gene vormt het welk de *driehoekige band* (*p*) geheeten word.

40. Dit eerſte middel van vereeniging was niet voldoende, om aan de ſaamenvoeging der ſchaambeenderen de noodzaaklijke ſtevigheid te verſchaffen, ter vrijë uitoeffening van de dienſten waartoe het bekken verordend is: 'er waren vezelbundels van band en *peesächtige uitbreidſels* (*q*) noodig om haar overäl, voornaamlijk aan de voorzijde, te bedekken en te verſterken. Onaangezien het bandachtig, dik en zeer ſterk maakſel, waarmede de voorzijde van de vereeniging der ſchaambeenderen gevormd is, beſpeurt men aldaar nog verſcheiden bundels van peezige vezelen, welken zich op duizend wijze onder malkander vlegten, waarvan eenigen voortkoomen van de *inwendige regte-of ſchraale-ſpier* (*r*) der dijë, ter wederzijden, en van de uitwendige ſtopſpieren, terwijl de anderen ontſpruiten van de zuilen der lies-of uitwendige ſchuinsſche buikſpier-ringen. Wij zullen aanmerken dat het *driehoekig uitſpanſel* (*s*) het welk de ſchaambeenſche vereeniging aan de onderzijde bepaalt, en het bovenſte gedeelte van den boog der ſchaambeenderen vormt, tot andere gebruiken ſchijnt beſtemd te wezen dan om tot ſaamenbinding dezer beenderen te dienen.

41.

(*p*) *Ligamentum triangulare.* (*q*) *Aponeuroſes.*

(*r*) *Musculus rectus, ſive gracilis internus.*

(*s*) *Expanſio triangularis.*

41. Het heiligbeen is op de wijze van een wigge omvat tusfchen het agterfte gedeelte van de ongenaamde beenderen, met welken het vereenigd is. Schoon 'er ontleedkundigen zijn welken beweeren dat deze vereeniging aan die der fchaambeenderen gelijk is, ontdekt men echter een groot onderfcheid in dezelven, want elke geledingsvlakte van deze faamenvoeging is, in derzelver ganfche uitgeftrektheid, met een waare kraakbeenige plaat bedekt, en men befpeurt aan deze vlakten hier en daar verfcheiden ongelijkheden welken zich wederzijdsch ontvangen, van al het welke in de vereeniging der fchaambeenderen niets gevonden word (A). Deze gele-dings-

Van de faamenvoeging van het heiligbeen met de darmbeenderen.

(A) Het is geheel zeker dat de vereenigingen van het heiligbeen met de darmbeenderen, van de faamenvoeging der fchaambeenderen veel verfchilt: ik hebbe echter bij de befchouwing van versfche of fchoongemaakte beenderen, zeldzaam op het heilig- en darm-been beiden, maar altijd flechts op een van dezelven kraakbeen gevonden; zoodanig nogthans dat 'er veeltijds eenige bandachtige vezelen van het dunne kraakbeen der geledingsvlakte, van een dezer beenderen, naar die van het andere been overgingen. De heilig-darm-beenfche vereeniging fcheid zich dierhalven ook veel eerder, dan die der fchaambeenderen, vooral wanneer de uitwendige banden gefcheiden zijn; het maakfel en faamenftelfel van deze vereeniging geeft des tevens meerder gelegenheid dat zij tot *Been* overgaat, het gene ik in die der fchaambeenderen nimmer hebbe waargenomen, (M).

dings kraakbeenderen zijn aan de beiden beenderen niet van dezelfde dikte: zijnde dat, het welk tot het heiligbeen behoort, genoegzaam overal ter dikte van eene lijn, daar het zelve van elk heupbeen aanmerklijk dunner is. Zij zijn witachtig, op verſcheiden plaatſen als geſtreept of zeer oppervlakkig uitgegroeft (*Striés*), en met een weinig *ledewater* (*t*) bevogtigd. Men word nergens in de uitgeſtrektheid van deze geledingsoppervlakten overdwarsſche vezelen gewaar, welken van het eene been naar het andere loopen, gelijk men in de ſaamenkomst der ſchaambeenderen beſpeurt: waaruit voortvloeit dat deze geledingen, die wij dikwijls *heilig-darm-beenſche kraakbeenige ſaamenvoegingen* (*u*) noemen zullen, alle hunne kracht en ſterkte verkrijgen van het groote getal van banden, welken dezelven omringen.

42. Het meeste deel dier banden zijn zeer kort en ſtrekken zich niet verder uit dan tot den rand van de geledingsvlakten; de overigen zijn langer en bevinden zich aan de boven- onder- en agter-zijde dezer ſaamenvoegingen.

43. De eerſten, welken meest zeer dun zijn, kunnen *voorſte heilig-darm beenſche banden* (*v*) geheeten worden; zij zijn geſchikt op de wijze van windſels, welken dwars van den voorſten rand der geledingsvlakte van het darm- naar die van den rand van het heilig-been

(*t*) *Sijnovia.* (*u*) *Sijnchondroſes ſacro-iliacæ.*
(*v*) *Ligamenta ſacro-iliaca anteriora.*

been loopen. De ſterkſten en dikſten dezer bandachtige windſels word men gewaar aan de voorzijde van den top der *heilig-zit-beenſche uitranding* (*w*) en beneden de heilig-darm-beenſche kraakbeenige ſaamenvoeging zelve: moetende hier nog bijvoegen een rokachtig vlies.

44. De bovenſte en meest aanmerklijke banden zijn twee ter wederzijde. De eene daalt van den onderſten rand der *dwarsſche uitſteekſels* (*x*) van den laatſten lendenwervel, tot aan den bovenſten rand van de geledingsvlakte van het heilig- en die van het darmbeen, zich ontwikkelende aan de bovenzijde van de heilig-darm-beenſche vereeniging. De andere loopt van de punt dier zelfde uitſteekſels, naar den hoek welke de kam van het darmbeen, aan de onderzijde, verwekt, van waar zij een weinig voorwaards loopt, zich uitbreid, en een ſoort van kleene zeisſen boven de darmbeenſche holligheid, of het bekken van het heupbeen, vormt.

45. De onderſte banden, een ter wederzijde, onder den naam van heilig-zit-beenſche banden bekend, koomen van eenigen der ongelijkheden van de agterzijde van het heilig- en ſtaart-been, ja zelfs van die van het darmbeen voort: zij zijn agterwaards breed en dun, maar worden, in derzelver rigting naar de voorzijde, dikker, door zich in te krimpen.

De-

(*w*) *Inciſura ſaro-iſchiatica.* (*x*) *Apophijſes transverſales.*

Deze banden, omtrent het midden van de zitbeensche uitranding genaderd zijnde, verdeelen zich in twee takken, waarvan de kortste aan den doorn, en de langste aan de inwendige lip van den knobbel van het zitbeen eindigd. Deze laatste nadert omtrent het schaambeen, en vormt in zijnen loop eene soort van zeissen, het welk hem den naam van *sikkelvormige band* (y) heeft doen verkrijgen. Deze twee bandachtige takken laaten onderling eene soort van driehoekige tusschenruimte open, om aan eenige zenuwen en aan de pees van de inwendige stopspier doortogt te geven.

46. De agterste banden, welke veel grooter in getal en korter, maar sterker en meerder gespannen zijn dan deze laatsten, loopen van het darm- naar de ongelijke verhevenheden van het heilig-been, welke knobbeltjens door hunne rigting de schuinsche uitsteeksels verbeelden van het tweede, derde en vierde valsche wervelbeen, waarvan het heiligbeen oorspronglijk gevormd was.

Van de saamenvoeging van het heiligbeen met den laatsten lendenwervel.

47. Het heiligbeen is niet alleen met de heupbeenderen, maar ook met de ruggraat en het zitbeen saamgevoegd. Deszelfs vereeniging met de ruggraat geschied op drie verschillende plaatsen, vooreerst: door dat langwerpig - dwars kraakbeenig indrukfel, het welk men op het midden van deszelfs grondstuk gewaar word, met een evenredig indrukfel van het lighaam des laatsten lendenwer-

(y) *Ligamentum falciforme.*

wervels, door middel van eene veerkrachtige zelfſtandigheid; ten tweede en ten derde: door de twee kleene geledingsvlakten, welken als tegen den agterſten rand van het eerstgemelde indrukſel aanliggen, met gelijkſoortige uitſteekſels van dat zelfde wervelbeen.

48. De rekbaare (*élaſtique*) zelfſtandigheid, welke het midden van het grondſtuk des heiligbeens met de ruggraat vereenigt, is, door derzelver natuur, volkoomen overeenſtemmende met die, welke men tusſchen de ligbaamen van alle de wervelbeenderen ontdekt. Zij is zeer dik aan de voor- en integendeel zeer dun aan de agter-zijde, het gene den hoek, die noodzaaklijk van wegen de ſchikking der geledingsvlakten dezer twee deelen ontſtaan moest, ſtomper maakt. Deze *heilig-wervel-beenſche vereeniging* (z) is door een oneindig getal van banden omſchanst, waarvan eenigen uitwendig, en ſommigen in de *buis van de ruggraat* (a) verborgen zijn.

49. Alle beweeging is door deze ſoort van ſaamenvoeging niet belet: maar dewijl zij niet dan door de ſaamenpersſing van de tusſchen-wervelbeenſche zelfſtandigheid verwekt word, kan dezelve niet dan zeer gering geſchieden. Indien het bekken een grooter beweeging op den romp verrigt, moet men dezelve niet anders aanmerken dan als een ſaamvereenigde werking, welke tusſchen de laat-

(z) *Symphiſis ſacro-vertebralis.*
(a) *Canalis ſpinæ dorſi.*

laatste wervelbeenderen van den rug, en die van elken lendenwervel geschied (2).

50. De beweeging, welke bijzonder in de vereeniging des lighaams van den laatsten lendenwervel met het grondstuk van het heiligbeen plaats heeft, is nimmer zoo uitgestrekt, dat de hoek, uit de vereeniging dezer twee deelen ontstaande, daar door scherper of stomper word; maar de bolle oppervlakte welke de *lenden-zuil* (*b*) vertoont, kan, door middel van de saamvereenigde beweeging, waarvan wij hier boven melding maakten, vermeerderd of verminderd worden, naar maate men den romp agter- of voor-over buigt, of de billen opheft, wanneer men op den rug gelegen is: het welk, in de uitoeffening van de Verloskunde, wel verdient in opmerking genomen te worden. Men kan, door dit middel, de rigting van den as des bekkens, betrekkelijk tot het middenpunt van het lighaam der vrouwe, tot dat der baarmoeder gunstig verschikken, waar door dan ook

---

(*b*) *Columna lumbaris.*

(2) Het zoude een dwaaling zijn te gelooven, gelijk iemand gedagt heeft, dat het uitstek, door de vereeniging van het heiligbeen met den laatsten lendenwervel gevormd, door deze beweeging vergroot of verkleend kan worden; deze dwaaling zoude ten allerminste kunnen te weeg brengen, om de vrouw het genot van een middel te berooven het welk gewoonlijk verligting toebrengt in den moeilijken last der lendenpijnen, welken haar zeer dikwijls, in den tijd der verlossing, kwellen, ziet § 612.

ook de uitdrijvende krachten van de baarmoeder eene goede rigting, in derzelver werking, verkrijgen, welken tevens, naar maate van de omſtandigheden, meerder of minder van eenen voordeeligen invloed worden; door de vrouw in eene behoorlijke houding te plaatſen.

Van de ſaamenvoeging van het ſtaart- met het heilig-been.

51. De ſaamenvoeging van het ſtaart- met het heilig-been is volkoomen gelijk aan die welke heilig-wervel-beenſche vereeniging geheeten word, ten opzichte van de middelen die dezelve ſaamenſtellen. Zij laat aan dit *aanhangſel* (c) beweeging toe, nevens eene meerdere of mindere terugwijking, voor de drukking welke het in verſchillende omſtandigheden ondergaat. Deze, in de jeugd ongemeen groote beweeging, vermindert bij trappen, en houd op met den ouderdom. Het zij dat dezelve aanmerkelijk vermindert, of, voor de tijdrekening welke de vrouw onvrugtbaar maakt, verdwijnt, worden, in zekere omſtandigheden, echter zeer zeldzaam, uit zulke gevallen, voor de verloſſing hindernisſen te weeg gebragt.

Van de gemeenſchap des bekkens met de dijebeenderen

52. Het bekken heeft gemeenſchap met de onderſte ledemaaten, welkers kennis voor den verloskundigen van dat gewigt niet is, als men zich moeite gegeven heeft om zulks te beweeren. Hunne gebreken kunnen den natuurlijken loop van de verloſſing niet verwarren, zo het bekken wel gevormd is, en den meesten tijd zijn die gebreken niet dan het gevolg der mismaaktheid van het bekken zelf. Hunne geledingen zijn *diepe inledingen*

(c) *Appendix.*

gen (*d*) welken in alle rigtingen beweeging vergunnen.

UITLEGGING VAN DE EERSTE PLAAT.

Deze plaat vertoont een welgemaakt bekken, van het welke alle deszelfs deelen bijnaar tot de helft hunner natuurlijke grootte verminderd zijn.

A, *A*, *A*, *A*, De darmbeenderen, eigenlijk gezegt.

a, *a*, De darmbeenſche holligheden.

bb, *bb*, De hoek, welke dwars - en ſchuinsſchelijk, van de voor - naar de agter - zijde, de inwendige oppervlakte van het darmbeen in twee deelen ſcheid, en een gedeelte uitmaakt van den rand des bekkens.

cc, *cc*, De kam der darmbeenderen.

d, *d*, De bovenſte- voorſte doornen der darmbeenderen.

e, *e*, De onderſte- voorſte doornen der darmbeenderen.

f, *f*, De hoek, welke de inwendige lip van de kam der darmbeenderen, omtrent het uiteinde van deszelfs voorſte twee derde-deelen, vormt, aan welken hoek zich een band vasthegt, die aan de andere zijde in het dwars

---

(*d*) *Enarthroſes.*

dwarsſche uitſteekſel van den laatſten lendenwervel is ingeplant.

g, *g*, De onderſte hoek der darmbeenderen, welke een gedeelte van de dijebeenſche geledingsholten uitmaakt.

B, *B*, De zitbeenderen.

h, *h*, De knobbels van de zitbeenderen.

i, *i*, De takken van de zitbeenderen.

k, *k*, Het agterſte gedeelte der zitbeenderen, het welk een gedeelte uitmaakt van de dijebeenſche geledingsholte.

C, *C*, Het lighaam der ſchaambeenderen.

l, *l*, De hoek der ſchaambeenderen.

m, *m*, Het agterſte uiteinde der ſchaambeenderen, het welk een gedeelte van de azijnmaat uitmaakt.

n, *n*, De nederdaalende tak der ſchaambeenderen, welke zich met dien der zitbeenderen vereenigt.

D, *D*, *D*, Het heiligbeen.

1, 2, 3, 4, De voorſte heiligbeenſche gaten.

o, *o*, *o*, Het grondſtuk van het heiligbeen.

p, *p*, De zijden van het heiligbeen.

q, De punt van het heiligbeen.

E, Het ſtaartbeen.

F, De laatſte lendenwervel.

r, *r*, De dwarsſche uitſteekſels van den laatſten lendenwervel.

s, *s*, Een band, welke van het dwarsſche uitſteekſel des laatſten lendenwervels, naar den hoek der inwendige lip van de kam der darmbeenderen loopt, door de letteren *f*, *f*, aangewezen.

t, *t*, Een andere band, welke van dezelfde uitſteekſels nederdaalt, naar den bovenſten rand van de heilig-darm-beenſche vereeniging.

G, *G*, Het dijëbeen.

V, *V*, Het hoofd van het dijëbeen, in de azijnmaat omvat.

u, *u*, De ei ronde gaten.

(*Vereenigingen van de beenderen des bekkens.*)

H, De vereeniging der ſchaambeenderen.

I, *I*, De heilig-darm-beenſche vereenigingen.

K, De heilig-wervel-beenſche vereeniging.

AGTSTE VERDEELING.

VAN DE AFWYKING DER BEENDEREN VAN HET BEKKEN, IN DE VERLOSSING.

53. Met welke vastigheid de darmbeenderen en het heiligbeen onderling geledigd zijn; welk eene menigte de middelen ook wezen moogen, die de natuur gebezigd heeft, om aan deze onderlinge ſaamenſtelling de noodzaaklijke ſterkte te verſchaffen, ter vrijë be-

trach.

Pl: 3.

trachting der beweegingen van den romp en der onderfte ledemaaten, van welke het bekken eenigermaate het middenpunt is, kunnen nogthans deszelfs kraakbeenige vereenigingen zich ontfpannen, en verzwakt worden, tot dien graad, dat zij eene zichtbaare beweeglijkheid verkrijgen: zij kunnen wijken voor de persfing der uitwendige werktuigen, voor de uitdrijvende poogingen der baarensnood zelve, uitgerekt of verfcheurd worden, en de afwijking aan de beenderen toelaaten: zulks zoude, in het een en ander geval, meerder ruimte aan het bekken, en eenen gemaklijker uittogt voor het kind fchijnen te verwekken, en zulks was in de daad het gevoelen van het grootfte deel der genen welken fints meêr dan twee duizend jaaren over de verloskunde gefchreven hebben. De Godlijke wijsheid, welke voor alles zorgt, heeft hen niet minder bewonderlijk toegefcheenen in deze afwijking, dan in de vastigheid welke zij, aan den anderen kant, gewigtig keurde, om aan de faamenvoeging van de beenderen des bekkens te geven; en, zonder deze dubbele weldaad, zoude de vrouwe, volgens deze fchrijvers, zich niet op eene gemaklijke en zekere wijze van de eene plaats naar de andere hebben kunnen begeven, of zoo gemaklijk hebben kunnen baaren.

54. Alle de fchrijvers hebben nogthans het zelfde denkbeeld over de afwijking der beenderen van het bekken niet gevoed. Indien eenigen, als ijverige bewonderaars van de hulpmiddelen der natuur, welke zich geheel bezig houd met de befcherming van de moeder en van het kind, in deze afwijking niets dan *Gevoelens der fchrijveren over dit onderwerp.*

een nuttig einde, aan de wijze voorzorg dezer algemeene moeder waerdig, meenden te vinden, zijn 'er fommigen welken deze verwijdering als een ftaat van ziekte hebben aangemerkt, en verfcheiden anderen hebben derzelver mooglijkheid betwist.

55. Zoodanig was ten allen tijde de verfcheidenheid der gevoelens over dit onderwerp. Het is wel zeker dat de beenderen van het bekken zich van malkander kunnen verwijderen, in den tijd der verlosfing; maar zulks gefchied zoo beftendig niet als men zich heeft ingebeeld. De ervarenheid zelve geeft een klaar bewijs, dat deze uitwerking, wel verre van zoo algemeen te wezen, zeer zeldzaam gefchied, en dat dezelve niet gewooner het gevolg is van eene zwaare, dan van eene natuurlijke verlosfing, of van wegen de kwaade vorming van het bekken der vrouwe, dan van deszelfs welgemaakte faamenftelling. Wij hebben zulks verfcheidenmaalen, door de opening van doode lighaamen, in alle deze gevallen, nagefpoord, en naauwlijks hebben wij éénmaal eene afwijking van de beenderen des bekkens ontdekt, en dan nog kon men derzelver aanwezenheid in twijffel trekken.

Van de bijgelegen oorzaaken der afwijking van de beenderen des bekkens.

56. De infijpeling (*infiltration*) van het weiachtige gedeelte van het bloed tusfchen het bandachtig weeffel van de kraakbeenige vereenigingen, moet als de gewoonfte bijgelegen oorzaak van de afwijking der beenderen van het bekken worden aangemerkt, en alles wat gelegenheid tot deze invloejing geven kan, zal de afgelegen oorzaak dezer afwijking verwekken

ken. De persſing welke de baarmoeder, door het voortbrengſel van de ontvanging belaaden, geduurende verſcheiden maanden, op den ſtam der vaten verwekt, welke vaten zich tusſchen deze ſaamenvoegingen verſpreiden, als mede op die welken het bloed van de onderſte ledemaaten te rug voeren, kan dit gevolg niet alleen veroorzaaken, en zo het al plaats zal hebben, moet men nog eene bijzondere aandoening der vloeiſtoffen daarſtellen, die dezelven meerder eigen maakt tot inſijpeling tusſchen deze deelen. Deze persſing is bijnaar dezelfde bij alle vrouwen wier bekken wel gevormd is, en nogthans heeft de verſlapping der vereenigingen van dit deel niet bij allen, in het tijdſtip der verlosſing plaats, dezelve is aanmerklijker bij vrouwen welken van meêr dan van één kind zwanger zijn, als mede bij die wier bekkens weinig ruimte hebben, en niet te min word deze verſlapping niet meerder in deze ſoorten van gevallen, dan in andere omſtandigheden waargenomen. Bij de beſchouwing der lijken van ſommige vrouwen, wier bekkens van eene zonderlinge mismaaktheid waren, hebben wij de ſaamenvoegingen zoo vast als in den natuurlijken ſtaat gevonden, ſchoon zij van de gevolgen der verlosſing geſtorven waren, en 'er bij verſcheiden eene aanmerklijke uivloejing van vogten plaats had, in de geheele uitgeſtrektheid van de onderſte ledemaaten, en der *ſchaamelheid* (*e*). Welken ook de afgelegen oorzaaken van de verſlapping der ſaamenvoegingen van het bekken wezen moogen, de verſlapping is niet te min

(*e*) *Pudendum.*

min de gewoonste bijgelegen oorzaak van de afwijking der beenderen dezer holligheid, en was reeds in den tijd van SEVERIN PINEAU als zoodanig bekend. (Ziet zijne *Opuscules d'Anatomie & de Phijsiologie.*)

Van de onmiddelijke oorzaaken der afwijking.

57. Indien de verslapping van de kraakbeenige vereenigingen, door de invloejing van het weivogt tusschen hun bandachtig weefsel voortgebragt, algemeen als de bijgelegen oorzaak van de afwijking der beenderen van het bekken beschouwd word, zal de zwelling van de kraakbeenderen, welken een gedeelte dezer saamenvoegingen uitmaaken, niet als de onmiddelijke oorzaak van dezelve aangemerkt kunnen worden. Hoedanig de verslapping der banden ook zij, de kraakbeenderen, welken het uiteinde van elk schaambeen bekleeden, nevens de geledingsvlakten van de darmbeenderen en het heiligbeen, zullen daar door geen meerder dikte bekoomen. Zij kunnen des niet werken, als zoo veele wiggen tusschen deze beenderen geplaatst, even als de wortels der klimöp doen, welken zich vlegten en uitstrekken tusschen de scheuren der rotsen, of gelijk de wiggen van droog hout, in daartoe gemaakte gaten gestoken, met oogmerk om 'er grove kluiten mede van een te scheiden (3). Het maaksel van de vereenigingen der beenderen van het bekken, in deze dagen beter bekend zijnde, laat deze vernuftige vergelijkingen niet meêr toe, en de uitlegging van het verschijnsel word daar door niet minder

(3) Ziet: *Memoires de l'Academie Royale de Chirurgie, tome IV. Dissertation sur l'écartement des os du bassin, par* M. LOUIS.

der klaarheid bijgezet. De wigge welke de beenderen van het bekken doet afwijken, werkt niet tusſchen de uiteinden dezer beenderen, maar in den kring door derzelver vereeniging gevormd — in het bekken zelf: het is de baarmoeder, door het voortbrengſel van de ontvanging belaaden, welke, in den laatſten tijd der zwangerheid, de kracht van eene wigge zoude moeten worden toegeſchreven; terwijl, in den tijd der verlosſing, het hoofd des kinds, door de werking der baarmoeder en door die van de buikſpieren voortgeperst, deze kracht, als dan, moet worden toegekent. Hoe aanmerklijk deze afwijking, bij zekere gelegenheden, ook mooge wezen, worden de beenderen, welhaast na de verlosſing, weder in hunnen natuurlijken ſtaat herſteld, en derzelver vereenigingen even ſpoedig in één geſloten, ſchoon niet in eenen zoo vasten ſtaat als dezelven oorſpronglijk waren; zulks immers zoude geen plaats kunnen hebben indien de kraakbeenderen gezwollen waren, gelijk men heeft poogen te verbreiden. De dwaaling van veele ſchrijveren omtrent den grootſten omtrek van het bekken en de meeste verwijdering der heupen van malkander, bij vrouwen zelfs, welken niet meêr dan één kind gehad hebben, is een gevolg van de eerſte dwaaling, en ontſpruit niet dan uit het denkbeeld waarin men was, dat de kraakbeenderen, welken de vereenigingen van de beenderen des bekkens helpen uitmaaken, zwollen, geduurende de zwangerheid.

58. De afwijking der beenderen van het bekken, welke in het oogenblik der verlos- Breuk van de vereenigingen

der beenderen van het bekken.

ſing geſchied, is niet altijd het gevolg van de verſlapping of uitrekking van het bandachtig weefſel van de ſaamenvoegingen der beenderen van het bekken. Weinig geſchikt zijnde om dusdanig toe te geven, in zulke gevallen waarin de hinderpaalen, welken zich tegen den doortogt van het hoofd des kinds verzetten, zeer groot zijn, en de kragten welken het poogen uit te drijven ſterk wederhouden worden, ſcheuren deze vereenigingen, en vergunnen aan de beenderen eene veel grooter afwijking, dan derzelver enkele verſlapping zoude hebben te weeg gebragt. Zoo daar door de doortogt vrijer word, zijn daarvan, in evenredigheid, de gevolgen met meerder ſmart gepaart. Dewijl deze gevolgen dezelfde zijn als die, welken men dikwijls, na de doorſnijding van de kraakbeenige vereeniging der ſchaambeenderen ondervonden heeft, zullen wij van dezelven melding maaken in de afdeeling, voor de verhandeling dezer nieuwe kunstbewerking geſchikt, alwaar wij voorbeelden zullen bijbrengen van de breuk, waarvan wij ſpreeken. Op dat het woord *Breuk* (*Rupture*), het welk wij hier bezigen, niet eenig ſpoor ter dwaaling zoude baanen, voegen wij hier bij, dat het niet de eigenlijk gezegde vereeniging der ſchaambeenderen is, welke verſcheurd word, want geen geweld kan het bandachtig weefſel verbreeken, het welk deze beenderen met malkander ſaamenvoegt: de zelfſtandigheid dier vereeniging ſcheid zig van een der beenderen af, en ontbloot de zelfſtandigheid van het andere been.

59. De natuurlijke poogingen der verlos-

ſing

ſing zijn de eenige geweldige oorzaaken niet, welken deze vanéénſcheiding der ſchaambeenderen kunnen verwekken: zij heeft plaats gehad in moeilijke verlosſingen, waar aan deze poogingen niets ſcheenen toe te brengen, en men heeft dezelve ſomtijds waargenomen als een gevolg van een uitwendigen ſlag of ſtoot, en van wegen eenen val.

Dwaaling van de meeste ſchrijveren, over de afwijking der beenderen van het bekken.

60. Met zich over de grondoorzaak dezer afwijking te vergisſen, heeft men noodzaaklijk omtrent de gevolgen, welken 'er van zijn afgeleid, moeten dwaalen. Men heeft zich zoodanig ingebeeld dat zij plaats had in alle verlosſingen, dat men geloofde dezelve volſtrekt noodzaaklijk te wezen, en dat, zonder deze afwijking, veele vrouwen niet, dan met veel moeite verlosſen zouden. „ Het zoude „ te vergeefs zijn (zegt SEVERIN PINEAU.) „ dat de hals der baarmoeder en de andere „ zachte deelen verwijderd wierden tot den „ doortogt van het kind, indien de beende- „ ren niet van malkander konden afwijken". „ Anders (voegt PARÉ 'er bij:) zoude het „ kind door eenen zoo engen weg geen door- „ togt kunnen vinden".

61. Zich dusdanig vergist hebbende over de noodzaaklijkheid en gewaande voordeelen dezer afwijking, heeft men, met FERNEL, onder de oorzaaken der ongemaklijke en zwaare verlosſing, den natuurlijken tegenſtand der kraakbeenige vereenigingen moeten tellen, en vooral derzelver droogte en geſtrenge vastigheid, welke de ouderdom noodzaaklijk in dezelven te weeg brengt, daar onder moeten rekenen. Men heeft aan den ſtaat dezer ſaamen-

menvoegingen hindernisfen toegefchreven, welken niet af hingen dan van den tegenftand van den hals der baarmoeder en der uitwendige deelen, waarom men heeft aangeraaden hen week te maaken en te ontfpannen, door het gebruik van baden, pappen, fmeerfels, ftoovingen, enz.; maar welk nut kunnen diergelijke middelen verwekken, wanneer de al te enge buis van het bekken zich aankant tegen de verlosfing?

62. Zoude iemand met een gerust geweeten durven verzekeren, door deze middelen, flechts éénmaal, het oogmerk, het welk hij zich had voorgeftelt, bereikt, en dus verlosfingen bevorderd te hebben, welken anders niet, dan door de *keizerlijke fnede* (*f*) verrigt hadden kunnen worden, gelijk men zoo dikwijls heeft verbreid? Wij zouden den ftap, om de dwaaling, welke deze fchadelijke pogcherij veroorzaakt heeft, te beftrijden, niet gedaan hebben, indien dezelve fommige verloskunstoeffenaaren niet in eene nog grooter dwaaling had gebragt, welke van eene nog grooter aangelegenheid is (4); maar de menschlievendheid en de eer der kunste noopen ons om deze dwaaling te herftellen, en, zo het mooglijk zij, geheel te verdrijven. Om de waarde der aangehaalde middelen te fchatten, en den graad van het vertrouwen dat men in dezelven te ftellen hebbe te bepaalen, al eens vooronderftellende dat zij de verflapping van de ver-

(*f*) *Sectio cæfarea.*

(4) Ziet het hoofdftuk over de doorfnijding der kraakbeenige vereeniging van de fchaambeenderen, IV. Deel.

vereenigingen der beenderen van het bekken kunnen bevorderen, moet men de vergrooting bepaalen, welke de afwijking van de beenderen des bekkens van elkander aan het zelve verwekken kan.

Van de vergrooting welke de afwijking der beenderen van het bekken te weeg kan brengen.

63. De schaambeenderen kunnen zich van elkander niet verwijderen, zonder dat de omtrek van het bekken daar door niet vergroot zoude worden: zulks is van een zoo zeker gevolg, dat de minste twijfeling hiertoe betrekkelijk, een proef van onkunde wezen zoude; maar hoe veel uitgestrekter zullen door deze afwijking de middenlijnen van het bekken worden? Indien deszelfs omtrek volkoomen rond ware zoude elke middenlijn (*Diametre*), welke men aan hetzelve kan toeschrijven, een derde van deze vergrooting verkrijgen; maar dewijl de ingang van het bekken naar evenredigheid der afwijking van deszelfs natuurlijken staat, over het geheel, eironder van gedaante word, nemen deszelfs middelijnen in dezelfde evenredigheid niet in lengte toe, en 'er is, als het ware, niet ééne, dan de dwarssche middenlijn, welke uitgestrekter word.

64. De vergrooting van de voorste-agterste middenlijn is bijnaar niets van belang, wanneer de afwijking middenmaatig is, en menigvuldige proefnemingen hebben doen zien dat de schaambeenderen ten minsten een duim van elkander moesten wijken, om aan deze middenlijn twee lijnen meerder uitgestrektheid te verschaffen, terwijl de dwarssche tot zes lijnen, en dikwijls daar boven, in dit geval, grooter werd.

65.

Van de omftandigheden waarin deze afwijking eenige nuttigheid fchijnt te hebben.

65. Het bekken, bij het grootfte deel der vrouwen, reeds wijder zijnde dan voor de verlosfing noodzaaklijk is, zoude de afwijking, waarvan wij fpreken, voor dezen van geen voordeel wezen, of derzelver verlosfing gemaklijker maaken. Wel verre van dezelve, met eenige oude fchrijveren, als een weldaad der natuur aan te merken, moet dezelve integendeel, bij zulke vrouwen, befchouwd worden als een nieuwe bron van ongevallen; want wij zien, aan de eene zijde, dat de te groote wijdte van het bekken aan eene menigte van toevallen onderhevig is (ziet §. 86 en 87), en, aan den anderen kant, dat 'er gevonden worden, welken onaffcheidelijk zijn van de afwijking en beweegbaarheid der beenderen welken deze holligheid vormen. Wel verre dat deze afwijking, in alle deze gevallen, de verlosfing zoude begunftigen, zal zij dezelve niet dan moeilijker en meerder fmartlijk voor de vrouwe kunnen maaken, gelijk de waarneming ons heeft aangetoond (5). Indien men van dezel-

(5) Eene vrouw van de beste geftalte en van eenen middenmaatigen ouderdom, welke van haare eerfte kinderen zóó voorfpoedig en fchielijk verlost was, dat wij, fchoon niet verre van haar verwijderd zijnde, naauwlijks den tijd hadden om ter haarer hulpe toe te treden, gevoelde, in de laatfte maanden haarer zwangerheid, doordringende pijnen in de vereenigingen van het bekken, welken haaren gang onzeker, fmartlijk en zelfs waggelend maakten. Deze pijnen, te dier tijd lijdelijk zijnde, wierden zóó kwellend en hevig, in het tijd-

zelve eenig weezenlijk voordeel wagten zal, haar met dat alles alleen betrekkelijk tot den doortogt van het kind, aan te merken, zoude zulks, als dan, moeten wezen ten aanzien van vrouwen wier bekken mismaakt, en alleen van die, bij welken dat gebrek van wijdte, het gene de verlosfing onmooglijk maakt, niet dan, ten meeste, van twee lijnen is; dewijl een duim verwijdering tusfchen de fchaambeenderen, flechts twee lijnen vergrooting aan de kleene middenlijn der bovenfte engte van het bekken toe kan brengen (ziet §. 64.), welke engte bijnaar altijd die gene is waaruit de grootfte hindernisfen voor den uittogt van het kind ontfpruiten. Indien men van een duim afwijking, welke nooit tusfchen de gezegde beenderen, zonder de verfcheuring van derzelver vereeniging, heeft plaats gehad, niet dan twee lijnen vergrooting, in de rigting der kleene middenlijn van de bovenfte engte, te wagten hebbe, wat zal men dan bij eene afwijking win-

---

tijdftip der verlosfing, en vooräl geduurende de poogingen welken deze vrouw beproefde om haare bevalling te verhaasten, dat niets haar kon in ftaat ftellen om deze poogingen te onderfchraagen, of van de rigting te veranderen, welke zij werktuiglijk genomen had, om alle de krachten te ontfpannen der fpieren, die zich aan het bekken inplanten, het welk de verlosfing langduuriger en pijnlijker maakte dan de voorgaanden; zijnde het kind niet te min veel kleener dan de eerften.

winnen, welke altijd veel geringer en zoo weinig zichtbaar is, bij het meeste deel der vrouwen, dat men aan het aanweezen van eene afwijking zoude kunnen twijffelen? Wel verre dat deze middenlijn daar door in uitgestrektheid zoude toenemen, schijnt de kring van het bekken, in dit geval, zelfs geen grooter omtrek te bekoomen. De beschouwing van een groot getal, in het kinderbedde gestorvene, vrouwen bewijst, dat de afwijking, waarvan gesproken word, zich niet, dan allerzeldzaamst, tot twee lijnen uitstrekt, dezelve, door ons, slechts éénmaal boven dit perk bevonden (6).

66. Maar, vooronderstellende dat de kunst eene afwijking van een duim tusschen de schaambeenderen, zonder derzelver kraakbeenige vereeniging te scheiden, verwekken kan, het gene onmooglijk is, welke verloskunstoeffenaar zoude durven beweeren, zonder vrees van zich te vergissen, dat de grootte van het hoofd des kinds de uitgestrektheid van de kleene middenlijn der bovenste engte niet dan twee lijnen overtreft? Indien het moeilijk is den juisten graad der opening van

(6) In het bedoelde geval was verslapping van de kraakbeenige vereeniging der schaambeenderen zoo aanmerklijk, dat men deze beenderen veertien lijnen van den anderen af doen wijken, en weder in hunnen natuurlijken staat herstellen kon. Het bekken was van de allergrootsten en het lijk reeds geheel aan het rotten.

van het bekken te bepaalen, is het nog veel moeilijker over den omtrek van het hoofd des kinds te oordeelen, en volgens niets anders, dan door den middenweg te houden tusſchen de grootſte en kleenſte hoofden, word gewoonlijk de overeenkomst van deszelfs afmetingen met die van het bekken gevestigd; maar eene *bijnaar* bepaalde afmeting kan, in het vooronderſtelde geval, de plaats niet in nemen van de ſtipte naauwkeurigheid, welke men hier toe noodzaaklijk zoude hebben in acht te nemen.

67. Volgens deze bedenkingen bemerkt men zeer duidelijk welke gedagten men wegens de middelen voeden moet, die door SEVERIN PINEAU, met oogmerk om de vergrooting van het bekken te begunſtigen, zijn voorgeſteld; als mede van het gevoelen dier Verloskundigen, welken zich vermeeten te pogchen, door deze middelen vrouwen verlost te hebben, die anders niet zouden hebben kunnen verlosſen, dan door de keizerlijke ſnede.

Gevoelen het welk men van de voorgeſtelde middelen, om deze afwijking te begunſtigen, hebben moet.

68. De afkeuring van de *doorſnijding der kraakbeenige ſaamenvoeging van de ſchaambeenderen* (g), offchoon dezelve, ſints tien jaaren, verſcheiden maalen is in het werk geſteld, met het beste gevolg dat derzelver uitvinder wenſchen kon, ſchijnt een onvermijdelijk gevolg van deze zelfde bedenkingen te wezen; zijnde deze kunstbewerking niet anders

---

(g) *Sectio ſijnchondroſis oſſium pubis.*

ders dan de vrugt van het gevoelen, het welk geleerde, maar al te ligtgeloovige Verloskundigen, aangaande de gewaande voordeelen van de vrijwillige afwijking der schaambeenderen, omhelsd hebben. (Ziet het vervolg van dit werk).

69. Indien wij op eene klaare wijze het vrugtelooze van de allergewoonste afwijking der beenderen van het bekken in de verlossing hebben aangetoond, hoe dikwijls heeft niet de ervarenheid daarvan het gevaar doen kennen? Wanneer zelfs de kunst vermoogend ware deze afwijking, zonder de doorsnijding van de vereeniging der schaambeenderen, te verwekken; wanneer al deze afwijking, in sommige gevallen, den tegenstand, welke zich tegen den uittogt van het kind verzet, overwinnen kon, zijn de gevolgen van die afwijking, welke ongedwongen was voortgebragt, altijd gelukkig genoeg geweest, om ons bevoegd te maaken aan dezelve de voorkeur te geven boven andere middelen, welken tot dit einde even dienstig en bijnaar altijd van ongevallen, het zij voor de moeder, of voor het kind, ontheven zijn?

Van de gevolgen der afwijking van de beenderen des bekkens,

70. Wanneer deze afwijking op eene hevige wijze is te weeg gebragt, zijn doordringende pijnen, in de van elkander verwijderde deelen, onmooglijkheid van te kunnen gaan, en somtijds zelfs van de onderste ledemaaten te kunnen verzetten of beweegen, *ontsteeking* (*h*), *koorts*.

(*h*) *Inflammatio*.

koorts (*i*), *etterzakken* (*j*), *beenbederving* (*k*), de dood zelfs, daarvan, den meesten tijd, de droevige gevolgen geweest. Wanneer zij niet dan door de verslapping der kraakbeenige vereenigingen veroorzaakt en slechts gering is, zijn, wel is waar, derzelver gevolgen van minder gewigt; dewijl een waggelende en pijnlijke gang alles is wat haar, in dit geval, verzelt. en van de middelen ter herstelling, welken te pas koomen in diergelijke omstandigheden.

71. Zo de verslapte vereenigingen van het bekken door langduurigheid van tijd weder versterkt worden; zo de beenderen dezer holligheid hunne eerste vastigheid weder verkrijgen; zo de waggeling, bij sommige vrouwen, van zelve verdwijnt, hoe dikwijls heeft men integendeel niet opgemerkt, dat 'er eene onmacht in den gang en zelfs in de verzetting der onderste ledemaaten uit voortgesprooten was, waarbij tevens gepaard ging dat de lijderessen, geduurende veele jaaren, de hevigste pijnen ondervinden moesten?

72. Men zoude dwaalen, indien men zich inbeeldde dat eene diergelijke onmacht, en zoodanige pijnen altijd eene groote wanorde in de saamenvoeging der beenderen van het bekken aanduiden. Wij zijn overtuigd dat deze toevallen het gevolg van eene zeer kleene afwijking, en van de geringste lossigheid der darmbeenderen kunnen wezen (7).

73.

(*i*) *Febris.* (*j*) *Abscessus.* (*k*) *Caries.*

(7) Eene vrouw, bij welke wij geroepen wierden, was bedlegerig sints tien maanden, ten prooi der hevig-

73. De afwijking der beenderen van het bekken zal des, volgens deze aanmerkingen, niet, dan als een toeval meerder, en fomtijds als een zeer zwaar toeval, kunnen worden aangemerkt, dewijl dezelve invloed hebben kan op de gevolgen der verlosfing, zelfs op het leven der vrouwe, of ten minfte kan zij derzelver aanweezen, geduurende eenen langen tijd, haar tot eenen last doen ftrekken. *Saamentrekkende plaatsmiddelen* (*l*), wel-

(*l*) *Adftringentia topica.*

vigfte pijnen in de vereeniging der fchaam- en in een der darm-beenderen met het heiligbeen, zoo dikwijls zij pogingen deed om de onderfte ledemaaten te verroeren, zonder dat iets ons de afwijking van de kraakbeenige vereenigingen van haar bekken kon doen erkennen, flechts eene geringe beweeglijkheid in die der fchaambeenderen befpeurende. Het toeval had zich in den tijd der verlosfing geopenbaard en men befchuldigde de vroedvrouw de beenderen ontwricht te hebben.

* * *

De hinking welke uit de verflapping der kraakbeenige faamenvoegingen ontftaat, is niet altijd even ongemaklijk: indien de vrouw, in den eerften tijd, pijn gevoelt, zoo dikwijls zij beproeft om te gaan, word zij minder fmart, in het vervolg, gewaar, dewijl de deelen, welken deze vereenigingen uitmaaken, aan de fchuuring gewoon worden, welke uit de beweegbaarheid der beenderen ontfpruit.

welriekende rookingen (m), *koude*, zelfs ijskoude, *baden* (n), zijn de middelen welken, in geval van verslapping, het beste dienen kunnen, om aan de saamenvoegingen der beenderen de sterkte weder te verschaffen, welke zij verlooren hebben; maar men moet met het gebruik hiervan niet aanvangen, dan eenige dagen na de verlossing, uit voorzorg om daardoor de *kraamzuiveringen*(o) niet op te stoppen. Terwijl men dit gunstig tijdstip afwagt word de rust voorgeschreven, en men bepaalt de beenderen van het bekken, zo de omstandigheden zulks vereischen, door een behoorlijk verband (8). De voorschriften in de geneeswijze zijn verschillende; zijnde de zorg, wel-

---

(m) *Suffitus aromatici.* (n) *Balnea frigida.* (o) *Lochia.*

(8) Eenige omslagen van een windsel, op het bekken gesslooten aangelegd, waren voldoende bij eene vrouw, welke sints agttien of twintig dagen verlost was, om haar in staat te stellen van door haare kamer te kunnen gaan, ofschoon zij te vooren zich niet, zonder groote pijn, in haar bed verroeren kon, en men gebruikte daarna geen andere middelen dan dit verband. Eene andere vrouw, sints negen maanden bevallen zijnde, zonder vrugt gebruik gemaakt hebbende van saamentrekkende plaatsmiddelen en welriekende rookingen, bereikte het vermoogen niet van ongedwongen te kunnen gaan; dan door middel van koude, en bijnaar ijskoude, baden.

welke men in dezelve hebbe in acht te nemen, in geval van verſcheuring der kraakbeenige ſaamenvoegingen, van een veel dringender aanbelang: men moet de ontſteeking en derzelver gevolgen voorkoomen, de etterzakken, wanneer zij zich aan eene geſchikte plaats openbaaren, openen, het beenbederf, dat 'er ſomtijds het gevolg van is, naar de kunst behandelen, enz. Gelukkig wanneer de vrouw tot dezen prijs gered kan worden!

NEGENDE VERDEELING.

VAN DE VERDEELING EN NATUURLIJKE AFMETINGEN VAN HET BEKKEN.

Verdeeling van het bekken.

74. Een zoom welke zeldzaam van eenen ronden omtrek, veeltijds eirond en ſomtijds van eene andere gedaante, maar altijd meerder of minder van de agter- naar de voor-zijde afhellende is, verdeelt de holligheid van het bekken in twee deelen, waarvan het eene deel als den rand of de vleugels, en het andere den bodem vormt.

Van het grootebekken, en van deszelfs afmetingen.

75. Het eerſte deel, dat men gewoonlijk den naam van het groote bekken geeft, is ter zijden als een vleugel uitgeſpannen en aan de voorzijde zeer uitgerand. Deszelfs breedte is, van den voorſten- bovenſten doorn van het eene darmbeen, naar dien des an-

anderen gemeten, gemeenlijk van agt tot negen, en zijne diepte van drie tot vier duimen; Aan deszelfs agterzijde ziet men het uitſtek van de lendenwervelen, en ter wederzijde de kuilen of bekkens der darmbeenderen. De kennis van dit deel, met betrekking tot de verloskunde, is geenzins van een aanmerklijk belang, ofſchoon van eene zekere nuttigheid.

76. Het tweede deel, of het kleene bekken, vormt eene ſoort van buis, wier in- en uit-gang een weinig minder omtrek dan derzelver midden hebben, om welke rede men het zelve in twee engten, en in eene tusſchenwijdte (*excavation*) onderſcheiden heeft. Van het kleene bekken.

77. De bovenſte engte is, in ſommige opzichten, niet anders dan de zoom waarvan §. 74 geſproken is: zij is die ſoort van kring welke den ingang der genoemde buis verwekt. (ziet de tweede plaat.) Haar vorm is niet beſtendig dezelfde, gelijk wij reeds hebben aangemerkt. Derzelver ſchuinsſche afhelling van de agter- naar de voor-zijde, welke een verloskundige van den eerſten rang, (de Heer LEVRET) van vijf en dertig tot veertig graaden bepaald heeft, kan niet naauwkeurig gekend worden, dewijl zij een weinig in elk voorwerp verſchilt. Van de bovenſte engte.

78. Om naauwkeuriger de uitgeſtrektheid van de bovenſte engte te bepaalen, is het noodig verſcheiden middenlijnen aan dezelve in opmerking te nemen. De kleenſte of regte, wier lengte gewoonlijk vier duimen is, ſtrekt zich van het midden des uitſteks van het heiligbeen, naar het bovenſte en inwendige gedeelte van de vereeniging der ſchaam- Van haare afmetingen.

beenderen uit. De grootſte of dwarsſche loopt van de eene naar de andere zijde dezer engte, en is gewoonlijk een duim langer dan de voorgaande. De andere of ſchuinsſche middenlijnen, twee voornaamen in getal zijnde, behouden het midden der lengte van de voorgaanden, en worden des tot vier en een halven duim uitgeſtrektheid berekend: zij ſtrekken zich, dwars over elkander loopende (*Diagonalement*), van de eene azijnmaat uit, tot de heilig- darm-beenſche ſaamenvoeging van de tegen-overzijde. De eerst genoemde middenlijnen ſnijden het bekken in regte-, welken weder in ſcherpe-hoeken, door de twee anderen, geſcheiden worden.

Het onderſcheid dat de inwendige zachte deelen aan dezelven te weeg brengen.

79. De wezenlijke lengte dezer middenlijnen, als op de verloſſing invloed hebbende, is niet zoodanig als wij hier boven hebben aangewezen; de zachte deelen, welken zich in het bekken bevinden, brengen aan dezelven eenige veranderingen toe. Indien zij allen even veel van hunne lengte verliezen, ter oorzaak der dikte van den hals der baarmoeder, welke dikte altijd, zelfs in de meeste uitgezetheid van dit deel, weinig opmerking verdient, dewijl dezelve, als dan, de dikte van drie of vier vellen gewoon papier niet overtreft, is zulks niet hetzelfde met opzicht tot de ſpieren. De groote of dwarsſche middenlijn is genoegzaam de eenige welke, door de lendenſpieren, bij derzelver doortogt langs de binnenzijde van het bekken, word verkort: zij doen zulks min of meêr, naar evenredigheid van hunne eigenlijke dikte, en naar maate de engte van het bekken

eene

eene meerdere eivormige gedaante heeft, maar altijd zóó nogthans, dat deze middenlijn, bij den eersten opslag van het oog, korter dan de anderen schijnt. Zo al deze spieren iets van de lengte der schuinssche middenlijnen, aan derzelver agterste uiteinde, doen verliezen, belet zulks niet dat dezen, tot de verlossing betrekkelijk, de langsten zijn en des als zoodanig, uitgezonderd in eenige mismaakte bekkens, moeten worden aangemerkt.

80. De onderste engte, over het algemeen kleener en van eene ongelijker gedaante dan de bovenste, is niet, gelijk deze, geheel van beenige deelen gevormd: dewijl haar rand, welke door drie wijde en diepe uitrandingen ongelijkvormig is gemaakt, agterwaards en ter zijde, door de heilig- zit-beensche banden word aangevuld; terwijl dezelve, aan de voorzijde, een soort van halven boog vertoont, het gewelf der schaamelheid geheeten. (ziet de derde plaat.) Men moet 'er nogthans even zoo veele middenlijnen, als in de eerste, in opmerken, zijnde derzelver lengte gewoonlijk vier duimen; schoon de dwarssche middenlijn, of die, welke zich van het eene zitbeen uitstrekt naar het andere, vrij dikwijls een weinig uitgestrekter is dan die, welke loopt van de voor- naar de agter-zijde, en echter moet dezelve, tot de verlossing betrekkelijk, voor de kleenste gehouden worden, dewijl de laatste uitgestrekter word, of worden kan, naar mate de punt van het staartbeen zich van het schaamdeel verwijdert. Het is zeer nuttig zich te herinneren dat de groote middenlijn van

Van de onderste engte.

Van haare afmetingen.

Van derzelver overeen-

komst met die van de bovenste engte.

van de onderste engte, gelijke lengte heeft als de kleenste der bovenste engte, en dat dezelve de grootste middenlijn dier zelfde bovenste engte in eene meerdere of mindere *scherpe hoek* (*p*) overkruist. Deze waarneming, zoo belangrijk ter uitlegging van eenige der verschijnselen in de gewoone verlossing, word van een oneindig grooter gewigt in de uitvoering van ongemaklijke verlossingen, en wanneer men 'er zich, in veele gevallen, met voordeel van bedient, zal een welbestuurde vinger alleen, hindernissen doen verdwijnen, welken met werktuigen der kunst bezwaarlijk overwonnen zouden hebben kunnen worden, of die men door deze middelen niet zoude overwinnen, dan met het kind aan de grootste ongevallen bloot te stellen, gelijk men in het vervolg zal bespeuren.

Van de tusschenwijdte van het bekken en van derzelver omtrek.

81. Het middenste gedeelte van het bekken is een weinig uitgestrekter van de voor- naar de agter-zijde dan deszelfs engten zijn; welke schikking, door de bogt van het heiligbeen te weeg gebragt, zóó gunstig voor de verlossing is, als de overmaat of het gebrek van die zelfde bogt voor dezelve hinderlijk wezen kunnen. Aan den eenen kant vermindert zij de herhaalde en langduurige schuuring, welke het hoofd des kinds noodzaaklijk zoude ondergaan, indien het bekken overal dezelfde wijdte had; en aan de andere zijde is zij niet minder nuttig, als voorkoomende de

(*p*) *Angulus acutus.*

de gevolgen eener ſterke drukking van de heiligbeenſche zenuwen, welke den vlakken vorm van het heiligbeen onvermijdelijk veroorzaakt zoude hebben, geduurende den geheelen doortogt van het hoofd des kinds.

82. De holligheid van het bekken is overal niet even diep: gewoonlijk heeft zij aan de agterzijde vier, of vijf duimen diepte, drie en een halven duim, of daar omtrent, ter wederzijde, en voorwaards ten meeste agttien lijnen. Van derzelver hoogte of diepte.

83. Het gewelf of de boog der ſchaambeenderen verdient niet minder wel gekend te wezen, dan de deelen welken wij zoo even beſchreven hebben, dewijl de vorm en de afmetingen van dit deel gelijken invloed op het werktuiglijke van de verloſſing hebben kunnen. Dit gewelf, ter hoogte van omtrent twee duimen, is aan deszelfs bovenſte gedeelte, alwaar het zelve een ronden vorm heeft, ſlechts vijftien of twintig lijnen breed, welke breedte in het nederdaalen allengs vermeerdert, zoodanig, dat deszelfs ſtijlen, aan de benedenzijde, drie en een halven duim, zelfs vier duimen, van malkander verwijderd zijn, indien men de lijn, welke voor de dwarsſche middenlijn der onderſte engte gehouden word, ten grondſtuk neemt. Van het gewelf der ſchaambeenderen.

84. Het *middenpunt* (q) van het bekken (*L'axe du basſin*) is moeilijk met juistheid te bepaalen, dewijl ééne, zelfde lijn het middenpunt Van het middenpunt des bekkens.

(q) *Centrum, vel axis.*

punt der twee engten niet door kan trekken, en om dat, aan den anderen kant, dat middenpunt het welk men zoude aanwijzen, in elk voorwerp of in alle houdingen van het lighaam niet ſtiptelijk het zelfde zoude kunnen wezen. Het middenpunt van de bovenſte engte ſchijnt zoo veel van de voor- naar de agter-zijde heên te hellen, als die engte zelve zulks in eene tegenovergeſtelde rigting doet: een van deszelfs uiteinden daalt van onder den *navel* (*r*) neder, en het andere loopt opwaards van omtrent het middenſte en onderſte gedeelte van het heiligbeen. Het middenpunt van de onderſte engte moet, tot de verloſſing betrekkelijk, aangemerkt worden, als loopende langs het middenpunt van de opening der ſcheede, wanneer dezelve door het hoofd des kinds verwijderd is: deszelfs rigting is als dan dusdanig hellende van de agter- naar de voor-zijde, dat zijn bovenſte uiteinde het onderſte gedeelte van den eerſten valsſchen wervel des heiligbeens midden doortrekt, en het middenpunt van de eerſte engte overkruist, zoo, dat zij met malkander een' zeer ſtompen hoek verwekken.

UIT-

(*r*) *Umbilicus.*

UITLEGGING VAN DE TWEEDE PLAAT.

Deze plaat vertoont den ingang, of de bovenſte engte, van een welgemaakt bekken, tot op de helſt van deszelfs natuurlijke afmetingen verkleend.

a, *a*, De kuilen of bekkens der darmbeenderen.

b, De heilig-wervel-beenſche hoek, of het uitſtek van het heiligbeen.

c, De laatſte lendenwervel.

d, *d*, De zijdelijke deelen van het grondſtuk des heiligbeens.

e, *e*, De heilig-darm-beenſche vereenigingen.

f, *f*, De opperſte deelen der azijnmaaten.

g, De vereeniging der ſchaambeenderen.

(De ſtippen toonen de verſchillende middenlijnen van de bovenſte engte aan).

A, *B*, Voorſte- agterſte, of kleene middenlijn.

C, *D*, Dwarsſche, of groote middenlijn.

E, *F*, Schuinsſche middenlijn, welke zich van de linker azijnmaat tot de regter heilig-darm-beenſche vereeniging uitſtrekt.

G, *H*, Schuinsſche middenlijn, zich uitſtrekkende van de regter azijnmaat tot de linker heilig-darm-beenſche ſaamenvoeging.

UIT-

UITLEGGING VAN DE DERDE PLAAT.

Deze plaat vertoont den uitgang, of de onderſte engte, van een welgevormd bekken, tot op de helft van deszelfs natuurlijken omtrek verkleend.

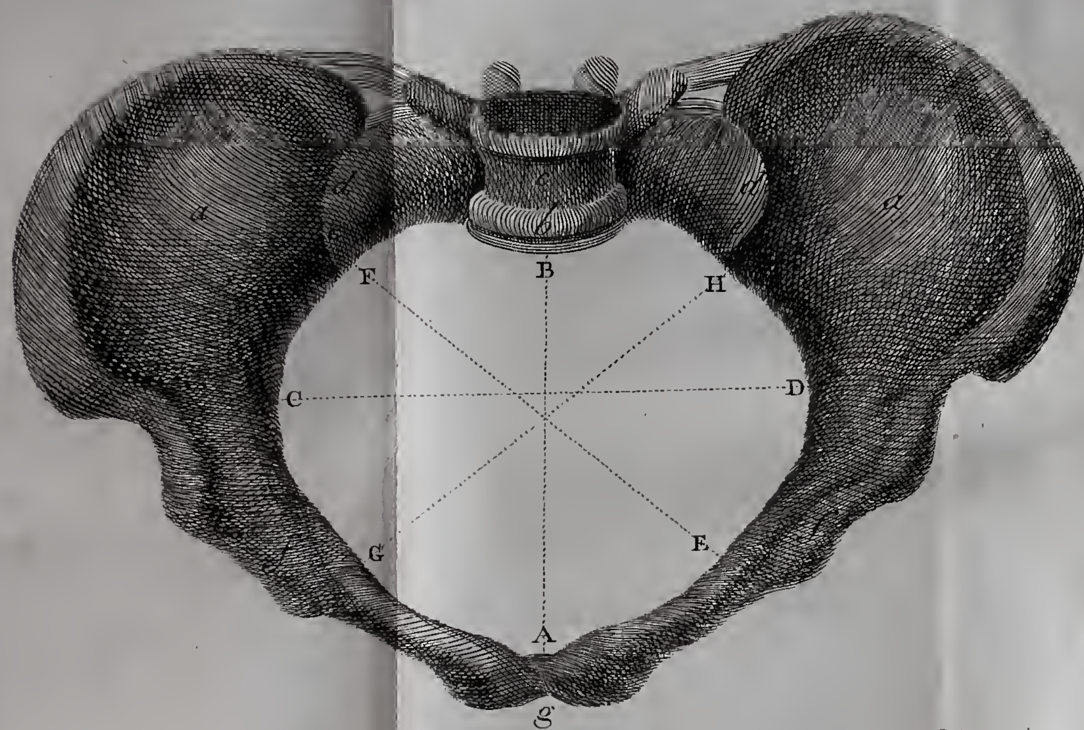
a, *a*, De uitwendige oppervlakte der heupbeenderen.
b, *b*, De bovenſte- voorſte doornen der heupbeenderen.
c, *c*, De onderſte- voorſte doornen der heupbeenderen.
d, *d*, De azijnmaaten, of dijëbeenſche geledingsholten.
e, *e*, De eironde gaten en ſtopbanden.
f, *f*, De knobbels der zitbeenderen.
g, *g*, De ſchaambeenderen.
h, *h*, De takken van de ſchaam- en zitbeenderen vereenigd.
i, *i*, Het heiligbeen.
k, Het ſtaartbeen.
l, *l*, De heilig-zit-beenſche banden.
m, De ſaamenvoeging der ſchaambeenderen.
n, *n*, Het gewelf, of de boog der ſchaambeenderen.

(De ſtippen betekenen de middenlijnen van de onderſte engte).

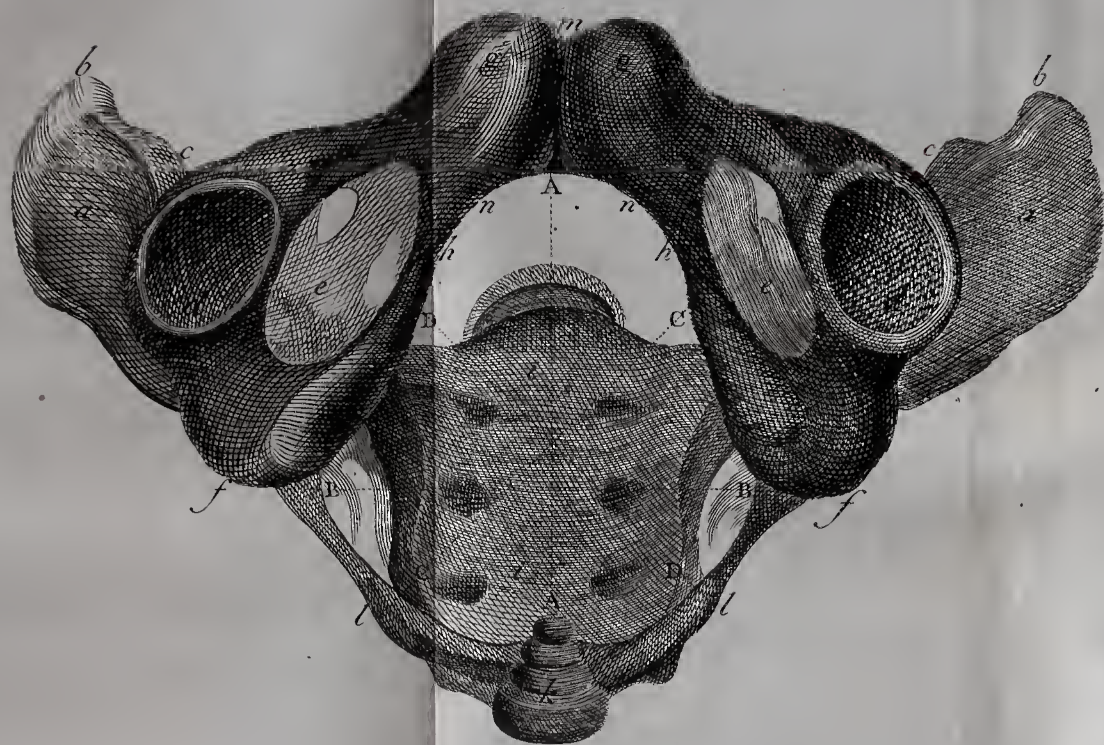
A, *A*, De voorſte- agterſte, of groote middenlijn.

B, *B*,

Pl. 2.

L. Brasser. fecit

Pl. 3
m
g
b
b
c
c
a
a
A
n
n
h
h
e
e
B
C
f
f
B
B
l
l
A
k
L. Brasser, fecit.

B, *B*, De dwarsſche, of kleene middenlijn.
C, *C*, } De ſchuinsſche middenlijnen.
D, *D*, }

TIENDE VERDEELING.

VAN DE GEBREKEN IN HET MAAKSEL VAN HET BEKKEN, MET BETREKKING TOT DE VERLOSKUNDE AANGEMERKT.

Van de mismaaktheid van het bekken, nevens de ſoorten dezer mismaaktheden.

85. De verſchillende ſtanden, in welken de afmetingen van het bekken, van die, welken wij hier boven beſchreven hebben, in zoo verre afwijken dat zij de natuurlijke orde in de verlosſing ontſtellen, en dezelve meerder of minder ongemaklijk maaken kunnen, moeten als zoo veele gebreken van ſaamenſtelling worden aangemerkt, indien men dezelven, als tot deze werking betrekking hebbende, in aanſchouw neeme. Deze gebreken beſtaan, voornaamlijk, uit de overmaat, of, uit het gebrek van wijdte van het bekken, welken alle deelen, of een enkel deel van hetzelve kunnen aandoen, en dikwijls is het eene gebrek het gevolg van het andere, of ſpruit uit dezelfde oorzaak voort. Hunne ſaamenmengelingen zijn zoo menigvuldig, dat men zich te vergeefs zoude vleiën die allen door den toets te

te kunnen onderscheiden. Wij zullen hier alleen spreken van die, welken de belangrijksten ter onzer opmerking zijn.

Overmaat van wijdte van het bekken.

86. In den eersten opslag schijnt het dat de verlossing te gemaklijker volbragt moest worden, naar maate het bekken wijder is, dewijl het hoofd des kinds zoo veel minder schuuring in deszelfs doortogt ondervinden moet, als 'er minder krachten noodig zijn om hetzelve uit te drijven, en den arbeid daartoe minder pijnlijk is. Schoon dit eene algemeene waarheid, ten opzicht der eigenlijk gezegde verlossing, is, heeft de ondervinding nogthans te dikwijls geleerd, dat dit gering voordeel duur betaald wierd door langduurige ongemakken, het zij voor, het zij na de verlossing, zoodanig dat men het wijdste bekken, niet zoude kunnen aanmerken als de grootste weldaad der natuur, jegens die gewigtige werking, welke de verlossing betreft. De vrouwen welken eene, in schijn, zoo gunstige gestalte genieten, zijn, meerder dan anderen, aan de gevolgen van eene schuinssche ligging, en uitzakking der baarmoeder, vooral in den tijd der verlossing, blootgesteld: in welken tijd dit ingewand, reeds met den last van het kind beladen zijnde, aan de uitdrijvende kracht van de buikspieren geheel onderworpen is. De baarmoeder, door derzelver banden weinig wederhouden wordende bij vrouwen welken reeds eenige kinderen gehad hebben, bevind zich uit gewoonte reeds laager in het bekken dan voorheen, en daalt in de volgende zwangerheden nog meêr benedenwaards, tot zoo lang dat zij genoeg is uit-

uitgezet om op den rand van het bekken te kunnen rusten, het welk geen plaats heeft dan na de vier of vijf eerste maanden der zwangerheid. Voor dien tijd drukt zij met een zwaar gewigt op het uiteinde van den regten- of endel-darm, en is even hinderlijk, door derzelver zwaarte en grooten omtrek, aan de uitloozing der drek- en pis-stoffen, als aan den vrijen omloop des bloeds in de aderlijke vaten, welken zich langs het bekken verspreiden, het welk dikwijls zwaare toevallen veroorzaakt heeft. Indien deze toevallen, omtrent het midden der zwangerheid, gedeeltelijk verdwijnen, ziet men hen bij het einde derzelve somtijds weder ten voorschijn koomen, dewijl het hoofd des kinds vroegtijdig in het bekken nederdaalt, en, al grooter van omtrek wordende, op dezelfde deelen die uitwerking doet, welke voorheen door het gewigt der bezwangerde baarmoeder veroorzaakt wierd. Zo men bij deze toevallen nog die genen voegt welken uit eene te rasche en te gemaklijke verlossing spruiten kunnen, zal men zich niet verwonderen dat wij de overmaat van wijdte van het bekken, onder de gebreken in het saamenstelsel dezer holligheid tellen.

Middelen, ter voorkooming der gevolgen van dit eerste gebrek, of ter herstelling van het zelve.

87. Het valt niet moeilijk eenigen dezer toevallen voor te koomen, en hulp aan de anderen te verschaffen, maar 'er zijn nog andere ongevallen, waartegen men zich niet zoude kunnen verzetten. Aan de uitzakking der baarmoeder, nevens de toevallen welken 'er aan verknogt zijn, bied men hulp door middel van eene geschikte *moeder-*

ring (*s*), waar door ook dit ingewand in eene natuurlijke rigting gehouden word, wanneer het zelve eene ongunſtige ligging heeft aangenomen. Men belet dat de baarmoeder, in het tijdſtip der verlosſing, niet ten deele naar buiten zakt, door de vrouw eene vlakke ligging te doen in acht nemen; dezelve bevelende haare baarenspijnen niet te doen gelden, dat is te zeggen, geene poogingen ter verlosſing in te ſpannen; als mede, met den rand van den mond der baarmoeder te onderſteunen, tot het hoofd buiten dezelve is neêrgedaald, en met zorg te dragen dat zij door de ſchouderen van het kind niet worde meê gevoerd, door de geboorte van den romp zelf te bevorderen.

88. Wanneer de hals der baarmoeder, door het gewigt van het hoofd des kinds, zoodanig beneden in de ſchede is nedergedaald, dat het hoofd zich geheel buiten het bekken ſchijnt te bevinden, moet men, met behoorlijke voorzorg en omzichtigheid, met de afhaaling van het kind aanvangen, om het reeds plaats hebbend ongeval niet te verzwaaren, en als dan zal de baarmoeder, van omtrek verminderende, gemaklijk kunnen worden ingebragt. Wanneer de verlosſing minder gevorderd is, voert men eerst alles te rug wat naar buiten is gezakt, en men gedraagt zich verder, gelijk men hier boven heeft aangewezen, dat is te zeggen: men moet

(*s*) *Peſſarium.*

moet den hals der baarmoeder onderſteunen, tot zoo lang dat het hoofd des kinds buiten dezelve is neêrgedaald.

89. De toevallen welken geene andere afgelegen oorzaaken hebben dan de te groote wijdte van het bekken, zijn gemeenlijk minder ongelukkig of ſmartlijk, en gemaklijker voor te koomen dan die, welken uit de vernaauwing of uit het gebrek van wijdte dezer buis ontſtaan, dewijl dit laatſte gebrek van ſaamenſtelling te gelijk invloed hebben kan op het leven der moeder, en op dat van het kind, met zich tegen de verloſſing aan te kanten, of dezelve bovenmaate ongemaklijk te maaken.

90. De vernaauwing van het bekken, met opzicht tot de verloſſing, moet in betrekkelijke en volſtrekte onderſcheiden worden. De eerſte vloeit voort uit den buitengewoonen omtrek, of kwaade ligging van het hoofd des kinds; en de tweede uit de mismaaktheid van het bekken zelf. Om de verſchillende graaden van de eene en andere ſoort ſtiptelijk te bepaalen, en over de gevolgen welken zij hebben kunnen, uitſpraak te kunnen doen, zoude men de uitgeſtrektheid van een misvormd bekken, nevens den omtrek en de vastigheid van het hoofd dat 'er door moet daalen, van vooren (*à priori*) naauwkeurig moeten kennen. Dewijl het onmooglijk is om den omtrek van het laatſte te kunnen ſchatten, zullen wij het zelve beſtendig vooronderſtellen drie duimen en zes lijnen *Diameter* te hebben, van de eene opperhoofdsbeenſche-verhevenheid naar de andere gerekend,

Gebrek van wijdte van het bekken.

kend, om eenige algemeene wijzingen (*données*) te vestigen.

Volſtrekt gebrek van wijdte, en over de wijze op welke het bekken 'er van word aangedaan.

91. De volſtrekte vernaauwing, de eenige van welke wij hier ſpreken zullen, word zeldzaam in alle de deelen van het bekken, gelijktijdig, aangetroffen; voor het allermeest word ſlechts eene engte door dit gebrek aangedaan, en in dit geval is de andere vrij algemeen van eenen natuurlijken vorm en omtrek, zo al niet een weinig wijder dan naar gewoonte. Dit gebrek word menigvuldiger in de bovenſte dan in de onderſte engte aangetroffen, en men beſpeurt dat het zelve deze engte bijnaar altijd aandoet van de voor- naar de agter-zijde; zeer zeldzaam word het in de dwarsſche middenlijn waargenomen, en ſomtijds ziet men deze vernaauwing enkel aan eene zijde. Het tegendeel heeft plaats met opzicht tot de onderſte engte, want gewoonlijk zijn het de knobbels der zitbeenderen, welken te nabij elkander loopen.

92. Het is gemaklijk te beſlisſen om welke rede de bovenſte engte meêrmaalen, dan de onderſte, van eene kwaade geſtalte is aangedaan, en waarom dezelve ſchier altijd van de voor- naar de agter-zijde, met opzicht tot de verlosſing, gebrek aan uitgeſtrektheid heeft. Indien men de rigting der krachten in aanmerking neeme, welken op het bekken werken van kinderen die door engelſche ziekte zijn aangetast, wier beenderen te gelijker tijd weeker en minder naauw, dan in den natuurlijken ſtaat, aan malkander verbonden zijn, zal men beſpeuren dat het grootſte deel dier krachten ſaamenſpant om het grondſtuk

van

van het heiligbeen naar de voorzijde, en de ſchaambeenderen agterwaards te voeren. Zo men de rigting van de ruggraat aandagtig gadeſlaat, zal men gewaar worden dat het gewigt van het lighaam des kinds, het zij zich het zelve ſtaande of zittende bevind, het grondſtuk des heiligbeens allengs naar de ſchaambeenderen drukken moet, en dat het zelve eveneens op den bodem der azijnmaaten werkt, welken ten ſteunpunt voor de onderſte ledemaaten ſtrekken, wanneer het kind ſtaat of loopt. De ſchaambeenderen vooral, en bijzonderlijk in deze laatſte omſtandigheden, moeten naar het heiligbeen gedrukt worden, maar op deze wijze nogthans dat hun agterſte uiteinde zich dikwijls een weinig nader begeeft naar het uitſtek het welk het grondſtuk van dat been vertoont, dan zulks hun voorſte uiteinde, of kraakbeenige vereeniging doet. Indien de bovenſte engte niet beſtendig denzelfden vorm heeft in alle mismaakte bekkens; zo dezelve ſomtijds meerder wijdte heeft aan de eene, dan aan de andere zijde; wanneer eene der dijebeenſche geledingsholten nader tot het uitſtek des heiligbeens geweken is, terwijl de andere zich verder van het zelve af bevind; indien de vereeniging der ſchaambeenderen, in verſcheiden omſtandigheden, zich afwend van de toppuntige lijn, welke het lighaam, naar deszelfs lengte, in twee gelijke deelen zoude ſcheiden: zulks geſchied, om dat de engelſche ziekte, op alle de beenderen van het bekken niet even veel invloed heeft; om dat dezelve alle hunne ſaamenvoegingen niet

 aan-

aantast op eene evenredige wijze, en om dat de houding welke het kind, het zij gaande of zittende, aanneemt, de rigting een weinig verandert van de saamenpersfende krachten, waarvan wij hier boven gesproken hebben. Het gewigt des lighaams kan eveneens den vorm der onderste engte, maar op onderscheiden wijzen, beledigen, naar maate van de gewoonste houding des kinds, en volgens de rigting in welke zich de ruggraat bevind. Wanneer het kind, bij voorbeeld, gestadig zit, zal de bogt van het heiligbeen daar door grooter en de engte, van de voor- naar de agter-zijde, meerder ingetrokken worden; wanneer het zelve, in deze houding, zich uit gewoonte altijd naar eene zijde begeeft, zal eene der knobbels van de zitbeenderen binnenwaards worden omgeboogen; het darmbeen zal zich daardoor meerder opgeheven bevinden, enz. De werking der spieren welken zich aan het bekken inplanten; de drukking der kleederen, en die welke de armen der voedster op dit deel veroorzaaken, brengen mede iets toe aan de wangestalten waarvan wij heden spreken, maar veel minder nogthans dan het gewigt van den romp verwekt. Uit dit alles ziet men van welk eene aangelegenheid het is, de kinderen, welken door engelsche ziekte zijn aangetast, het bedde te doen bewaaren, en dezelven in vrijheid te laaten, wel verre van hen te dwingen om te gaan of te blijven zitten, of, gelijk men schier overal gewoon is, dezelven geduurig op de armen te dragen.

93. De afwijkingen van de natuur zijn aan

geen

geen minder verſcheidenheden onderworpen, in de afmetingen van het misvormd bekken, dan in den omtrek van deszelfs engten. Indien de middenlijn van ſommigen dezer bekkens, van het ſchaambeen naar het midden van het uitſtek des heiligbeens aangemerkt, niet gebrekkig is dan in verſcheiden lijnen, zijn 'er anderen waarin het gebrekkige dier zelfde middenlijn in verſcheiden duimen beſtaat, ja, wier lengte naauwlijks een duim uitgeſtrektheid behoud. De tusſchenverſchijnſelen in deze mismaaktheden worden menigvuldiger, dan deze twee buitengewoonen, aangetroffen, terwijl het laatſte van die twee gebreken nimmer zoo aanmerklijk in de onderſte dan in de bovenſte engte is. Men heeft bekkens gezien in welken de afſtand der ſchaambeenderen van het heiligbeen, aan de bovenzijde, ſlechts van zes of agt lijnen was. Wij bewaaren een zoodanig bekken waarvan de tusſchenwijdte, van den bodem der regter azijnmaat tot het uitſtek des heiligbeens, alleen van drie of vier lijnen is; en in een ander, het welk mede een gedeelte onzer verzameling uitmaakt, heeft dat uitſtek geen meerder afſtand van de vereeniging der ſchaambeenderen dan veertien lijnen. Men weet geene voorbeelden, welken getuigen dat de onderſte engte tot zulk een graad was ingetrokken: zijnde dat voorbeeld, het welk de Heer HERBINIAUX, Heelmeester te Brusſel, aanhaalt, op de daad zelf vervallen, dewijl het de zesde bevalling was der vrouwe, welke het onderwerp zijner waarneming is, en naardien hij dezelve

 door

door middel van den hefboom verloste. Te verzekeren dat, in diergelijk geval, de uitranding, welke zich tusſchen de takken der ſchaam- en knobbels der zit-beenderen bevind, niet meêr dan een halven duim uitgeſtrektheid had, heet meêr dan onkunde te verraaden (9).

94.

---

(9) Ziet het werk van dien Heelmeester, 7de waarneming, bladz: 264, en vervolgens, (‡).

(‡) Ziet hier een kort uittrekſel dezer waarneming: -- *ik was ten uiterſte verbaasd te ontdekken, dat de ſchaambeenderen van de agter- naar de voor-zijde, met de knobbels der zitbeenderen, aanmerklijk waren voortgedrongen, en dat die knobbels zelven tevens tot dien graad aan elkander genaderd waren, dat de uitranding tusſchen de ſchaam- en zitbeenderen, niet meêr dan een halven duim uitgeſtrektheid had.* Zal zich iemand, welke eenigzins in de Verloskunde geoeffend is, verwonderen dat de Heer BAUDELOCQUE, den Brusſelſchen waarnemer, in dit geval, van eene ongetrouwe opgaave verdenkt? Laat ik de waarneming van den Heer HERBINIAUX nog eenigzins nader ontvouwen: hij ontwaarde dat, *in weêrwil van den langduurigen baarensnood der vrouwe, het hoofd des kinds nog niet omvat was in de bovenſte engte.* Men beſloot om het kind met de voeten af te haalen. *'Er ontdekte zich geen grooten tegenſtand om in de baarmoeder te koomen.* (Daar nogthans de boog der ſchaambeenderen, N. B. ſlechts een halven duim breedte had.) *De voeten*

94. Wanneer men de afmetingen van het hoofd des kinds, met die van een welgemaakt bekken vergelijkt, zal men duidelijk befpeuren dat dit laatfte eenige duimen minder omtrek hebben kon, en nogthans eene genoegzaame wijdte, welke ter gemaklijke verlosfing noodig zij, kan behouden; dewijl een hoofd van eene gewoone grootte, in deszelfs doortogt langs het

---

ten werden omvat, in de fchede gebragt en terftond daar buiten gevoerd; maar de billen volgden met vrij veel moeite; dan, met een weinig geduld nogthans, werd het lighaam tot aan de fchouderen gebooren, en zelfs, de armen werden buiten de fchede gevoerd. Niets, dan het hoofd, werd aan de onderfte engte wederhouden, vanwaar hetzelve, na veel vrugtelooze poogingen, door middel van den Hefboom wierd afgeleid. Het kind was dood: de vrouw ftierf een half uur na de verlosfing; jammer is het dat de Heer HERBINIAUX het lijk niet mogt openen! wij wenschten zulk een bekken wel eens te zien, waardoor een kind zoodanig kon gebooren worden; misfchien was het kind zeer kleen: de middenlijnen van deszelfs hoofd zullen mooglijk de helft der gewoone uitgeftrektheid gehad hebben: of, zouden ook de heilig- zit-beenfche banden zeer rekbaar zijn geweest? *Het heiligbeen was aan de onderzijde buitengewoon agter-over gebogen;* wij hadden wel gewenscht dat daarop volgde: het kind was *buitengewoon* kleen, en de beenderen des hoofds *buitengewoon* buigzaam. De Heer HERBINIAUX gelieve, in foortgelijke gevallen, met onze zwakgeloovigheid geduld te hebben, (V).

het bekken niet meêr dan tien en een vierde, of tien en een halven duim omtrek hebbende, geen uitgeſtrekter, dan eene evenredige, wijdte vordert. Volgens dezen regel zal men den eerſten graad der te groote engte van het bekken iets beneden de drie en een halven duim voor elke, vooral voor de kleenſte middenlijn, zoo van de bovenſte als onderſte engte, moeten bepaalen; en de andere graaden, van dezen omtrek af, tot dien, welke wij in de voorgaande §. hebben aangetoond.

Gevolgen der vernaauwing van het bekken.

95. Het beletſel aan de verloſſing, alles behalven dat eene goede ſchikking hebbende, en het hoofd des kinds van eene gewoone ſtevigheid zijnde, is over het algemeen zoo veel te grooter, naar maate de vernaauwing van het bekken meêr aanmerklijk is. Wanneer zulk een gebrek niet meerder dan drie en een vierde duims opening toelaat, word daar door de verloſſing langduuriger, en van meerder moeilijkheid verzeld, om rede dat de ſchuuringen, welken het hoofd des kinds, geduurende den doortogt langs het bekken, ondergaan moet, als dan menigvuldiger en heviger zijn. Indien de hinderpaalen meêr aanmerklijk zijn, wanneer het bekken niet meêr dan drie duimen uitgeſtrektheid, in deszelfs kleene middenlijn, heeft, zijn dezelven nogthans niet altijd onoverkoomlijk voor de natuurlijke werktuigen, waarmede de baarensnood gewapend is, en de vrouw kan ook in dezen toeſtand natuurlijk verloſt worden, in weêrwil van de blijkbaare onovereenſtemming welke tusſchen de *Diameter* van het hoofd des kinds en die van het bekken beſtaat. De vrouw kan het

zelf-

zelfde voorrecht nog genieten, wanneer de *Diameter* van haar bekken zelfs een vierde minder dan drie duimen uitgeſtrektheid heeft, gelijk wij in verſcheiden gevallen hebben waargenomen. Zulke natuurlijke verloſſingen moeten, voorwaar, niet dan als uitzonderingen aan den algemeenen regel worden aangemerkt: de buigzaamheid der beenderen van het bekkeneel des kinds, aanmerklijker dan naar gewoonte, bij het einde der tijdrekening voor de verloſſing, zijnde, kan de verlenging van het hoofd begunſtigen, en de noodzaaklijke verandering, in deze gevallen, tot deszelfs doortogt verwekken.

96. Nog buitengewooner voorbeelden onderſchragen onze waarnemingen, en leeren ons dat de natuur ſomtijds, door nieuwe afwijkingen van haaren meest gewoonen loop, jammerlijke gevolgen weet voor te koomen, welken door de wangeſtalte van het bekken verwekt kunnen worden. De nog aanmerklijker buigzaamheid van het bekkeneel, dan die, waarvan wij zoo even ſpraken, bragt aan ſommige vrouwen het geluk te weeg van natuurlijk te verloſſen, en zoo gemaklijk zelfs, als van een goed gevolg, ſchoon derzelver bekken niet meêr dan twee en een halven duim, in de kleene middenlijn van deszelfs ingang, uitgeſtrektheid had. De Heer SOLAIJRES heeft in een geval van dezen aart opgemerkt, dat het hoofd zoodaanig verlengd was, dat deszelfs groote middenlijn agt duimen min twee lijnen uitgeſtrektheid had, terwijl die van de eene naar de andere zijde der *verheyenheden van de wand- of opperhoofds-*

been-

beenderen (*t*) tot twee duimen en vijf of zes lijnen breedte was ingetrokken. Wij hebben gelijke veranderingen waargenomen, bij eene andere, op dezelfde wijze, mismaakte vrouw, in den vorm van het hoofd des kinds, en in de wezenlijke lengte van deszelfs middenlijnen, in het tijdſtip der verloſsing: zijnde de groote middenlijn van het zelve zeven duimen lang, en de dwarsſche dikte van het bekkeneel twee duimen en zes of zeven lijnen breed. Deze kinderen kwamen welvaarende ter wereld, en het verſchilde weinig of het hoofd had, den anderen dag na hunne geboorte, die afmetingen welken op dien tijd de allergewoonſten zijn. De geſchiedenis van de doorſnijding der vereeniging van de ſchaambeenderen, verſchaft ons heden meêr overtuigende proeven van de mooglijkheid der natuurlijke verloſsing, in geval de kleene middenlijn van den ingang des bekkens niet meerder dan twee en een halven duim uitgeſtrektheid heeft. De vrouw welke, door den Heere MATTHIIS, op den 17den April, 1785, deze kunstbewerking onderging, was negen jaaren te vooren, gelukkig en zonder bovenmaatige moeite, van haar eerſte kind verlost, niet tegenſtaande haar bekken geen grooter middenlijn had dan die van welke wij zoo even melding maakten. (10).

97.

(*t*) *Protuberantæ oſſium bregmatis, vel verticis.*

(10) Ziet het hoofdſtuk over de doorſnijding van de kraakbeenige vereeniging der ſchaambeenderen, 4 Deel.

97. Wanneer het bekken tot dien graad vernaauwd is dat deszelfs kleene middenlijn geen twee en een halven duim uitgeſtrektheid behoud, kan de uittogt van een voldragen kind, langs dezen weg, niet bevorderd worden. De keizerlijke ſnede; de doorſnijding der kraakbeenige vereeniging van de ſchaambeenderen, en het veroorzaaken van de te vroegtijdige verloſſing (*Accouchement prématuré*), zijn in ſoortgelijke gevallen aangeprezen; maar de eerſte is nog de eenige welke de *Heelkunde* (*u*) gewettigd heeft: men zal in het vervolg zien wat men van de tweede te denken hebbe, als mede van de te vroegtijdige verloſſing, welke geheel door de wetten veroordeeld is.

98. Indien de vrouw ſomtijds zonder de hulp der kunst verloſſen kan, ingeval de kleene middenlijn van het vernaauwde bekken ſlechts iets meêr dan twee en een halven duim uitgeſtrektheid heeft, geſchied zulks niet altijd zonder gevaar voor haar zelve en voor haar kind. Aan den eenen kant gaan de zachte deelen, welken het bekken inwendig bekleeden, aan eene hevige drukking, en zelfs aan eene ſterke *kneuzing* (*v*) onderworpen zijnde, tot ontſteking over, worden pijnlijk, en vervolgens met *verettering* (*w*) en *heet vuur* (*x*) bedreigd. Aan de andere zijde, moeten de beenderen van het bekkeneel des kinds, over

(*u*) *Chirurgia.* (*v*) *Contuſio.* (*w*) *Suppuratio.* (*x*) *Gangræna.*

over malkander heen ſchuivende, of brekende en ingedrukt wordende, de *herzenen* (y) noodzaaklijk drukken of verſcheuren; het welk oorzaak geeft aan derzelver *verſtopping* (z), als mede aan *uitſtorting* (a) van vogten tusſchen de inwendige deelen des hoofds, welke toevallen veeltijds doodlijk zijn (11).

99. De beletſels welken uit de misvorming van het bekken ontſtaan, en de toevallen welken daaruit voortſpruiten, koomen vroeger of laater ten voorſchijn, naar maate de bovenſte of onderſte engte wanſchapen is. Indien deze beiden misvormd zijn, vertoonen zich deze hindernisſen, als het ware, reeds bij den aanvang van den arbeid tot de verlosſing, en dikwijls worden de uitdrijvende krachten der vrouwe zoodanig uitgeput, door den tegenſtand welke zij aan de bovenſte engte ontmoeten, dat het hoofd aan die engte word te rug gehouden, of, in de holligheid van het bekken gevoerd zijnde, en van daar niet kunnende nederdaalen, aldaar als vast geklonken blijft, tot zoo lang, dat de uitgeputte, of ſlechts verzwakte krachten genoeg herſteld zijn, om het hoofd van daar af te drijven, indien de kunst, ten bekwaamen tijde, niet tot derzelver hulp verſchijnt. Het hoofd

(y) *Cerebrum.* (z) *Obſtructio.*

(a) *Extravaſatio.*

(11) Ziet het hoofdſtuk, waarin gehandeld word over de beklemming des hoofds, en over de wijze om met de kromme tang te verlosſen, 4 Deel.

hoofd kan de eerste engte niet doortrekken, zonder dat het zelve zich uitrekke van het agterhoofd naar de kin, en van dikte verminderc van de eene opperhoofdsbeensche verhevenheid naar de andere; zonder dat de wand- en nabuurige-beenderen, met hunne bovenste randen, over elkander schuiven; zonder dat de bekleedsels van het bekkeneel op die plaats zwellen, welke aan het ledige gedeelte van het bekken beantwoord; zonder verstopping aan de herzenen te veroorzaaken; en eindelijk, zonder dat de zachte deelen, welken deze engte bekleeden, saamen geperst en beledigd worden. In de tusschenwijdte van het bekken genaderd zijnde; zich in een ruimer plaats bevindende dan in de engte welke het reeds is doorgetrokken, en aldaar dezelfde drukking niet meêr gewaar wordende, herstelt zich het hoofd des kinds, meerder of minder, in deszelfs natuurlijken staat, naar maate het zelve een langduuriger verblijf in deze tusschenwijdte heeft, en verwijdert zich naar evenredigheid van den vorm, welke het in den eersten tijd reeds verkregen had: welke vorm echter nog zoo noodzaaklijk was voor het zelve, om de onderste engte door te trekken. De *toevallen* (*b*) welken zich, als het ware, gelijktijdig met de eerste baarenspijnen openbaarden, wijken somtijds meerder of minder, geduurende het verblijf des hoofds in de tusschenwijdte van het bekken,

(*b*) *Symptomata.*

ken, maar om weder op nieuw te verſchijnen, en in hevigheid toe te neemen, indien de arbeid tot de verloſsing zich weder met kracht openbaart.

100. Indien de bovenſte engte alleen ingetrokken is, vordert het hoofd des kinds, in het begin van den arbeid, met zeer veel moeite; maar zoo ſpoedig de verhevenheden van de opperhoofdsbeenderen deze engte overwonnen hebben, daalt het hoofd, langs de andere deelen van het bekken, betrekkelijk of volſtrekt van grooter omtrek zijnde, met zoo veel gemaks naar buiten, dat eenige pijnen, of vlaagen, dikwijls voldoende zijn om de verloſsing te bevorderen.

101. Men word het tegengeſtelde gewaar wanneer de onderſte engte misvormd is, de bovenſte een gewoonen omtrek hebbende. Het hoofd zakt, in dit geval, gemaklijk in den bodem van het bekken; maar kan van daar geen uittogt vinden, zonder de beletſels te overwinnen, welken deszelfs doortogt vertraagen, en zoo moeilijk als ſmartlijk maaken. De toevallen, waarvan §. §. 98 en 99 geſproken is, openbaaren zich laater in dit, dan in het voorgaande geval.

102. De verloskunstoeffenaar, welke door eene langduurige ondervinding nog niet in ſtaat geſteld is, om de krachten der natuur, in hunne juiste werking te ſchatten, met betrekking tot de beletſelen welken dezelven te overwinnen hebben, kan zich, in de gemelde omſtandigheden, gemaklijk vergisſen, met, in het eerſte geval, de verloſsing onmooglijk te oordeelen welke nabij haar einde

is,

is, en, in het tweede, dezelve voor gemaklijk te verklaaren, wanneer hinderpaalen, welken dikwijls de kunst alleen kan te boven koomen, zich tegen de verlosfing aankanten, of voor het minfte allermoeilijkst maaken. Wij zullen hier geen waarnemingen bij een verzamelen, om meerder kracht aan deze waarheden bij te zetten: de Schrijvers hadden van dezelven een groot getal kunnen verfchaffen, indien zij melding gemaakt hadden van alle de feilen welken zij in diergelijke gevallen begaan hebben (12).

103.

(12) Meer dan veertig perfoonen waren getuigen van de jammerlijke gevolgen eener dwaaling van dezen aart, bij eene vrouw wier bekken ik lang bewaard hebbe. Iemand verklaard hebbende dat de verlosfing zich zeer fpoedig zoude bevorderen, uit aanmerking van de gemaklijkheid waarmede het hoofd des kinds, door de eerfte baarenspijnen reeds, de bovenfte engte was doorgetrokken, en aan eene andere oorzaak de hindernisfen, welken zich welhaast tegen deszelfs uittogt verzetteden, toefchrijvende, dan aan de vernaauwing van de onderfte engte, welke men miskend had, werden 'er twee dagen zorgloos afgewagt, eer men de verlosfing bevorderde, waartoe men eindelijk, door eene nog verblinder roekeloosheid, haaken in het werk ftelde, op een kind het welk, door andere middelen, nog in het leven bewaard had kunnen worden.

* * *

De bovenfte engte van het bekken dezer vrouw, van derzelver zachte deelen ontdaan zijnde, vertoonde, in eenen kringsgewijzen vorm, veertien duimen uit-

Gebreken in de tusschenwijdte van het kleenebekken.

103. Het middenste gedeelte van het kleene bekken is veel zeldzaamer, dan de engten, in deszelfs omtrek wanschapen; en dit gebrek van wijdte, wanneer het plaats heeft, kan deszelfs oorzaak niet dan aan een *beengezwel* (c) schuldig wezen, of, doordien het heiligbeen aan deszelfs voorste deel, in plaats van naar gewoonte omgebogen te zijn, een regte lijn vertoont, gelijk men somtijds heeft waargenomen; maar dit gebrek zoude geene andere gevolgen kunnen veroorzaaken, dan die waarvan wij reeds melding maakten. De al te regte en te platte vorm van het heiligbeen brengt, in het gemeen, veel minder beletsels aan de verlossing te weeg, dan de te groote bogt van het zelve. Dit eerste gebrek in het maaksel van dit been heeft gemeenlijk geen invloed dan op de afmetingen van de tusschenwijdte des bekkens, welke zich tegen den uittogt van het kind niet kan aankanten, zo anders de buis zelve eene goede-

(c) *Exostosis.*

uitgestrektheid, terwijl de onderste engte slechts negen duimen omtrek had: zijnde de afstand van de punt des heiligbeens tot de vereeniging der schaambeenderen, als mede de ruimte tusschen de knobbels der zitbeenderen, van geen grooter uitgestrektheid dan drie duimen. De holligheid van dit bekken verminderde allengs in wijdte, van de bovenste naar de onderste engte, welke holligheid nogthans in derzelver omtrek zeer gelijk en effen was.

de rigting heeft: in plaats dat het tweede gebrek, of de te groote bogt van het heiligbeen, gewoonlijk den vorm van de beide engten krenkt, en van de voor- naar de agterzijde vernaauwt, daar hetzelve gelijktijdig de agterste diepte van het bekken, en de betrekkelijke hoogte van den boog der schaambeenderen vermindert. In die soorten van gevallen, zoude het hoofd der vrugt, na met veel moeite door de bovenste engte gedaald te zijn, de onderste niet kunnen doortrekken, dewijl hetzelve zich bepaald vind, in deszelfs togt langs het onderste gedeelte van het heiligbeen, eer het agterhoofd genoeg is neêrgedaald om tusschen den boog der schaambeenderen omvat te worden.

Gebreken van den boog der schaambeenderen, van de doornen der zitbeenderen, en van die van het staartbeen.

104. De te groote lengte van de vereeniging der schaambeenderen; het gebrek in de verheffing en de te geringe breedte van den boog dier zelfde beenderen; de tegennatuurlijke lengte en rigting van de doornen der zitbeenderen; als mede de vastgroejing van het staart- met de punt van het heilig-been, kunnen ook, in eenige gevallen, de verlossing ongemaklijk maaken, op dezelfde wijze als de te groote bogt, en de te weinige lengte van het heiligbeen veroorzaaken. Onaangezien deze gebreken zeer zeldzaam zijn, zo men de vastgroejing van het staartbeen uitzondere, merken wij echter aan, dat men dezelven bijnaar nooit, op zich zelven bestaande, aantreft, en dat zij in het gemeen het gevolg zijn van de misvorming der overige deelen van het bekken.

105. Indien de aaneengroejing der drie ſtukken, welken het ſtaartbeen ſaamenſtellen, of die van dit aanhangſel met het heiligbeen, gewooner plaats heeft dan de andere gebreken, kant echter dit toeval zich zoo dikwijls tegen de verlosſing niet aan als men zich heeft ingebeeld, en wanneer het zich ſomtijds tegen dezelve verzet, geſchied zulks niet dan bij vrouwen wier bekken, behalven dit gebrek, nog van eenen te engen omtrek is. Zij, welken beweerd hebben dat de punt van het ſtaartbeen, in alle gevallen, door het hoofd des kinds, een halven duim, ja een duim zelfs wierd te rug gedrukt, hebben de overeenſtemming der afmetingen van het hoofd der kinds, met die van de onderſte engte, in het grootſte aantal vrouwen, niet gekend; dewijl zij anders zouden beſpeurd hebben dat de middenlijn, getrokken van het uiteinde des ſtaartbeens, naar den onderſten rand van de ſaamenvoeging der ſchaambeenderen, volſtrekt grooter was dan die, welke het hoofd in deze rigting heeft, bij deszelfs uittogt uit het bekken (13). Men kan des het voorſchrift niet aanprijzen, het welk door eenige verloskundigen, betreffende de vastgroejing van het ſtaart- met het heiligbeen, is opgegeven (14), zonder het grootſte

Aanmerking aangaande de wangeſtalte van het ſtaartbeen.

(13) Ziet, het werktuiglijke der natuurlijke verlosſing, 2. Deel.

(14) Dit voorſchrift beſtaat in het ſtaartbeen te rug te drukken, wanneer het hoofd, in het bekken neder-

ſte deel der verloskunstoeffenaaren bloot te ſtellen, om daar door misleid te worden: want veeltijds ſchrijft men aan deze vastgroeijing hinderniſſen toe, welke niet anders dan loutere gevolgen van den tegenſtand der uitwendige teeldeelen zijn.

UITLEGGING VAN DE VIERDE PLAAT.

Deze plaat vertoont een mismaakt bekken, waarvan alle de deelen verkleend zijn op de helft hunner natuurlijke grootte.

a, *a*, De darmbeenderen.

b, *b*, De ſchaambeenderen.

c, *c*, De zitbeenderen.

d, *d*, *d*,

nergedaald zijnde, uit hetzelve geen gemaklijken doortogt vind (*).

(*) Deze handelwijze (zegt de geleerde SABATIER) kan ſmartlijke gevolgen hebben, door de geweldige uitſpanning welke dezelve, aan de banden die het ſtaartbeen vasthegten, moet veroorzaaken. Deze verrigting is, behalven dat, niet noodzaaklijk: want het hoofd des kinds heeft reeds alle de engten, langs welken het moet nederdaalen, overwonnen, wanneer het zelve tot tegen over dit been gevorderd is. Verre van het te rug te drukken, moet men hetzelve integendeel onderſteunen, om de ſcheuring van het toompjen, of vorkjen (*liever de bilnaad*) voor te komen. *Traité complet d'Anat: tom:* I, (V).

d, *d*, *d*, De laatſte lendenwervelen.

e, Het uitſtek van het heiligbeen.

f, *f*, De heilig-darm-beenſche vereenigingen.

g, De vereeniging der ſchaambeenderen.

h, *h*, De eironde gaten.

i, *i*, De takken der ſchaam- en zitbeenderen, welken de voorſte boog van het bekken vormen.

k, *k*, De azijnmaaten.

(*De ſtippen vertoonen de middenlijnen der bovenſte engte van dit bekken*).

A, *A*, De voorſte-agterſte middenlijn; derzelver natuurlijke lengte is, in dit bekken, veertien of vijftien lijnen.

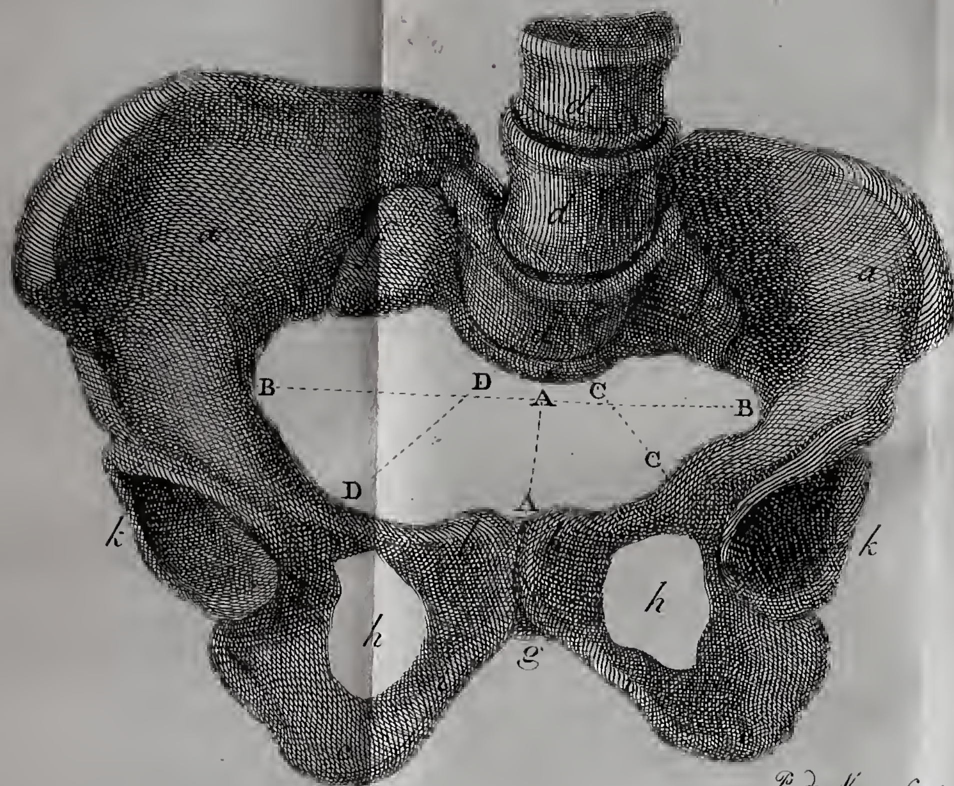
B, *B*, De dwarsſche middenlijn; derzelver natuurlijke lengte is vier duimen en tien lijnen.

C, *C*, Afſtand van het uitſtek des heiligbeens, tot aan het gedeelte van den rand des bekkens, het welk aan den voorſten rand van de linker azijnmaat beantwoord; dertien lijnen.

D, *D*, Afſtand van het zelfde deel des heiligbeens, tot aan dat van den zelfden rand, het welk aan het voorſte gedeelte van de regter azijnmaat beantwoord; vijftien lijnen.

Wij

Pl: 4.

Wij bewaaren een ander bekken het welk, in de rigting dezer laatſte ſtippen, niet meerder dan drie of vier lijnen, en, van het midden des uitſteks van het heiligbeen, tot aan de vereeniging der ſchaambeenderen, een en een halven duim opening heeſt.

De onderſte engte van deze bekkens is zeer groot.

UITLEGGING VAN DE VIJFDE PLAAT.

Deze plaat verbeelt een misvormd bekken, waarvan alle deszelfs deelen verkleend zijn tot de helft hunner natuurlijke grootte.

a, *a*, De darmbeenderen.
b, *b*, De ſchaambeenderen.
c, *c*, De zitbeenderen.
d, *d*, *d*, De laatſte lendenwervelen.
e, Het uitſtek van het heiligbeen.
f, *f*, De heilig-darm-beenſche vereenigingen.
g, De vereeniging der ſchaambeenderen.
h, *h*, De eironde gaten: in een verkort gezicht.
i, *i*, De boog der ſchaambeenderen: in het zelfde gezicht.
k, *k*, De azijnmaaten.

(*De ſtippen duiden de verſchillende middenlijnen der onderſte engte aan*).

A, *A*, Van het ſchaambeen, naar het uitſtek des heiligbeens, in den natuurlijken ſtaat van dit bekken, twee duimen, twee lijnen.

B, *B*, De dwarsſche breedte, drie duimen, agt lijnen.

C, *C*, Van het middenſte en linker zijdelijke deel van het uitſtek des heiligbeens, tot den bodem der azijnmaat dier zelfde zijde, zes of zeven lijnen.

D, *D*, Van het middenſte en regter zijdelijke deel van het uitſtek des heiligbeens, tot den bodem van de regter azijnmaat, een duim, twee lijnen.

Dit bekken was ontleend uit het kabinet van den Heere Riël. Het voorwerp was eene vrouw van zeven en twintig jaaren.

ELFDE VERDEELING.

VAN DE ZACHTE DEELEN WELKEN EENIGE BETREKKING TOT HET BEKKEN HEBBEN.

Van de zachtedeelen welken het bekken bekleeden

106. De verloskunstoeffenaar zoude ſlechts eene onvolkoomen kundigheid van het bekken hebben, indien hij, het zelve in het *geraamte* (*d*) beſchouwd hebbende, het niet in over-

(*d*) *Sceletum.*

Pl: 5.

P. de Mare fecit.

overweeging naame in deszelfs betrekkingen met de zachte deelen, welken deze holligheid overal omringen, dewijl eenigen dezer deelen groote veranderingen te weeg brengen in den vorm en in de afmetingen van het bekken; terwijl hij, zonder de kennis van de schikking, overeenstemming en gebruiken, van de anderen dier zelfde deelen, als mede van de standsverwisseling, hindernis en drukking, welken dezelven geduurende den loop der zwangerheid ondergaan, zich geen volledig begrip zoude kunnen vormen, of de meeste verschijnselen, die men geduurende dien tijd en in dien van de verlossing bespeurt, zoude weeten uit te leggen.

en bedekken, en van de noodzaaklijkheid om dezelven te kennen.

107. Het bekken, een gedeelte van de holligheid des buiks uitmaakende, heeft geen andere scheidspaalen dan, aan de bovenzijde, het *middenrif* (*e*) hetwelk deze holligheid van de borst affcheid; aan de agterzijde, de ruggraat, de *vierkante*, *uitwendige*, *of driehoekige lendenspieren* (*f*), en anderen; voorwaards en ter zijden, door den omtrek, welke door de buikspieren, enz. gevormd is. Deze laatsten, als mede het middenrif, hebben op het werktuiglijke der verlossing te veel invloed, dan dat wij dezelven, ten minste hunne voornaame inplantingen, en de betrekking welken zij met elkander hebben, niet schetsgewijs beschrijven zouden.

108.

(*e*) *Diaphragma.* (*f*) *Musculi quadrati lumborum*, *lumbares externi*, *sive triangulares.*

Van de buikſpieren, (*Musculi abdominales*).

188. Deze ſpieren zijn tien in getal, waarvan agt, te weeten, de ſchuinsſchen, de dwarsſchen en de regten, aan de borst, en aan den bovenſten rand des bekkens worden vastgehegt. De vier *ſchuinsſche* (†) en de twee *dwarsſche ſpieren* (g) van den *onderbuik* (h) ſtrekken zich van de laatſte waare, en van alle de valsſche ribben, tot aan de kam der heupbeenderen uit, en vormen, door de rigting hunner vezelen, ter wederzijde, drie zeer onderſcheiden vlakten: de vezelen van de buitenſte vlakte daalen meêr of min ſchuins van de agter- naar de voor-zijde; die van de tweede vlakte klimmen van de voor- naar de agter-zijde, en die van de derde loopen dwars, op de wijze van eenen gordel. Elk dezer ſpieren eindigt, aan derzelver voorzijde, in een breed peezig uitbreidſel: vormende dat van de uitwendige ſchuinsſche ſpier, de *band van* POUPARTIUS (*i*) en de liesring, in deszelfs rigting van den bovenſten-voorſten doorn der darm- naar den hoek der ſchaam-beenderen; dat van de inwendige ſchuinsſche, verdeelt zich in twee bladen, waarvan het eene blad zich

---

(g) *Musculi obliqui & transverſi*. (h) *Abdomen.*

(i) *Ligamentum Poupartii.*

(†) Twee van dezelven zijn uit- en de twee anderen in-wendig: de uitwendigen worden ook de groote en nederdaalende ſchuinsſche-, en de inwendige, kleene en opklimmende ſchuinsſche-buikſpieren genaamd, (V).

zich met het peezig uitbreidſel van de groote ſchuinsſche-, en het andere aan dat van de dwarsſche-buikſpier zeer naauw vereenigt. In deze ſoort van ſchede bevinden zich de *regte ſpieren* (*j*), ten minſte derzelver twee bovenſte derde-deelen, omſloten: welke ſpieren van het voorſte- onderſte deel der borst, naar het voorſte uiteinde van het ligbaam der ſchaambeenderen, in eene gelijke rigting nederdaalen; zij zijn dunner en breeder aan de boven- dan aan de onder-zijde; hun onderſte uiteinde ligt op het buikvlies: terwijl zij uitwendig, ten deele, bedekt zijn door de *ſpitsopklimmende ſpieren* (*k*), welken van den hoek der ſchaambeenderen voortkoomen en zich in de witte ſtreep, of witte lijn, verliezen.

109. De witte ſtreep is niets dan de tusſchenruimte welke de regte ſpieren van malkander ſcheid: deze lijn is een ſoort van band, gevormd door de vereeniging der peezige uitbreidſelen van de ſchuinsſche en dwarsſche ſpieren, zoo van de eene als van de andere zijde; maar zij is zoodaanig een ſoort van band, wier vezelen zich dus overkruisſen en door een vlegten, dat die van de regter uitwendige ſchuinsſche-, bij voorbeeld, met die van de linker inwendige ſchuinsſche-ſpier ſchijnen te vervolgen, enz. Deze lijn is boven den navel breeder dan onder denzelve, en ſtrekt zig van de onderzijde van het *borstbeen* (*l*), tot

Van de witte ſtreep, (*Linea alba*).

(*j*) *Musculi recti.* (*k*) *Musculi pyramidales.*
(*l*) *Os ſternum.*

tot aan het bovenste deel van de vereeniging der schaambeenderen uit. Derzelver breedte vermeerdert altijd in den loop der zwangerheid, naar maate de dikte van den buik ontwikkeld word: terwijl omtrent het einde van de zwangerheid de regte spieren zeer van malkander verwijderd zijn, vooral op de hoogte van den navel, wiens ring, als dan, somtijds op eene zonderlinge wijze geopend is. Men bemerkt tevens dat de witte streep in dien tijd zeer dun is, en dat derzelver van elkander afgeweken vezelen, op verscheiden plaatsen, aanmerklijke mazen openlaaten, welken tot den oorsprong van zekere *breuken* (*m*) gelegenheid verschaffen. Behalven de gebruiken van de buikspieren ten opzigt der buigingen van de borst op het bekken, en van het bekken op de borst, werken zij tevens op de ingewanden van den onderbuik, en bijzonder op de baarmoeder in den tijd der verlosfing, tot wier bevordering deze spieren veel nut te weeg brengen (‡).

110.

(*m*) *Herniæ.*

(‡) Daar het middenrif op het werktuiglijke van de verlosfing een niet geringen invloed heeft, het welk wij met onzen geachten Schrijver instemmen, dunkt het ons niet ten onpas hier eene zeer korte beschrijving van deze aanmerklijke spier te geven, te meer, daar in §. 107 gezegd word, dat ook dit deel, in deze verloskundige verhandeling, wel verdient schetsgewijs beschreven te worden.

Het middenrif is dat middenschot het welk de borst van den buik afscheid. Het is een waare spier, van ee-

110. Om de plaats te doen kennen welke de natuur verordend heeft voor elk der ingewanden van den buik, waarvan wij hier flechts eene oppervlakkige optelling zullen doen, is het noodig de naamen der verschillende afperkingen dezer holligheid indachtig te wezen. Drie voornaame afdeelingen worden aan

Verdeeling van de holligheid des buiks.

---

eene kromlijnige gedaante, vertoonende in derzelver middenpunt een peezig uitbreidsel, waarin haare spiervezelen saamenloopen, van welken zich vooraf een voorste bundel aan het *zwaardsgewijze kraakbeen* (*Cartilago xiphoïdes*, *sive ensiformis*) heeft ingeplant, en wier volgende bundels, welken niet onmiddelijk aan malkander raaken, zich, ter wederzijden, inplanten, aan de 7. 8. 9. 10. 11. en 12. rib. Dezen eindigen straalsgewijs in twee bundels, welken zich als tot een peezigen staart vereenigen en malkander overkruisſen, waarna zij zich vasthegten aan de voorzijde van de lendenwervelen, door bijzondere zuilen, welken zij in derzelver loop gevormd hadden. Het middenpunt van deze spier heeft, onder anderen, gemeenschap met het *hartzakjen* (*Pericardium*): hier uit moet voortvloeien dat zich het middenrif niet, dan door deszelfs zijdelijke deelen, welken zich op verscheiden wijzen saamentrekken, bewegen kan, waar door dit deel tot verscheiden diensten bekwaam is: Er zijn omstandigheden waarin het middenrif te gelijk werkt met de buikspieren, door welke werking de buik zich saamentrekt, en de ingewanden meêr of min sterk gedrukt worden: hieruit ziet men reeds dat deze spier mede van eene groote nuttigheid in de verlossing wezen kan, waar omtrent meêr bepaald in het vervolg van dit werk zal gehandeld worden, (V).

aan den buik toegekend, te weeten eene bovenste, eene middenste en eene onderste, wordende de eerste, *bovenbuiksche-* (*n*), de laatste, *benedenbuiksche-* (*o*), en de middenste, *navel-afperking* (*p*) genaamd: van welke afdeelingen men derzelver uitgestrektheid bepaalen kan, wanneer men twee dwarssche lijnen trekt, van de eene naar de andere zijde van den buik, waarvan de eene, twee vingerbreedten boven, en de andere, even zoo veel beneden den navel moet worden heên gerigt. Elk dezer afdeelingen word weder in drie anderen verdeeld, als in eene middenste, welke den naam der voornaame afperking draagt, en in twee zijdelijke, welke bekend zijn onder den naam van *zijdelijke bovenbuiksche-* (*q*); *lenden-* (*r*), en *zijdelijke benedenbuiksche-afperking* (*s*), wordende dezen nog in regter- en linker-afperking onderscheiden.

Opteiling van de ingewanden des buiks, en van derzelver ligging.

III. In de eerste der voornaame afperkingen bevinden zig de *maag* (*t*), de *lever* (*u*), de *milt* (*v*), de *twaalfvingerigendarm* (*w*), en de *alvleeschklier* (*x*). Het grootste gedeelte der dunne darmen, de *karteldarm* (*y*), bijnaar den geheelen omtrek van het *net* (*z*), en de *nieren* (*a*) met derzelver aanhangsels, zijn in

---

(*n*) *Regio epigastrica.* (*o*) *Regio hypogastrica.* (*p*) *Regio umbilicalis.* (*q*) *Regio hypochondriaca.* (*r*) *Regio lumbaris.* (*s*) *Regio iliaca.* (*t*) *Ventriculus.* (*u*) *Hepar.* (*v*) *Lien.* (*w*) *Intestinum duodenum.* (*x*) *Pancreas.* (*y*) *Intestinum colon.* (*z*) *Omentum, sive epiploon.* (*a*) *Renes.*

in de navel-afperking gelegen. De derde, of benedenbuikfche afdeeling, bevat den *blinden-* (*b*), een gedeelte van den *nugteren-* (*c*) als mede van den kartel-darm, nevens eenige der teel- en andere deelen, welken, als meêr onmiddelijk tot het bekken behoorende, een afzonderlijk verhaal vorderen.

Van de lenden- en inwendige darmbeenfpieren, (*Musculi pſoi & iliaci interni*).

112. Twee fpieren worden aan elke zijde van het inwendige deel des bekkens gevonden. De eerfte, zijnde de inwendige darmbeenfpier, wier *vezelen* (*d*) als zoo veele ftraalen zijn uitgebreid, bedekt de kom der heupbeenderen; en de andere, welke lendenfpier geheeten word, koomt van het zijdelijke deel der lendenzuil, loopende over de zijde van de bovenfte engte, en boven de dijebeenfche geledingsbolligheid, alwaar deze beiden fpieren zich vast aan malkander vereenigen, om zich gepaard naar den *kleenen draaier* (*e*) van het *dijebeen* (*f*) te begeven, en aan denzelven in te planten: de laatfte vernaauwt, in dezen loop, eenigzins, en wel overdwars, den ingang van het bekken, gelijk wij reeds hebben aangewezen. Men ontmoet fomtijds een derde fpier, welke kleene lendenfpier geheeten word, en langs den inwendigen rand van de lendenfpier zelve gehuisvest is, eindigende in een platte pees, aan

(*b*) *Intestinum cæcum.* (*c*) *Intestinum jejunum.* (*d*) *Fibræ.* (*e*) *Trochanter minor.* (*f*) *Os femoris.*

aan het agterſte uiteinde van de darm-ſchaambeenſche verhevenheid.

113. Agterwaards en in de dikte van de lendenſpieren bevinden zich de zenuwtakken, welke de *ſtop- en dije-zenuwen* (g) vormen, als mede nog andere takken, welken van de drie eerſte lendenpaaren, van het eerſte paar vooral, afkomſtig zijn, terwijl zij, een verſchillende loop volgende, zich in de bekleedſels der liezen en van de omliggende deelen verliezen. Wij ſtellen, dat men aan de ſpanning en uitrekking, waaraan deze onderhoorige takken, nevens derzelver verſpreiding door de uitzetting van den onderbuik, onderhevig zijn, de lastige pijnen hebbe toe te ſchrijven, welken de vrouwen, omtrent het ſchaamdeel, de liezen en lendenen in den laatſten tijd der zwangerheid, gevoelen, vooral wanneer zij ſtaan, of op de knieën liggen, enz. Gelijk men mede aan de drukking van de dije- en ſtop-zenuwen, voor derzelver uittogt uit den onderbuik, die zwakheid der onderſte ledemaaten toe moet ſchrijven, welke het meeste deel der vrouwen in gevaar ſtelt van op de knieën en op de billen te vallen, of waardoor in derzelver gang dikwijls zoo weinig vastigheid gevonden word: want deze toevallen kunnen niet alleen veroorzaakt worden door de veranderingen, welken het zwaarheidsmiddenpunt, in den loop der zwangerheid, ondergaat. Men

(g) *Nervi obturatores et crurales.*

Men weet dat de ſtop- en dije-zenuwen gevormd zijn door de vereeniging van verſcheiden zenuwkoorden, welken voortſpruiten uit het tweede, derde en vierde paar lendenzenuwen; dat de ſtopzenuw door het agterſte en bovenſte gedeelte van het eironde gat zich buiten het bekken begeeft, om zich in de ſpieren van de inwendige oppervlakte der dije te verſpreiden; en dat de dijezenuw langs den *dijeboog* (*h*) naar buiten koomt, alwaar zij zich in een groot getal takken verdeelt, waarvan eenigen zich tot op den voet verſpreiden.

Van de darmbeenſche vaten (*vaſa iliaca*), en van derzelver verdeeling.

114. Aan de voorzijde van den laatſten, en vrij dikwijls van den vierden lendenwervel, bemerkt men de mik, of de verdeeling van het onderſte gedeelte der *groote ſlagader* (*i*), als mede van de *holle ader* (*j*), waarna elk dezer takken, welken onder den naam van oorſpronglijke darmbeenſche ſlagaderen en aderen bekend zijn, zich daadlijk weder in twee anderen verdeelen. De eerſte dezer laatſten loopt naar de onderſte ledemaaten, den inwendigen rand van de lendenſpier volgende; en de tweede duikt in het bekken, om vervolgens de zijden der pisblaas, en van den navel te bereiken, een bogt vormende, waaruit de *ſtop-* (*k*), *bil-* (*l*), *zitbeenſche-* (*m*), en gemeene *ſchaamdeel-vaten* (*n*) voortſpruiten.

(*h*) *Arcus cruralis.* (*i*) *Arteria aörta.* (*j*) *Vena cava.* (*k*) *Vaſa obturatoria.* (*l*) *Vaſa glutæa.* (*m*) *Vaſa iſchiatica.* (*n*) *Vaſa pudenda.*

ten. De eerſte van de twee takken der oorſpronglijke darmbeenſche ſlagaderen, word uitwendige darmbeen- of dije-ſlagader, en de tweede, *inwendige darmbeen- of onderbuikſche-ſlagader* (*o*) genaamd, wordende de aderen door dezelfde naamen onderſcheiden.

Van den regten darm, (*Intestinum rectum*).

115. De regten darm is geenzins het minst aanmerkingswaerdig deel van alle die genen waarvan wij ons hebben voorgeſteld te zullen ſpreken. Deszelfs rigting tegen de linkerzijde van het uitſtek des heiligbeens, en die van de Romeinſche S van den karteldarm, van welke deze het vervolg is, als mede de omtrek welke deze darm, door de ophooping en het verblijf van drekſtoffen in denzelve, verkrijgt, brengen gevolgen te weeg die men dikwijls aan oorzaken, welken 'er niets aan toebragten, heeft toegeſchreven: gelijk de zijdelijke ſchuinsſche ligging der baarmoeder, enz. Deze darm is aan het heiligbeen vastgehegt, door middel van een zeer los cel- of ſpons-achtig weeſſel, waarin de heiligbeenſche- en ſpeen-vaten, het uiteinde van de *groote medelijdende zenuwen van* WINSLOW (*p*), en vooral de heiligbeenſche zenuwen, gevonden worden.

Van de heiligbeenſche- en ſpeen-vaten, (*Vasa ſacra & hæmorhoïdalia*).

116. Deze laatſten, ten getale van vijf paaren, koomen uit de buis van het heiligbeen, door de gaten welken aan deszelfs voorſte oppervlakte zijn aangemerkt. De drie

Van de heiligbeenſche zenuwen, (*Nervi ſacri*).

(*o*) *Arteria iliaca interna, ſive hypogaſtrica*,
(*p*) *Nervi ſympathetici magni* WINSLOWII.

drie eersten, met een takjen van de twee laatste lendenpaaren, zijn bijnaar geheel geschikt ter vorming van de *zitbeensche zenuwen* (q), welken zich in de geheele uitgestrektheid der onderste ledemaaten verspreiden, na dat dezelven, door de zitbeensche uitranding, buiten het bekken zijn neêrgedaald. Het vierde en het vijfde paar gaan voornaamlijk naar de in het bekken gelegen deelen, als mede naar verscheiden spieren die het bekken omringen, en naar de uitwendige deelen welken tot de voortteeling dienen.

117. Aan de drukking, welke het hoofd des kinds, bij zekere gelegenheden, op deze zenuwkoorden, bij derzelver uittogt uit de heiligbeensche gaten, verwekt, moet men de smartlijke kramppijnen, en de met stuipen vermengde beeving der onderste ledemaaten toeschrijven, waardoor de vrouwen somtijds zoo wreed gekweld worden, in den tijd der verlossing, als mede dat gevoel van verstijving en verzwakking, het welk zij dikwijls in derzelver uitwendige teeldeelen ondervinden. Gevolgen van de drukking dezer zenuwen.

118. Op de zijden en agterwaards van het bekken ontmoet men de twee spitsche dijespieren, de heilig-zit-beensche banden, en de zit-staart-beensche spieren. Een weinig meerder voorwaards vertoonen zich de *aarsopheffende spieren* (r), welken, door hunnen voorsten rand, den hals der blaas, en, benedenwaards, het uiteinde van den regten darm Van de spitsche dijespieren (*Musculi pyriformes crurales*), van de zitstaartbeensche-spieren (*Mus-*

(q) *Nervi ischiatici.* (r) *Musculi relevatores ani.*

culii schii-coccygæi), enanderen. darm omvatten, en, eindelijk, worden hier ter plaatse de *inwendige stopspieren* (*s*) gevonden.

Ligging van de pisblaas, (*Vesica urinaria*). 119. Agter de schaambeenderen ligt de pisblaas, nevens derzelver buis, welke de pis naar buiten leid. Op het einde der zwangerheid bevind zich dit ingewand, bijnaar altijd boven deze beenderen, terwijl de pisbuis, als dan, met de kraakbeenige vereeniging der zelfde beenderen eene gelijke rigting bekoomt.

Ligging van de baarmoeder en derzelver aanhangselen. 120. In het midden van het bekken ligt de baarmoeder, nevens derzelver aanhangsels, waarvan wij eerlang spreken zullen; zijnde alle deze deelen door het *buikvlies* (*t*) bedekt.

Van de zachtedeelen, welken uitwendig, tot het bekken betrekking hebben. 121. Een zeer groot getal spieren, waarvan eenigen tot de dijen en beenen, en de anderen tot den rug, de lendenen en armen behooren, hegten zich aan de uitwendige zijde van het bekken vast. Deze spieren, en voornaamlijk die van den onderbuik, kunnen, wanneer zij op het bekken werken, en hetzelve, volgens de omstandigheden, nu naar de eene, dan weder naar de andere zijde doen overhellen, de rigting van deszelfs middenpunt, met opzicht tot dat van het lighaam, een weinig doen veranderen, en, nog op eene andere wijze, van invloed op het werktuiglijke der verlossing wezen.

122.

(*s*) *Musculi obturatores interni.* (*t*) *Peritoneum.*

122. De *bekleedſels* (u) en het *cel- of ſponsachtig weefſel* (v), naar maate van de zwaarlijvigheid der vrouwe, meerder of minder met vet belaaden, vormen een algemeen bedekſel, beiden voor de harde en voor de zachte deelen, welken wij onder den naam van bekken, begrepen hebben. Dan, dit bedekſel is niet overal even dik, dewijl het onderhuidſche vetvlies aan eenige plaatſen vaster maakſel heeft dan omtrent anderen, en niet overal dezelfde hoeveelheid ſmeerſappen ontvangen kan. Men beſpeurt, bij voorbeeld, dat de huid altijd dunner is aan de agterzijde, ter plaatſe alwaar de doornige verhevenheden der valsſche wervelen van het heiligbeen gevonden worden, in alle voorwerpen, hoe zwaarlijvig dezelven ook wezen mogen. Men weet, dat de bekleedſels verſcheiden groote openingen vertoonen, gelijk, aan de uitwendige zijde des bekkens, den aars en de ſchede; als mede verſchillende vouwen, of plooien, in den vorm van akkervooren, omtrent de liezen en onder de billen, welken meer of min diep, of oppervlakkig zijn, naar maate zich de dijen in een gebogen, of uitgeſtrekte houding bevinden. In de grootſte buiging der onderſte ledemaaten verdwijnt de plooi der bil; en, wanneer men, als dan, de knieën van elkander verwijdert (gelijk alle vrouwen doen in het oogenblik dat het hoofd des kinds ſtaat gebooren te worden), word

(u) *Tegumenta.* (v) *Membrana celluloſa, ſive adipoſa.*

word daardoor de bilnaad uitermaate gespannen, het welk de rekking van dit deel, en ook die der schede, ongemaklijker maakt, en de verlossing vertraagt, terwijl nog het toompjen of vorkjen, en de bilnaad zelfs, aan meerder verscheuring worden bloot gesteld; uit welke aanmerking te beseffen is, dat, in dit laatste oogenblik, de dijen der vrouwe, ten meeste in eene middenmaatige buiging en uitstrekking gerigt moeten worden, enz.

TWAALFDE VERDEELING.

VAN HET NOODZAAKLIJK ONDERZOEK, OM ZIG TE VERZEKEREN OF HET BEKKEN WEL, OF KWALIJK GEVORMD IS.

Over het gewigt van dit onderzoek.

123. Men kan van eenige grondwaarheden der verloskunde geene volledige kennis bezitten, zonder al het gewigt van een diergelijk onderzoek te kennen; maar deszelfs ongemaklijkheden zijn niet bemerkt dan van zulken, welken tot het doen dezer navorschingen in de verpligting kwamen, en de ondervinding, door eene geduurige oeffening op lijken verkregen, kan alleen de hinderpaalen wegnemen, welken in die navorschingen worden aangetroffen.

124.

124. Indien de verloskundigen zich met dat onderzoek meerder hadden bezig gehouden; indien zij de volstrekte noodzaaklijkheid van het zelve met kragt hadden doen gevoelen, aangaande de mismaakte vrouwen, en zo deze vrouwen zich aan zulk een onderzoek onderworpen hadden, alcer zich door de banden van het huwelijk te verbinden, zouden wij waarschijnlijk van die droevige hulpmiddelen onzer kunst nog geen kennis dragen, waardoor zoo veele opofferingen van sommige moeders en kinderen zijn geschied, als 'er anderen door gered zijn uit een waarachtig gevaar. Immers, welke vrouw had tot zulk een, duuren prijs den eernaam van *Moeder* willen koopen, indien men dezelve, vóór haare bezwangering, geen hoop van te verlossen, dan door het ondergaan der keizerlijke snede, of doorsnijding van de vereeniging der schaambeenderen, gegeven had? Welke vrouw zoude hebben toegestemd tot de opoffering van haar kind, om zich van deze kunstbewerkingen te onttrekken; en wie zoude tot dezen prijs de zoetigheden aan den echt hebben willen smaaken?

125. Onder welk gezichtpunt men dit onderwerp ook beschouwe, zal het altijd even gewigtig schijnen: het zij het aankoome op eene jonge vrouw, wier uitwendige wangestalte voor den staat des bekkens vreezen doet, of op eene gehuwde vrouw, welke het tijdstip der verlossing nadert, of reeds de baarenspijnen gevoelt: de verloskundigen word, eenigermaate, de beslisser van derzelver bestemming, en deszelfs uitspraak kan op het

leven van een of meerder weezens invloed hebben. Hoe verdrietiger de gevolgtrekkingen van een diergelijk onderzoek wezen kunnen, hoe meerder zorg en verſtand 'er noodig is om hetzelve wel te verrigten. Allen, welken zich tot de uitvoering van de verloskunde overgeven, bezitten de noodzaaklijke kundigheden niet, om de graad van mismaaktheid welke in den vorm en in de afmetingen van het bekken plaats heeft, juist te kunnen ſchatten. Het is niet mooglijk om de graaden van misvorming te bepaalen, volgens de beſchouwing van de ruggraat; naar de ongelijkvormigheid der onderſte ledemaaten, of den tred der vrouwe; of volgens den tijd wanneer zich de mismaaktheden van alle deze deelen openbaarden. De oorzaak van deze wangeſtalten heeft, aan de eene zijde, niet altijd invloed op den vorm van het bekken, zoodanig dat zulks de verloſsing onmooglijk, zelfs ongemaklijk zoude maaken; aan den anderen kant, heeft men die misvormingen in de kindsheid zien ontſpruiten, en in de jeugd verdwijnen, terwijl het bekken ſlechts de indrukſels der voorige wangeſtalte behield, welke de engelſche ziekte veroorzaakt had: waaruit voortvloeit, dat veele mismaakte vrouwen natuurlijk kunnen verloſſen, daar anderen, welken uitwendig de ſchoonſte geſtalte bezitten, het zelfde geluk niet hebben kunnen, dewijl derzelver te eng bekken, aan de gewoone oorzaaken van de verloſsing, onoverkoomlijke hinderpaalen ſtelt. Deze uitwendige, het zij gunſtige of ongunſtige, tekenen, waren vaak zoo veele klippen, waarop

op menig min onderwezen verloskunst-oeffenaar schipbreuk leed. De zorgloosheid van hem, welke zich, in sommige gevallen, poogde diets te maaken dat het bekken wel gevormd was, heeft, aan de onvermoogende neigingen der natuur om de verlossing te bevorderen, vrouwen en kinderen doen bezwijken, welken niet, dan door middel van de tang (*Forceps*), of keizerlijke snede, behouden hadden kunnen worden; terwijl hem het ongunstig denkbeeld, het welk hij, in andere gevallen, van deze holligheid had opgevat, vervoerde, om tot deze middelen toevlugt te nemen, wanneer de omstandigheden niet een derzelven behoefden, of niets, dan een weinig behendigheid, van zijne zijde vorderden. Het is niet alleen van de tang, maar van de keizerlijke snede, en nog meerder van de doorsnijding der vereeniging van de schaambeenderen, waarvan men, in deze laatste gevallen, een misbruik maakte: ontroerende waarheden! welken wij met leedwezen verkondigen (15).

126.

---

(15) Het is weinige jaaren geleden, dat wij eene vrouw voor de keizerlijke snede beschermden, wier bekken slechts op een en een vierde duims middenlijn geschat was, door den verloskundigen, welken zij tot haaren bijstand gekoozen had: wij wagteden vier uuren het gunstige tijdstip af, om de kunstbewerking aan haar in het werk te stellen: de toestel was gereed; de vrouw was bereid om zich op het korte

bed-

Uitwendige kenmerken van de welgemaaktheid des bekkens.

126. De oplettenheid op den uitwendigen vorm van het bekken kan ons van veel dienst wezen in het onderzoek, het welk wij aanvangen te befchrijven: want alle tegenftrijdige tekenen van welgemaaktheid zijn zoo veele bewijzen van wangeftalte; behalven dat, heeft de welgemaaktheid, zoo wel als de misvorming, uitwendige kentekenen, welken ons overvloedig in ftaat ftellen, om over de wijdte, en den inwendigen vorm van het bekken te kunnen oordeelen. De rondheid der heupen; hunne gelijkvormigheid, zoo in de hoogte als in de breedte; de bolligheid van het fchaambeen; de oppervlakkige induiking van het bovenfte en agterfte deel des heiligbeens; eene uitgeftrektheid van vier of vijf duimen, van het middenpunt dezer induiking, tot aan het uiteinde van het ftaartbeen; eene dikte van zeven of agt duimen, bij vrouwen van eene middenmaatige lijvigheid, van de punt des doornigen knobbels van den laatften lendenwervel, tot aan het midden van den venusheuvel; en agt of negen duimen verwijdering tus-

---

bedde te plaatfen; twaalf of vijftien lieden van de kunst, zoo genees- als heel-kundigen, ftonden getuigen van dit treurige tooneel te worden; wanneer ik, deze vrouw voor de eerfte maal onderflaande, met nadruk verkondigde, dat de verlosfing natuurlijk en zonder moeite gefchieden zoude, gelijk de vrouw, indedaad, omtrent twee uuren daarna, van een welvaarend kind verloste.

tusſchen de bovenſte- voorſte doornen der darmbeenderen, kenſchetſen de welgemaaktheid van het bekken. De ongelijkvormigheid der heupen, zoo in derzelver breedte, als rondigheid of verheffing; een veel minder afſtand, dan die, welken wij zoo even hebben aangetoond, tusſchen de twee bovenſte-voorſte doornen der darmbeenderen; de al te verheven, of te platten vorm der ſchaambeenderen; de dieper induiking van de lendenen; de te groote bolligheid van het heiligbeen aan deszelfs agterzijde; de buiging van de lendenzuil naar de eene of naar de andere zijde, enz. wijzen eene wangeſtalte in het bekken aan.

127. Zoo dikwijls de ſchaambeenderen minder dan naar gewoonte uitpuilen, is de bovenſte engte van de voor- naar de agterzijde ingetrokken, en het agterſte boven-deel van het heiligbeen meerder binnenwaards ingedrukt. De onderſte engte is evenëens, in dezelfde rigting, ingetrokken, wanneer de punt van het heilig- en die van het ſtaart-been naar de binnenzijde is omgekromd: terwijl deze engte eene meerdere uitgeſtrektheid, in deze middenlijn heeft, wanneer het aanhangſel des heiligbeens agterwaards of naar buiten is heen gebogen.

Uitwendige kentekenen der vernaauwing, welke de bovenſte engte, overdwars, aandoet.

128. Wanneer de eerſte dezer engten in derzelver dwarsſche middenlijn misvormd is, puilt het ſchaamdeel uit, in plaats van, gelijk in het voorgaande geval, plat te wezen, en het voorſte deel van het bekken vertoont een ſtompen hoek, in tegenſtelling van dien ronden halven boog, welke een kenmerk der wel-

welgemaaktheid is, terwijl dikwijls een der liezen dieper dan de andere ſchijnt. Zo men met meerder moeite over de vernaauwing van ſlechts eene zijde dezer engte oordeelen kan, is dit gebrek ook minder hinderlijk aan de verloſſing, dan dat, waarvan wij zoo even ſpraken.

129. Dan, deze algemeene denkbeelden zijn nog niet voldoende, en zouden ons niet in ſtaat kunnen ſtellen om den graad van omtrek te bepaalen, welke een mismaakt bekken, inwendig, heeft. Welke eene langduurige ondervinding men ook hebbe, zal het uitwendig gebruik der handen nimmer, dan te onzekere, beſluiten kunnen verwekken, om de keuze der beste middelen, ter uitvoering van de verloſſing, in moeilijke gevallen, volgens dezelven te bepaalen: indien men de kennis van alle de middenlijnen met eene wiskunſtige naauwkeurigheid, op geene andere wijze kan verkrijgen, bereikt men dezelve, door dit middel, ten minſte in zoo verre, dat men geen grove feilen zal begaan. Het is vooral gemaklijk, om de lengte te bepaalen van die middenlijn der bovenſte engte, welke van de ſchaambeenderen naar het heiligbeen getrokken word, in welke bijnaar altijd de misvorming, betrekkelijk tot de verloſſing, plaats heeft, indien 'er een gebrek aanweezig is. Men bedient zich, om dezelve te meten, van verſcheiden werktuigen, welken allen pasſers zijn, waarvan eenigen in en de anderen buiten het bekken worden aangelegt. Aan een dezer laatſten geven wij de voorkeur, welke wij *dikte-pasſer*, of *dikte-*

meter (Compas d'épaisseur) noemen; wij verkiezen dezelve, niet alleen om dat de aanlegging daarvan gemaklijker is, maar om dat dit werktuig, daar te boven, niets pijnlijks — niets vermoeiende voor de vrouwe in zich besluit, kunnende hetzelve ten allen tijde, en op alle voorwerpen gebezigd worden: terwijl men tevens, zoo het ons toeschijnt, het zekerste besluit volgens hetzelve trekken kan.

Eerste middel om de uitgestrektheid dezer misvorming te kennen.

130. Om te bepaalen in hoe verre de bovenste engte, in den aangetoonden zin, gebrekkig is, en 'er de middenlijn, door deze soort van passer, van af te meten, meet men de dikte der vrouwe, van den venusheuvel af, tot aan het middenpunt der induiking van het grondstuk des heiligbeens, aan de agterzijde, waartoe men een der punten van het werktuig aan de voorzijde, op de hoogte van de vereeniging der schaambeenderen, aanlegt, en de andere agterwaards, een weinig beneden den doorn van den laatsten lendenwervel (16); vervolgens trekt men, bij magere vrouwen, drie duimen van deze dikte af, zoo voor de dikte van het grondstuk des heiligbeens, als voor die van het bovenste uiteinde der schaambeenderen: zijnde de dikte van deze laatste beenderen, ten meeste, zes lijnen, en die van het grondstuk des heiligbeens twee en een halven duim, welke afmeting zoo bestendig dezelfde is, dat wij

(16) Ziet de zesde plaat.

wij 'er nimmer eene enkele lijn onderscheid in gevonden hebben, in een getal van dertig of vijf-en-dertig bekkens, welken allen, op allerleie wijzen, en tot alle mooglijke graaden, wanstallig en ingetrokken zijn. Deze aftrekking van drie duimen, van de buitenzijdsche dikte des bekkens, in den verklaarden zin, is nog genoeg, zo de vrouw middenmaatig zwaarlijvig is; en men voegt 'er een of twee lijnen toe, wanneer het onderwerp eene buitengewoone zwaarlijvigheid heeft, dewijl het vet, dat het grootste uitstek van den venusheuvel vormt, door het linzige (*Lenticulaire*) uiteinde, of de platte kogelachtige punt van de takken der passer gemaklijk word neêrgedrukt (*). De uitkomst, of het besluit dezer

---

(*) *Behalven de dikte van het heilig- en schaambeen* (zegt de Heer MECKEL, in deszelfs 14de aantekening, op den eersten druk van dit verloskundig werk), *moet men nog, van dezen genomen afstand, de dikte van den venusheuvel; die der pisbuis, en waterblaas; en eindelijk, die van den regten- of endel-darm aftrekken: want, dit verzuimende, zoude men zich gemaklijk een duim kunnen vergissen.* De gedagten van onzen Schrijver omtrent den venusheuvel, hiertoe betrekkelijk, achte ik zeer juist, en dit zal de Heer aantekenaar mede gewis toestemmen, wanneer hij dezen tweeden druk naleest. De waterblaas en regten darm ook af te trekken, stemme ik den Heere MECKEL niet toe, want, wat de

zer meetwijze is zoo naauwkeurig, dat het bekken, na de opening van het lijk, met de gewoone pasſer gemeten, en op den duimſtok overgebragt zijnde, in niet eene onzer proefnemingen, een lijn boven, of onder het peil, waarop wij hetzelve geſchat hadden, be-

---

de blaas aanbelangt, wanneer zich dezelve, in de laatſte maanden der zwangerheid, boven de ſchaambeenderen bevind, gelijk de Heer BAUDELOQUE, §. 119. aanmerkt, zoude men zich, in dit geval, op eene tegengeſtelde wijze kunnen vergisſen, met dezelve van den genomen afſtand af te trekken; waarom men altijd de omſtandigheden van eene zaak, waarover men zal oordeelen, hebbe in acht te nemen: Behalven dit, kan noch de blaas, noch de pisbuis, noch de regten darm, onder de wangeſtalten begrepen worden, want, zo deze deelen al hinder aan de verlosſing te weeg brengen, kan men deze beletſels ſpoedig doen verdwijnen, door de pis af te tappen, en de drekſtoffen af te leiden: daar de opvulling dezer deelen, alleen het beletſel aan den uittogt van het kind zoude verwekken. Wat, buiten dit alles, de aftrekking van den regten darm betreft, zulks zoude dan alleen te pas koomen bij de afmeting van de ſchuinsſche middenlijn dewijl deze buis niet op, maar tegen de linker zijde van het grondſtuk des heiligbeens geplaatst is: uit dit laatſte blijkt voornaamlijk, dat men, volgens het voorſchrift van den Heere MECKEL, de uitgeſtrektheid van de kleene middenlijn der bovenſte engte te gering zoude ſchatten, (V).

bevonden is. Eene meerdere naauwkeurigheid, wanneer men dezelve al bereiken konde, zoude onnoodzaaklijk wezen, dewijl de keuze der gefchiktfte middelen, om de verlosfing, in dit, of dat geval, te bevorderen, niet naar eene lijn meerder of minder, van de zijde der middenlijn van het bekken, bepaald kan worden. Volgens deze aanwijzingen is de kennis van deze middenlijn gemaklijk te verkrijgen, als hebbende vier duimen uitgeftrektheid, wanneer de buitenzijdfche dikte van het bekken, in deze rigting, tusfchen de takken der pasfer, zeven duimen is; derzelver lengte is van drie duimen, als de uitwendige zes duimen lang is, en flechts twee, indien de laatfte niet boven de vijf duimen uitgeftrektheid heeft, enz. Wij vooronderftellen de vrouw, mager te zijn, als zijnde bijnaar allen zoodaanig, wier deelen door de pranging der rijglijven belet zijn uit te groeien (†).

131.

(†) Hoe zeer ik het dragen der rijglijven, over het algemeen, als een dwangmiddel tegen den vrijen groei van het lighaam der vrouwen, verfoeie, wil ik echter de gevolgtrekkingen, daaromtrent, zoo uitgebreid niet ftellen, dat het meeste deel der vrouwen door het gebruik dezer harnasfen, mager zouden wezen; men ziet daaglijks eene menigte zwaarlijvige vrouwen, welken echter altijd een rijglijf dragen: maar 'er zijn verfcheiden foorten van rijglijven, waarvan ik de beste foort nogthans, voor het minst als onnuttig, afkeure, (V).

131. De passers, wier takken binnen het bekken zich uitbreiden, hebben dikwijls een zeer onnaauwkeurig besluit doen nemen, en meermaalen hebben zij verscheiden lijnen, het zij boven, het zij onder de maat, welken zij hadden aangetoond, mistekend, zoo door de ongemaklijkheid om een der takken, op het middenpunt van het uitstek des heiligbeens, bevestigd te houden, geduurende men de tweede tak agter de schaambeenderen rigt, als door den tegenstand der zachte deelen, welken het bekken inwendig bekleeden, aan de uitbreiding der beide takken van dit werktuig. Behalven dat gaat derzelver aanligging altijd met smarten verzeld, welken de werking der genoemde deelen in beweeging brengen: terwijl men, daar te boven, dezelven niet kan beezigen bij vrijsters, over wier staat twijffelachtige ouders, of voogden, eer zij hunne toestemming tot derzelver huwelijk geven, onderrigting begeeren; ja zelfs bij getrouwde vrouwen niet, behalven in den tijd der verlossing.

132. De wijsvinger, in de schede gebragt en behoorlijk gerigt zijnde, kan eveneens de lengte van de kleene middenlijn der bovenste engte afmeten, wier kennis door dit middel zoo veel te gemaklijker verkrijgbaar is, naar maate zich het bekken meerder ingetrokken bevind. Men voert het uiteinde van dien vinger op het midden van het grootste uitstek des grondstuks van het heiligbeen, nabij de vereeniging van dat been met den laatsten lendenwervel, en, de vuist opheffende, rigt men den rand, welke aan de kleene ellepijp

 be-

beantwoord (*le bord radial*), of wel de buitenrand van dien zelfde vinger tegen den onderſten rand van de vereeniging der ſchaambeenderen. Men tekent op dien vinger, met den nagel van den wijsvinger der andere hand, het punt, waarop de genoemde vereeniging rust, en men meet de lengte van dat punt af, naar het uiteinde van den ingebragten wijsvinger, na denzelven uit de ſchede getrokken te hebben. Deze maat, zijnde die der lijn, welke ſchuins van het midden des uitſteks van het heiligbeen afdaalt, naar den onderſten rand der kraakbeenige vereeniging van de ſchaambeenderen, is gewoonlijk een halven duim uitgeſtrekter dan de middenlijn der bovenſte engte, welke van het zelfde punt des heiligbeens, naar het opperſte deel der genoemde vereeniging getrokken word. Een verloskundige, welke in deze ſoorten van naſpooringen wel bedreven is, zal, dit voorſchrift volgende, zich naauwlijks een, of ten meeste twee lijnen kunnen vergisſen, hoedanig ook de vorm en de graad van wijdte van het bekken mooge wezen: welke vergisſing hem nog, tot het begaan van hoofdfeilen, in de uitoeffening der verloskunde, niet zoude kunnen verleiden (B).

133.

(B) Men kan de kleenſte afmeting van de bovenſte engte des bekkens, zeer gemaklijk, door den wijsvinger, bepaalen; bij voorbeeld: wanneer men de top van deze vinger tot aan het uitſtek van het heiligbeen brengt,

133. Men kan, in de fchatting der andere middenlijnen, dezelfde naauwkeurigheid niet bereiken, uitgezonderd van die der onderfte engte, welke zich van het fchaam- naar het zit-been uitftrekt; maar men kan de lengte derzelven nogthans genoegzaam in zoo verre fchatten, om zich niet lomp te vergisfen, omtrent de keuze der middelen, welke men, ter uitvoering van de verlosfing, hebbe aan te wenden. Indien de uitwendige afmetingen van het bekken, de dwarsfche middenlijn van de bovenfte engte ons niet kunnen leeren kennen, en zo de vinger, in de fchede gebragt zijnde, deze middenlijn niet af kan meten, oordeelt men over derzelver lengte, ten opzicht der verlosfing, door die van de voorige in aandacht te nemen. Wanneer de middenlijn, welke zich van het fchaambeen uitftrekt naar het uitftek des heiligbeens. zoo kleen is dat 'er groote hindernisfen uit gebooren worden, is de dwarsfche mid-

---

brengt, moet de boog der fchaambeenderen, van een welgemaakt bekken, tusfchen dien vinger en den duim rusten; maar, indien men dat uitftek eerder raakt, voor de genoemde boog tusfchen de uitranding van den duim en voorften vinger gekoomen is, en, als het ware, op het eerfte lid van dien vinger rust, als dan is deze middenlijn te kort. (De duimftok kan hier duimen en lijnen bepaalen). Daar tegen kan men die middenlijn voor te groot houden, indien de wijsvinger het uitftek des heiligbeens niet bereiken kan, (M).

middenlijn, bij uitnemenheid zeldzaam, te gelijktijdig, van eene te geringe lengte, en nog zeldzaamer is 'er in deze laatste gebrek aan uitgestrektheid, terwijl de eerste de vereischte lengte heeft. Indien men de maat der dwarsfche middenlijn, van de eene darmbeenfche uitranding naar de andere trekt, dat is te zeggen, tusfchen de twee punten welken de meest afgelegenen der bovenste engte zijn, zal men dezelve nimmer beneden vier duimen uitgestrektheid bevinden, hoedanig ook de lengte van de voorste-agterste middenlijn wezen mooge; maar deze dwarsfche lijn, zijnde de uitgestrektste welke men immer in de bovenste engte ontdekken zal, kan niet als de middenlijn dezer engte worden aangemerkt. Wel verre dat deze lijn het middenpunt dezer opening zoude doortrekken, merken wij aan, dat zij, eenigermaate, in het meeste deel der mismaakte bekkens, het heiligbeen aanraakt, en dat dezelve, in verscheiden zoodanige bekkens, onder het uitstek van het grondstuk dezes beens heenen trekt. Zo men de dwarsfche middenlijn, van de eene naar de andere zijde der bovenste engte, op een' gelijken afstand van het uitstek des heiligbeens, en van de vereeniging der schaambeenderen, meten moet, zal dezelve altijd korter zijn dan wij zoo even hebben aangewezen, maar, niet te min, bestendig uitgestrekter dan die middenlijn, welken van het schaam- naar het heilig-been getrokken word.

134. Men bekoomt, zeer nabij, de kennis van de middenlijnen der onderste engte, door

door uitwendig te tasten, tot men de knobbels der zitbeenderen, de punt van het ſtaartbeen, en den onderſten rand van de vereeniging der ſchaambeenderen, duidelijk onderſcheid. Indien men de twee laatſte deelen gemaklijk onderſcheiden, en over derzelver afſtand van malkander oordeelen kan, wanneer de vrouw ſtaat, is zulks, omtrent de knobbels der zitbeenderen, in deze geſtalte van het voorwerp, niet het zelfde, van wegen het groot getal ſpieren welken aan die deelen zijn ingeplant, en met opzicht tot de rigting in welke zich deze ſpieren bevinden. Men ontdekt deze knobbels, door de vrouw eene andere houding te doen aannemen, en derzelver dijën, zoo veel mooglijk is, te buigen, waardoor die knobbels meer uitſtekend, en klaarblijklijk beter tastbaar worden. De vrouw moet des in eene zittende geſtalte zich bevinden, of, het gene beter is, op de heupen zitten (*accroupie*), dat is te zeggen, in eene zoodanige houding, dat de dijën en beenen beiden gebogen zijn, om den afſtand tusſchen de knobbels der zitbeenderen, naauwkeurig te kunnen bepaalen. Door de uitbreiding der vingeren, welken de zitbeenſche knobbels betasten, word de afſtand tusſchen deze deelen afgemeten; maar de middenlijn, welken men zich voorneemt op deze wijze af te meten, heeft altijd, twee of drie, en ſomtijds, wanneer de beenderen zeer dik zijn, vier of zes lijnen minder uitgeſtrektheid, dan men door die uitwendige vingerenſpan heeft afgemeten.

Over de wijze om den omtrek van het bekken te berekenen.

135. Zoo dikwijls de ſtaat van het voorwerp, het welk men onderzoekt, de inbrenging van den vinger in de ſchede vergunt, moet men daarin niet nalatig zijn: ja zelfs zoude de geheele hand, indien het noodig ware, en ongunſtige omſtandigheden zulks niet verboden, kunnen worden ingebragt, gelijk, bij voorbeeld, in het tijdſtip der verlosſing (C). Deze wijze van onderzoek geleid ons nog met meerder zekerheid tot de kennis van den inwendigen vorm des bekkens, dewijl men daardoor in ſtaat geſteld word om zaaken te ontdekken, welken wij, met ſlechts het buitenſte van dit deel te onderzoeken, niet ontmoeten kunnen, zoodanigen naamlijk, als de beengezwellen, welken het ſomtijds misvormen, enz. Met deze buis dus te doorkruisſen, kan men, (wanneer men daartoe de noodzaaklijke bekwaamheid heeft, welke alleen door eene geduurige oeffening verkregen word.) op eenige lijnen na, de lengte van de verſchillende middenlijnen onderkennen, en vooral die van de kleenſte der bovenſte engte, gelijk wij hier boven hebben aangetoond. Men meet

(C) Om over de wijdte van het bekken, door middel van de geheele hand, te beſlisſen, gelijk de Heer LEVRET voorſtelt, ten einde daardoor over de noodzaaklijkheid der keizerlijke ſnede te oordeelen, moet men de verſchillende grootte der handen, en vooral die van zich zelf in aanmerking nemen, (M).

meet ook de afſtand tusſchen het ſtaartbeen en de kraakbeenige vereeniging der ſchaambeenderen, door den rand des vingers, welke aan de kleene ellepijp beantwoord, tegen den onderſten rand van de genoemde vereeniging aan te rigten, en deszelfs top op het gezegde been te plaatſen, het welk men, zoo veel mooglijk is, naar buiten drukt.

Van de middelen om de diepte van het kleene bekken, en de hoogte van den boog der ſchaambeenderen te kennen.

136. De diepte van het bekken word, agterwaards, afgemeten naar de lengte van het heiligbeen; ter zijden, naar de helft der hoogte van elk der darmbeenderen, gerekend van deszelfs voorſten-bovenſten doorn, tot aan den knobbel van het zitbeen; en, eindelijk word de kennis dier diepte, aan de voorzijde, door de uitgeſtrektheid van de kraakbeenige vereeniging der ſchaambeenderen verkregen.

137. Het is niet minder gemaklijk om de verheffing, of de hoogte van den boog der ſchaambeenderen te vinden, met de lengte van derzelver kraakbeenige ſaamenvoeging, van de diepte der zijden van het bekken af te trekken; bij voorbeeld: zo de eerſte van agttien lijnen, en de zijdelijke diepte des bekkens van drie en een halven duim is, zal de hoogte van het gewelf, of van den boog der ſchaambeenderen van twee duimen wezen. Eindelijk, de breedte van dit gewelf word ons bekend, door hetzelve overdwars na te gaan, door middel van den, in de ſchede gebragten, vinger; of, door het uitwendig onderzoek, zijdewaards en volgens de lengte van de groote lippen: terwijl nog de afwijking van de knobbels der

zitbeenderen van elkander, deze breedte zeer wel leert kennen.

UITLEGGING VAN DE ZESDE PLAAT.

Deze plaat vertoont de toplijnige ſnede (*coupe verticale*) van een bekken, het welk bijnaar op de helft van deszelfs natuurlijke afmetingen is verkleend; nevens de bekkenmeter van den Heere Coutoulij, en onze dikte-pasſer.

EERSTE AFBEELDSEL.

Dit afbeeldſel (*Figure*) vertoont de toplijnige ſnede van het bekken.

A, *A*, *A*, *A*, De vier laatſte lendenwervelen.

B, *B*, *B*, Het heiligbeen.

C, *C*, Het ſtaartbeen.

D, *D*, De vlakte, welke uit de doorſnijding van de kraakbeenige vereeniging der ſchaambeenderen ontſpruit.

E, De linker kom der darmbeenderen.

F, De linker zijde van de bovenſte engte.

G, De heilig-zit-beenſche band.

H, De knobbel van het zitbeen.

I, *I*, De ingang der ſchede.

K,

K, Een der groote lippen.
L, De aars.
M, De venusheuvel.
N, De linker bil.

TWEEDE AFBEELDSEL.

Door dit afbeeldſel word de dikte-pasſer vertoond, waarvan wij ons bedienen, om de voorſte-agterſte middenlijn der bovenſte engte af te meten.

a, *a*, De takken van de pasſer.
b, De charnier, welke de twee takken vereenigt.
c, *c*, De linzige, of platte kogelsgewijze knoppen, waarin de takken eindigen.
d, De afgetekende meetlijn, van negen duimen uitgeſtrektheid, geſchikt om de dikte van het lighaam, tusſchen de takken omvat, te doen kennen, (17).
e, De plaats, alwaar deze meetlijn, door een ſoort van charnier, aan de pasſer vereenigd is.
f, Een ſchroefjen met een plat hoofd, dienende om de meetlijn aan die zijde

(17) Deze meetlijn is in eene groef verborgen, welke diep is uitgeſneden, naar de lengte van den tak der pasſer, van letter *e* af, tot de charnier *b*; en word in eene andere groef van den tweeden tak, onder de letter *f* omvat.

zijde te bevestigen, geduurende men de graaden berekent van de dikte des lighaams, het welk omvat is tusſchen de takken van de dikte-pasſer.

DERDE AFBEELDSEL.

Dit afbeeldſel vertoont de bekken-meter van den Heere COUTOULIJ, in het bekken geopend.

A, *A*, De eerſte tak, waarvan de winkelhaak

B, op het uitſtek van het heiligbeen is aangelegd.

C, *C*, Eén ſoort van haaken, geſchikt om dezen tak bevestigd te houden, terwijl de tweede ingebragt, en geopend word.

Deze eerſte tak is van eene groef met een zwaluwſtaart voorzien, waarin het lighaam van den tweeden tak gehuisvest en bewogen word.

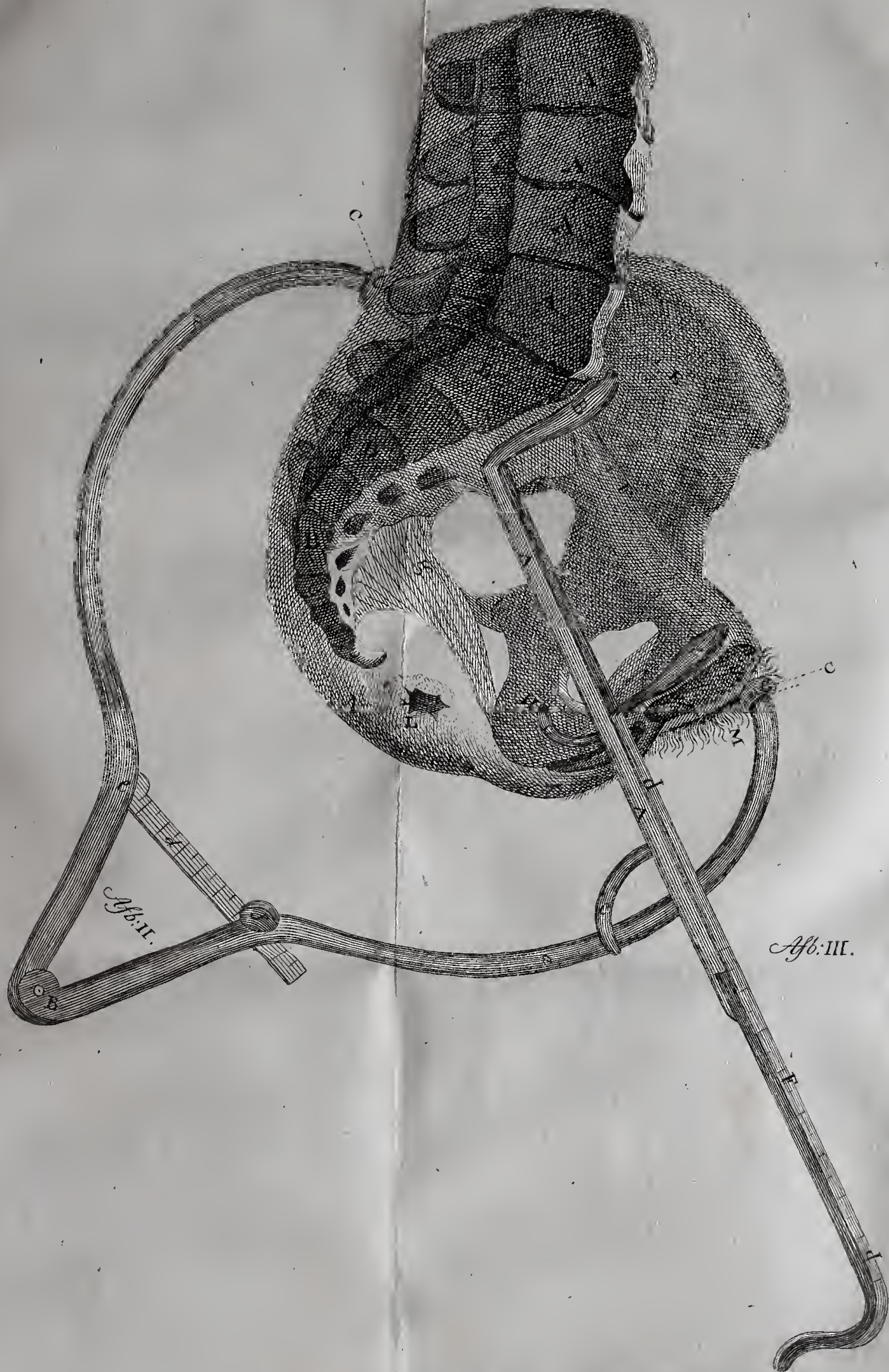
d, *d*, De tweede tak van het werktuig, waarvan de winkelhaak

E, tegen de vereeniging der ſchaambeenderen is gerigt.

e, De meetlijn, van vier duimen lengte, afgetekend op den tak *d*, *d*, en geſchikt om de graad van opening, van het ſchaambeen af, tot aan het heiligbeen, te doen kennen.

N. B.

Pl: 6.

R: Muys, Fecit.

N. B. *Men heeft zich niet verbonden om met eene zorgvuldige naauwgezetheid de meetkundige evenredigheden der twee genoemde werktuigen op te geven: wij hebben dezelven hier, bijnaar, gelijk het bekken, tot op de helft der wezenlijke grootte verkleend.*

TWEEDE AFDEELING.

VAN DE DEELEN DER VROUWE, WELKEN TOT DE VOORTTEELING, EN TOT DE VERLOSSING DIENEN.

Van de zachtedeelen, welken tot de voortteeling dienen.

138. Onder de deelen der vrouwe, welken eenige betrekking tot de voortteeling, en tot de verlosfing fchijnen te hebben, worden eenigen zonder de minfte ontleding gezien, en de anderen, als zijnde diep verborgen, worden alleen door dit middel ontdekt, om welke rede dezelven in uit- en in-wendige teeldeelen onderfcheiden worden.

EERSTE VERDEELING.

VAN DE UITWENDIGE TEELDEELEN.

139. Deze deelen zijn, de venusheuvel; de groote, of vrouwelijke lippen; de groote fpleet, vrouwelijkheid genaamd; de watervleugels, of kleene lippen; de kittelaar; de pisweg; de opening der fchede; het maagdevlies, bij de vrijsters; de vleezige heuveltjens, of mijrteknobbeltjens, bij de vrouwen; het toompjen, of vorkjen; en de fchuits-

ſchuitsgewijze kuil, of holligheid (‡). De inwendige teeldeelen zijn, de baarmoeder, nevens derzelver aanhangſels; dat is te zeggen, de banden, de trompetten, de eiernesten, en de ſchede.

Van de uitwendige deelen van den venusheuvel (*Mons veneris*).

140. De venusheuvel, of de ſchaamelheid, is dat deel, het welk met hair bezet, en geplaatst is beneden den buik, en aan de voorzijde van het bekken: zijnde deszelfs verheffing of rondte meerder of minder aanmerklijk, naar evenredigheid van den vorm der bovenſte engte, en van de zwaarlijvigheid der vrouwe. De bekleedſels verdeelen zich, beneden dit deel, als in twee zuilen, welken in eene gelijke rigting tot bijnaar aan den aars nederdaalen, en die deelen vormen, welken de groote lippen geheeten worden.

Van de groote, of vrouwelijke lippen (*Labia magna, vel muliebria*).

141. Deze lippen zijn dikker en vaster van zelfſtandigheid bij maagden en jonge vrouwen, dan bij anderen. Hunne inwendige oppervlakte, welke altijd bevogtigd is, is blozend bij de eerſten, en integendeel bleek bij die welken gebaard hebben: terwijl derzelver uitwendige oppervlakte met hair bekleed word, in de rijpe jaaren. In de dikte van deze lip-

(‡) Tot de uitwendige teeldeelen word gewoonlijk mede de bilnaad begrepen: het is waarſchijnlijk dat de Heer BAUDELOCQUE dezelve hier heeft vergeten te noemen, of, aan deszelfs aandagt, in het beſchaven der drukproeven, ontſlipt is, dewijl hij 'er nogthans aan het einde dezer verdeeling, §. 152, van ſpreekt, (V).

lippen vind men plaatjens van het vetvlies, of celleweeffel, welken van de takken van den fchaambeensboog fchijnen neêr te daalen; men ontdekt 'er gewoonlijk weinig *vet* (*w*), maar derzelver maakfel is met veele vaten en *fmeerklieren* (*x*) doorweven. De zwangerheid brengt dikwijls gunftige veranderingen omtrent dezelven te weeg, aangaande de verlosfing; maar fomtijds worden ook aan derzelver gemaklijkheid, door andere fchikkingen dezer deelen, hindernisfen veroorzaakt, welken, in fommige gevallen, de dienst der Heelkunde vorderen: als, infijpeling van fcherpe vogten; aderfpatten; etterzakken, enz.

142. Tusfchen de groote lippen is, in den natuurlijken ftaat, niets aanmerkingswaerdig, dan alleen eene vrij engen, echter *groote fpleet* (*y*); maar men ontdekt, indien men dezelven van elkander verwijdert, eene meerdere of mindere groote kuil, welke men met den naam van *vrouwelijkheid* (*z*) benoemt, en waarin de andere uitwendige teeldeelen (*) gevonden worden.

Van de watervleugels (*Nymphæ*).

143. De zigtbaarften van de laatst genoemde deelen zijn de watervleugels, of kleene lippen, welken dikwijls, bij jonge meisjens, en vooral bij de geboorte, de groote lippen eenigzins overboorden. Zij

(*w*) *Adeps, vel pinguedo.* (*x*) *Glandulæ febaceæ.* (*y*) *Fiffura magna.* (*z*) *Vulva.*

(*) Uitgezonderd de bilnaad, (V).

Zij gelijken zeer wel, door derzelver vorm, grootte en kleur, naar de kammen welken men onder den gorgel van zekere hoenderen aantreft. De ouderdom en kinderbaaringen brengen in deze deelen dezelfde veranderingen te weeg als in de groote lippen, naardien hun maakfel, met deze laatften, bijnaar evenredig is. De watervleugels zijn fmal, en, omtrent derzelver oorfprong, zeer naauw tegen elkander aangevoegd (D), maar zij worden breeder, en verwijderen zich van malkander in den loop naar de agterzijde, zoo dat zij zeer wel naar de takken van eene middenmaatig geopende pasfer gelijken, zoo als zich sommige ontleedkundigen hebben uitgedrukt. Zij verflappen, rekken zich uit, en worden, bij zekere vrouwen, hangende, tot dien graad, dat zij de groote lippen in uitgebreidheid verre overtreffen; door de fchuuring, welke zij, als dan, ondergaan, worden zij verhard, of gaan tot verzweering over, waardoor men zich dikwijls heeft verplicht bevonden, om dezelven, door de kunst, weg te fnijden. Indien derzelver voornaame dienst is, om, in den tijd der waterloozing van de vrouwe, de pis naar beneden te leiden, kan men dezelven niet weigeren ook tot dien dienst gefchikt te wezen, om, in den tijd der verlosfing, tot de

(D) Zij beginnen aan de voorhuid des kittelaars, en aan den kittelaar zelf, ter wederzijde, zoo dat zij, van hunnen oorfprong af, altijd in twee takken eindigen, (M.)

de vergrooting van den ingang der ſchede mede te werken (†), in welken tijd men, gewoonlijk, deze lippen, het zij geheel, of ten deele, ziet verdwijnen.

Van den kittelaar (*Clitoris*).

144. Boven de watervleugels ontdekt men een plooi, of vouw, welke iets meer dan halvemaansgewijs van gedaante is, zijnde door het inwendige vlies der groote lippen gevormd, en dient als een kapjen, of voorhuid, aan een hoofdjen of tepel, welk hoofdjen de genoemde voorhuid uit zich zelf, in eene levende vrouwe afwerpt, door de minſte prikkeling, welke men, bij deszelfs navorſching, aan dit deel verwekt. Deze ſoort van tepel word gewoonlijk kittelaar genaamd, offchoon zij niet anders dan deszelfs uiteinde is. De kittelaar is van zulk eene kiesſche gevóeligheid, dat men denzelven gewoonlijk aanmerkt als de zitplaats van de minvermaaken. De Heelkunde heeft zich ſomtijds verplicht bevonden om dit deel weg te ſnijden, bij kinderen welken, wegens de ontlasting van derzelver vogten, door de kwaadaartige en geduurige prikkeling van dit deel veroorzaakt, door *uitdrooging* (*a*) verteerd, en op het punt van bezwijken waren: wel-

(*a*) *Marasmus.*

(†) Zij hebben geen anderen dienst, dan om den omtrek, en de verwijdering der ſchede, in den tijd der verlosſing, te begunſtigen. Ziet SABATIER, *ſplanchnologie*, *pag.* 441, (V).

welke kunstbewerking mede aan bejaarder vrouwen, maar uit verſchillende inzichten, is uitgeoeffend. Het gedeelte van den kittelaar dat zichtbaar is, heeft weinig lengte en dikte, behalven in ſommige vrouwen, bij welken hetzelven den top der pink; den duim, en zelfs de mannelijke *roede* (*b*) evenaart. Dit lighaam neemt deszelfs oorſprong ter wederzijde, aan den voorſten rand van den tak van elk ſchaambeen, door twee wortels, of takken, welken onder den naam van *ſpons-* of *koker-achtige lighaamen* (*c*) bekend zijn. Dezen zijn bijnaar rond (*cijlindriques*), wordende genoegzaam deszelfs geheele lengte door het uiteinde van de *opheffende*, of *zitbeenſche kokerſpieren* (*d*) bedekt, welken tot den kittelaar behooren: zij naderen in hunnen loop tot elkander, en voegen zich aan de voorzijde van den onderſten rand der vereeniging van de ſchaambeenderen ſaamen, om het deel, waarvan wij ſpreken, te vormen. De kittelaar is van veele vaten, der bijzondere ſoorten, voorzien, en ſchijnt aan de voorzijde der ſchaambeenſche vereeniging, door een ſoort van band vastgehegt te wezen, welke *opſchortende band* (*e*) geheeten word. Sponsachtig en van de fijnſte gevoeligheid zijnde, word dit deel uitgezet en ſtijf, zoo raſch hetzelve ſlechts oppervlakkig word aangeraakt.

145.

(*b*) *Penis.* (*c*) *Corpora cavernoſa.* (*d*) *Musculi erectores, ſive iſchio-cavernoſi clitorides.* (*e*) *Ligamentum ſuspenſorium.*

Van den pisweg (*Meatus urinarius*).

145. Door de watervleugels van elkander te verwijderen ontmoet men den pisweg. Deze opening is meer lang dan breed, en door een' kussenvormigen rand (*bourrelet*) omboord, aan welks bijgelegen deelen men verscheiden mondjens bespeurt, welken in deze plaats het vogt uitstorten, dat door de klieren, waaraan zij beantwoorden, was afgekleinsd. De *pisbuis* (*f*), van welke de pisweg het uiteinde vormt, is bij de vrouwen korter dan bij de mannen, en, zo al het maaksel dezer buis, bij beiden, weinig verschilt, is zulks niet het zelfde aangaande de rigting van dit deel, welke nog, geduurende de zwangerheid, eenige verandering ondergaat.

146. Deze buis, ter lengte van eenen duim, of daaromtrent, maar van grooter omtrek dan bij den man, klimt, agter de vereeniging der schaambeenderen heenen, schuins, van de voor- naar de agter-zijde, naar de pisblaas. Omtrent den laatsten tijd der zwangerheid rijst zij bijnaar lijnregt agter de schaambeensche vereeniging, met welke zij, als dan, eene gelijke rigting bekoomt: ja zelfs kromt zich deze buis somtijds, over de schaambeenderen heen, derwaards de blaas dan mede, door de uitzetting der baarmoeder, gevoerd is: waardoor veroorzaakt word dat men niet gemaklijk in die vliezige zak koomen kan, om 'er de pis uit te ontlasten, wanneer de om-

(*f*) *Urethra.*

omſtandigheden zulks vereiſchen, indien men zich van geen krommer *pisontlaster* (g) bedient dan die, welke men gewoonlijk voor de vrouwen gebruikt. De pisbuis kan deze verandering in derzelver rigting niet ondergaan, zonder dat zij minder of meerder uitgerekt, en een weinig vernaauwd word; als mede, zonder dat haar uitwendige opening dieper, en als verplaatst ſchijnt; waarom men dezelve, bij het einde der zwangerheid, ſomtijds beneden de voorzijde van de ſchede zelve, en eenigzins agter den onderſten rand van de vereeniging der ſchaambeenderen, zoeken moet. De gevolgen van eene zwaare, zelfs van eene natuurlijke verlosſing, veranderen ſomtijds zoodanig de overeenſtemming van alle deze deelen, dat men de opening der pisbuis niet, dan omtrent de aangetoonde plaats, ontdekken kan; en, daar het niet zeer zeldzaam is dat de pis eenige dagen, en zelfs langer, na de verlosſing, onwillig afloopt, hebben min geoeffende verloskundigen deze opening ſomtijds voor een *pis-fisſel* (h) gehouden.

Van de opening der ſchede (*orificium vaginæ*).

147. Onder den pisweg word de ingang van de ſchede aangetroffen. Deze opening, natuurlijk enger bij vrijsters, dan bij vrouwen, is, in de laatſten, van eene menigte kuifjens, mijrteknobbeltjens genaamd; en, in de eerſte van een ſoort eener vliezige halve maan, voorzien, welke onder den naam van maagdevlies bekend is, en als het zegel der maag-

(g) *Catheter.* (h) *Fiſtula urinaria.*

maagdom word aangemerkt, schoon het aanweezen van dit deel daarvan dikwijls een dubbelzinnig teken is.

Van het maagdevlies (*Hijmen*).

148. Het maagdevlies bestaat niet alleen in de verbeelding, gelijk sommigen gedagt hebben, maar het word, zo niet bij allen, ten minsten bij de meeste jonge meisjens gevonden, hoewel deszelfs gedaante niet altijd dezelfde is. Meest altijd gelijkt hetzelve naar eene halve maan, waarvan de buitenste omtrek nu aan de boven- dan aan de onderzijde van de vrouwelijkheid, en somtijds aan een derzelver zijdelijke deelen beantwoord; in sommige vrouwen verbeelt dit vlies eene soort van ring, en in anderen weder sluit hetzelve geheel den ingang van de schede. Men heeft het maagdevlies, uit hoofde van deszelfs stevigheid en dikte, tegenstand aan de vereeniging van man en vrouw, ja zelfs aan de verlossing zien bieden, bij vrouwen, welken, in weerwil van de onmooglijkheid dezer teedere vereeniging, ontvangen hadden (‡), waardoor men in de verplig-

---

(‡) Ons dunkt, dat de Heer BAUDELOCQUE zich hier onduidelijk heeft uitgedrukt: immers, wanneer de schede geheel door het maagdevlies gesloten is, zoo, dat de *teedere vereeniging* (*union intime*) van man en vrouw *onmooglijk* is, is het ook even *onmooglijk* dat de vrouw ontvangen kan; maar, wanneer dat vlies slechts eene kleene opening, aan den ingang der schede, overlaat, zoo, dat naauwlijks het hoofdjen der roede van den man in dezelve kan ontvan-

pligting kwam om hetzelve te moeten doorſnijden. Wanneer het maagdevlies den ingang der ſchede geheel toeſluit, word de vrouw zulks zeldzaam vroeger gewaar dan in den tijd, waarin haare rijpe jaaren beginnen: dewijl het bloed der maandſtonden, als dan zich niet kunnende ontlasten, zich in die buis ophoopt, en dezelve, als mede de baarmoeder, uitzet, het welk toevallen veroorzaakt, welken niet eer ophouden dan na de verdeeling van dit vlies. Deze toevallen hebben, meer dan eens, ſommige vrouwen in verdenking gebragt als of zij zich zwanger bevonden, daar zij in tegendeel, ter oorzaake van den genoemden toeſtand, zelfs onbekwaam tot de voortteeling waren: waarvan de voorbeelden te menigvuldig bij de ſchrijveren worden aangetroffen, dan dat wij hier nog anderen zouden bijvoegen.

149. De mijrteknobbeltjens, welken beter bij pasgetrouwden, dan bij vrouwen die veel kinderen gehad hebben, zichtbaar zijn, worden als de overblijffels van het maagdevlies aangemerkt. Derzelver getal is verſchillende: dikwijls worden 'er vier, en ſomtijds ſlechts drie aangetroffen. Zij gelijken eenigerwijze aan

Van de vleezige heuveltjens, of mijrteknobbeltjens (*Carunculæ mijrtiformes*).

vangen worden, als dan is 'er eene bevrugting mooglijk, waarna dan ook de verharding of dikte van dat zelfde vlies, hinderlijk, ja zelfs, volſtrekt tegenſtrijdig, zonder deszelfs vaneenſcheiding, aan de verlosſing wezen kan, (V).

aan de watervleugels, en worden, even als dezen, onzichtbaar, in den tijd der verlosſing; terwijl zij, gelijk de rimpels der ſchede, allengs met de jaaren verdwijnen.

Van het toompjen, of vorkjen (*Frænulum*, *vel furcula*). 150. Aan de voorzijde, en een weinig beneden het maagdevlies, ziet men eene andere halvemaansgewijze vouw, of plooi, welke met den naam van vorkjen beſtempeld word. Het is bij uitſtek zeldzaam om hetzelve na de verlosſing te vinden, maar deszelfs ſcheuring, welke, in het tijdſtip van den doortogt van het hoofd des kinds, bijnaar onvermijdelijk is, heeft geene de minſte gevolgen, of onaangenaamheden, wanneer deze ſcheuring zich niet verder uitſtrekt dan tot dit deel, en de bilnaad daar niet in begrepen word.

Van de ſchuitsgewijze holligheid (*Foſſa navicularis*, *ſive ſcaphoïdes*). 151. Tusſchen deze twee vliezige vouwen, naamlijk het maagdevlies en vorkjen, ontdekt men de ſchuitsgewijze holligheid, in welke niets bijzonders gevonden word.

Van de bilnaad (*Perinæum*). 152. De plaats tusſchen de vrouwelijkheid en den aars is de bilnaad, dus genaamd, om dat in derzelver geheele lengte een ſoort van ſtreep loopt, welke naad (*Raphé*) geheeten word. Derzelver uitgeſtrektheid is, in den natuurlijken ſtaat, omtrent twee vinger-breedten, maar zij kan zich aanmerklijk uitrekken in het tijdſtip der verlosſing. Van dit midденſchot, of van deze ſoort van brug, tusſchen den aars en de vrouwelijkheid, moet de verloskundigen de ſcheuring poogen voor te koomen, in het tijdſtip van den uittogt van het hoofd des kinds, dewijl anders deze twee openingen welhaast ſlechts eene opening zullen vormen, het welk onaangenaame, en ſom-

ſomtijds ſmartlijke gevolgen hebben kan. Men heeft de bilnaad, welke door de ſaamenwerking van de barenspijnen was uitgeſpannen, zich, in derzelver midden, zien openen, en het kind, nevens de nageboorte, door dezen toevalligen weg, zien gebooren worden, zonder de welgeſteldheid der deelen te kwetſen, welken de vrouwelijkheid en den aars uitmaaken: zijnde de ſluitſpier van het laatſte, en den onderſten omtrek (*commisſure inférieure*) van het eerſte deel, volkoomen onbeledigd bevonden. (18.)

TWEE-

(18) Een geval van dezen laatſten aart is, eenige jaaren geleden, door een Heel- en Verlos-kundigen te BESANÇON, aan de Koninglijke hooge ſchoole der Heelkunde te PARIJS, bekend gemaakt, en heeft niet twijffelachtig geſcheenen, dan aan zulken, welken geen kennis dragen van de uitrekking, waarvoor de bilnaad, bij de meeste vrouwen, in den tijd der verloſſing, vatbaar is. Dit geval, met de geloofwaerdigſte getuigenisſen voorzien, is het eenigſte niet dat wij heden bekend kunnen maaken. In het begin van Januarij 1788, viel 'er, onder de behandeling van een onzer beroemſte medebroederen in de verloskunde, eene gelijkſoortige verſcheuring van de bilnaad voor. Wij hebben de vrouw, de derde dag na derzelver bevalling, gezien en onderzogt, en wij bevonden dat de verſcheuring, waarvan wij ſpreken, opklom, ter regter zijde van de vrouwelijkheid, tot aan het midden der hoogte van den ingang der ſchede, en zich, op de wijze van een T, uitſtrekte, voorbij den aars, naar de beide billen.

TWEEDE VERDEELING.

VAN DE BAARMOEDER.

Van de baarmoeder (*Uterus*).

153. De baarmoeder is het werktuig waarin meest altijd, het gewigtig werk der voortteeling word voltooid. Dit vleesch-, vlies- en vat-achtig ingewand ligt in het bekken, tusschen den regten darm en de pisblaas, met welken de baarmoeder gemeenschap heeft.

154. Derzelver gedaante gelijkt zeer wel naar die van eene kleene, platte kalbas, ter lengte van omtrent twee en een' halven duim, en ter breedte van agttien, of twintig lijnen: terwijl derzelver dikte geen tien, of twaalf lijnen overtreft.

155. Men verdeelt de baarmoeder in eenen bodem, in een lighaam, en in eenen hals. De bodem bevat alles dat boven de inplanting van de buizen, of trompetten van FALLOPIUS gevonden word. Het lighaam, dat beneden die buizen een aanvang neemt, strekt zich tot aan de engste plaats van dit ingewand uit; alwaar de hals begint; deze eindigt in de schede, een soort van vrij dikke tepel vormende, welke eenige overeenkomst met den snuit van eene zeeltvis heeft. Wanneer men de baarmoeder uitwendig beschouwt vertoont dezelve twee eenigzins ronde oppervlakten; nevens drie randen, waarvan een den bodem, en de twee anderen derzelver zijden vormt; en, eindelijk, drie hoeken,

ken, te weeten, twee bovenſte-zijdelijke, alwaar de Fallopiaanſche buizen uitkoomen; en een onderſte hoek, welke in de ſchede uitſpringt, en zeeltesſnuit geheeten word. De baarmoeder is, in derzelver geheele uitgeſtrektheid, uitgezonderd het laatst genoemde deel, door het buikvlies bedekt, zijnde dit vlies aan dit ingewand zoo vast vereenigd, dat hetzelve in het maakſel der baarmoeder zelf ſchijnt ingewikkeld, ſchoon zij alleen tusſchen de verdubbeling van het buikvlies is omvat, gelijk men aangaande de andere ingewanden van den onderbuik beſpeurt.

156. Men kan, buiten den ſtaat der zwangerheid, volſtrekt niet bepaalen, hoedanig de orde en ſchikking der vezelen is, welken de baarmoeder ſaamen ſtellen, uit hoofde van derzelver onnaſpeurelijke dooreenvlegting. Het zoude, in dien tijd, nog al zoo moeilijk wezen, om de natuur van deze vezelen te kennen, indien derzelver gemeene eigenſchappen met de ſpieren, dezelve niet geopenbaard hadden, in den tijd der verlosſing. Deze vezelen zijn bleeker, en meer in elkander gedrongen in den hals der baarmoeder, dan in derzelver andere gedeelten, in welken zij zachter, rooder, en minder ineengepakt ſchijnen te wezen: welke ſchikking men geenzins het minſte bewonderen moet in het maakſel van dit kunſtig gewrocht, dewijl hetzelve niet toevallig, of op welke wijze het moge wezen, gekrenkt kan worden, zonder dat die krenking invloed hebbe op het werktuiglijke der zwangerheid, en op dat der verlosſing zelve, waardoor het einde der tijdre-

rekening van deze laatste nu vervroegd en dan vertraagd kan worden. (Ziet §, 204 en vervolgens).

157. Wanneer men de baarmoeder, in derzelver geheele uitgestrektheid, het zij aan de voor- het zij aan de agter-zijde opent, ontdekt men de holligheid van dit ingewand: als wanneer men over de dikte van deszelfs wanden oordeelen kan, welke gewoonlijk niet boven de drie, of vier lijnen is. De zelfstandigheid van de baarmoeder schijnt sponsachtig, en als tusschenlaagig (*diploïque*) aan de zijde van den bodem, als mede in de geheele uitgestrektheid van derzelver lighaam te wezen, maar dezelve is dikker, en meer ineengepakt in den hals van dit ingewand, het gene, zonder twijffel, veroorzaakt word door de verspreiding der vaten, die 'er door heen loopen, en welken, bij de opening der baarmoeder, over-dwars doorgesneden zijn.

158. Schoon de holligheid van het lighaam, nevens die van den hals der baarmoeder, slechts eene holligheid uitmaakt, is men gewoon dezelven van malkander te onderscheiden, en elk op zich zelve te beschrijven. Die van het lighaam der baarmoeder is van een driehoekige gedaante, welke naauwlijks een groote paarde- of moeras-boon (*fève de marais*) in zich zoude kunnen besluiten. Zij word bovenwaards, en ter zijden door twee mondjens, of zeer kleene openingen bepaald, welken het begin van de Fallopiaansche buizen vormen: terwijl zij benedenwaards door een wijder opening beperkt word, welke men den inwendigen mond van de baarmoeder noemt.

159.

159. Deze holligheid is met een zeer dun vlies bekleed, hetwelk zoo vast aan het weefſel der baarmoeder vereenigd is, als het buikvlies, aan derzelver uitwendige oppervlakte. Men bedoelt hier geenzins dat vlies, hetwelk eigenlijk de *buitenſte rok van het eij* (i) uitmaakt, welke zich, na de verlosſing, van de baarmoeder afſcheid: zijnde dit vlies een voortbrengſel der bevrugting, en des geen eigen deel van de baarmoeder, van wier inwendige oppervlakte hetzelve gemaklijk kan geſcheiden worden; terwijl het eerſte, op zich zelf, een gedeelte van dit ingewand uitmaakt, en van hetzelve, zonder ongevallen te veroorzaaken, niet kan worden afgeſcheiden.

160. Dit vlies heeft zoo veele kleene openingen (*poroſités*), dat hetzelve daardoor als netsgewijs ſchijnt te wezen. De aanmerklijkſte dezer openingen beantwoorden aan bogtige holligheden, boezems der baarmoeder geheeten; de tweede ſoort derzelven zijn de mondjens der uitloosbuizen van de *klierblaasjens* (j), of klieren, welken het lijm- en ſlijmachtig vogt aanbrengen, waarmede de inwendige oppervlakte van de baarmoeder geſtadig beſtreken is; en de derde ſoort, of de kleenſte dier openingen zijn niets anders dan de uiteinden der uitdrijvende en opſlurpende vaten, welken overal, in eene gelijke menigte, door dit ingewand verſpreid zijn; daar de

(i) *Tunica Decidua.* (j) *Folliculi.*

de eerste soort omtrent den bodem, en de tweede in den omtrek van den hals der baarmoeder, voornaamlijk, en in grooter getal, gevonden worden.

Over de holligheid van den hals der baarmoeder.

161. De holligheid van den hals der baarmoeder is een soort van buis, ter lengte van een duim, of daar omtrent, en een weinig wijder in het midden, dan omtrent de uiteinden van derzelver uitgestrektheid. Zij is doorhet zelfde vlies bekleed, als de holligheid des lighaams van dit ingewand: terwijl men nog in deze, het welk in de laatste niet bespeurd word, eenige rimpels ontdekt, welken niet alleen door het genoemde vlies, maar, daar te boven, door de vezelen van de baarmoeder zelve, schijnen gevormd te wezen.

Van de uitwendigen mond der baarmoeder.

162. De hals der baarmoeder opent zich in de schede, door eene kleene dwarsschespleet, welke men den uitwendigen mond der baarmoeder noemt, zijnde die spleet dat gedeelte, het welk aan het uitstek dier opening de gedaante geeft van eenen zeeltesnuit. Deze dwarssche spleet, ter lengte van verscheiden lijnen, maar in den natuurlijken staat aanmerklijk smal zijnde, verwijdert zich een weinig, geduurende de afvloejing der maandstonden, en blijft in de eerste dagen na deze ontlasting, als in eenen gaapenden staat: het gene oorzaak is dat veele vrouwen, en vooral die, welken nog geen kinderen gehad hebben, in dezen tijd gemaklijker bevrugt worden, dan in alle andere omstandigheden, ja zelfs, niet ontfangen kunnen, dan geduurende deze dagen.

163.

163. De *zeeltesnuit* (k) is aan de voorzijde vier, of vijf lijnen lang, en iets langer aan de agterzijde; deszelfs over-dwarssche dikte is omtrent van agt, of tien, en, van de voor- naar de agter-zijde, van zes of agt lijnen, zijnde als oppervlakkig plat, in dezen laatsten zin. De spleet, waarvan wij hier boven spraken, bevind zich niet juist aan het uiteinde, maar een weinig aan de agterzijde van den zeeltesnuit, waardoor deszelfs voorste lip dikker dan de agterste schijnt.

164. De zwangerheid en de verlossing wisschen, gewoonlijk, deze hoedanigheden van den zeeltesnuit zoodanig uit, dat denzelven eene geheel onderscheidene gedaante heeft, bij vrouwen, welken gebaard hebben. Bij dezen is dit deel, naar gewoonte, dikker en ronder, terwijl de rand van deszelfs mond, welke, als dan, altijd gaapende is, zich meer of min ongelijk, en somtijds zelfs als gekarteld bevind; nu word 'er slechts eene enkele uitranding aan dit deel bespeurd, welke, als dan, bijnaar altijd aan deszelfs linker zijde gevonden word: en dan weder bemerkt men aan hetzelve verscheiden uitrandingen, welken door zoo veele bijzondere scheursels, bij den doortogt van het hoofd des kinds, veroorzaakt zijn. Wij merken aan, dat zulke verscheuringen des rands van den mond der baarmoeder, in den tijd der verlossing, niet altijd plaats hebben, en niet slechts

(k) *Os tincæ.*

flechts uit deze oorzaak voortspruiten, bij alle zoodanige vrouwen, in welken dezelven worden aangetroffen: zoo dat de zeeltesnuit even gelijkvormig wezen kan bij vrouwen, welken gebaard hebben, als bij zulken, welken zich nog in den maagdelijken ftaat bevinden; of, in deze laatften, dien ongelijken vorm kan vertoonen, welke door de verlosfing, in de eerften, veeltijds word verwekt. Hoe wisfelvallig zullen, volgens deze aanmerkingen, de befluiten dan niet fchijnen, welken uit den ftaat van den hals der baarmoeder getrokken worden, vooral wanneer de eer, ja zelfs het leven eener vrouwe, van dezelven afhangt: gelijk in het geval van de verlaating, wegwerping, enz. der vrugt, terftond na derzelver geboorte (*fuppreffion de part*) (*), en, eigenlijk gezegde kindermoord (*infanticide*)! (Ziet §. 346).

165. Het gebeurd fomtijds, dat de baarmoeder dubbel, of verdeeld is, door een langwerpig middenfchot, het welk zich van het midden van derzelver bodem, tot aan het uiteinde van den zeeltefnuit uitftrekt, zoodanig dat aan derzelver uitwendige zijde niets van aanbelang gevonden word. Wanneer de baarmoeder dubbel is, kan elke verdubbeling van twee trompetten en twee eiernesten voorzien zijn; of, indien het lighaam van dit

(*) Ziet de waare betekenis van dit woord, in de aantekening, over hetzelve, van onzen Schrijver, onder §. 338, (V),

dit ingewand als in twee hoornen verdeeld is, welken flechts een hals ten grondſtuk hebben, gelijk men ſomtijds heeft waargenomen, is aan elk dier hoornen, gewoonlijk, flechts een Fallopiaanſche buis, en een eiernest verknogt. De voorbeelden van diergelijke ſaamenſtellingen zijn, ſchoon zeldzaam op zich zelven, menigvuldiger dan die, welken ons van de *overbevrugting* (*l*) bekend zijn, en zouden zeer wel geſchikt wezen om de mooglijkheid derzelve te doen toeſtemmen, wanneer men al geen voorbeeld daarvan konde te berde brengen: hoewel de mooglijkheid der overbevrugting alleen in deeze ſoorten van gevallen aanneemlijk ſchijnt.

166. De ſlagaderen, welken zich door de baarmoeder verſpreiden, koomen van de *zaad- en inwendige darmbeenſche*, *of onderbuikſche-ſlagaderen* (*m*). Dezelven doorbooren het weeffel van dit ingewand aan deszelfs zijdelijke oppervlakten, vanwaar hunne takken zich voor- en agter-waards heenen rigten: terwijl zij, zoo veel verſchillende, als menigvuldige omtrekken maakende, door de geheele baarmoeder, een groot getal kringen (*aréoles*) vormen, en zich inmonden met malkander, dat is te zeggen, de zaadſlagaderen met die, welken van de onderbuikſche ſlagaderen voortkoomen, als mede die van de regter- met die van de linker-zijde. Ee-

(*l*) *Superfœtatio*, *ſeu epicyema*. (*m*) *Arteriæ ſpermaticæ*, & *iliacæ internæ*, *ſive hypogastricæ*.

Eenigen dezer ſlagaderen beantwoorden aan de aderen, welken dezelven vergezellen, en de anderen vermengen zich met een ſoort van bijzondere vaten, onder den naam van boezems bekend.

Van de boezems der baarmoeder.

167. De boezems van de baarmoeder vormen als zoo veele ontvangbakken, waaruit het bloed, dat door de ſlagaderen in dezelven was uitgeſtort, door de aderen weder word afgeleid, welken hetzelve in den omloop des bloeds terug voeren, uitgezonderd dat gedeelte bloeds, het welk uit deze boezems, door de monden der baarmoeder, geduurende een' zekeren tijd des levens, geregeld afvloeit, welke vloed de maandſtonden uitmaakt.

168. Deze verſpreiding der baarmoederlijke vaten verklaart ons een groot deel der verſchijnſelen welken zich, zoo in den ſtaat der gezondheid, als in dien der ziekte, en zwangerheid, openbaaren; welke verſpreiding niet uit het oog moet verlooren worden, in de omſtandigheid waarin de keizerlijke ſnede niet te vermijden is.

Van de watervaten der baarmoeder.

169. Men kan geenzins omtrent het aanweezen van *watervaten* (n) in de baarmoeder twijffelen, ſchoon derzelver oorſprong en loop zoo volkoomen niet bekend is, als die der eerſten. Dezelven zijn in dit ingewand zoo menigvuldig, en zoo groot, in den laatſten tijd der zwangerheid, dat men ſchier ge-

loo-

(n) *Vaſa lymphatica.*

looven zoude, zegt de Geneesheer CRUIKSHANK, dat de baarmoeder niet, dan een ſaamenweefſel van *inſlurpende vaten* (o) is. Deze geleerde Engelſche Ontleedkundige verdeelt deze watervaten in twee orden, waarvan de eene orde de onderbuikſche-, en de andere de zaad-vaten vergezelt. (Ziet WILLIAM CRUIKSHANK, the anatomy of the absorbent vessels of the Human Body.)

Van de zenuwen der baarmoeder.

170. De zenuwen van de baarmoeder nemen derzelver oorſprong van de *nier- en onderbuikſche-zenuwvlechting* (p), als mede van de groote tusſchenribbige- en heiligbeenſche-zenuwen. Uit aanmerking van de menigvuldige hoofdzenuwen, waaruit deze zenuwen derzelver oorſprong verkrijgen, en wegens de gemeenſchap, welken zij met malkander hebben, moet men zich over de zonderlinge betrekking, welke de baarmoeder met alle deelen van het lighaam heeft, niet verwonderen, als mede niet over de verſcheidenheid der toevallen, welken de ziektens voortbrengen, waaraan dit ingewand onderhevig is.

DER-

(o) *Vaſa abſorbentia.* (p) *Plexus renalis & hypogastricus.*

DERDE VERDEELING.

VAN DE AANHANGSELEN DER BAARMOEDER.

171. De aanhangſels van de baarmoeder zijn, derzelver banden; de trompetten; de eiernesten; en, de ſchede.

Van de banden der baarmoeder.

172. De banden der baarmoeder, ten getale van vier voornaamen, zijn in breede, en in ronde banden onderſcheiden.

Van de breede banden;

Men kan geen klaar begrip van de eerſten bekoomen, dan door een plooi van het buikvlies te vooronderſtellen, welke de holligheid van het bekken over-dwars verdeelt, en wier twee laagen, welken in het midden van malkander wijken, de baarmoeder omvatten: terwijl zij, aan de zijden van dit ingewand zich weder ſaamverbindende, als twee vleugels vormen, welken de breede banden ſaamenſtellen. De bovenſte rand van elk dezer banden vormt weder, in deszelfs geheele lengte, twee andere gelijkſoortige plooien, welken, door de ontleedkundigen, de toppen der twee zoogenaamde vleugels, waarvan wij zoo even ſpraken, geheeten worden, waarvan de eene plooi de trompet, of buis van Fallopius, en de andere het eiernest omvat.

De dienst der breede banden.

173. De voornaamſte dienst der breede banden is niet om de baarmoeder in het midden

den des bekkens te bepaalen, dewijl dit ingewand alle beweeging verrigt, welke aan den omtrek dezer beenige buis overeenkomſtig is. Deze twee plooien van het buikvlies ſchijnen afgezonderd te wezen, om in den tijd der zwangerheid derzelver voornaamſten dienst te verrigten, dewijl men dezelven, in dien tijd, bijnaar geheel ziet verdwijnen, om de baarmoeder te bedekken, naar maate dezelve zich uitzet, en aanmerklijk uitgeſtrekter in derzelver omtrek word (E).

174.

(E) Den alhier beſchreven dienst der breede banden koomt mij niet zeer duidlijk voor. Voor eerst: om dat het gedeelte van het buikvlies, waaruit deze banden zijn ſaamgeſteld, niet toereikende is, om de bezwangerde baarmoeder te bedekken; en, ten tweede, om dat de banden van dit ingewand altijd, ja zelfs bij de meest mooglijke uitzetting van deszelfs weefſel, zichtbaar zijn, en als dan dezelfde lengte hebben, als derzelver breedte voor den tijd der zwangerheid was. Mijns bedunkens, ondergaat het buikvlies, bij zwangere vrouwen, dezelfde veranderingen als de zelfſtandigheid der baarmoeder zelve; en zij, welken de grootte der zak, die door het buikvlies gevormd is, en waarmede eene bezwangerde baarmoeder overtrokken word, met den omtrek derzelfde zak, welke eene onbezwangerde baarmoeder bekleed, vergelijken, zullen rasch bemerken, dat het gedeelte van het buikvlies, hetwelk de breede banden ſaamenſtelt, nevens dat, waarmede de blaas, en andere nabuurige deelen overtrokken word, niet toereikende is, om de genoemde zak te vormen (M).

174. Tusſchen het vetvlies, dat de twee laagen dezer banden vereenigt, verſpreiden zich de bloedvaten, welken naar de baarmoeder loopen, als mede de ſtammen der watervaten, die uit dezelve terug koomen, en de meeste verſtoppingen en ophoopingen van het zog worden tusſchen deze verdubbeling van het buikvlies gevormd (F).

175.

(F) De plaats der zogverplaatſingen is, volgens de beste waarnemingen, waarbij ik die van mij kan voegen, niet in dit vetvlies, maar in de holligheid van den buik, in die der baarmoeder, of der trompetten (†), (M).

(†) Ik ſtem den Heere MECKEL toe dat de plaats der zogverplaatſingen meest altijd in een der genoemde holligheden is: zeer zeker is de Heer BAUDELOCQUE van hetzelfde gevoelen; immers, het tegendeel blijkt niet uit de rede, waarop de eerstgenoemde deszelfs aantekening maakt: want, onze Schrijver ſpreekt hier niet daadlijk van de verplaatſing van het zog, maar van de *vorming der meeste verſtoppingen, en ophoopingen* van hetzelve, als wanneer 'er nog geene verplaatſing beſtaat. Wat geſchied eerder, de verſtopping der vaten, of de uitſtorting der voggen? Niemand zal het laatſte, voor het eerſte ſtellen. De bloedvaten, welken naar de baarmoeder loopen, als mede de ſtammen der watervaten, die uit dezelve terug koomen, verſpreiden zich tusſchen het vetvlies, dat de twee laagen der breede banden vereenigt (volgens

175. Aan de baarmoeder worden ook twee koorden, ter wederzijde een gevonden, welken ronde banden zijn genaamd, nederdaalende van de bovenfte hoeken, aan de voorzijde, en een weinig beneden den oorfprong der trompetten, van dit ingewand. Deze banden buigen zich vervolgens naar de fchaambeenderen, en loopen, door den ring der fchuinsfche buikfpieren, naar het vetvlies, en de omliggende bekleedfelen van de liezen: terwijl zij zich aldaar in verfcheiden takken verdeelen, een foort van ganzenpoot vormen, en op deze wijze eindigen.

Van de ronde banden.

176. Deze koorden fchijnen even zoo vat- en fpier-, als band-achtig te wezen

Van derzelver maakfel.

---

gens §. 174. welke het onderwerp dezer aantekening uitmaakt): in dezen word de verftopping gebooren; hier kunnen zich des de zogftoffen uitftorten, en bijgevolg kon de Heer BAUDELOCQUE, op goede gronden, ftellen, dat de meeste verftoppingen, en ophoopingen van het zog, hier ter plaatfe gevormd worden. Men kan hier bijvoegen, dat, van wegen de genoemde reden, de zogverplaatfing buiten het buikvlies plaats kan hebben, en des beftaan kan tusfchen dit vlies en de buikfpieren, tot in het weeffel derzelven, ja zelfs, tusfchen de bekleedfels van den onderbuik, kunnende zich, langs het onderhuidfche vetvlies uitftrekken, tot in den omtrek van het bekken, tot in de dijen, enz. van welke gevallen genoeg voorbeelden voorhanden zijn (V).

zen (G). De ſlagaderen welken zich in derzelver weefſel verſpreiden, koomen uit de zaadſlagaderen voort, en een zenuwtakjen van de niervlechting helpt mede een gedeelte van de ronde banden ſaamenſtellen. Zij nemen in uitgeſtrektheid toe, en zwellen geduurende de zwangerheid, even als het weefſel van de baarmoeder zelf, het gene aan dezelven den uitwendigen ſchijn geeft van waarlijk ſpierachtig te wezen. Aan deze zwelling moet men veel eerder, dan aan de ſpanning en uitrekking van de ronde banden, die ſmarten toeſchrijven, welken ſommige vrouwen, het zij in den laatſten tijd der zwangerheid, of door zekere ziekten der baarmoeder, in, of omtrent de liezen, zoo gevoelig kwellen.

Andere banden der baarmoeder.

177. Behalven deze vier voornaame banden der baarmoeder, ontdekt men aan dezelve nog twee anderen, zoo aan de voor- als aan de agter-zijde van dit ingewand: zijnde twee halvemaansgewijze plooijen van het buikvlies, welken, door ſommige ontleedkundigen, den naam van kleene ronde banden verkregen hebben. Dezelven zijn zoo zichtbaar niet als de eerſten, ten zij men de baarmoeder van de pisblaas, en van den regten

(G) Sommige ſpiervezelen van de ſchuins-opklimmende buikſpieren, ſchijnen de ronde banden te helpen ſaamenſtellen: ook kan men zichtbaar bemerken dat eenige ſpiervezelen, van de baarmoeder zelve, in deze banden overgaan (M).

ten darm verwijdere. De agterſten dezer banden hebben derzelver oorſprong aan de agterſte en onderſte zijdelijke deelen der baarmoeder, en verliezen zich omtrent de lenden-afperking van den onderbuik, ter wederzijde: aan de uitrekking en ſpanning dezer banden ſchrijft men gewoonlijk die pijnen toe, welken zich, op deze plaats, in den laatſten tijd der zwangerheid, en bij de verloſsing, als mede bij de volkoomen uitzakking van de baarmoeder, doen gevoelen. De voorſte kleene ronde banden, of die, welken tusſchen de baarmoeder en de pisblaas gevonden worden, zijn iets kleener dan de voorgaanden, maar ſchijnen, even als die, tot denzelfden dienst, als dien der breede banden, geſchikt te wezen.

178. De trompetten zijn twee bogtige buizen, ter lengte van vier of vijf vingerbreedten, welken uit de bovenſte zijdelijke deelen der baarmoeder voortſpruiten, en wier naam derzelver gedaante volkoomen aanduid. Zij zijn, aan de zijde der baarmoeder, zoo eng, dat haare opening aldaar naauwlijks eene zeer kleene peilnaald (*ſtilet*) bevatten kan; maar zij worden allengs wijder, en krimpen, omtrent derzelver midden, weder een weinig in, om zich vervolgens op nieuw uit te zetten, en, in een ſoort van wimpel te eindigen, wiens rand van verſcheiden vleezige kwispels is voorzien, waardoor dit uiteinde der trompetten den naam van *lofwerk der eierleiders* (*Morceau frangé*) verkregen heeft: welk uiteinde zich, in de holligheid van het bekken, als in eenen dobberenden ſtaat bevind.

Van de trompetten van FALLOPIUS (*Tubæ Fallopianæ*).

Van derzelver maakfel, en nuttigheid.

179. Het maakfel der Fallopiaanfche buizen fchijnt volftrekt evenredig met dat der baarmoeder te wezen: als zijnde deze eierleiders, gelijk dit ingewand, door het buikvlies bekleed, terwijl men ook fpiervezelen, van onderfcheiden orden, in dezelven aantreft, waardoor zij dan ook het vermoogen van uitftrekking en faamentrekking bezitten. Een der vleezige kwispels, waarmede de wimpel der trompetten omboord is, bevind zich vastgehegt aan het eiernest: daar de anderen fchijnen beftemd te wezen, om den wimpel uit te fpannen, en denzelven daardoor het eiernest onmiddelijk te doen omvatten, om van hetzelve dat gene te ontvangen, het welk de vrouw aan de voortteeling toe moet brengen.

180. Uit aanmerking van het maakfel der trompetten, en van de betrekking welke zij met de eiernesten hebben, zal derzelver dienst, van welken aart die ook moge wezen, altijd ten hoogften wonderlijk fchijnen, en niet verklaard kunnen worden, dan door aan deze buizen eene wormsgewijze beweeging toe te kennen, welke de terugkeering van het eerfte voortbrengfel der bevrugting belet. Wij zullen hier nog aanmerken, dat de trompetten eene gemeenfchap verwekken tusfchen de holligheid van het buikvlies zelf, met die der baarmoeder; en dat 'er bij gevolg, door middel van de baarmoeder en van de fchede, buiten het lighaam eene gemeenfchap plaats heeft tusfchen alle deze deelen.

Van de eiernesten (*Ovaria*).

181. De eiernesten zijn twee witachtige lighaamen, bijnaar van omtrek en gedaante ee-

eener groote paardeboon. Dezelven zijn vlak in de dikte van den agterften vleugeltop der breede banden geplaatst, en door een foort van bandachtig koordjen, aan de bovenfte zijdelijke deelen der baarmoeder, agter den oorfprong der trompetten, vastgehegt. Deze lighaamen zijn in de jeugd grooter dan in den ouderdom, in welken laatften tijd zij eenigermaate verflenfen en verdroogen. Dezelven zijn eenigzins bultig geduurende den tijd, in welken de vrouw vrugtbaar is, en, volgens eenige fchrijvers, befpeurt men, in het vervolg, even zoo veele lidtekens in de eiernesten, als de vrouw kinderen ter wereld bragt.

182. Men draagt wegens het maakfel, en den dienst der eiernesten geen volkoomen kennis; men weet alleen, dat zij tot de voortteeling noodig zijn, en men 'er flechts de dieren van hebbe te berooven, om hen de mooglijkheid te benemen van jongen voort te brengen. De vrugt heeft zich in de eiernesten fomtijds ontwikkeld, en wij hebben in dezelven een beenige klomp gevonden, die van negen tanden voorzien was, welken hard en welgemaakt waren: fchoon dit voorbeeld, het welk wij in ons vierde deel bekend zullen maaken, niet het eenige is dat aangehaald zoude kunnen worden, is hetzelve niet te minder een vreemd verfchijnfel. De ouden hebben de eiernesten als klierachtige lighaamen aangemerkt, en gaven aan dezelven den naam van *vrouwelijke ballen* (q), meenen-

Van derzelver maakfel, en dienst.

(q) *Testes muliebres.*

nende, dat in dezelven een vogt, van eene voortteelende kracht, gelijk in de *ballen* (r) der mannen, gevonden wierd. De hedendaagsche ontleed- en natuur-kundigen denken, daar zij bestendig een zeker getal blaasjens in de eiernesten ontdekken, welken zij als zoo veele eieren aanmerken, dat deze blaasjens slechts de ontvangplaatsen der eieren zijn.

183. De bijzondere denkbeelden die men, ten allen tijde, omtrent de eiernesten had, waren de zaaden der verschillende gevoelens, welken wegens het ondoorgrondlijk geheim der voortteeling ontsprooten zijn: als hebbende die der ouden, tot de stelling der vermenging van het mannelijke en vrouwelijke zaad, en die der hedendaagschen, tot het gevoelen der eieren, aanleiding gegeven.

Van de vaten, welken zich naar de trompetten, eiernesten, en banden der baarmoeder verspreiden.

184. De trompetten, de eiernesten, en de banden van de baarmoeder ontvangen derzelver vogten uit de zaadvaten, welken, door hunne verdeeling, zoo wel bij de vrouwe, als bij den man, een soort van *zweepvaten* (s) vormen, waarvan de verschillende takken naar de plaats hunner bestemming loopen.

Van de schede (*Vagina*).

185. De schede is een vliezige buis, welke, in den natuurlijken staat, bij de maagden zeer eng, en altijd kort genoeg is, om gemaklijk den hals der baarmoeder te kunnen bereiken; schoon derzelver afmetingen, volgens de omstandigheden, verschillen. Dezel-

(r) *Testiculi.* (s) *Vasa pampiniformia.*

zelve kan zich tot dien graad verlengen, dat derzelver lengte een halven voet overtreft, en zich in zoo verre uitrekken, om het hoofd eens kinds te kunnen bevatten; zij herneemt echter, omtrent, haar natuurlijken ſtaat, zoo ſpoedig de oorzaaken, welken haar van dien ſtaat verwijderd hebben, zijn opgeruimd, waaruit blijkt, dat derzelver weefſel eene ſterke veerkracht deelachtig is.

186. Het voorſte gedeelte der ſchede is veel korter dan het agterſte, dewijl deze buis aan de zijde van het ſchaambeen een weinig is omgebogen, en derzelver uiteinden in de ſchuinte zijn uitgerand (*coupées en biſeau*). Een dezer uiteinden omvat den hals der baarmoeder, omtrent vijf, of zes lijnen boven den uitwendigen mond van dit ingewand, vanwaar zich het inwendige vlies der ſchede, over den zeeltesnuit ſchijnt omtebuigen, om zich, tot in de baarmoeder zelve, te verſpreiden. Het andere uiteinde der ſchede vormt derzelver ingang: hetzelve is van eene zeer aanmerklijke vatachtige vlechting omgeven, en als door twee vleezige banden omboord, die van de *ſluitſpier van den aars* (*t*), tot aan den kittelaar opklimmen, alwaar zij zich ſaamvereenigen, en dus een rondgaande ſpier vormen, welke *ſluitſpier der vrouwelijkheid* (*u*) geheeten word. De te groote hoeveelheid bloeds, en zwelling der vaten, welken de genoemde vlechting ſaamenſtellen, gepaard met de ſaamentrekking der vleezige banden, waar-

(*t*) *Spincter ani.* (*u*) *Spincter vulvæ.*

waarvan wij zoo even ſpraken, vernaauwen meer of min den ingang van de ſchede, ja zelfs dikwijls tot eenen zeer aanmerklijken graad.

187. Tusſchen de genoemde vatachtige vlechting worden twee klieren, ter grootte van eene kleene witte boon, aangetroffen, wier *uitloozende buis* (v), welke verſcheiden lijnen lengte heeft, zich ter zijde van den ingang der ſchede opent, en in dezelve somtijds eene groote hoeveelheid vogt uitſtort, dat door die klieren is afgekleinst.

Van het maakſel der ſchede.

188. Het wezenlijke maakſel der ſchede is nog niet zeer naauwkeurig bekend. Sommigen hebben aan dezelve een ſpierrok toegekend, welke uit twee orden ſpiervezelen, als langwerpige en kringsgewijze, was ſaamgeſteld. Anderen kennen, met meerder rede, aan deze buis alleen twee vliezen toe, waarvan het inwendige, dat veel uitgeſtrekter, en vaster van weefſel, dan het uitwendige is, een oneindig getal plooien, of rimpels vormt, welken den omtrek dezer buis aanmerklijk vernaauwen: terwijl het uitwendige vlies ſlechts van een ſponsachtig weefſel is. Deze plooien vooral, welken door het eerſte der genoemde vliezen gevormd, en door de natuur als voorbeſchikt zijn, om in den tijd der verlosſing voornaamlijk van nut te wezen, vergunnen aan de ſchede derzelver uitſtrekking en verwijdering, naar maate zulks noodig zij.

189.

(v) *Canalis excretorius.*

189. Tusſchen deze twee vliezen der ſchede, en bijzonder omtrent derzelver onderſte uiteinde, worden aanmerklijke bloedvaten, en een groot aantal klieren gevonden, welke klieren het ſlijmige vogt bereiden, waarmede de inwendige oppervlakte dezer buis altijd bevogtigd is. Men beſpeurd, daarteboven, tusſchen deze vliezen een tusſchenlaagig, of ſponsachtig weefſel, waartusſchen het bloed zich ſchijnt uitteſtorten, in den tijd der venusdrift (*orgasme vénérien*), gelijk in de ſponsachtige lighaamen van den kittelaar geſchied.

Van de rigting der ſchede.

190. Het middenpunt der ſchede koomt met dat der baarmoeder niet overeen: deze twee deelen vormen een, meer of min, aanmerklijke bogt, welke in ſommige gevallen wel moet worden in acht genomen. De bolronde oppervlakte dezer bogt beantwoord aan het heiligbeen, en het uitgeholde gedeelte derzelve is naar de ſchaambeenderen gerigt; deze rigting is niet beſtendig dezelfde: zij verandert in den laatſten tijd der zwangerheid, als wanneer zij dezelfde aandagt niet meerder vordert.

191. De ſchede beſtaat niet op zich zelve in het midden des bekkens: zij heeft, door middel van een ſponsachtig weefſel, eene zeer naauwe gemeenſchap met de pisbuis, met een gedeelte van den onderſten bodem der waterblaas, en met den regten darm.

Van derzelver vaten.

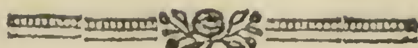
192. Derzelver vaten koomen uit de gemeene ſchaamdeel-ſlagaderen en aderen voort, deelende van dezelven aan de uitwendige teeldeelen, op hun beurt, eenige takken mede: terwijl de ſchede derzelver zenuwen ontvangt

van

van het meeste deel der oorſpronglijke zenuwkoorden, welken eenigen van derzelver takken aan de baarmoeder mededeelden. (Ziet §. 170).

Wangeſtalten der ſchede.

193. Men heeft verſcheidenmaalen een dwars middenſchot in de ſchede gevonden; ook heeft men de opening dezer buis in den regten darm aangetroffen, in vrouwen, bij welken de uitwendige teeldeelen ontbraken, zonder dat deze wangeſtalte dezelven volſtrekt onvrugtbaar maakten. (Ziet BARBAUT, *tom.* 1, *pag.* 59).

TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN DE BAARMOEDER, IN DEN STAAT DER ZWANGERHEID AANGEMERKT.

194. INDIEN de natuur de baarmoeder, in den eersten leeftijd, als het ware, schijnt te vergeten, om ter volmaaking der andere deelen van het menschelijk lighaam derzelver invloed te betoonen, bewijst zij aan dezelve zoo veel te grooter dienst, in meer gevorderden ouderdom: want, daar zij zich omtrent dit ingewand, geduurende de zwangerheid, en met de wonderen welken zich in dien tijd in de baarmoeder vertoonen, schier alleen beezig houd, brengt zij in dezelve veranderingen te weeg, welken in onze oogen wonderlijk zijn. Als dan geniet de baarmoeder, in sommige opzichten, een nieuw leven: nemende eene nieuwe gedaante, eene nieuwe rigting, nevens eene nieuwe vorming aan; terwijl derzelver spiervermoogens zich bij uitnemendheid ontwikkelen, om, bij het einde der zwangerheid, het groote werk der verlossing te helpen bevorderen. De veranderingen, welken de baarmoeder, geduurende de zwangerheid, ondergaat, worden des in derzelver omtrek, gedaante, maaksel, en werking waarvoor zij vatbaar word, nevens in de ligging van dit ingewand, waargenomen.

EERSTE AFDEELING.

VAN DE VERANDERINGEN, WELKEN, DOOR DE ZWANGERHEID, IN DEN OMTREK, IN DE GEDAANTE, EN IN HET MAAKSEL DER BAARMOEDER, WORDEN TE WEEG GEBRAGT.

Van de veranderingen, welken de baarmoeder in derzelver omtrek en gedaante, geduurende de zwangerheid, ondergaat.

195. Schoon men niet zichtbaar befpeuren kan het gene in de baarmoeder, op het oogenblik der ontvanging, ja zelfs in den eerften tijd der zwangerheid, gefchied, is het nogthans zeer waarfchijnlijk dat de monden der baarmoeder, welken eerst geopend waren voor de doorlaating van het zaad, zich oogenbliklijk daarna toefluiten, om de te rugkeering van hetzelve voor te koomen. Maar trekt zich de zelfftandigheid der baarmoeder faamen, om het zaad des te naauwer te omvatten, en word derzelver holligheid, onmiddelijk na de vermenging der beide kunnen, enger, gelijk fommigen gemeend hebben? Niet eene proefneming kan over deze ftoffe het minfte licht verfpreiden: want, zo men de baarmoeder in zulk eenen ftaat van faamentrekking bevonden heeft, bij dieren, die men, in het zelfde oogenblik na dat zij bevrugt waren, levendig geopend heeft, was dan deze faamentrekking niet veeleer het gevolg van den geweldigen dood, welke men

men dezelven lijden deed, dan het gevolg der ſaamvermenging: en volgt daaruit dat hetzelfde plaats heeft bij eene vrouwe, welke te midden van den wellust ontvangt, en daarna geene de minſte ſmart word aangedaan?

196. De uitzetting der baarmoeder is weinig bemerkbaar van de eene maand tot de andere, in het begin der zwangerheid; maar dezelve word in het vervolg zoo aanmerklijk, dat men moeite heeft om te beſeffen hoe deze uitzetting in zulk eenen graad plaats kan hebben.

Over den ſtaat der baarmoeder voor de derde, en van deze tot de negende maand der zwangerheid.

197. Tot de derde maand blijft de baarmoeder, bij de meeste vrouwen, kleen genoeg om in de holligheid van het bekken beſlooten te blijven; en gewoonlijk niet eerder, dan omtrent de vierde maand, klimt derzelver bodem iets hooger dan tot de bovenſte engte, zoo dat men denzelven, als dan, klaarblijklijk voelen kan, indien men de benedenſte afperking van den onderbuik betast. In de vijfde maand der zwangerheid nadert de bodem der baarmoeder de hoogte van twee vinger-breedten beneden den navel, en is tot zoo hoog boven denzelven, aan het einde der zesde maand, opgeklommen. In de zevende rijst die bodem tot in de bovenſte afperking van den onderbuik, en beſlaat, in de agtſte, een groot gedeelte van dezelve, hoewel hij zich dikwijls, aan het einde der negende maand, beneden deze afperking bevind.

Evenredigheid van den groei der afmetingen van

198. Schoon de baarmoeder, geduurende de zwangerheid, aan alle zijden in omtrek toeneemt, en, ſchoon dit ingewand, van wegen de uitbreiding van het voortbrengſel

 der

de baarmoeder, met opzicht tot zich zelve, en tot de vrugt, geduurende de verschillende tijdperken der zwangerheid.

der ontvanging, over het algemeen, grooter word, worden nogthans de afmetingen van hetzelve, in elk tijdperk der zwangerheid, niet in dezelfde evenredigheden uitgebreid, het zij met betrekking tot zichzelve, het zij met opzicht tot de vrugt. De langwerpige middenlijn der baarmoeder neemt van de derde tot de zesde maand veel meer, dan van de zesde tot de negende, in uitgeſtrektheid toe; terwijl derzelver andere middenlijnen veel minder in den eerſten, dan in den laatſten tijd der zwangerheid, in uitgeſtrektheid toenemen: in welken laatſten tijd de holligheid van dit ingewand, op eene zichtbaare wijze, aan alle zijden eenen ronden vorm verkrijgt, zonder nogthans die eironde gedaante geheel te verliezen, welke haar eigen ſchijnt te wezen. Deze holligheid is, met opzicht tot de vrugt, zeer groot, in de twee eerſte, en zeer kleen, in de laatſte maanden der zwangerheid.

199. De genoemde verſchillende uitzettingen der baarmoeder hangen van derzelver maakſel, en van den graad des tegenſtands af, welke door de onderſcheiden deelen der baarmoeder, aan derzelver uitzetting, geboden word, als mede van wegen de bijnaar onveranderlijke orde, volgens welke deze ontwikkeling geſchied. Deze verſchillende wijzen van den groei der baarmoeder, geduurende de zwangerheid, zullen, oppervlakkig aangemerkt wordende, misſchien niets ſchijnen te beduiden, ſchoon dezelven nogthans van zeer veel aanbelang zijn, wat de inzichten der natuur betreft.

200.

200. De vezelen van den bodem, en die van het lighaam der baarmoeder, zachter, en natuurlijk ter uitzetting beter geſchikt zijnde, dan die van derzelver overige deelen (H), helpen bijnaar alleen, voor de zesde maand der zwangerheid, de noodzaaklijke uitbreiding der baarmoeder bevorderen, zoodaanig dat dit ingewand ter zijner ontwikkeling, tot in dit tijdperk, van deszelfs hals niets ſchijnt te ontleenen. Niet eerder des, dan na de zesde maand der zwangerheid, beginnen de vezelen van den hals der baarmoeder zich te ontwikkelen, en, met de eerstgemelden, mede te werken, om eene behoorlijke uitzetting te bevorderen, ter huisvesting van de vrugt, nevens derzelver aanhangende deelen. Van dit tijdſtip af worden alle de vezelen van de zelfſtandigheid der baar-

Orde van de ontwikkeling der verſchillende deelen van de baarmoeder.

(H) Eene onbezwangerde baarmoeder in de lengte doorſnijdende, bemerkt men de verſchillende zelfſtandigheid van het lighaam, en van den hals derzelve: de veel harder, vaster, witter, gepakter, en als zenuwachtige vezelen van den hals en mond der baarmoeder, toonen ons de reden, waarom zich deze deelen veel later dan het lighaam van dit ingewand ontwikkelen ter uitzetting van hetzelve; als kunnende, wegens derzelver ſaamenſtelling, de perſing van het voortbrengſel der bevrugting langer tegenſtand bieden, en des de uitzetting van het lighaam, en van den bodem der baarmoeder begunſtigen (M).

baarmoeder uitgerekt: terwijl zij zich evenredig ontrollen, en daarmede eenigen tijd volharden; maar aan het einde der zwangerheid gefchied de uitgroejing der baarmoeder, bijnaar geheel ten koste der vezelen van den hals derzelve, dewijl die van derzelver bodem meerder tegenftand bieden dan voorheen, en 'er geen volkoomen evenwigt meer beftaat, in de wederkeerige werking dezer twee deelen, zoo op zich zelven, als op het voortbrengfel der bevrugting.

201. Zoo fpoedig dit foort van evenwigt geheel vernietigd is, beginnen de vezelen van het lighaam, en vooral die van den bodem der baarmoeder poogingen te doen om de zelfftandigheden, welken de zwangerheid uitmaaken, af te drijven, op zulk eene wijze dat men zulks door het gevoel bemerken kan. Wanneer men, als dan, door den mond der baarmoeder, met den top des vingers, de vliezen der vrugt onderzoekt, bevind men dezelven in het eene oogenblik flap, en weder gefpannen in het andere, het gene deze beurtsgewijze werking, klaarblijklijk aanduid.

202. De vezelen van den hals der baarmoeder dragen des, in dien tijd, niet alleen al het vermoogen van de inwendige werktuigen der natuur, hetwelk zij te vooren met die van den bodem deelde, maar, daar te boven, het gevolg der tegenwerking diens bodems, op dezelfde natuurlijke vermoogens, hetwelk deze vezelen noodzaakt om zich met zoo veel fpoed te ontwinden, dat, in minder dan twee maanden, de hals der

baarmoeder volkoomen ontwikkeld, en als verdweenen is.

203. Indien de holligheid van de baarmoeder, na dezen tijd, nog meerder uitgeſtrektheid verkrijgt, geſchied zulks eveneens, alleen ten koste derzelfde vezelen, welken, thans weeker zijnde dan voorheen, zich nu verlengen en uitbreiden, en dan weder zich ſchijnen te ſchikken naast malkander: waardoor de wanden der baarmoeder, op deze plaats, zoo dun worden, dat zij dikwijls, aan den rand der uitwendige opening van dit ingewand, ſlechts de dikte hebben van twee, of drie vellen gewoon papier.

De tijdrekening der verlosſing kan verſchillen, naar maate van de orde, in welke de verſchillende deelen der baarmoeder zich ontwikkelen.

204. Door dezelfde werking der natuur begint zich mede de uitwendige mond der baarmoeder te ontſluiten, en door dezelfde oorzaak beginnen zich de baarenspijnen te doen gevoelen. Indien het einde van de negende maand der zwangerheid bijnaar altijd het tijdſtip is, waarin zich deze pijnen openbaaren, heeft zulks plaats, om dat de orde der ontwikkeling van de baarmoeder, zoodaanig als wij dezelve hier boven hebben voorgeſteld, ſchier aan geene veranderingen onderworpen is: dezelve kan niet verſchillen, zonder dat de tijdrekening der verlosſing, welke het natuurlijk gevolg dier orde ſchijnt te wezen, daardoor niet vervroegd, of vertraagd zoude worden.

205. Zoo dikwijls de vezelen van den bodem, en van het lighaam der baarmoeder, in den eerſten tijd der zwangerheid, aan de uitzetting van dit ingewand te veel tegenſtand bieden, ziet men de verlosſing voor-

derzelver tijdrekening, en even zoo natuurlijk als bij de negende maand, geschieden; dewijl de vezelen van den hals der baarmoeder genoodzaakt worden, om zich voor den tijd te ontwinden, als kunnende de tegenwerking der eersten niet lang verdraagen. De verlossing geschied in tegendeel laater, wanneer de hals der baarmoeder, in den tijd welke door de natuur bepaald is, niet ontwikkeld word, doordien de vezelen der bovenste deelen meer rekbaar, of minder, dan naar gewoonte, voor prikkeling vatbaar zijn, of ter oorzaake van de meerdere vastigheid der vezelen van den hals der baarmoeder, en van wegen den staat eener knoestachtige hardigheid waarin zich die hals bevind.

206. Deze dubbele stelling is, gelijk men zich zoude kunnen inbeelden, geenzins de vrugt eener loutere beschouwing (*spéculation*), welke men met de gevestigde bespiegeling (*Theorie*) der kunst heeft poogen overeen te brengen; het is eene waarheid, welke door de ervarenheid, en naspooring meer dan eens bevestigd is. Wij hebben een groot aantal dezer gevallen aangetroffen, in welken de te vroegtijdige verlossing eenig het gevolg der verzwakking, het zij natuurlijk, het zij toevallig, van de werktuiglijke deelen van den hals der baarmoeder was. Wij hebben, zonder vrees van ons te zullen vergissen, in verscheiden gevallen, voorzegd, door de ontwikkeling van het laatstgenoemde deel gade te slaan, dat de verlossing dusdanig, nu in de vijfde, dan in de zesde of zevende maand der zwangerheid, geschieden zoude,

naar

naar maate de uitzetting van dit deel min of meêr gevorderd was, in den tijd waarin wij de vrouw onderzogten, en dat wel in eenen tijd dat de hals der baarmoeder nog derzelver geheele lengte en dikte, nevens de natuurlijke vastigheid hebben moest, zonder dat door de uitkomst immer bleek dat wij dwaalden in onze oordeelvelling. Zo de te vroegtijdige ontwikkeling van den hals der baarmoeder den loop der zwangerheid dus verkorten, en het tijdſtip der verlosſing verhaasten kan, ſchijnt het ons toe, eveneens bewezen te zijn, dat de te geringe uitzetting van dit deel, in den gewoonen tijd, de eerſte verlengen, en de laatſte vertraagen kan: gelijk men duizendmaalen heeft waargenomen dat deszelfs natuurlijke, of toevallige vastigheid, den arbeid tot de verlosſing aanmerklijk langduurig maakte, wanneer zich denzelven in dat tijdperk openbaarde, hetwelk, ten opzicht van bijnaar alle vrouwen, door de natuur is vastgeſteld. Dewijl alle de waarnemingen welken wij, betrekkelijk deze oorzaak van de vertraagde geboorte, verzameld hebben, niet van die geloofwaerdige getuigenisſen voorzien zijn, met welken wij dezelven gaarne zouden mededeelen, en welken noodig ſcheenen om 'er overtuigende bewijzen van bij te brengen, zullen wij dezelven ſtilzwijgende voorbijgaan: ons voorbehoudende om die waarnemingen bij eene andere gelegenheid bekend te maaken.

207. Wanneer men de baarmoeder, in den tijd der aannaderende verlosſing, met dat ge- Van de verande-

ringen welken in de vorming van de baarmoeder, geduurende de zwangerheid, plaats hebben.

gene, hetwelk zij voor de zwangerheid was, vergelijkt, befpeurt men dat derzelver uitzetting minder het gevolg eener loutere ontwikkeling der vezelen, dan een foort van nieuwe vorming, of liever van eene vermeerdering in het weeffel zelve is van dit ingewand, welke niet altijd gefchied zonder nadeel aan de andere deelen te weeg te brengen. Volgens den Heere LEVRET, is de beftendige omtrek van de baarmoeder, in den niet zwangeren ftaat, omtrent vier en een halven duim in het vierkant, en in den tijd der zwangerheid van een-en-vijftig duimen: zoodanig, zegt hij, dat de overeenkomst van de kleenfte, met de grootfte baarmoeder, bijnaar als 9 met 102, of gelijk 1 met 11⅓, is (18).

208. De baarmoeder word indedaad niet, gelijk de pisblaas, uitgerekt; indien derzelver wanden, naar maate dit ingewand meerder omtrek verkrijgt, hunne volkoomen natuurlijke dikte niet behouden, verliezen zij 'er echter zoo weinig van, dat verfcheiden fchrijvers deze dikte geloofden dezelfde te wezen, in alle tijdperken van de zwangerheid. Immers, daar dezen vastftelden dat de baarmoeder niets van derzelver dikte verliest, in de ontwikkeling van haare zelfftandigheid, zijn 'er anderen, welken beweerd hebben dat deze dikte, van den eerften tijd na de bevrug-

(18) *L'art des accouchemens, troifieme édition, pag.* 309.

vrugting, tot dien der verlosfing, allengs vermindert; en fommigen, van een volftrekt ander denkbeeld zijnde, verzekeren, dat, wel verre dat de wanden der baarmoeder zouden dunner worden, zij, integendeel, in dikte toenemen, in dezelfde evenredigheid als de holligheid van dit ingewand uitgeftrekter word.

209. Zulke verfchillende gevoelens over eene reeds bewezen zaak, konden alleen voortfpruiten van wegen het gedeelte der baarmoeder hetwelk men onderzogt, en van den tijd in welke men derzelver dikte heeft poogen af te meten. Het is, aan de andere zijde, zeer zeker dat de wanden der baarmoeder, in den laatften tijd der dragt, bij alle vrouwen, niet van dezelfde dikte zijn, als mede niet bij eene en dezelfde vrouw, aan het einde van elke zwangerheid: want, behalven de veranderingen, welken men als eigenfchappelijke aan kan merken, zijn 'er ook toevallige, welken van eenen meerderen of minderen aanmerklijken graad van uitzetting, in elke zwangerheid, afhangen, en van de hoeveelheid van vogten, welken zich naar de baarmoeder begeven, om haare zelfftandigheid te voeden, en uitzetting te verfchaffen.

210. Om over de dikte van de wanden der baarmoeder, omtrent het einde der zwangerheid, te oordeelen, moet men dit ingewand in deszelfs meeste uitzetting onderzoeken, dat is te zeggen, voor het water van het kind is afgevloeid; dewijl deze dikte, oogenbliklijk na de verlosfing, meerder word, uit hoofde dat zich de baarmoeder, als dan, faamen-

men trekt, en van omtrek vermindert; men moet ook dit ingewand overal onderzoeken, dewijl de dikte van hetzelve, op fommige plaatfen, beftendig meer aanmerklijk, en weder op anderen, altijd minder is. De plaats alwaar de nageboorte is vastgehegt, is altijd die geene, waar omtrent de wanden der baarmoeder de meeste, en de omtrek van den ingang derzelve, die, waar zij de minfte dikte hebben. Indien deze dikte omtrent de eerfte plaats, geduurende de zwangerheid, niet vermeerdert, kan men nogthans verzekeren dat zij, ten minfte, die dikte behoud, zoodanig dezelve alzins, voor de bevrugting, is; zijnde deze plaats de eenige welke deze hoedanigheid fchijnt te behouden. Voor het overige vermindert deze dikte, en wel zeer blijkbaar in den omtrek van den hals der baarmoeder, zoo, dat de rand van derzelver ingang, dikwijls, flechts de dikte heeft van twee, of drie vellen fchrijfpapier.

211. Toeftemmende dat de dikte van de wanden der baarmoeder minder word, naar maate de ontwikkeling der vezelen van dit ingewand gefchied, moet men echter niet gelooven dat deze dikte zoodanig vermindert, als MAURICEAU gefchreven heeft: als moetende meêr vertrouwen in eigen ondervinding, dan in het gevoelen van fommigen onzer voorgangeren ftellen. Men heeft de baarmoeder overal, uitgezonderd omtrent den omtrek van derzelver mond, alwaar dezelve, nabij het tijdftip der verlosfing, gewoonlijk zeer dun is, ten minfte, de helft dikker bevonden, dan dezelve voor de zwangerheid was.

212.

212. De meeste dikte, welke men gewaar word ter plaatse waar de nageboorte als ingeplant is, heeft sommige verloskundigen, en vooral de Heer LEVRET, in het denkbeeld gebragt, dat dit gedeelte van de baarmoeder minder voor uitzetting vatbaar was, en meerder ineengedrongen bleef, dan het overige van dit ingewand (19); maar, de ontwikkeling der bijzondere deelen van de baarmoeder, van graad tot graad, aandagtig gade slaande, doet ons een tegengesteld gevoelen omhelzen, en, met VAN DEVENTER stellen, dat het genoemde gedeelte, meerder uitzetting ondergaat, dan de andere deelen van dit ingewand. De Heer LEVRET zelf schijnt zulks te bevestigen, door te verzekeren, *dat de bodem der baarmoeder veel dikte behoud, in weerwil van derzelver overmaatige uitzetting, bij het einde der zwangerheid, wanneer de nageboorte daaraan is vastgehegt* (20).

213. Indien het bewezen is dat de wanden der baarmoeder die dikte niet behouden, welken zij aan het einde der zwangerheid hebben, dan om dat zich, in dien tijd, meerder vloeistoffen naar dezelve begeven; om dat derzelver vaten zich uitzetten; in een woord, om dat zij als dan meer sponsachtig en vogtiger zijn: waarom dan immers niet toegestemd,

(19) *Observations sur la cause des accouchemens laborieux*, *part.* 1, *pag.* 120, 130, *&c.*

(20) *L'Art des accouchemens*, §. 279.

ſteind, dat de plaats, waar zich de nageboor-
te heeft ingeplant, zoo veel als de andere deelen der baarmoeder, zo al niet meerder, ontwikkeld word? Eene welgeſtelde baarmoeder, word in al derzelver deelen, naar maate elk van dezelven meer vezelen en vaten heeft, op eene gelijkvormige wijze ontwonden. Zo men dezelve ſomtijds, omtrent het einde der zwangerheid, van eenen ongelijken vorm heeft bevonden, is deze ongelijkvormigheid, welke veeltijds van eene korte duurzaamheid is, nergens anders aan toe te ſchrijven, dan aan den vorm, welke het kind in die oogenblikken aanneemt, of aan deszelfs daadlijke ligging zelve; want de wanden der baarmoeder zijn nimmer op het voortbrengſel der ontvanging zoo zeer geſpannen, om aan deze verwisſeling van vorm niet toe te geven, waaromtrent wij echter, die oogenblikken der ſterke ſaamentrekking van deze wanden, of de pijnen tot de verlosſing, uitzonderen.

214. Wij hebben gemeld, dat de wanden der baarmoeder, naar maate zich dezelve ſaamentrekt, en des van omtrek vermindert, dikker worden: het tijdſtip, waarin deze wanden de meeste dikte hebben, ſchijnt derhalven dat te wezen, het welk op de verlosſing volgt. Deze dikte, welke onvergelijklijk aanmerklijker is, dan voor den tijd der bevalling, neemt nog in de daarop volgende oogenblikken toe, dewijl het weefſel der baarmoeder, als dan, opzwelt; om dat het bloed uit dit ingewand in dezelfde evenredigheid niet kan afvloeien, als waarin

het-

hetzelve naar deze plaats word aange. voerd.

215. Men zal des, volgens de plaats welke men onderzoekt, en naar den tijd in welke dit onderzoek geschied, de wanden der baarmoeder dikker, of dunner bevinden. Zij, welken alleen volgens de dikte van den rand der ingang van de baarmoeder, omtrent het tijdperk der verlossing, en vooral in eene eerste zwangerheid, over de dikte van dit ingewand oordeelen, zullen, met MAURICEAU, welke de weergalm was van GALENUS, D'AVICENNE, D'ÆTIUS, enz: gelooven, dat de baarmoeder, bij derzelver ontwikkeling, aanmerklijk in dikte afneemt; terwijl die genen, welken alleen na de verlossing over deze dikte oordeelen, zich integendeel zullen inbeelden dat dit ingewand, bij deszelfs uitzetting, dikker word.

Over het werktuiglijke der uitzetting vande baarmoeder.

216. Wanneer men de saamenhang der baarmoeder kundig is, en den aanmerklijken tegenstand in overweeging neemt, welke zij, in den natuurlijken staat, aan de werkmiddelen bied, welken zich saamenspannen om haar te verwijderen, kan men dit ingewand niet, zonder verwondering, in de zwangerheid, zien toegeven, en aan de vrugt de vrijheid zien vergunnen, om zich in deszelfs holligheid te ontwikkelen: hoe grooter deze tegenstand is, hoe meer ons de natuur in derzelver werking wonderlijk schijnen moet.

217. De holligheid der baarmoeder genoeg uitgestrektheid hebbende om, in de eerste dagen na de bevrugting, het voortbrengsel der ontvanging te kunnen bevatten, schijnt de

de natuur dien tijd alleen waar te nemen om die vezelen van het weeffel der baarmoeder te bevogtigen, en te ontfpannen, welken de eerften zich ontwinden moeten; terwijl zij, de zwakfte vezelen in den beginne dus alleen aantastende, zich meerder tijd bezig houd om de anderen week te maaken, en te bereiden, ten einde ook dezen aan dezelfde inzichten te doen beantwoorden: altijd fpaarzaam in het gebruik van derzelver middelen zijnde, bedient zig deze wijze moeder alleen van vloeiftoffen, om deze groote einden te bereiken. Terwijl de geringe hoeveelheid water, hetwelk het vrugtjen omringt, en aanhoudend in de baarmoeder fijpelt, op alle de gedeelten van de inwendige oppervlakte dezes ingewands werkt, met zulk eene kracht, als met den oorfprong, en de hoogte der bron, waaruit dit water als afvloeit, overeenkomftig is (21), oeffenen de vloeiftoffen, welken langzaam door de vaten omloopen, waarmede het werktuig doorweven is, niet minder kracht, om de baarmoeder te verwijderen en te ontwinden, gelijk verfcheiden fchrijvers verzekerd hebben (22).

218.

(21) PUZOS *traité des accouchemens*, *pag.* 26. & *fuiv.* LEVRET, *l'art des accouchemens*, *troifieme edit. aphorisme* 351. DAVID, *traité de la nutrition & de l'accroisfement*, *pag.* 4 & *fuiv.*

(22) LEVRET, *ibid. aph.* 256, 348, 352. ROEDERER, *élément de l'art des accouchemens*, §. 67.

218. De vezelen van de baarmoeder ontwinden en verlengen zich niet alleen geduurende de zwangerheid, maar zij worden ook zachter, meer ſpons- en rood-achtig: zoo dat men dezelven, ten laatſte, overal het uitwendige kenteken van ſpiervezelen toekent, zijnde, aan de andere zijde, gelijk dezen, zeer vatbaar voor prikkeling, en bekwaam om zich ſaam te trekken.

Veranderingen, welken de vezelen der baarmoeder, geduurende de zwangerheid, en na de verlosſing ondergaan.

219. Indien de zwangerheid deze veranderingen in de vezelen van de baarmoeder te weeg brengt, doet de verlosſing en derzelver gevolgen eene geheel andere ſchikking in dezelven gewaar worden. Deze vezelen plooien en verkorten zich, geduurende de uitdrijving van het kind met deszelfs aanhangſels; vervolgens worden zij harder en bleeker, naar maate derzelver zwelling plaats heeft: zoo dat de baarmoeder, vijf, of zes weeken na de verlosſing, zich bijnaar tot derzelver eerſten ſtaat herſtelt.

220. De vaten der baarmoeder zijn aan de gevolgen der zwangerheid niet ontheven: want, aan de vezelen, welken zij beſproeien, verbonden zijnde, ontwinden zij zich te gelijktijdig met dezen, en derzelver menigvuldige kringen verdwijnen; ten andere, door deze zelfde vezelen minder geprangd en gedrukt wordende, bereiken ſommigen dezer vaten een' aanmerklijken graad van verwijdering (H).

Veranderingen, welken omtrent de vaten der baarmoeder, geduurende de zwangerheid, ontſtaan.

221.

(H) De verdikking van het weefſel der baarmoeder is voornaamlijk aan de verwijdering der vaten toe te

221. Indien men deze verwijdering omtrent alle plaatſen der baarmoeder, waar zich zichtbaare vaten vertoonen, niet bemerkt, word men dezelve ten minſte beſtendig gewaar in den omtrek welke de nageboorte beſlaat: alle Verloskundigen weeten, dat daar ter plaatſe verſcheiden boezems, waarvan §. 167. geſproken is, zich in zoo verre verwijderen, dat dezelven den top der pink bevatten kunnen; en de anderen bijnaar van die wijdte zijn, om de inbrenging van eene middenmaatige ſchrijfſchagt toe te laaten. Het zijn niet alleen de bloedvaten welken zich tot dien graad uitzetten, geduurende de zwangerheid, maar ook de watervaten, ja zelfs tot eenen nog aanmerklijker graad, zo men alleen acht geeft op derzelver oorſpronglijken omtrek: dewijl zij, volgens den Geneesheer CRUIKSHANK, in dien tijd, de dikte van eene ganzeveder bekoomen, en tevens zich in zulk eene menigte vertoonen, dat de baarmoeder niets anders dan een ſaamvergadering dezer va-

ſchrijven: want de ſlagaderen worden, ten minſte, zesmaal wijder en grooter dan voorheen, terwijl de aderen dikwijls de dikte van een pink bereiken. De vaten der baarmoeder worden niet in de lengte uitgerekt, gelijk onzen Schrijver ſchijnt te ſtellen, maar zij blijven krom en ſlangsgewijs, men moge dezelven onderzoeken wanneer men wil; ik beweer zulks, op gezag van veele waarnemingen: men beſpeurt omtrent deze vaten meerder volmaaking dan uitrekking, en des heeft hier geenzins plaats, het gene omtrent de ſpiervezelen geſchied (M).

vaten ſchijnt te wezen. (Ziet de reeds aangehaalde plaats over de ontleding der inſlurpende vaten).

222. Duiden de veranderingen, welken, door de zwangerheid, aan de rigting, en aan den omtrek der baarmoederlijke vaten, worden te weeg gebragt, die veranderingen niet klaarblijklijk aan, welken de omloop des bloeds, geduurende de zwangerheid, ondervinden moet? Naar maate zich de baarmoeder ontwikkelt, en derzelver weefſel zagter en meerder ſponsachtig word, bieden de ſlagaderen, welken, als dan, minder bogtig zijn, en zulk eene drukking als voorheen niet ondervinden, minder tegenſtand aan den loop des bloeds, en laaten eene vrijer beweeging aan deze vloeiſtoffe, in derzelver midden, toe: als dan ontvangen ook dezelfde ſlagaderen, in een' bepaalden tijd, eene grooter hoeveelheids bloeds, hetwelk zij tevens, in eene grooter maate uitſtorten in de vaten, als mede in de boezems, of ontvangbakken, welken met de nageboorte gemeenſchap hebben, waaraan zij dat gedeelte van het bloed overgeven, het welk geſchikt is om de vrugt met alle derzelver aanhangſels, te doen groeien, en te voeden.

223. Indien deeze eerſte verſchijnſelen zoo veele natuurlijke gevolgen van de uitzetting der baarmoeder, geduurende de zwangerheid, zijn, zoo worden, door derzelver ſaamentrekking, in den tijd der verlosſing, andere verſchijnſels te weeg gebragt, welker kennis zoo veel te gewigtiger is, als dezelve ons, in de uitoeffening der verloskun-

de, op eene nuttige wijze, ten geleide ſtikken kan.

Over de veranderingen, welken de verloſsing, nevens derzeiver gevolgen, aan de vaten der baarmoeder, te weeg brengt.

224. Naar maate de holligheid van dit ingewand minder word, kronkelen zich de vaten, waarvan wij ſpreken, ſaamen, en nemen dezelfde bogtige rigting aan, in welken zij zich, voor de zwangerheid, bevonden; zij ondergaan, als dan, eene drukking, welke niet alleen zoo veel te ſterker is, als de werking der báarmoeder, op het lighaam, hetwelk zij bevat, meer vermoogen oeffent, en dat lighaam zelf meerder tegenſtand bied, maar ook naar maate de baarmoeder nadert tot derzelver natuurlijken ſtaat.

225. Geduurende dien tijd vloeit het bloed met meerder moeite door de ſlagaderen, en hetzelve word meerder langzaam in de boezems der baarmoeder overgeſtort: deze ontvangbakken ontvangen eene mindere hoeveelheid bloeds, in een en het zelfde tijdsbeſtek, dan voorheen, welken 'er dan ook minder van mededeelen aan die plaatſen, die §. 122. zijn aangetoond.

226. Wanneer de arbeid tot de verloſsing hardnekkig word, en eenigen tijd, na den afloop van het water des kinds, heftig aan blijft houden, vloeit het bloed met zoo veel moeite door de ſlagaderen der baarmoeder, dat alle gemeenſchap tusſchen deze ſoort van vaten, en de boezems waaraan dezelven, voor een gedeelte, beantwoorden, ja, tusſchen deze boezems zelven, met die der nageboorte, ſchijnt optehouden: zoodanig dat het kind, door het bloed dat van de moeder koomt, niet meer gevoed zoude kunnen

wor-

worden; en men voor geene aanmerklijke bloedſtorting meer behoeft te vreezen, al ware het dat de nageboorte van de baarmoeder was afgeſcheiden: terwijl, in dit geval, de vloed zelfs ophoud, zo 'er te vooren eene aanweezig was. De inkrimping en ſaamentrekking van de baarmoeder tot zich zelve, na den uittogt van het kind, en nog meer van dien der nageboorte, brengt dezelfde verſchijnſels te weeg.

227. Op deze waarnemingen is de leere gegrond van den vermaarden Puzos, welke zijn roem vereeuwigd heeft, nevens het op rede ſteunend beoeffenend deel der Verloskunde, hetwelk hij zoo wijs heeft ingevoerd, in de plaats van de verblinde en moorddaadige gewoonte, welke voor hem, door het meeste gedeelte der Verloskundigen, in geval van zwaare bloedvloeden, gevolgd wierd (23). Deze waarnemingen dienen ook ten grondregel van eene zeer klaare beſpiegelende kundigheid, aangaande den oorſprong en het einde van de bloed- en wei-achtige kraamzuiveringen, en ter uitlegging van verſcheiden andere gevolgen, welken wij in het vervolg verklaaren zullen.

TWEE-

(23) Ziet het werk van Puzos, *Mémoire ſur les pertes de ſang*.

TWEEDE AFDEELING.

VAN DE WERKING DER BAARMOEDER.

228. De baarmoeder, zijnde een zeer gevoelig en voor prikkeling vatbaar ingewand, is, gelijk alle ſpieren, eene veerkrachtige en ſaamentrekkende werking deelachtig. Door de eerſte tracht zij geduurig haar natuurlijken ſtaat te hernemen, wanneer zij is uitgerekt; maar van de laatſte ontleent zij de noodige krachten, om den tegenſtand te overwinnen, welke zich bijnaar altijd tegen die terugkeering verzet, en om zich van de lighaamen te ontlasten, welken haar prangen en tot hinder ſtrekken.

Van de veerkrachtige werking der baarmoeder, en van de werkloosheid van dit ingewand.

229. De veerkracht der baarmoeder, welke door ſommigen ſpanwerking (*action tonique*) geheeten word, behoud derzelver vermoogen tot na den dood, en ſchijnt, zoo lang de warmte van het voorwerp duurt, aanweezig te blijven. De uitdrijving van het kind, nevens deszelfs aanhangſels, na den dood der vrouwe, ſchijnt deze waarheid te bevestigen (24); en dezelve is, aan den anderen kant,

(24). Een groot aantal Schrijvers verzekert dat ſommige vrouwen, na derzelver dood, door de natuur, verlost zijn; welke ſchrijvers wij niet noodig oordeelen, met naamen, bekend te maaken. De Heer LEVRET ſlaat geloof aan hun getuigenis, zeggen-

kant, bewezen, door de ſaamenkrimping der baarmoeder, welke men gewaar word, wanneer men uit dezelve de lighaamen afleid, welken zij, bij den dood, beſlooten hield, ja zelfs geſchied deze ineenkrimping, in dit geval, bijnaar even ſpoedig, en op zulk eene krachtdaadige wijze, als in de allergewoonſte verlosſing (25). Indien men het recht hebbe om, volgens deze waarnemingen, te beſlui-

---

gende, door eigen ondervinding daarvan overtuigt te wezen; maar wij ſtaan voor niet een dezer gevallen in.

(25) De Heer Le Roux, Heelmeester te Dijon, werd gewaar, toen hij eene vrouw verloste, welke reeds meer dan een vierde van een uur te vooren geſtorven was, dat de baarmoeder zich toetrok, naar maate hij het kind uit dezelve afleidde, en dat zij zulk eene vastigheid behield, als of de vrouw nog leefde. Wanneer hij ondernemen wilde om de nageboorte af te haalen, bood de hals van dit ingewand, zegt hij, genoegzaamen tegenſtand, tot de inbrenging van deszelfs hand, om in hem eenige twijffel omtrent de weezenlijkheid van den dood dezer vrouwe te doen ontſpruiten. (Ziet, *Traité des pertes*, *obſerv.* XIII, *pag.* 25). Bij de opening van eene vrouwe, welke wij eveneens, oogenbliklijk na derzelver dood, verlost hadden, bevonden wij de baarmoeder vast op de nageboorte ſaamgetrokken, welke wij niet noodig hadden geoordeeld, om na de geboorte van het kind, mede af te haalen.

ſluiten, dat de veerkracht der baarmoeder, na het leven, nog eenigen tijd aanweezig blijft, bewijst de ondervinding tevens, dat dezelve, bij het leven, aan het gevolg der verlosſing, zoodanig verzwakt kan worden, dat zij eenigermaate ſchijnt op te houden. Naardien de wanden der baarmoeder als dan zagt en zonder zichtbaare werking blijven, heeft men de gewoonte, om dezen ſtaat, met den naam van werkloosheid (*Inertie*), uit te drukken. Wij zullen aanmerken, gelijk reeds de Heelmeester van DIJON, welke wij zoo even hebben aangehaald, heeft aangemerkt; dat de werkloosheid, waarvan wij ſpreken, niet beſtaat in een volſtrekt verlies van de veerkracht der baarmoeder, maar alleen in eene verminderde werking; in eenen minderen graad van aandoening en gevoeligheid; in een ſtaat van uitgeputte werkzaamheid; van onmacht; in één woord, in een ſtaat van *bezwijming* (*w*), om ons van de uitdrukking van dien Heelmeester te bedienen.

230. In dezen ſtaat bevinden zich de aandoenlijkheid en gevoeligheid van de baarmoeder, ſomtijds, zoodanig uitgeput, dat dit ingewand het aanweezen van de hand, in deszelfs holligheid, gemaklijk verdragen kan, en dat de inſpuiting van *prikkelende middelen* (*x*) niet in ſtaat is, om de ſaamentrekking van de wanden der baarmoeder op te wekken. Deze toeſtand, welke dikwijls voor de vrouw droe-

---

(*w*) *Syncope*. (*x*) *Stimulantia*.

droevige gevolgen heeft, is te gelijktijdig allernoodlottigst voor den Verloskundigen, welke, door onkundige en onbillijke lieden, als ten borge word gehouden voor den uitslag der gevolgen van de verlosfing: want meest altijd heeft hij het verdriet, in weerwil zijner oplettendheid en zorge, om de verloste vrouw, door eene *bloedstorting* (y), te zien omkoomen (‡).

231.

(y) *Hæmorrhagia.*

(‡) Niet lang geleden was ik in de onaangenaame omstandigheid van, langs dezen weg, eene vrouw, welke ik van tweelingen had verlost, kort na derzelver bevalling, te zien bezwijken: het was den 1 July, dezes jaars 1789, dat ik in dit geval geroepen wierd. De vrouw was door de vroedvrouw, welke zij tot haaren bijstand in de verlosfing gekoozen had, deerlijk verzuimd; vijf dagen lang had de lijderesse de hevigste pijnen ondervonden; drie dagen voor ik 'er bij geroepen werd, vloeide uit de schede eene groote hoeveelheid stinkend vogt; de kinderen waren reeds eenigen tijd dood geweest; het eerste kind vooral was reeds in een' staat van bederf; het hoofd van hetzelve was zeer laag in het bekken gezakt, maar was door den knobbel van het linker zitbeen tegengehouden: zoo dat de vrouw te vergeefs de smartlijkste poogingen had gedaan, gepaard met eenen zwaaren arbeid, om haar kind af te persfen, en nogthans heeft de waanwijze vroedvrouw, welke verdiende hier bij haaren naam genoemd te worden, zich durven vermeeten om te verbreiden, dat de verlosfing te vroeg was geschied,

231. De *werkloosheid* (z) van de baarmoeder kan, in den genoemden zin aangemerkt, in alle gedeelten, of flechts in een deel van dit ingewand plaats hebben. Somtijds heeft dezelve alleen plaats in den bodem en in het lighaam van de baarmoeder, terwijl derzelver hals deszelfs volkoomene werking verrigt; en op andere tijden is dit laatfte deel alleen van werkloosheid aangedaan, wanneer de eerstgenoemde deelen zich naar gewoonte faamentrekken en ineenkrimpen. Deze werkloosheid kan van meerder, of van minder aanbelang wezen, en zich in het oogenblik der verlosfing, of wel eenige uuren, ja zelfs eenige dagen, na de verlosfing openbaaren. Zij kan, bij verfchillende tusfchenpoozingen, ophouden, en weder ten voorfchijn koomen, even als de eigenlijk gezegde met ftuipen vermengde bezwijming. Het is des niet genoeg dat de baarmoeder tot zich zelve is faam-

(z) *Inertia.*

en ik des de oorzaak was van den fpoedigen dood der vrouwe: daar zij aan eene bloedftorting geftorven is, doordien zich de baarmoeder in eene volftrekte werkloosheid bevond, waardoor zij zich niet konde faamentrekken: alleen veroorzaakt door een' te hevigen en te langduurigen arbeid tot de verlosfing (alles werd valsfche weeën door de vroedvrouw geheeten), waardoor de veerkracht van de baarmoeder geheel was uitgeput. (Ziet, over dit laatfte, §. 232. van onzen Schrijver), (V).

ſaamgetrokken, in de eerſte tijdſtippen na de verlosſing, gelijk bijnaar altijd geſchied, om de vrouw buiten gevaar van eene bloedſtorting te rekenen, en om de vreeze van den Verloskundigen geheel weg te nemen (26).

232.

(26) Men vind veele voorbeelden van zwaare bloedvloed, eenige uuren, en zelfs eenige dagen na de verlosſing, ſchoon 'er, in de eerſte dagen na de bevalling, alleen eene gewoone ontlasting van bloed tegenwoordig was, en men alle reden had om te vertrouwen dat de baarmoeder, op dien tijd, tot zich zelve was ſaamgetrokken. Wij hebben dit toeval zich zien openbaaren, eerst op den agtſten, en, in een ander geval, op den dertienden dag na de verlosſing. De baarmoeder was zacht op het gevoel, en derzelver hals zeer week, zoo dat men de hand gemaklijk in dit ingewand zoude hebben kunnen brengen. Er kunnen uitſtortingen van bloed in de baarmoeder gevormd worden, op even veel tijdperken na de bevalling, zo de hals van dit ingewand zich ſterk ſaamgetrokken, of, door een vreemd lighaam, zich toegeſtopt bevind. Zekere vrouw werd het ſlagtoffer van eene inwendige ſterting, van dezen aart, op den zevenden dag na derzelver verlosſing: naardien een Heelmeester de ſchede onvoorzigtiglijk had opgevuld, om den uittogt van het bloed voor te koomen, op welke zaak men met volle zekerheid ſtaat kan maaken Het volgende geval levert misſchien een der buiten gewoonſte voorbeelden, van het reeds gemelde, op, van welke bijzonderheid wij de uitlegging niet zullen aantoonen.

Ee-

232. De werkloosheid van de baarmoeder kan als afgelegen oorzaaken hebben, de kwaade gefteldheid van de vrouwe; de bloedvloed van de baarmoeder zelf, welke de verlosfing vooraf gaat, of fomtijds vergezelt; de buitengewoone uitzetting van de baarmoeder, wanneer zij veel water in zich befluit, of meer dan een kind in derzelver holligheid omvat.

Eene vrouw, welke, op den 29 Augustus, 1776, in de zesde maand haarer zwangerheid, verlost was, bevond zich de vijf eerfte dagen, na de verlosfing, in eenen goeden ftaat: den omloop van het zog gunftig gefchied, en de kraamzuiveringen reeds witachtig zijnde. Op dezen tijd ondervond zij een lastig gevoel van verdooving in de geheele uitgeftrektheid van de regter zijde des lighaams, de beiden ledemaaten dier zelfde zijde daar onder begrepen: dit deed haar zeggen dat haare maandftonden weder zouden verfchijnen, dewijl, geduurende agt jaaren te vooren, deze verdooving een voorteken van dezelven was geweest. Het bloed verfcheen indedaad, en deze vrouw verloor misfchien meer dan twaalf bekkens bloeds, waarin men gewoonlijk het bloed ontvangt bij eene aderlaating, eer zij eenigen bijftand bekwam. De volgende dag, op hetzelfde uur, als den dag te vooren, geduurende welken tusfchentijd alles zoo natuurlijk, als voor deze ftorting, voortging, deed zich dezelfde doffe pijn op nieuw gevoelen, welke van eene nog aanmerklijker vloed gevolgd wierd, die de vrouw in het grootfte gevaar bragt van te bezwijken: zij herftelde niet te min, maar derzelver herftelling ging zeer langzaam voort.

vat. Zij kan het gevolg wezen van de hevige en langduurige ſaamenwerking van den arbeid tot de verlosſing, doordien de krachten der baarmoeder, gelijk die der andere werktuigen, worden uitgeput, en dewijl de krachtloosheid der deelen altijd het gevolg is van eene onregelmaatige werking, van welken aart die ook moge wezen. Deze werkloosheid, eindelijk, is nooit meer te vreezen, dan na zulk eene verlosſing, welke men gemeenlijk als de gelukkigſte beſchouwd, als zijnde de ſpoedigſte, en van de minſte pijn verzeld. De baarmoeder, zich in één oogenblik, en zonder poogingen, ledig bevindende, voor derzelver werking gevoelig is opgewekt, ondergaat, in die ſoorten van gevallen, waarin het kind als met den vloed der wateren is meêgevoerd, een ſtaat van overvalling, van verrasſching, en van verflapping, waardoor derzelver ſaamentrekkende vermoogens, voor eenen zekeren tijd, meer of min worden opgeſchort.

233. Deze ſtaat van bezwijming der baarmoeder is meerder of minder gevaarlijk, naar maate dezelve langer of korter duur heeft; of naar evenredigheid zij alle de deelen, of ſlechts een deel der baarmoeder aandoet; en naar maate de nageboorte meer of min derzelver overeenſtemming met dat ingewand blijft behouden. De werkloosheid, welke voor afgelegen oorzaak eene bloedſtorting heeft, die de verlosſing vooraf ging, is gevaarlijker dan die, welke uit de ſchielijke en al te ſpoedige ontlasting voortſpruit, van de zelfſtandigheden, welken de baarmoeder beſloot. In

dit

dit laatste geval behoeft men zich niet te bekommeren, wanneer de moederkoek zich nergens heeft afgescheiden, maar dit toeval kan, in deze omstandigheid, dezelfde droevige gevolgen hebben, zo de nageboorte zich van de baarmoeder begint af te scheiden, eer de krachten van dit ingewand weder zijn opgewekt. De werkloosheid van den hals der baarmoeder alleen is minder te vreezen, dan die welke derzelver bodem en lighaam aantast: naardien aan deze laatste deelen gewoonlijk de nageboorte is ingeplant, en dewijl omtrent dezelven meer opene mondjens zijn, dan 'er rondsom het eerstgemelde deel gevonden worden, enz.

234. De bloedstorting is het eenigst toeval hetwelk eigenlijk uit de werkloosheid van de baarmoeder voort kan spruiten; maar dezelve kan geen plaats hebben zonder dat de moederkoek, het zij geheel, of ten deele, van de baarmoeder is afgescheiden. De hoeveelheid bloeds, welke de vrouw, in een' bepaalden tijd, verliest, hangt als dan af, van de uitgebreidheid van den omtrek welke door werkloosheid is aangedaan; of, van het gedeelte der nageboorte dat zich van de baarmoeder heeft los gemaakt; en, ter oorzaake van den aandrang der beweeging van het bloed zelf, welke aandrang dikwijls is aangezet door de baarenspijnen, welken vooraf gingen (27). De bloedstorting is niet

(27) Hierdoor verloor eene vrouw, in ons bijzijn, en in dat van, ten minste, vijf-en-dertig leerlingen, meer

niet altijd zichtbaar, dewijl het bloed somtijds in de baarmoeder word uitgestort, waardoor dit ingewand zoodanig uitgezet kan worden, om hetzelve weder, bijnaar, dien omtrek te doen verkrijgen welke het deelachtig was voor den uittogt van het kind (28).

235. De verborgen bloedstorting heeft meer plaats wanneer de werkloosheid alleen den bodem, en het lighaam der baarmoeder aantast, dan wanneer dezelve plaats heeft in alle de deelen van dit ingewand. De saamentrekking van deszelfs hals alleen kan, in het eerste geval, het bloed in de holligheid der baarmoeder terug houden; daar, in de tweede plaats, de opstopping in tegendeel niet geschieden kan, ten zij een vreemd lighaam, van welken aart hetzelve ook moge wezen, de schede werktuiglijk toesluit.

236.

---

meer dan vier ponden bloeds, in den korten tijd van drie of vier minuten, in weerwil van den spoedigen bijstand welke haar bewezen wierd: het geronnen bloed uit het bed bijeen vergaderd, en in de schaal gelegd zijnde, overtrof drie ponden gewigt. De vrouw was in staat om aan haar huis gebragt te worden, hetwelk eenige uuren daarna, tegen ons voornemen, zonder de minste hinder, is geschied.

(28) De uitstorting van bloed in de baarmoeder, van de vrouwe, waarvan wij in onze 26 aantekening gewag maakten, was, schoon reeds de zevende dag na de verlosfing, zoo aanmerklijk, dat de bodem van dit ingewand opklom tot iets beneden den navel.

236. De ſtaat van verzwakking en verſlapping der baarmoeder, welke wij werkloosheid noemen, ſtelt dit ingewand bloot om verplaatst en omgekeerd te worden, indien men onderneemt om de nageboorte 'er uit af te leiden, zoo lang dit lighaam in hetzelve nog is vastgehegt; of, eer de baarmoeder zich ſaamgetrokken heeft, en weder een ſoort van eenen, op het gevoel, eenigzins harden bal heeft aangenomen; als mede, wanneer de vrouw zich tot ſterke pogingen begeeft, om de moederkoek af te drijven, terwijl de baarmoeder nog zacht, en zonder werking is.

237. De geneeswijze ter herſtelling van dezen ſtaat der baarmoeder beſtaat alleen in het opwekken van derzelver, als ſluimerende, veerkrachtige vermoogens, en in de aanzetting van de gevoeligheid en aandoenlijkheid van dit ingewand: welke oogmerken bereikt worden door wrijvingen op de benedenſte afperking van den onderbuik te verrigten, en met warme doeken 'er op aan te liggen; ſomtijds koude, water- of geest-achtige vogten uitwendig te gebruiken, en zelfs deze laatſten in de baarmoeder zelve in te ſpuiten. De ſtorting, welke uit dezen ſtaat van werkloosheid voortſpruit, vordert geenen anderen bijſtand, en kan niet ophouden dan door de herſtelling van de vermoogens, waarvan wij zoo even ſpraken.

Van de ſaamentrekking der baarmoeder.

238. De ſaamentrekking van de baarmoeder is eene veel meer vermoogende werking, dan die der veerkracht van dit ingewand: dezelve word door eene prikkelende oorzaak, welke ons onbekend is, te weeg gebragt, en

is

is geenzins aan den vrijen wil, gelijk de ſaa- mentrekking van de meeste ſpieren, onderworpen. Geen vrouw kan deze werking kracht bijzetten, of verminderen; noch ook, de wederkeering van dezelve verhaasten, of vertraagen: offchoon gevoelige indrukkingen van de ziel, deze ſaamentrekking in beweeging brengen, of derzelver voortgang bepaalen kunnen.

239. Alle deelen van de baarmoeder worden te gelijktijdig ſaamgetrokken; maar deze ſaamentrekking geſchied niet overal even ſterk, dewijl de verloſſing, indien zulks plaats had, niet volbragt zoude kunnen worden. Zo deze werking met meer kracht geſchied in dat deel, hetwelk de bodem der baarmoeder geheeten word, dan in derzelver hals, geſchied zulks alleen, om dat de vezelen van den bodem, en van den hals van dit ingewand, in deze beide deelen niet van eene evenredige ſchikking, en niet even talrijk zijn: daar nogthans elke vezelbundel, op zich zelve aangemerkt, in denzelfden graad eener ſaamentrekkende kracht ſchijnt werkzaam te wezen (29).

240.

(29) Hoe gemaklijk het ook zij om van deze waarheid overtuigt te worden; ſchoon dezelve zoo klaarblijklijk is, dat zij den onkundigſten niet ontſlippen kan, ja zelfs voor zulken duidelijk te bevatten is; welken de natuur alleen ten geleide hebben, zijn nogthans de gevoelens over de ſaamentrekking der baar-

240. De baarmoeder, door den tegen-ſtand, welke zij in den baarensnood, vooral in

---

baarmoeder, tot heden onderſcheiden. Terwijl ſommigen aan dit ingewand een ſaamentrekkend vermoogen, als dat der ſpieren, betwisten, en hetzelve ſlechts eene veerkrachtige werking toekennen; word weder door anderen ſtaande gehouden, dat de hals der baarmoeder in een ſtaat van verſlapping geraakt, terwijl derzelver bodem en lighaam krachtdaadig ſaamenwerken. Dezen verzekeren, met hetzelfde vertrouwen, dat het gedeelte der baarmoeder, waaraan de nageboorte is ingeplant, tot de uitdrijving van het kind, niets medewerkt; en die weder, in de grootſte dwaaling zijnde, tegen de overtuiging des verſtands, en der rede, meenen overal in de baarmoeder twee laagen vèzelen te ontdekken, wier werking beurtsgewijze geſchied, zoo, dat de inwendige laag in een ſtaat van verſlapping, en verpoozing is, terwijl de uitwendige zich krachtdaadig ſaamentrekt..... De vastigheid, welke de wanden der baarmoeder, in alle derzelver gedeelten, die voor den vinger genaakbaar zijn, het zij men dezelven onmiddelijk, of uitwendig, door de bekleedſelen van den onderbuik, betast, geduurende de pijn ter verlosſing, deelachtig zijn, toont duidelijk aan, dat alle deze deelen zich te gelijktijdig ſaamentrekken: naardien deze kortſtondige hardigheid de ſaamentrekking der ſpieren kenſchetst, even als de zagtheid dier deelen het kenmerk van den ſtaat der ruste, of der werkloosheid is.

in moeilijke verlosſingen, ontmoet, hevig aangedaan zijnde, trekt zich als dan met zoo veel kracht ſaamen, dat derzelver vermoogens zich dikwijls uitgeput bevinden, zoo dat zij in werkloosheid geraakt, of door midden berst, als wanneer het kind in de holligheid van den buik gedreven word. Deze werking is, in ſommigen van zoodanige gevallen, zoo ſterk, dat de hand van den ſterkſten verloskundigen, dezelve niet langer dan een oogenblik zoude kunnen wederſtaan, zonder daardoor afgemat te wezen, of pijn en verdooving in den arm te gevoelen.

DERDE AFDEELING.

OVER DE VERANDERINGEN VAN PLAATS, WELKEN DE BAARMOEDER, GEDUURENDE DE ZWANGERHEID, KAN ONDERGAAN, EN VAN DE SCHUINSSCHE LIGGING VAN DIT INGEWAND.

241. In welk eenen tijd men de ligging der baarmoeder, en derzelver overeenſtemming met de omliggende deelen, ook beſchouwe, zal men derzelver langwerpige middenlijn, vooral in den loop der zwanger-

 heid,

heid, zeldzaam met het middenpunt des bekkens bevinden overeen te ſtemmen, en nog zeldzaamer overeenkomſtig die lijn aantreffen, welke het lighaam der vrouwe, toppuntig, in twee gelijke deelen zoude ſcheiden. De baarmoeder, tusſchen de pisblaas en den endeldarm geplaatst zijnde, welke deelen, in vorm en omtrek, op eenen dag, verſcheiden maalen veranderen; zich, in derzelver gewoonen ſtaat, als dobberende in het midden des bekkens bevindende, in weerwil van de menigvuldige banden, welken tot haare vasthegting ſchijnen geſchikt te wezen; aan de persſing der ingewanden van den onderbuik, en, even als die ingewanden zelven, aan de werking van de buikſpieren, zoo wel als aan eenige uitwendige oorzaaken, onderworpen zijnde: de baarmoeder, zeggen wij, heeft des geene volſtrekt bepaalde ligging, maar neemt, als het ware, elk oogenblik eene nieuwe rigting aan: nu is dezelve in de hoogte, of in de laagte; dan naar het heilig-, of naar het ſchaam-been heen gerigt; en op andere tijden weder aan een der zijdelijke deelen van het bekken gelegen.

242. Deze kortſtondige verplaatſingen, welken van de natuurlijke ligging, en van den vorm der baarmoeder; of, van de ſchikking haarer banden; als mede, van derzelver overeenſtemming met de omliggende deelen, afhangen, zoude geene de minſte aandagt verdienen, indien het werktuiglijke van dezelven niet eenig licht konde verſpreiden omtrent den oorſprong van eene menigte andere verplaatſingen van dit ingewand,

wand, welken, voor den verloskundigen, van veel meer aanbelang kunnen wezen: niet alleen om dat derzelver aart meer oplettenheid verdient, maar ook omdat zij de overeenſtemming van de werkingen der deelen, zelfs van die, welken tot het leven volſtrekt noodzaaklijk zijn, verſtooren kunnen. Aan deze zelfde oorzaaken, indedaad, moet men de uitzakking der baarmoeder, en ook die verplaatſingen toeſchrijven, welken onlangs zijn bekend geworden, onder de benaaming van agter- en voor-overwenteling van dit ingewand; als mede die verplaatſing welke ſchuinsſche ligging geheeten word.

EERSTE VERDEELING.

VAN DE UITZAKKING, ALS MEDE, VAN DE AGTER- EN VOOR-OVERWENTELING DER BAARMOEDER.

Van de uitzakking der baarmoeder (*Prolapsus sive procidentia uteri*).

243. Indien de baarmoeder, in den niet zwangeren ſtaat, bij de minſte persſing welke haar door de ingewanden van den onderbuik veroorzaakt word, nederzakt, geſchied zulks, geduurende de eerſte maanden der zwangerheid, op eene veel aanmerklijker wijze, doordien zij, als dan, niet alleen eene

meerdere oppervlakte aan die ingewanden bied, waardoor derzelver persfing des te fterker word, maar ook, om dat bijzonderlijk het gewigt van dit ingewand, van tijd tot tijd, eene meerdere zwaarte verkrijgt. De baarmoeder zakt niet alleen, bij elke persfing welke zij gewaar word, meerder naar beneden, om daarna weer op te klimmen; maar in het gemeen befpeurt men, in dien eerften tijd der dragt, de ligging van dit ingewand, als uit gewoonte, laager te zijn, dan te vooren: terwijl men, meest altijd, bemerkt, dat deszelfs bodem naar de agter- en de uitwendigen mond van hetzelve naar de voor-zijde is heen gerigt.

244. Deze eerfte graad van nederzakking der baarmoeder zoude, bij de meeste vrouwen, niet als een tegennatuurlijken ftaat kunnen worden aangemerkt, dewijl 'er de werkingen van dit ingewand geenzins door belemmerd worden, en 'er geen hinder, dan ten meeste een pijnlijke trekking omtrent de liezen en den navel, door veroorzaakt word; maar deze nederzakking kan niet aanmerklijker worden, zonder grooter ongemakken voort te brengen. De nederzakking der baarmoeder, allerleie foorten van vreemde oorzaaken aan de zwangerheid, tot derzelver oorfprong, afzonderende, word, in de eerfte maanden der dragt, zoo veel te aanmerklijker, naar maate het bekken grooter omtrek heeft, en de vrouw reeds meerder kinderen ter wereld bragt. Bij fommige vrouwen zakt de baarmoeder tot op de inwendige oppervlakte van den bilnaad neder, en bij anderen daalt

daalt de hals en zelfs het geheele lighaam van dit ingewand, door de vrouwelijkheid, geheel naar buiten. Wij hebben, bij verscheiden vrouwen, zelfs in de vierde maand der zwangerheid, zoodanige uitzakkingen van de baarmoeder aangetroffen: ja zelfs hebben wij, bij eene andere vrouwe, na de zesde maand der dragt, zulk eene uitzakking waargenomen, naardien deze vrouw zich van eenen zeer grooten moederring ontdeed, welken zij reeds lang gedragen had, en thans meende te kunnen missen, zonder daardoor ongemak te zullen lijden.

245. De toevallen welken uit deze eerste soort van verplaatsing der baarmoeder ontspruiten, zijn evenredig aan de uitgestrektheid dier verplaatsing, en aan den omtrek van de baarmoeder, met opzicht tot de wijdte van het bekken. Een gevoel van verdooving op het uiteinde van den endeldarm, nevens pijnlijke trekkingen omtrent de liezen, den navel, en de lendenen, zijn de eenige toevallen welken den eersten graad van uitzakking der baarmoeder vergezellen: een gevoel van verzwakking, van bezwijming, en van afmatting doet zich in het vervolg bemerken, wanneer de baarmoeder laager uitzakt, en de vrouw vervalt allengs in uitteering, indien men aan deze soort van uitzakking geen hulp verschaft. Wij hebben verscheiden vrouwen aangetroffen, tot wier herstelling der gezondheid, en weder aanwas der verlooren lijvigheid, niets anders dan het aanwenden van eenen moederring gevorderd wierd.

246. Zo de gevolgen van de nederzakking

der baarmoeder zich, in de eerste maanden der zwangerheid, tot ligte ongemakken bepaalen, heeft zulks, in het vervolg, niet altijd plaats. De baarmoeder, zich meer en meer uitzettende, en even laag blijvende, kan den hals der blaas, de pisbuis, en den regten darm, bij aanhoudenheid drukken, als of zich een sterk geklemde wigge in het midden des bekkens bevond, hetwelk oorzaak geven moet aan eene opstopping van pis, aan eene ophooping van drekstoffen, en aan nieuwe toevallen, welken uit de laatsten zullen voortspruiten, als mede uit de drukking, welke de baarmoeder zelve aan de andere omliggende deelen verwekken zal.

247. De baarmoeder veroorzaakt niet alleen in dit geval, waarin zij zoodanig in het midden des bekkens ontwikkeld word, eene opstopping van pis, maar zij kan ook, minder omtrek hebbende, dat zelfde toeval te weeg brengen, wanneer zij zoo laag uitzakt, dat zij door de uitwendige teeldeelen omvat word, en zich naar buiten vertoont. Dit toeval, hetwelk gemaklijker te ontdekken, en, in schijn, zwaarer dan het eerste is, als zijnde, in dit geval, de uitzakking der baarmoeder meer aanmerklijk, is nogthans aan zoo veele onaangenaame gevolgen niet onderworpen, wat de opstopping der pis betreft. Wanneer deze opstopping van eenen diergelijken graad van uitzakking der baarmoeder derzelver oorsprong verkrijgt, openbaart zij zich als in een oogenblik, en dikwijls word dezelve daadlijk verwekt bij de eerste pooging welke de vrouw verrigt om

zich

zich van de pis te ontlasten, dewijl die zelfde pooging de baarmoeder tot dien graad doet nederdaalen. In het andere geval openbaart zich de opstopping der pis op eene langzaame wijze, en heeft zeer zeldzaam voor de vierde maand der zwangerheid plaats. De vrouw word, in dit geval, in het begin slechts een weinig hinder in de ontlasting der pis gewaar, waarop allengs meerder hindernissen volgen, tot de opstopping volkoomen is.

248. In het eerste geval word de loop der pis daadlijk hersteld, wanneer men de baarmoeder in het bekken terug drukt, en met den vinger in die gestalte houd. Deze hulp zoude zelfs, in veele omstandigheden, niet noodzaaklijk wezen, indien de vrouw zich op den rug neder leide, en de billen hoog ophief, zoo dikwijls zij aanpersing tot waterlozing gevoelde. Door dit middel hebben sommige vrouwen, op den raad van des kundigen, of door eigen ondervinding geleerd, de opstopping der pis, van die soort naamlijk waarvan wij spreken, voorgekoomen, of zich zelve hulp verschaft, wanneer de opstopping reeds aanweezig was.

249. Men kan, in het tweede geval, deze opstopping zoo gemaklijk niet voorkoomen, of aan dezelve hulp verschaffen. Om dit toeval te doen ophouden, moet het ligchaam der baarmoeder tot op de hoogte van het midden des buiks oprijzen, en zich tot dien graad uitzetten van niet weder in de holligheid van het bekken te kunnen nederzakken: hetwelk gewoonlijk niet eerder

plaats heeft, dan na de vijfde maand, en somtijds in een' verder gevorderden tijd der zwangerheid. Dezen tijd afwagtende, begunstigt men de waterlozing, door het lighaam der baarmoeder van de pisbuis en van den hals der waterblaas, te verwijderen, hetwelk volbragt word, door den vinger vrij hoog, agter, en een weinig ter zijde de vereeniging der schaambeenderen heenen, tusschen de baarmoeder en de pisbuis, in te brengen, waardoor men de drukking op dit laatste deel, als mede op den hals der blaas, poogt weg te nemen; of anders bedient men zich van de pisontlaster, om de waterlozing te bevorderen, zoo dikwijls de omstandigheden zulks vereisschen.

Van de agter- en voorover-wenteling der baarmoeder.

250. De beweegbaarheid, welke de baarmoeder in het midden des bekkens, in den eersten tijd na de bevrugting, nog blijft behouden, in weerwil van derzelver vermeerdering van omtrek, en de buiging welke zij, door een weinig neer te zakken, aanneemt, stelt haar in gevaar een andere soort van verplaatsing te ondergaan, welke minder bekend (30), en zeldzaamer is dan de uitzakking

(30) Een groot aantal schrijvers heeft niet temin voorbeelden dezer soort van verplaatsing opgeleverd; maar die hier en daar verspreide voorbeelden hebben de aandagt der Verloskunst-oeffenaaren niet op eene bijzondere wijze naar zich getrokken; en niemant, voor

king van dit ingewand, maar wier gevolgen, tot heden, gebleken is aan zwaarer ongemakken onderhevig te wezen. In deze nieuwe ſoort van verplaatſing, ſchijnt de baarmoeder, in derzelver lengte, tusſchen de ſchaambeenderen en het heiligbeen, te liggen; maar op deze wijze, dat de bodem van dit ingewand nu een weinig hooger, en dan

---

voor den Heere DES GRANGES, aangenomen Heelmeester van het Genootſchap te LIJON, had dezelven bij een verzameld, om 'er een leerſtuk uit ſaamen te ſtellen. Deszelfs Verhandeling over de agter- en voor-overwenteling der baarmoeder, welke in het jaar 1785, door de Koninglijke hooge ſchoole der Heelkunde (te PARIJS) bekroond is, en zonder twijffel onder de werken dier Academie gedrukt zal worden, beſluit alles in zich hetwelk men over dit onderwerp begeeren kan. Men zal in dezelve ontdekken, dat de waarnemingen van den Geneesheer HUNTER het meeste hebben toegebragt, om onze aandagt aangaande deze ſoort van verplaatſing op te wekken; dat de Heer WALS, welke dien Geneesheer de eerſte gelegenheid tot derzelver waarneming verzorgde, de kennis van dezelve verkregen had in de lesſen van GRÉGOIRE, Heelmeester te PARIJS; en dat de Heer CHOPART, bij deszelfs terug komst van eene reize naar LONDEN, de waarnemingen van den Engelſchen Geneesheer, aan de Academie, heeft bekend gemaakt.

dan weder veel laager dan deszelfs ingang zich bevind, of, fomtijds fchijnen die beide deelen der baarmoeder in ééne lijn gerigt te wezen: welke bijzondere trappen van overwenteling, even zoo veele nuttige graaden, ter opmerking in de uitoeffening der kunst, bepaalen.

251. De Verloskundigen, welken, vóór den Geneesheer WILLIAM HUNTER, van deze verplaatfing der baarmoeder gewag maakten, hebben dezelve met den naam van omkeering (*Renverfement*) benaamd; en de Heer LEVRET noemde dit toeval overdwarsfche omkeering (31), om dezelve van die te onderfcheiden, welke fomtijds na de verlosfing gefchied, in welk geval het binnenfte der baarmoeder, even als dat van eene beurs, naar buiten word omgekeerd. De naamen van agter- en voor-overwenteling (*Rétro-verfion & Ante-verfion*), zijn, na den Engelfchen Verloskundigen, welke wij zoo even hebben aangehaald, door allen die genen gebeezigd, zonder een naauwkeuriger denkbeeld dezer foort van verplaatfing te geven, welken over dit onderwerp hunne waarnemingen hebben medegedeeld: waarom wij ook van deze verplaatfingen onder die benaamingen fpreken zullen.

252. De agter-overwenteling is die verplaat-

---

(31) Ziet, *Journal de médecine*, *tom.* XL, *pag.* 279.

plaatſing, in welke de bodem der baarmoeder naar het heiligbeen, en derzelver mond naar de ſchaambeenderen is heen gerigt; en de voor-overwenteling die, waarin de bodem van dit ingewand zich agter de ſchaambeenderen, en deszelfs ingang zich tegen-over het heiligbeen bevind. Beiden kunnen meer of min volkoomen zijn; maar het ſchijnt nogthans, zoo wel volgens het maakſel en de overeenſtemming der deelen, als volgens de waarneming zelve, dat de voor-overwenteling zoo aanmerklijk niet zoude kunnen worden als de agter-overwenteling: zijnde, behalven dat, zeldzaamer, en van een minder kwaad gevolg.

253. De baarmoeder kan zich, op de beide voorgeſtelde wijzen, omkeeren, en eene zoodanige ligging aannemen, buiten den ſtaat der zwangerheid, en in de drie, of vier eerſte maanden van dezelve. Na de vierde maand der dragt word de omtrek van dit ingewand gewoonlijk van eene zoodanige uitgeſtrektheid, dat hetzelve eene diergelijke verplaatſing niet meer zoude kunnen ondergaan, dewijl de hoogte der baarmoeder als dan, in de meeste vrouwen, de wijdte des bekkens, van de ſchaambeenderen naar het heiligbeen gerekend, verre overtreft. Eene der waarnemingen van SMELLIE zoude nogthans ſchijnen aan te toonen, dat deze omkeering, in ſommige gevallen, in laater tijd plaats kan hebben, indien hij dit toeval waarlijk heeft aangetroffen bij de vrouw, welke het onderwerp dier waarneming uitmaakt: naardien zich dezelve in

de

de vijfde maand haarer zwangerheid bevond (32).

254. Deze ſoort van omkeering kan zich bij graaden, en in weinige oogenblikken openbaaren: in welke twee gevallen de oorzaaken tot dit toeval onderſcheiden zijn. In het eerſte geval word men den voortgang van dit gebrek van dag tot dag, of van week tot week gewaar, terwijl deze overwenteling der baarmoeder ſlechts bij poozen derzelver hoogſten trap bereikt (33); en in het tweede geval word dezelve volkoomen in minder tijd dan een uur, ja zelfs dikwijls in een enkel oogenblik (34).

255.

---

(32) Smellie, *trad. franç. tom.* II. *pag.* 150, *obſerv.* II.

(33) Wij hebben dezen langzaamen voortgang van de overwenteling der baarmoeder, aan de leerlingen, welken, in het laatſte van het jaar 1775, onze lesſen volgden, doen bemerken. Dit toeval was niet volkoomen, dan na drie, of vier weeken, na deszelfs begin; en niet eerder dan omtrent dit tijdſtip bevond zich de vrouw genoodzaakt, om zich te onderwerpen, aan de noodzaaklijkheid der herſtelling van dit gebrek.

(34) De agter-overwenteling der baarmoeder werd in een oogenblik volkoomen bij Mevrouwe de Markgravinne van * * *, op Maandag van Paaschtijd, 1784: van

255. Wanneer zich deze overwenteling langzaam openbaart, schijnt dezelve door de ligte, maar aanhoudende drukking der ingewanden van den buik, door derzelver dobbering op den bodem der baarmoeder te weeg gebragt, veroorzaakt te worden: het zij dat deze drukking op het voorste, het zij op het agterste deel van dien bodem geschied, naar maate van de soort der schuinsche ligging welke de baarmoeder heeft aangenomen; volgens welke omstandigheden deze persing nu van

---

van welk tijdstip af het haar volstrekt onmooglijk was een enkele druppel pis te kunnen ontlasten. Een uur daarna bij deze Vrouwe geroepen zijnde, vond ik haar in de gestalte van eene vrouwe welke op het oogenblik staat te verlossen. Zij gaf zich gedwongen aan de hevigste persingen over, waartoe zij even sterk werd aangezet, door het aanweezen van een lighaam, hetwelk zich aan den ingang der schede vertoonde, en den omtrek had van eenen Hollandschen Daaler, als door de noodzaaklijkheid om zich van de pis te ontlasten. Het genoemde lighaam was het agterste gedeelte der baarmoeder, wier bodem zich op het staartbeen bevond, en wier ingang zeer hoog, naar de zijde der schaambeenderen, was heen gerigt. Ik herstelde aanstonds dit gebrek, en de rust kwam weder. Deze Vrouw was drie maanden zwanger, en omtrent sedert vijf, of zes weeken in het geval waarvan wij §. 247 en 248 gesproken hebben: terwijl zij op den gewoonen tijd verlostte.

van de agter-, en dan weder van de voor-overwenteling van dit ingewand, de oorzaak is. Het werktuiglijke van deze beide ſoorten van omkeering der baarmoeder heeft op dezelfde wijze plaats, wanneer de overwenteling van dit ingewand ſpoedig word te weeg gebragt, maar als dan moet 'er eene heviger persſing plaats hebben, welke persſing aangebragt kan worden, het zij door de werking der ſpieren, die voor een groot gedeelte den omtrek van den onderbuik ſaamenſtellen, het zij door eenig uitwendig geweld, waarvan de vrouw word aangedaan. Men heeft dusdanige omkeeringen der baarmoeder zien veroorzaakt worden door braakende beweegingen, als mede door de poogingen welken men aanwend om zich van den drek, ja zelfs, van de pis te ontlasten; en dikwijls is zulk eene overwenteling veroorzaakt door eenen val, ſlag, of ſtoot, en ook door eene ſterke drukking op den onderbuik (35). Eenigen der toevallen, welken door deze verplaatſing zelve veroorzaakt worden, voegen zich welhaast bij de toevallen, door de eerſte oorzaaken voortgebragt, waardoor derzelver aanbelang, in het vervolg, nog aanmerklijker word, hetwelk wij §. 261 zullen aantoonen.

256.

(35) De Heer CHOPART, onze kunstbroeder, heeft ons een voorbeeld meegedeeld van eene voor-overwenteling der baarmoeder, welke geene andere oor-

256. De toevallen, welken uit de agter- en voor-overwenteling der baarmoeder ontſpruiten, zijn minder betrekkelijk tot den graad, of tot de uitgeſtrektheid der verplaatſing, welke dit ingewand ondergaan heeft, dan tot den omtrek, welke die verplaatſing, met opzicht tot de wijdte van het bekken, beſlaat. Wanneer eene welgeſtelde, en volkoomen ledige baarmoeder, in een bekken, van eenen natuurlijken omtrek, eene omkeering ondergaat, het zij dat de bodem van dit ingewand naar het heilig- of naar het ſchaambeen overwentelt, word de vrouw daardoor niets anders gewaar dan een lastig gevoel van verdooving op het uiteinde van den endeldarm,

---

oorzaak dan braaking ſcheen te hebben. De agteroverwenteling heeft geſcheenen het gevolg te wezen van een' grooten ſchrik, bij eene der vrouwen, welken het onderwerp van de waarnemingen van HUNTER uitmaaken. De Heer DESGRANGES heeft eens een voor-overwenteling waargenomen, welke hij toeſchreef veroorzaakt te wezen door eene ſterke drukking op den buik met een ketel die vol met nat linnen was. En, bij de Vrouw, waarvan wij in onze voorgaande aantekening gewag maakten, is de agter-overwenteling der baarmoeder nergens anders door teweeg gebragt, dan door de persſing welke zij verrigtte om te wateren, geduurende de terug drukking van den hals der baarmoeder, welke naar buiten was uitgezakt, hetwelk zij in den tijd van vijf, of zes weeken te vooren, meer dan honderd maalen, door middel van den vinger, had in het werk geſteld.

darm, en pijnlijke trekkingen in de liezen, in de voorzijde der dijen, en in de lendenen: terwijl nog in dit geval eene ſoort van persſing, zoo op den hals der blaas, als op den regten darm ondervonden word, welke de vrouw geduurig tot wateren, of ſtoelgang ſchijnt te noopen. Deze toevallen vermeerderen naar maate van de pogingen welken de vrouw aanwend om den tegenſtand te overwinnen, welke zich als dan tegen de ontlasting der pis, en die der drekſtoffen aankant; en, zo al de vrouw, door ſterke pogingen, de pis in een ſtraal kan loozen, zoo zal zij zoodanig daarmede bezwaarlijk kunnen volharden, maar dikwijls zal deze ſtraal als afbreeken, zo niet geheel ophouden.

257. Deze toevallen worden in het oogenblik zelf, waarin deze omkeering van de baarmoeder geſchied, ontdekt, wanneer dit ingewand, ſchoon alles wat tot de uitgeſtrektheid van deszelfs verplaatſing evenredig is aan hetgene hier boven is voorgeſteld, zich opgevuld of gezwollen bevind, of wanneer deszelfs omtrek door de zwangerheid is uitgezet: dewijl de baarmoeder, als dan, met meerder kracht op de omliggende deelen werkt, en zich zelve tevens meer geprangd bevind. Schoon de pijnlijke trekkingen, waarvan wij zoo even ſpraken, in dit laatſte geval, niet zoo hinderlijk, als in het eerſte, zijn, zoo is het gevoel van verdooving op den aars, en op den hals der blaas van veel meer hinder, dan in de voorige omſtandigheid, verzeld; de persſingen op de pisblaas en op den regten darm zijn heviger; de moei-

lijk-

lijkheid om de pis, en om de drekſtoffen te ontlasten is meer aanmerklijk; en, naar maate de baarmoeder als dan meerder of minder omtrek heeft, met opzicht tot de holligheid van het bekken, heeft 'er eene volkoomene of onvolkoomene opſtopping van pis, en eene volſtrekte opſtopping van drekſtoffen plaats.

258. In den laatſten zin verſchijnen de toevallen binnen weinig tijd, bij welken zich zeer ſpoedig nieuwe toevallen voegen, wanneer de baarmoeder, in den loop van de derde tot de vierde maand van de zwangerheid, eene volkoomene overwenteling ondergaat; dewijl de lengte van dit ingewand, van den bodem tot den ingang van hetzelve gerekend, den afſtand tusſchen de ſchaambeenderen en het heiligheid evenaart, en zelfs eenige lijnen overtreft: waardoor de baarmoeder, oogenbliklijk na derzelver overwenteling, eene ſterke drukking, en derhalven een ſoort van toefluiting aan den hals der blaas, aan de pisbuis, en aan den regten darm veroorzaakt, en zij zelve, op eene hinderlijke wijze, als beklemd word in de holligheid van het bekken. Schoon de voortgang der toevallen, in deze omſtandigheid, op eene ſnelle wijze geſchied, kan dezelve zeer langzaam voortgaan in dat geval, wanneer de overwenteling der baarmoeder zich bij graaden, en in eenen minder gevorderden tijd der zwangerheid, openbaart. Laaten wij vooronderſtellen, dat deze verplaatſing voor de tweede maand der dragt plaats heeft, en dat dezelve volkoomen is.

259. De toevallen der verplaatſing, waar van wij ſpreken, zullen zich, in het begin

der zwangerheid, tot datgene bepaalen, hetwelk wij §. 256. hebben voorgesteld, dewijl de baarmoeder alsdan nog weinig omtrek heeft; maar dewijl dit ingewand, in weerwil van deszelfs verplaatsing, zich van dag tot dag uitzet, en geduurig een wijder plaats noodig heeft, moet de hals der blaas en de regten darm, door het aanweezen der baarmoeder, van tijd tot tijd, eene sterker drukking ondergaan, tot dat eindelijk deze beide deelen zich als toegesloten bevinden, tot dien graad zelfs, dat zij geen uittogt aan de pis, en aan de vloeibaarste drekstoffen meer verschaffen kunnen. Het kan plaats hebben, dat, in diergelijke omstandigheden, de pisontlaster niet in de blaas gebragt kan worden, en het even onmooglijk is om inspuitingen in den aars te doen.

260. De baarmoeder, zich reeds in het midden van het bekken geklemd bevindende, wanneer de toevallen tot den laatstgenoemden zin genaderd zijn, geraakt, in het vervolg, nog in eene sterker beklemming, wanneer men niet spoedig het gebrek herstelt. Zich bij aanhoudendheid meerder uitzettende, om dat het voortbrengsel der ontvanging, hetwelk zij in zich besluit, in deszelfs groei daaglijks toeneemt, en deze uitzetting niet kunnende geschieden, volgens de orde van de ontwikkeling der baarmoeder in den gewoonen staat der zwangerheid, schikt zich dit ingewand eenigermaate naar de holligheid des bekkens, zich naar die plaatsen uitstrekkende, welken aan deszelfs uitzetting den minsten tegenstand bieden. De vermeerdering

ring van omtrek der baarmoeder geſchied, in dien laatſten tijd, niet alleen door de meerdere ontwikkeling van het voortbrengſel der bevrugting, maar ook door de uitzetting van de zelfſtandigheid zelve van dit ingewand, welke aangevuld word, en bijgevolg zweilen moet. Dewijl de plaats, welke de baarmoeder als dan beſlaat, uitgeſtrekter is dan de bovenſte engte van het bekken, en zij die plaats geheel beſlaat, ja zelfs zich in eenen geprangden toeſtand bevind, word derzelver herſtelling zeer bezwaarlijk, en zelfs onmooglijk, om reden dat derzelver middenlijnen, die der bovenſte engte in uitgeſtrektheid overtreffen (36).

261.

---

(36) In eene der belangrijke waarnemingen van den Geneesheer HUNTER, te vinden in het IV en V deel van de *Medicals obſerv:* van het Genootſchap te LONDEN, beſpeurt men, dat de herſtelling der baarmoeder onmooglijk was; dat de vrouw, in het oogenblik, waarin die Geneesheer haar voor de eerſte keer bezogt, zeer zwak zijnde, den dag daaraan volgende geſtorven is; en dat men, bij de opening van het lijk, niet alleen de baarmoeder bevond overgewenteld te zijn, maar dat zij daar teboven in den ganſchen omtrek van het bekken zoodanig beklemd was, dat men dezelve niet eerder van de beklemming bevrijden konde, dan na de vereeniging der ſchaambeenderen doorgeſneden, en de beenderen aanmerklijk van den anderen verwijderd te hebben. De deelen, onder alle vereischte gezichtpunten getekend, en in het koper ge-

261. De opstopping der pis, en de ophooping der drekstoffen, welke toevallen wij tot heden alleen hebben aangemerkt, als door de verplaatsing der baarmoeder veroorzaakt te wezen, worden welhaast, van wegen die verplaatsing, als zoo veele nieuwe oorzaaken, welken, gemeenschaplijk met de anderen, saamen werken, om, aan de eene zijde, de overwenteling van dit ingewand aanmerklijker te doen worden, en, aan den anderen kant, om zich tegen de herstelling van dit gebrek aan te kanten; schoon dit alleen plaats kan hebben in die soort van verplaatsing, welke agter-overwenteling geheeten word. De pisblaas kan niet aanmerklijk uitgezet worden, of zich tot in de holligheid van den buik uitstrekken, zonder den hals der baarmoeder voorwaards heen te trekken, en denzelven naar de bovenzijde van de schaambeenderen met zich te voeren, of, zonder aan den anderen kant op het lighaam van dit ingewand, hetwelk reeds naar het heiligbeen is overgekeerd, ten minste met eene evenredige kracht aan het gewigt der pis, welke de blaas in zich besluit, te drukken, welk gewigt, in zekere omstandigheden, dat van tien of twaalf ponden overtreffen kan. De drekstoffen, in de hoogte van den regten darm, boven dat gedeelte van den-

---

bragt zijnde, zijn geenzins de minste in waerde onder diegenen, welken de schoone verzaameling van den Geneesheer HUNTER betroffen.

denzelven hetwelk door den bodem der baarmoeder toegedrukt is, zich wederhouden en opgehoopt bevindende, doen dezelfde werking, en drukken dien bodem meerder en meerder naar beneden. Voegt hierbij de persſing welke deze ſtoffen elk oogenblik, door de werking der ingewanden, gewaar worden, als mede de poogingen, welken de vrouw, dikwijls gedwongen, aanwend, om zich van de pis, of van den drek te ontlasten.

262. Deze oorzaaken werken zoo ongunſtig niet in de voor-overwenteling der baarmoeder, dewijl zij eerder ſchijnen mede te werken om dit ingewand in deszelfs natuurlijken ſtaat te herſtellen, dan hetzelve van dien ſtaat nog meerder te verwijderen: hetgene men zich gemaklijk zal kunnen voorſtellen, wanneer men ſlechts de minſte aandagt leenen wil aan datgene hetwelk wij in den voorgaanden zin hebben voorgeſteld.

263. Schoon de voorgeſtelde toevallen tot de verplaatſingen der baarmoeder, welke agter- en voor-overwenteling geheeten worden, betrekking hebben, kunnen dezelven echter niet tot een waar *kenteken* (*a*) van die gebreken verſtrekken, dewijl niet een derzelven plaats kan hebben, die niet uit eene andere oorzaak zoude kunnen voortſpruiten. Door het gevoel alleen kan men met zekerheid deze verplaatſingen onderkennen, en over de uitgeſtrektheid oordeelen van de beide

(*a*) *Diagnoſis.*

de ſoorten. Wanneer men de vinger in de ſchede brengt, ontmoet men, nabij derzelver ingang, een lighaam van eene maatige vastigheid, onder de gedaante van een *gezwel* (*b*), dat de holligheid van het bekken vervult: dit lighaam is de baarmoeder, wier voorſte, of agterſte oppervlakte, ſchoon niet onmiddelijk, (als zijnde, in dit geval, altijd door de ſchede bedekt) zich aan den vinger vertoont, naar maate dit ingewand zich in eenen ſtaat van agter of van vooroverwenteling bevind. In de eerſte plaats ligt de bodem der baarmoeder tegen het heiligbeen, terwijl derzelver mond aan de ſchaambeenderen beantwoord; en in de voor-overwenteling van dit ingewand is deszelfs mond naar het heiligbeen gekeerd, en de bodem van hetzelve drukt op den hals der blaas. Indien men, in beide gevallen, den vinger, min of meer hoog, in den endeldarm brengt, ontmoet men in denzelven een gezwel, dat door den bodem, of door den hals der baarmoeder gevormd is, hetwelk op dien darm drukt; terwijl men door den pisontlaster, in de blaas gebragt zijnde, wanneer zulks mooglijk is, aldaar dezelfde zaak ontdekt (37).

264.

(*b*) *Tumor*.

(37) Men heeft het gezwel, waarvan wij ſpreken, ſomtijds voor een ſteen, welke in deszelfs kas omſloten was, of, voor een knoestachtig gezwel van de

wan-

264. Zo de rigting van den hals, of de overeenſtemming van den mond der baarmoeder, met deze of gene plaats van de inwendige oppervlakte des bekkens, de ſoort der verplaatſing, welke aanweezig is, aanduid, kan men nogthans niet altijd over de uitgeſtrektheid van het gebrek oordeelen, volgens de hoogte tot welke dien mond is opgeklommen, of volgens de meerdere of mindere moeite welke men gewaar word, om dit deel der baarmoeder met den vinger te bereiken. Somtijds is hetzelve zeer gemaklijk te bereiken, ſchoon de overwenteling zoo aanmerklijk is als dezelve immer worden kan, doordien als dan de hals der baarmoeder een bogt vormt, op de wijze van den hals eener kromme disteleer kolf, gelijk wij, in het geval van de agter-overwenteling, en in dat van de ſchuinſche ligging der baarmoeder, hebben aangemerkt. (Ziet §. 290).

265.

---

wanden der blaas, gehouden. De Heer LEVRET zegt, de ſoort van verplaatſing, welke wij voor-overwenteling der baarmoeder noemen, niet eerder gekend te hebben, dan na de opening van het lijk eener vrouwe, die van het gevolg der kunstbewerking van de ſteenſnijding geſtorven was, aan welke deze kunstbewerking was in het werk geſteld, met oogmerk om haar van een ſteen te ontlasten, welken men meende in een kas beſloten te zijn. (Ziet de aanmerkingen van dien vermaarden Verloskundigen, over de verplaatſingen der baarmoeder. *Journal de Médecine, tom.* XL, *pag.* 269).

265. De *voorzegging* (*c*) welke men te geven hebbe aangaande de agter- en voor-overwenteling der baarmoeder, zal meer of min ongunſtig zijn, naar maate van de uitgeſtrektheid en ouderdom der verplaatſingen, als mede, volgens de meerdere of mindere beklemming, in welke de baarmoeder zich, in de holligheid van het bekken, bevind, en naar evenredigheid van het getal der toevallen, welken door die gebreken veroorzaakt zijn. De voorzegging aangaande de voor-overwenteling van de baarmoeder is, ſchoon in uitgeſtrektheid en verdere omſtandigheden met de agter-overwenteling van dit ingewand gelijk zijnde, over het algemeen minder ongunſtig, dan die met opzicht tot de laatstgenoemde verplaatſing.

266. Het voornaame *oogmerk* (*d*), dat men in alle deze gevallen hebbe in acht te nemen, beſtaat hierin, om de baarmoeder in derzelver natuurlijke ligging te herſtellen, en om dezelve in dien ſtaat te houden. Indien men tot die herſtelling weinig tegenſtand ontmoet, wanneer de verplaatſing nog niet verouderd is, en de baarmoeder nog niet veel omtrek heeft, zoo word men daartoe aanmerklijke, en ſomtijds onoverkoomelijke hindernisſen gewaar, wanneer het gebrek reeds verſcheiden dagen, of verſcheiden weeken aanweezig was, en de baarmoeder, door derzelver groote omtrek, vast beklemd is in het midden

(*c*) *Prognoſis.* (*d*) *Indicatio.*

den des bekkens (38). Dan, daar het voornaamſte inzicht, ter herſtelling van dit gebrek, in de wederverplaatſing der baarmoeder uit derzelver tegennatuurlijke ligging, beſtaat, gelijk wij hierboven hebben aangemerkt, zoo bieden de toevallen, welken uit de overwenteling van dit ingewand ontſpruiten, ſomtijds andere oogmerken omtrent de geneeswijze aan, die meerder ſpoed vereisſchen, en welken zoodanige hulp vorderen, die als voorbereidende middelen verſtrekken moeten, om de herſtelling te bevorderen, zonder dewelken men dat oogmerk, in zekere gevallen, niet zoude kunnen bereiken.

267. In deze ſoorten van gevallen, zal men, indien zulks mooglijk is, aanvangen met de pis te ontlasten, het zij door het inbrengen van den vinger in de ſchede, volgens de lengte, en ter zijde van de vereeniging der ſchaambeenderen, om het lighaam der baarmoeder, naar vereisch der omſtandigheden, van den hals der blaas, en van de pisbuis te verwijderen (39), het zij door het in-

(38) Ziet, het aangehaalde geval in onze 36ſte aantekening, te vinden in de *Medicals obſerv:* van het Genootſchap te LONDEN.

(39) Op deze wijze bereikte ik, geduurende tien dagen, en daaglijks verſcheiden maalen, mijn oogmerk aangaande de ontlasting der pis, in de maand Maart, 1787, bij eene vreemde Juſvrouw, in de derde maand, of daaromtrent van haare zwangerheid zijnde, wier

invoeren van een pisontlaster in de holligheid der blaas. De drekſtoffen zal men, om dezelfde reden, poogen af te leiden, indien de *aarsſpuitſels* (e) tot zoo verre doordringen, en die ſtoffen behoorlijk kneeden kunnen, wel-

(e) *Clysmata*,

wier baarmoeder zich in eenen ſtaat van volkoomene agter-overwenteling bevond, als kunnende dit gebrek niet aanſtonds herſtellen, en hoopende daartoe, in het vervolg, gunſtiger gelegenheid te vinden. Niet eerder dan den tienden dag, na dat dit toeval zich openbaarde, beſloot ik, dewijl zich meerder tegenſtand begon aan te bieden, om den afloop der pis te bevorderen, en naardien de hindernisſen daartoe elke keer aanmerklijker werden, om mij tegen de hindernisſen, welken zich tot heden tegen de herſtelling hadden aangekant, te verzetten, met eene behoorlijke kracht op het ligchaam der baarmoeder aan te wenden: waaromtrent ik nogthans in acht nam om dit ingewand, door de onmiddelijke drukking der vingeren, niet te beledigen. Ik begon dierhalven met eenen zeer dikken moederring van veerkrachtige gom (*gomme élastique*), van de uitvinding der Heeren DURAND, onder den bodem der baarmoeder, voorzichtiglijk aan te wenden, welke ring, na de herplaatſing van de baarmoeder, verſtrekte, om dit ingewand in deszelfs natuurlijken ſtaat te bepaalen, ſchoon deze Jufvrouw, welke op den gewoonen tijd verlostte, zich niet in de noodzaaklijkheid bevond om dien ring lang bij zich te houden, gelijk zij dan ook denzelven niet langer dan drie of vier dagen gedragen heeft.

welken boven in den regten- en in de S van den kartel-darm door verdrooging verhard, en opgehoopt zijn. Men zal toevlugt tot de *aderlaating* (*f*) nemen, en dezelve herhaalen, wanneer de ontfteking der deelen zulks vereisfchen zal: terwijl *ftoovingen* (g) en baden mede tot nut verftrekken kunnen. Aleer men, op deze wijze, zoodanige voorbereidfels hebbe aangewend moet men, in dit geval, tot de herplaatfing der baarmoeder niet overgaan: dewijl men ondervonden heeft dat, in fommige gevallen diergelijke overwentelingen van dit ingewand, welken voor het gebruik dezer middelen onherftelbaar fcheenen, na het aanwenden van dezelven gemaklijk, en zelfs als vrijwillig, zijn herfteld geworden (40).

268. De rigting der vrouwe, welke, in den tijd waarin men de herftelling der baarmoeder onderneemt, de voordeeligfte fchijnt te wezen, is die, waarin de ingewanden van den onderbuik op de baarmoeder het minfte drukken. Om deze reden heeft men voorgefteld

(*f*) *Venæ fectio.* (g) *Fomentationes.*

(40). Op zoodanige wijze is waarfchijnlijk de herplaatfing der baarmoeder gefchied, bij de vrouw waarvan SMELLIE gewaagd, dewijl hij zich vergenoegde met alleen de pis te ontlasten, en naardien deze vrouw, weinige uuren daarna, eene miskraam onderging: zijnde dit voorbeeld van dezen aart het eenige niet hetwelk bijgebragt zoude kunnen worden.

ſteld om de vrouw voor-over te plaatſen, op de elleboogen en op de knieën rustende, zoo dat het bekken zich in een hooger rigting dan de buik en de borst bevind. Indien deze rigting, in ſommige gevallen, derzelver nuttigheden heeft, zoo kan dezelve echter niet als volſtrekt nóodzaaklijk in alle omſtandigheden worden aangemerkt; noodzaaklijker is het dat de vrouw, geduurende men zich beezig houd om de baarmoeder in derzelver natuurlijke ligging te herſtellen, geene beweegingen maakt, welken de bewerking hinderlijk wezen kunnen.

269. De baarmoeder in derzelver natuurlijke ligging te herſtellen beſtaat, in den bodem van dit ingewand op te heffen, en deszelfs hals te doen nederdaalen. Om dit oogmerk, in geval van agter-overwenteling der baarmoeder, te bereiken, heeft men aangeraaden om twee vingeren in den endeldarm te voeren, ten einde daardoor den bodem van dit ingewand, tot boven den hoek des heiligbeens opwaards terug te drukken: terwijl men gelijktijdig deszelfs hals moet nederdrukken, door middel van twee vingeren der andere hand, welken ten dien einde in de ſchede gebragt moeten worden (41), hetgene

(41) Het blijkt, volgens de eerſte waarneming van de Heeren HUNTER en WALS, dat dit voorſchrift eerst door GRÉGOIRE, Heelmeester te PARIJS, gegeven is; en veele Verloskundigen hebben hetzelve, na

ne moeilijk ter uitvoering ſchijnt te wezen, en, op eene klaarblijkelijke wijze, in de meeste gevallen, onnoodzaaklijk is. Men kan de herplaatſing, waarvan wij ſpreken, even goed bevorderen door den bodem der baarmoeder, met eenige vingeren, welken ten dien einde, den een voor den ander, in de ſchede gebragt worden, opwaards terug te drukken (42). Er zijn ſommige oogenblikken, in welken deze herplaatſing met meerder gemak, dan in andere tijdſtippen, te bevorderen is, hoewel dezelven van zekere omſtandigheden afhangen, welken aan geene willekeurige ſchikking onderworpen zijn: om deze reden moet men niet te voorbaarig wezen om over de onmooglijkheid der herſtelling te beſlisſen, aleer men dezelfde poogingen, om de

---

na dien tijd, in gebruik geſteld, of ondernomen om werkſtellig te maaken.

De Heer Du Saussoie, Heelmeester van het groote Gasthuis (*hôtel-dieu*) te Lijon, verzekert, in een geval van dezen aart, de baarmoeder niet te hebben kunnen herplaatſen, dan door deszelfs geheele hand in den endeldarm te brengen, welke inbrenging, zegt hij, zonder moeite was geſchied. (Ziet *Journal de médecine*, *tom.* LXVII, *pag.* 289, van de maand Mei, 1786).

(42) Wij hebben op deze wijze beſtendig ons oogmerk bereikt om de baarmoeder te herplaatſen; en de moederring, in onze 39ſte aantekening voorgeſteld, heeft ons geſtadig van nut geweest.

de baarmoeder in derzelver natuurlijke ligging te herplaatſen, verſcheiden maalen herhaald zal hebben.

270. Men kan hier niets zeggen over de kracht welke 'er noodig is aan te wenden, ten einde de baarmoeder te herplaatſen, dewijl daartoe ſomtijds weinig krachten noodig zijn, wanneer zij behoorlijk worden aangewend, en 'er, aan de andere zijde, in ongunſtiger omſtandigheden, ſterke krachten vereischt worden, om hetzelfde oogmerk te bereiken. De vrees van, in deze laatſte gevallen, een miskraam te veroorzaken, moet den Verloskunst-oeffenaar niet weerhouden om de herplaatſing der baarmoeder te bevorderen: want, behalven dat de miskraam niet altijd het gevolg is van diergelijke kunstbewerkingen (43), zoo is het gevaar, waaraan de moeder en het kind, door deze omkeering der baarmoeder, zijn bloot geſteld, veel aanmerklijker, en meer zeker, indien men dit ingewand niet op den bekwaamen tijd in deszelfs plaats herſteld (44).

271.

(43) Men zoude, tot ſtaving van deze ſtelling, meerder dan vijf-en-twintig bewijzen kunnen bijbrengen.

(44) De waarneming van SMELLIE; die van HUNTER, welke wij reeds hebben aangehaald; en veel andere waarnemingen, bevestigen, dat deze voorſtelling niet dan al te gegrond is.

271. De herplaatſing der baarmoeder is van zoo veel aanbelang ter behoeding van de vrouwe, dat WILLIAM HUNTER, welke door de ondervinding geleerd had, dat men dit oogmerk, in ſommige gevallen, niet bereiken konde, zonder vooraf den omtrek van dit ingewand verminderd te hebben, heeft aangeraaden, om het water, hetwelk het lamvlies der vrugt in zich bevat, en altijd, in de eerſte maanden der zwangerheid, van eene groote hoeveelheid is, door een opening, of ſteek (*ponction*) in de baarmoeder, aan de zijde der ſchede, te ontlasten. Deze ſteek, welke niets gevaarlijks in zichzelve behelst, is, tot heden, aangaande dit oogmerk niet werkſtellig gemaakt, dewijl het geval, waarin dezelve, door dien Engelſchen Verloskundigen, was aangeraaden, zich niet voor eenen tweeden keer, geduurende hij de Verloskunde uitoeffende, heeft aangeboden. Wij doorgronden niet welk beter middel men, in eene diergelijke rampſpoedige omſtandigheid, zoude kunnen beproeven (45).

272. De baarmoeder in derzelver natuurlijke ligging herſteld hebbende, moet men dezelve in die rigting houden, of derzelver wederomkeering voorkoomen. Eene behoorlijke rigting van de zijde der vrouwe, en ee-

(45) Ziet, de waarnemingen van den Geneesheer HUNTER, te vinden in de *Medicals obſerv:* van het Genootſchap te LONDEN, *tom.* IV & V.

eene naauwkeurige oplettendheid, om geene geweldige pogingen te verrigten, met inzicht om zich van de pis, of van den drek te ontlasten, was somtijds voldoende om dit oogmerk te bereiken: maar het gebruik van eenen moederring, schijnt, in de meeste gevallen, ten hoogste noodzaaklijk te wezen.

273. De toevallen, welken daadlijk, of niet daadlijk uit de verplaatsingen der baarmoeder, waarvan wij gesproken hebben, ontspruiten, houden niet altijd in hetzelfde oogenblik op, waarin de herplaatsing van dit ingewand is geschied; maar vorderen dikwijls, na de herstelling van het oorspronglijk gebrek, nieuwe oogmerken omtrent de geneeswijze, welker in achtneming niet verzuimd moet worden. Wij zullen hier alleen de opstopping der pis ten voorbeeld opgeven: deze werd eerst door de drukking veroorzaakt, welke de baarmoeder op den hals der pisblaas teweeg bragt, maar dezelve kan, na de herplaatsing der baarmoeder, door de ontsteking der blaas, of, door de werkloosheid des lighaams van dit deel zelf, als een gevolg van deszelfs buitengewoone uitzetting, onderhouden worden. Het is het werk van den Heelmeester, om, in dit geval, 'er de oorzaak van op te spooren, en om dit toeval naar de kunst te behandelen.

TWEEDE VERDEELING.

VAN DE SCHUINSSCHE LIGGING DER BAARMOEDER.

274. Daar het bij uitnemendheid moeilijk is; dat de langwerpige middenlijn der baarmoeder in eene evenredige lijn met het middenpunt van het bekken, geduurende de eerste maanden van de zwangerheid, zoude blijven; gelijk wij reeds §. 241. hebben aangemerkt, zoo schijnt het bijnaar onmooglijk dat zij zich van denzelven niet eveneens verwijderen zoude, als mede van de toppuntige lijn; welke het lighaam der vrouwe in twee gelijke deelen zoude verdeelen, wanneer dit ingewand, in eenen verder gevorderden tijd der dragt, tot in de holligheid van den onderbuik oprijst, naardien hetzelve, als dan; eene veel uitgestrekter beweeging, dan in dien eersten tijd, verrigten kan. Gewoonlijk helt de baarmoeder naar de eene, of naar de andere zijde over, welke overhelling schuinsche ligging geheeten word.

275. De schrijvers; welken over deze schuinsche ligging geschreven hebben, hebben dezelve tot vier algemeene soorten bepaald: 1°. de schuinsche ligging voorwaards, 2°. de schuinsche ligging agterwaards, 3°. die naar de regter-, en 4°. die naar de linkerzijde. Een der vermaardsten onder deze

ſchrijvers (46) onderſcheid deze liggingen nog in tusſchen-ſoortigen, welken men, als het ware, tot in het oneindige zoude kunnen vermenigvuldigen. Na de regter zijdelijke ſchuinsſche ligging der baarmoeder volgt de ſchuinsſche ligging voorwaards, welke de gewoonſte is; die naar de linkerzijde is vrij zeldzaam; en men kan, op goede gronden aan de mooglijkheid twijffelen van het beſtaan eener ſchuinsſche ligging van dit ingewand naar de agterzijde, welke de Heer LEVRET, en deszelfs navolgers niet toeſtemmen mooglijk te wezen, dan in zoo verre, wanneer de lendenwervelen zich van den natuurlijken weg verwijderd, en een verkeerde bogt aangenomen hebben (47), dat is te zeggen, wanneer de lendenwervelen met malkander een kuil naar de voorzijde vertoonen, in plaats van die bolligheid, welke ons, tot heden, zoo veel te aanmerklijker is voorgekoomen, naar maate de vrouw meer wanſtallig was. Nieteen voorbeeld van het aanweezen eener diergelijke wangeſtalte heeft zich nog aan ons vertoond; waarom wij uit de kentekenen eener agterwaardſche ſchuinsſche ligging der baarmoeder, die door ſommige ſchrijvers zijn aangetekend, niets anders opmaaken dan de hoedanigheden van eene baar-

---

(46) De Heer LEVRET, *l'Art des Accouchemens*, *édit. troiſieme*, §. 283 & *ſuiv.* *Idem* §. 638.

(47) *L'Art des Accouchemens*, §. 635.

baarmoeder „*welke zich in eene toppuntige rigting bevind, naar den grond der opening van een welgevormd bekken overhellende*", om ons van de eigen uitdrukkingen van den Heere Levret (48) te bedienen, welke hoedanigheden nog meerder blijkbaar zijn, in die gestalte waarin de vrouw op den rug ligt, welke rigting den genoemden Verloskundigen zich heeft voorgesteld.

276. De overhelling der baarmoeder was reeds voor van Deventer bekend, schoon men algemeen aan hem derzelver ontdekking toekent, en men deze ontdekking, volgens dien Verloskundigen, als zoodanig aanmerkt, als hebbende de gelukkigste gedaante-verwisseling aan de Verloskunde teweeg gebragt. De Graaf, Bartholinus, Amand, Mauriceau, en een aantal andere Verloskundigen, hebben 'er voorbeeiden van opgeleverd: en, zo deze schrijvers zich over dit onderwerp minder dan van Deventer hebben uitgedrukt, zoo heeft nieteen derzelven, van deze overhelling, zulke valsche gevolgen afgeleid dan hij, en de hedendaagschen hebben, om dus te spreken, niets anders gedaan dan hem na te bootsen.

277. Daar men eerst geloofde dat de schuinsche ligging der baarmoeder het gevolg van derzelver kwaade gesteldheid, of van

Gevoelens der schrijveren, over de oorzaak van

(48) *L'Art des Accouchemens*, §. 294; *l'explication de la planche II*, *fig.* 7.

de schuinsche ligging der baarmoeder.

van de verslapping van sommigen, en van de saamentrekking der overigen van derzelver banden was, als mede van zekere nabuurige gezwellen, en ter oorzaake van de gewoonte, welke veele vrouwen hebben, van altijd op eene zijde te liggen, zoo kent het grootste getal der schrijveren, vooral na den Heere LEVRET, deze ligging aan de vastheggting van den moederkoek toe, wanneer denzelven zich ergens elders dan in den bodem der baarmoeder heeft ingeplant. De gewoonste oorzaak van de overhelling der baarmoeder, zegt dien vermaarden Verloskundigen, hangt af van de plaats van dit ingewand, waaraan zich de koek heeft ingeplant: want, zo denzelven niet aan den bodem, of aan den mond van de baarmoeder is vastgehegt, zoo voert hij dit ingewand altijd naar die zijde, alwaar hij zich heeft ingeplant. De min zeldzaamste oorzaak na deze, vervolgt den Heer LEVRET, is de oorspronglijke, of toevallige kwaade gesteldheid der baarmoeder, of die van sommigen van derzelver deelen, ja zelfs, van den tegennatuurlijken staat dier deelen, welken dit ingewand omringen (49).

278. Het is vrij wel te begrijpen hoe dat een lighaam gelijk de moederkoek is, een weinig beneden den bodem der baarmoeder, en, bij voorbeeld, ter regter zijde ingeplant zijnde, dit ingewand naar die zijde met zich kan

voe-

---

(49) *L'Art. des Accouch. édit. troisième*, §. 633 & 634.

voeren; maar het is niet zoo duidelijk te verſtaan hoe dat ditzelfde lighaam eene gelijkſoortige ſchuinsſche ligging van de baarmoeder kan veroorzaaken, wanneer hetzelve aan den hals, of ter linkerzijde van dit ingewand is vastgehegt. In de eerſte plaats zal de bodem der baarmoeder, volgens den Heere LEVRET, naar de regelen van de zwaarte der lighaamen, zich naar die zijde wenden alwaar de moederkoek zich heeft ingeplant, en die zelfde bodem zal temeer naar die zijde overhellen, naar evenredigheid zich dit lighaam alsdan nabij den mond der baarmoeder bevind (50). Dewijl de ſchuinsſche ligging naar de tegen-overgeſtelde zijde van de nageboorte, niet meer volgens dezelfde regelen veroorzaakt word, zoude zij dan derzelver oorſprong verkrijgen, uit hoofde dat het gedeelte der baarmoeder waaraan de nageboorte is ingeplant, alwaar de rekking minder dan omtrent derzelver overige gedeelten geſchieden kan, dit ingewand noodzaakt om eene tegennatuurlijke gedaante en rigting aan te nemen, gelijk dezelfde Schrijver heeft voorgegeven (51)? Deszelfs leerſtelſel aandag-

(50) *L'Art des Accouch. édit. troiſième*, § 282. *Obſervations ſur les cauſes de pluſieurs accouchemens laborieux, édit. quatrième, part. II, pag.* 110 & *ſuiv.*

(51) *Obſervations ſur la cauſe des accouchemens laborieux, part. I, page* 120.

dagtig naleezende, zal men befpeuren, dat dit gebrek van ontwikkeling juist datgene is, hetwelk de baarmoeder noodzaakt om naar de zijde der nageboorte over te hellen; men zal zich verwonderen over de tegenftrijdigheid welke tusfchen zijne waarnemingen, en de dagelijkfche ondervinding te befpeuren is; en men zal, als dan, gewaar worden, hoe zeer die Verloskundigen zich belemmerd heeft bevonden om de daaden zelven met zijn leerftelfel te doen overeenftemmen.

279. De fchuinsfche ligging der baarmoeder fchijnt een noodzaaklijk gevolg te wezen van den ronden vorm, welken zij, door derzelver uitzetting, verkrijgt; en van de gedaante en rigting van fommige deelen, welken haar omringen; als mede van de beweegbaarheid der andere nabuurige deelen, en van de verplaatfingen welken de werking derzelven, elk oogenblik, aan dit ingewand teweeg brengt: maar, wat is de oorzaak, waardoor de baarmoeder genoodzaakt word zich eerder naar de eene, dan naar de andere zijde over te wenden?

280. Indien de fchuinsfche ligging derzelver oorfprong aan de inplanting der nageboorte, wanneer die elders dan in het midden van den bodem der baarmoeder is vastgehegt, fchuldig was, dan zoude zij beftendig aan die zijde plaats hebben, alwaar dit ligchaam zich als dan bevind; maar hetzelve word dikwijls aan de tegen-overgeftelde zijde gevonden; en de Heer LEVRET zelf brengt hiervoor eene proeve bij, in de tweede waarneming welke hij van den Heere BUZAN bekend

kend maakt, volgens welke men bespeurt dat de baarmoeder aanmerklijk naar de regter zijde overheldde, niet tegenstaande de nageboorte ter linker zijde, zeer nabij den mond van dit ingewand, was vastgehegt. De baarmoeder helt bijnaar altijd naar de regter zijde over, en niet meermaalen hegt zich nogthans de moederkoek aan het regter zijdelijk deel van dit ingewand vast, dan aan het overige van deszelfs inwendige oppervlakte. De nageboorte was aan de agterzijde ingeplant, in een geval van de meeste voor-overwaardsche schuinssche ligging, welke zich tot heden, niet tegenstaande eene uitgestrekte ondervinding, aan ons heeft geopenbaard, zijnde deze waarneming de eenige niet welke wij van dien aart zouden kunnen bijbrengen. Wij hebben menigvuldige reizen bevonden, dat de bodem der baarmoeder even dikwijls ter regter zijde overheldde, schoon de nageboorte ter linker zijde was ingeplant; en de schuinssche ligging was niet minder te bemerken in sommigen dier gevallen, waarin het middenpunt van den moederkoek, eenigermaate den geheelen omtrek van den mond der baarmoeder bedekte. Uit deze waarnemingen, welken alle billijke en verstandige uitoeffenaaren der Verloskunde ten allen tijde kunnen bekrachtigen, blijkt duidelijk dat de schuinssche ligging der baarmoeder niet bijzonder ontstaat uit de overeenkomst welke de nageboorte met dit ingewand heeft.

281. Het zoude even gemaklijk te bewijzen zijn, dat de moederkoek, in niet een geval, zich tegen de ontwikkeling van dat gedeelte

der baarmoeder aankant waaraan dezelve zich heeft vastgehegt, en dit ingewand dierhalven niet noodzaakt om, gelijk de Heer LEVRET ſtelt, eene ſchuinsſche rigting, of zelfs eenen anderen vorm aan te nemen dan die, welke hetzelve, met zich uit te zetten, zoude verkrijgen, indien de nageboorte derzelver wortels in het midden van den bodem der baarmoeder had ingeplant. Alle ſchrijvers ſtemmen toe, dat de plaats, waar de moederkoek is ingeplant, meerder dikte heeft dan de andere gedeelten der baarmoeder, maar zij voegen 'erbij, dat dit ingewand, op diezelfde plaats, zachter, meerder ſponsachtig, en weeker is. De Heer LEVRET had hieromtrent geen verſchillend gevoelen, naardien hij zich, §. 279. dus uitdrukt: „ wanneer de moederkoek zich aan den bodem „ der baarmoeder inplant, behoud dat gedeel„ te van dit ingewand veel dikte, in weerwil „ van deszelfs overmaatige uitzetting, bij het „ einde der zwangerheid".

282. Men kan niet ontkennen dat de oorzaak, waardoor de bodem der baarmoeder voorwaards word geworpen, en de vooroverwaardſche ſchuinsſche ligging word teweeg gebragt, in de rigting van het middenpunt des bekkens is gelegen. Het zoude met veel minder gemak uit te leggen zijn, waarom deze ſchuinsſche ligging niet beſtendig plaats heeft, indien men minder kennis had van den natuurlijken tegenſtand der omliggende deelen van den buik, door welken de baarmoeder, onmiddelijk na den eerſten tijd der zwangerheid, altijd wederhouden word. De afhel-

ling der bovenſte engte, in een welgevormd bekken, zoo aanmerklijk zijnde, dat men goed dagt dezelve, over het gemeen, op vijf en dertig, tot veertig graaden te moeten berekenen, en het middenpunt dier engte, ſchoon in eenen tegen-overgeſtelden zin, dewijl de lijn, welke dat middenpunt zoude doortrekken, bijnaar van de hoogte des navels, naar de punt van het heiligbeen afdaalt, tot denzelfden graad af hellende, zoo kan de baarmoeder door die engte niet opklimmen, zonder zich naar de voorzijde te rigten, en tegen de bedekſels der holligheid van den buik te leunen, welken haar zoo veel te minder ondersteunen naar maate dezelven, door voorafgaande zwangerheden, zwakker, of, natuurlijker wijze, weeker van zelfſtandigheid zijn. Men beſpeurt tevens dat de voorwaardſche ſchuinsſche ligging van dit ingewand, welke in eene eerſte zwangerheid altijd min zichtbaar is, in eene tweede meer aanmerklijk word, en dierhalven, zonder onderſcheid aan welke plaats ook de nageboorte is vastgehegt, zoo dikwijls de vrouw zich, op nieuw, zwanger bevind, in uitgebreidheid toeneemt; zoodanig dat de buik, in den vorm van eenen bedelzak, zich tot over de dijen uitſtrekt, en zelfs, bij kleene vrouwen, tot op de vlakte van de knieën nederdaalt, en men, bij dezen zoo wel als bij de andere, genoodzaakt word om den buik, door eene ſoort van ſchortband, te onderſteunen (52).

283.

(52) Wij hebben deze graad van de voor-overwaardſche

283. Het zal misſchien ongemaklijker ſchijnen om de waare oorzaak van de zijdelijke ſchuinsſche liggingen aan te wijzen. Wij meenen dat dezelven teweeg gebragt worden, door de overeenſtemming van de baarmoeder met den regten en met de S van den karteldarm; als mede door de groote voorwaardſche bogt van de lendenzuil; en door de rigting welke de dunne darmen aannemen, met opzicht tot de baarmoeder zelve, welke, naar maate zij in de holligheid van den buik oprijst, deze ingewanden naar de hoogte drukt.

284. De overeenſtemming der baarmoeder, in den ſtaat haarer ontwikkeling, en ronden vorm van derzelver lighaam, ten tijde van de tweede tot de derde maand der zwangerheid, met den regten darm, welke, in de lengte van het heiligbeen, eene ſoort van eene meerdere of mindere bogtige zuil vertoont, is zoodanig dat deze twee deelen malkander niet zouden kunnen aanraaken, dan alleen door

ſche ſchuinsſche ligging der baarmoeder tienmaal waargenomen, zonder dat de verlosſing daardoor met meerder hinder is geſchied. Wij zagen, bij eene mismaakte vrouw, aan welke men de Keizerlijke ſnede had verrigt, in twee agtereenvolgende zwangerheden, den bodem der baarmoeder, van de zevende maand der dragt, tot op een duim boven de vlakte der knieën nederdaalen. De tekening, welke wij van deze vrouwe bezitten, zoude hier een aanmerkingswaerdig tafereel kunnen uitmaaken.

door bolle oppervlakten, en bijgevolg in weinige punten, even als twee ballen welken tegen malkander liggen. Immers, wanneer men aan de baarmoeder die beweegbaarheid toekent, inwelke zij, op dezen tijd, in de holligheid van het bekken zich beweegt, zal men moeten toeſtemmen dat het midden van derzelver agterſte bolle oppervlakte, niet beſtendig kan blijven rusten op het midden der voorſte bolligheid van den regten darm, welke aan dit ingewand, ter wederzijde, zoo veel te meerdere afhellende vlakten bied, naar maate dezelve als dan, ſchoon kortſtondig, door drekſtoffen zich meerder uitgezet bevind. Dit uitſtekend punt van het agterſte gedeelte der baarmoeder zal zich dierhalven van het middenpunt waarmede het overeenſtemt verwijderen, en zich naar eene der zijden van den regten darm rigten, hetwelk niet geſchieden kan, zonder dat het midden van den bodem der baarmoeder zich van het middenpunt des bekkens niet zoude verwijderen, en zich niet naar eene der zijdelijke deelen van den buik zoude wenden. Indien de regte darm in eene regte lijn, van het midden des uitſteks van het heiligbeen, tot tegenover de punt van het ſtaartbeen nederdaalde, en de tusſchenwijdte ter wederzijde van eene gelijke uitgeſtrektheid ware, zoude de baarmoeder zich, zonder onderſcheid, naar de eene of andere zijde overwenden, en men zoude de zijdelijke ſchuinsſche ligging niet meermaalen naar de regter, dan naar de linker zijde beſpeuren; maar, dewijl de regte darm tegen de linker zijde van het grondſtuk

des

des heiligbeens is geplaatst, en bijgevolg de bogt van dit been aan deze zijde meer dan aan de regterzijde vervult, rigt zich de agterste bolle oppervlakte der baarmoeder meest altijd naar de regter zijde van het bekken, en het middenpunt des bodems van dit ingewand helt, dierhalven, bij voorkeur, naar dezelve over. Deze eerste graad van schuinssche ligging, welke alleen uit de overeenstemming van de vorm des lighaams van de baarmoeder, zoo lang zij haar verblijf heeft in het kleene bekken, met den vorm van den regten darm voortspruit, word bij de meeste vrouwen, na de tweede en derde maand der zwangerheid, gemaklijk door het gevoel ontdekt, dewijl de mond der baarmoeder, in dit geval, van dien tijd af, zich eenigzins naar de linker zijde der schede rigt: welke graad van schuinssche ligging, van de derde tot de vierde maand der dragt, nog met meerder naauwkeurigheid bespeurd kan worden.

285. De ophooping der drekstoffen in den regten- en in het uiteinde der S van den kartel-darm; als mede de rigting van den loop welken deze stoffen volgen om zich uit te werpen, zijn nieuwe oorzaaken waardoor, de regter zijdelijke schuinssche ligging der baarmoeder word teweeg gebragt: naardien dezelven dit ingewand, met zoo veel te meerder kracht, van de linker, naar de regter zijde drukken, als de kracht zelve, welke derzelver uitwerping bevordert meer aanmerklijk is. Men zoude zelfs kunnen verzekeren, dat de drekstoffen eene oppervlakkige ronddraaiende beweeging aan de baarmoeder teweeg

weeg brengen, waardoor derzelver linker zijdelijk deel naar de voorzijde van het bekken gevoerd zoude kunnen worden (Ziet §. 292). Roëderer had bijnaar hetzelfde gevoelen als wij, aangaande de voortbrengende oorzaak van de schuinssche ligging der baarmoeder, welke hij gedeeltelijk toeschreef aan de drukking die de baarmoeder te lijden heeft, door het aanweezen van drekstoffen in den regten- en in de linker zijde van den karteldarm (53); en Solaijrès heeft het werktuiglijke van deze verplaatsing op eene duidelijke wijze ontvouwd (54).

286. Dewijl deze oorzaaken altijd op dezelfde wijze werken, en geene andere werking kunnen verrigten, ten minste zoo 'er geen gebrek in de ligging, of eene verschikking der S van den kartel- en van het bovenste uiteinde van den regten-darm plaats heeft, moet men niet verwonderd wezen, dat de bodem der baarmoeder zoo dikwijls naar de regter, en zoo zeldzaam ter linker zijde overhelt. Elke onderzoeker, welke eenigzins oplettend is, zal indedaad gewaar worden, dat de regter zijdelijke schuinssche ligging zoo algemeen, en die aan de linker zijde zoo zeldzaam plaats heeft, dat men misschien wel ver-

(53) Roëderer, *Elém. art. obst.* §. 450.

(54) Solaijrès, *Dissert. de partu, viribus maternis absoluto.* §. XI. *De utero obliquo* .... te Parijs, bij d'Hourij.

verrebuiten het denkbeeld zijn zal van eenige vergelijking tusschen deze twee soorten van verplaatsingen der baarmoeder te stellen, maar integendeel zal moeten toestemmen, dat de laatste naauwlijks eenmaal plaats heeft, daartegen de eerste honderdmaalen geschied. Naardien de linker zijdelijke schuinsche ligging door dezelfde werking der deelen niet veroorzaakt, of, uit hoofde van de inplanting der nageboorte aan die zijde der baarmoeder, niet teweeg gebragt kan worden, welke zal dan de oorzaak zijn waardoor dezelve haar aanweezen verkrijgt? Men kan dezelve nergens anders aan toeschrijven dan aan de medewerking van sommigen der toevallige oorzaaken, vanwelken wij hier beneden melding maaken.

287. De bodem der baarmoeder, reeds eenigzins ter regter zijde overhellende, zoo als wij §. 284 hebben aangetoond, zoude zich, in het vervolg, in de holligheid van den buik niet kunnen opheffen, zonder in dezelve een schuinschen loop te volgen, waardoor de dunne darmen genoodzaakt worden om zich van dit ingewand te verwijderen, en zich naar de linkerzijde te rigten, naar welke zijde dezelve, volgens de rigting zelve van het *darmscheitsel* (h), eene meer natuurlijke neiging schijnen te hebben.

288.

(h) *Mesenterium.*

288. De bolronde oppervlakte van de lendenzuil bevordert de zijdelijke ſchuinsſche ligging der baarmoeder op eene aanmerklijke wijze, en zoude dezelve, met uitſluiting van alle andere oorzaaken, kunnen teweeg brengen, indien dezelve niet reeds min of meer aanweezig was, eer de baarmoeder tot boven de bovenſte engte van het bekken is opgeklommen. Dit ingewand, naar maate de zwangerheid toeneemt, meer en meer een' ronden vorm verkrijgende, zonder iets van deszelfs beweegbaarheid te verliezen, kan niet bepaald op de lendenzuil blijven liggen, welke aan de baarmoeder ter wederzijde eene ruimte toelaat, die met derzelver vorm eene veel betere overeenkomst heeft. Wanneer wij dierhalven vooronderſtellen dat de baarmoeder de bovenſte engte is doorgetrokken, en dat de zwangerheid tot aan de vijfde maand gevorderd is, zonder dat het middenpunt van dit ingewand zich van dat der genoemde engte verwijderd heeft, dan zoude de baarmoeder nogthans genoodzaakt worden om van rigting te veranderen, en naar eene der zijdelijke deelen over te hellen, dewijl de meeste bolronde oppervlakte van derzelver agterſte gedeelte, welke alsdan aan die van den tweeden en derden lendenwervel zoude beantwoorden, op dit punt niet zoude kunnen blijven rusten: op deze wijze moet de zijdelijke ſchuinsſche ligging, naar de linker zijde geſchieden, wanneer eene andere oorzaak dezelve niet toevallig plaats doet grijpen. Deze verklaaring is zoo duidelijk, en zet aan onze bewijsrede zoo veel kracht bij, Toevallige oorzaaken van de ſchuinsſche ligging der baarmoeder.

dat het te verwonderen zoude wezen, wanneer iemand nog weigerde om de groote bogt van de lendenzuil niet als eene oorzaak te erkennen, waardoor de zijdelijke ſchuinsſche ligging der baarmoeder word teweeggebragt; welke bogt, nog daar te boven, niet minder medewerkt om de voorwaardſche ſchuinsſche ligging te bevorderen (*).

289.

(*) Ik achte het niet te onpas om deze, op onwederſpreekelijke gronden ſteunende, ſtelling van onzen hooggeleerden Schrijver, hier met drie gewigtige voorbeelden te bevestigen, ſchoon ik dezelven ſlechts met weinige woorden zal aantekenen.

Bij eene en dezelfde vrouwe, hebbe ik, in drie agtereenvolgende zwangerheden, in de eerſte plaats, eene zijdelijke ſchuinsſche ligging der baarmoeder, naar de regterzijde en voorwaards, waargenomen, door welke laatſte rigting de buik, voor een groot gedeelte, over de dijen hing: terwijl, in het tweede en derde geval, de zijdelijke ſchuinsſche ligging ter linkerzijde, en, in beiden gevallen, mede voor-overwaards beſtond.

Ik durve met volle zekerheid ſtellen, dat die ſoorten van verplaatſingen der baarmoeder, bij deze vrouwe, nergens anders door veroorzaakt zijn, dan door de aanmerklijk uitſpringende bogt van de lendenzuil, en van het uitſtek des heiligbeens, waardoor de bovenſte engte van het bekken tot op twee duimen en eenige lijnen was ingetrokken, om welke laatſte reden ik dan ook deze vrouw van derzelver derde

kind

289. De vasthegting van den moederkoek aan eene der zijden van de baarmoeder, of, de gewoonte welke zekere vrouwen hebben aangenomen om altijd op eene en dezelfde zijde te liggen, zijn niet anders dan bijkoomende oorzaaken aan die, waarvan wij vooraf gesproken hebben, en zonder dewelken de zijdelijke schuinsche ligging plaats kan hebben, dewijl men dezelve dikwijls aan de tegen-overgestelde zijde bespeurd heeft, van die, naarwelke deze zelfde oorzaaken, volgens de schrijvers die zoodanig een gevoelen hadden, die verplaatsing teweeg hadden moeten brengen.

290.

---

kind, door de Keizerlijke snede, hebbe verlost, dewijl ik alleen in dit geval tekenen van het leven der vrugt bespeurde.

Hierdoor meene ik niet alleen te bewijzen, dat de zijdelijke schuinsche ligging der baarmoeder, door de bogt van de lendenzuil, en van het uitstek des heiligbeens, alleen kan veroorzaakt worden, maar tevens, dat door deze toevallige oorzaak de voor-overwaardsche, tegelijktijdig met de zijdelijke schuinsche ligging kan worden voortgebragt; en voornaamlijk, dat deze verplaatsing van dit ingewand, door deze zelfde oorzaak, niet alleen ter linkerzijde geschieden kán, maar, in dit voorwerp, tweemaalen, op zoodanig eene wijze, tegen eenmaal, naar de regterzijde, heeft plaats gehad. (Ziet, mijne onlangs uitgegevene Vroedkundige waarnemingen, ter gelegenheid van drie zwaare verlossingen, enz.) (V).

Tekenen van de ſchuinsſche ligging der baarmoeder.

290. Door den buik der vrouwe te onderzoeken en te betasten, kan men met zekerheid over den aart en over de uitgeſtrektheid oordeelen van de ſchuinsſche ligging welke aanweezig is, ſchoon dezelve ſomtijds voor het oog zichtbaar is. De verſchikking van den hals der baarmoeder, volgens welken de ſchrijvers uitſpraak over deze verplaatſing van dit ingewand ſchijnen te doen, kan tot dwaaling ſtrekken. De mond der baarmoeder rigt zich niet alleen niet altijd naar de tegen-overgeſtelde zijde van die, waar de ſchuinsſche ligging van derzelver bodem plaats heeft, maar wij verzekeren daar teboven, volgens de ondervinding, dat de verſchikking van den mond, hoedanig dezelve ook wezen moge, niet beſtendig een teken van ſchuinsſche ligging van den bodem, of van het ligchaam van dit ingewand is, en dat die verſchikking plaats kan hebben, zonder dat 'er eene ſchuinsſche ligging beſtaat, gelijk wij zulks hebben waargenomen bij gelegenheid van ſommige toevallige gebreken van de wonde der ſchede, en van zekere rimpels, of lidtekens, welken zich in deze buis bevonden. Wij hebben den mond der baarmoeder, verſcheiden maalen, onmiddelijk tegen de ſchaambeenderen vinden liggen, bij vrouwen wier baarmoeder in zoo verre voor-overhelde, dat de buik, in de gedaante van eenen bedelzak, zoodanig voor-overhing, dat men genoodzaakt was denzelven, door een ſoort van ſchortband, te onderſteunen; en wij hebben hetzelfde nog meermaalen waargenomen, ter gelegenheid van de regter zijdelijke ſchuins-

ſchuinsſche ligging, bij vrouwen, in welken deze ſoort van verplaatſing der baarmoeder niet minder dan zeer aanmerklijk beſtond, ſchoon de mond van dit ingewand nabij het zitbeen dierzelfde zijde gevonden wierd: waaruit voortvloeit dat men verzekeren kan, dat, in veele zoodanige gevallen, de hals der baarmoeder zich op de wijze van eene kromme disteleer-kolf ombuigt, hetgene reeds vóór ons, door den Heere LEVRET, en door andere Verloskundigen is bekend gemaakt.

291. Behalven dat, word door de ondervinding bewezen dat men de rigting van den bodem der baarmoeder naar willekeur verſchikken kan, naar maate men de vrouw eene onderſcheidene houding doet aannemen: terwijl de hals van dit ingewand tegen hetzelfde punt van het bekken blijft aanliggen, indien men denzelven, door den vinger, in de ſchede gebragt zijnde, niet naar eene andere zijde voert.

292. Door de baarmoeder, op de aangetoonde wijze, van plaats te doen veranderen, doet men dezelve, nabij de vereeniging van derzelver hals met de ſchede, eene zeer geringe wending ondergaan, naardien de bodem van dit ingewand niet van de eene naar de andere zijde van den buik kan overhellen, zonder dat het lighaam der baarmoeder niet, eenigermaate, over deszelfs langwerpige middenlijn, en over de voorzijde van de lendenzuil zoude draaien. Het is deze wending, die ſomtijds door het gevoel kan onderſcheiden worden, welke ſommige verloskundigen

ten bewijze voor de tusschenſoortige ſchuins-ſche liggingen, tusſchen de zijdelijke en voorwaardſche, gehouden hebben, ſchoon zij zich hierin aanmerklijk bedrogen. Deze wending is tevens geen zekerer teken van de inplanting van den moederkoek tusſchen den oorſprong van eene der Fallopiaanſche buizen, en het midden van het voorſte gedeelte der baarmoeder, gelijk de Heer LEVRET beweerde (55).

293.

(55) Het is niet alleen in dat geval, waarin men, op de aangetoonde wijze, de bodem der baarmoeder van plaats doet veranderen, dat dit ingewand, op deszelfs middenpunt, over de voorzijde van de lendenzuil ſchijnt te draaien: indien de baarmoeder niet altijd dezelfde ronddraaiende beweeging verrigt, zoo dikwijls zij zich naar eene zijde rigt, welke ook de oorzaak daarvan moge wezen, zoo ondergaat zij dezelve niet temin in ſommige omſtandigheden. De opening in de witte lijn van den onderbuik, deed ons onder derzelver bovenſten hoek, ter gelegenheid van eene der twee kunstbewerkingen van de Keizerlijke ſnede, welken wij verrigt hebben, de plaats der inplanting van de linker Fallopiaanſche buis, en van den ronden band dier zijde, aanſchouwen: waaruit blijkt, dat de baarmoeder, in dit geval op derzelver middenpunt was gedraaid. Het is uit hoofde van deze zelfde beweeging dat de inſnijding in de baarmoeder, bij andere gelegenheden, waarin men de buik ter zijde geopend had, tot in het agterſte gedeelte van dit inge-

293. De schuinsche ligging der baarmoeder is, over het algemeen, aan veel minder kwaade gevolgen onderworpen, dan men zich gewoonlijk heeft ingebeeld. Het zoude tot schande der kunst verstrekken, indien men dezelve, met VAN DEVENTER, tegenwoordig als de gewoonste oorzaak der moeielijke, en tegennatuurlijke verlossingen aanmerkte: deze verlossingen zijn bij uitstek zeldzaam, en de schuinsche ligging is zoo algemeen, dat 'er misschien onder de honderd vrouwen niet eene gevonden word, in welke deze verplaatsing van de baarmoeder niet aanweezig is. Wel verre dat de schuinsche ligging, wanneer zij in eene geringe, ja zelfs, in eene middenmaatige uitgestrektheid plaats heeft, hinder aan de verlossing zoude teweeg brengen, schijnt zij dezelve integendeel te begunstigen, hetgene wij in de verhandeling over het werktuiglijke dezer werking verklaaren zullen. Dezelve kan nimmer tegenstand aan de verlossing bieden, dan wanneer zij in eene buitengewoone maate bestaat, maar deze verplaatsing is altijd zoo gemaklijk te maati-

Gevolgen van de schuinsche ligging der baarmoeder.

---

gewand was doorgedrongen, en derzelver rigting, boven, en nabij de inplanting van eene der buizen van FALLOPIUS, had. Deze waarneming kan van eene uitgestrekte nuttigheid worden, en zal meer dan eens derzelver toepasfing vinden, in hetgene wij van de bewerking aangaande de moeielijke verlossingen zullen zeggen.

tigen, en derzelver gevolgen zijn met zoo weinig moeite voor te koomen, dat men de moeielijke verlossing, met eenige reden, zoo veel aan de onkunde van den Verloskunstoeffenaar, als aan de schuinsche ligging zelve, zoude kunnen toeschrijven. Indien de gevolgen van deze verplaatsing, voor sommige vrouwen, en kinderen, met eenig gevaar zijn verzeld geweest, is zulks veroorzaakt geworden, doordien men geen kennis genoeg had, om deze gevolgen voor te koomen, of naardien de des kundige te laat geroepen is, om dezelven te herstellen: men zal toestemmen dat het niet minder gevaarlijk zoude wezen, om alle die voorschriften, welken aangaande dit onderwerp zijn opgegeven, naar de letter te volgen.

294. Er zal indedaad niet een Verloskundigen, die slechts eenige ondervinding heeft, gevonden worden, welke niet honderdmaalen zal hebben waargenomen, dat de uitgestrektste schuinsche ligging der baarmoeder, niet altijd de orde van het werktuiglijke der verlossing verwart, of deze werking meer ongemaklijk maakt. Wij hebben een aanmerklijk aantal vrouwen in derzelver verlossing bijgestaan, welken slechts eenige baarenspijnen noodig hadden, om derzelver vrugt af te drijven, niet tegenstaande de baarmoeder zoodanig voor-overhelde, dat de buik, in den vorm van eenen zak, bijnaar tot op de knieën nederdaalde, wanneer zij zich in eene staande houding bevonden; anderen hadden een langduuriger arbeid, zonder dat derzelver verlossing daarom minder gelukkig

was;

was: zijnde ditzelfde, bij gelegenheid van zijdelijke ſchuinsſche liggingen, dikwijls waargenomen. De buigzaamheid van het kind, de gemaklijkheid waarin het zich bevind, om zich in alle rigtingen te kunnen buigen, en de vrijheid van ligging welke hetzelve in de baarmoeder heeft, waardoor het zichzelf, te gelijktijdig gemaklijk kan ſchikken naar de rigting van eene zeer aanmerklijk overhellende baarmoeder, en naar die van het bekken, zoude toereikende redenen zijn, om deze gewigtige waarheden te verklaaren, zoo niet duizende waarnemingen dezelven in een helder daglicht ſtelden.

295. Schoon men geen vrijheid meer heeft om, met VAN DEVENTER, te ſtellen, dat de ſchuinsſche ligging der baarmoeder de gewoonſte oorzaak der moeilijke verlosſingen is; dat het hoofd des kinds, naar maate van de ſchuinsſche ligging welke plaats heeft, tegen een der gedeelten van den rand des bekkens, ſtooten en vermorzelen zoude, of, in de bogt van het heiligbeen zoude in beklemming geraaken; ſchoon men niet alles, hetgene door den Heere LEVRET, en, na hem, door veele anderen, van de overhelling der baarmoeder gezegd is, kan toeſtemmen, moet men nogthans bekennen, dat deze verplaatſing van dit ingewand de meeste oplettendheid verdient, en dat derzelver toevallen, in veele omſtandigheden ſmartlijk zouden kunnen worden, indien men tegen dezelven niet vroegtijdig hulp verſchafte. Ziet hier eenigen van derzelver voornaamſte gevolgen.

296. Men kan dezelve, met Roëderer, als eene der oorzaaken aanmerken van die lastige pijnen, welken de vrouwen, in den laatſten tijd der zwangerheid, vooral rondsom de liezen, aan de voorzijde der dijen, en in den omtrek der lendenen, gevoelen; ſchoon deze, en andere pijnen behalven deze oorzaak kunnen plaats hebben.

297. Wanneer de ſchuinsſche ligging aanmerklijk is, ontſluit zich de hals der baarmoeder, welke in dit geval gewoonlijk tegen een zeker gedeelte van de wanden des bekkens is aangedrukt, met meerder moeite, dan wanneer dezelve met het midden dezer beenige holligheid overeenſtemde, dewijl de krachten welken denzelven poogen te openen, als dan op die wijze gerigt worden, dat zij zich gedeeltelijk aan dat gedeelte van het bekken, in derzelver werking, geſtuit bevinden, hetwelk de verlosſing langer tegen houd, en aan dezelve meerder moeite baart.

298. Indien de vliezen, in dit geval, vroegtijdig bersten, en zo de werking der behulpzaame krachten van de baarmoeder ſterk, en het bekken groot genoeg is, koomt het hoofd des kinds zich aan de vrouwelijkheid vertoonen, zijnde als dan met een gedeelte van de baarmoeder bedekt, dat door hetzelve genoodzaakt werd om zich uit te rekken, en vooruit in de ſchede neer te daalen, terwijl de mond van dit ingewand zich meer en meer agterwaards uitſtrekt, hetgene nog veel aanmerklijker wanorden doet ontſpruiten, indien de verloskunstoeffenaar dezelven niet van pas weet voor te koomen,

door

door de krachten, welken van de willekeur der vrouwe afhangen, te beteugelen; door het hoofd des kinds, in den tusschen-tijd der weeën, een weinig opwaards te drukken; en, door den mond der baarmoeder naar den kruin van het hoofd des kinds, en naar het middenpunt van het bekken terug te voeren, en in dien staat te bepaalen. De twee volgende waarnemingen dunken ons zeer geschikt te zijn, om de smartlijke toevallen van de schuinsche ligging der baarmoeder, in diergelijke omstandigheden, te doen kennen, nevens de heilzaame gevolgen van het gedrag, hetwelk wij aanraaden in zoodanige gevallen te houden. De eerste dezer waarnemingen is ontleend uit een vertoog over de schuinsche ligging der baarmoeder, hetwelk door den Heere BAVAÏ, Heel- en Verloskundigen, in de Brabandsche staaten, aan de Koninglijke hooge schoole der Heelkunde (te PARIJS) is medegedeeld (56); terwijl de tweede ons bijzonder eigen is.

EERSTE WAARNEMING.

Eene vrouw, uit het dorp GRIMBERGEN, nabij BRUSSEL, van derzelver eerste kind zwan-

(56) Dit vertoog is niet anders dan een lasterlijk hekelschrift, over hetgene in de eerste uitgaave van ons werk, aangaande de schuinsche ligging van de baarmoeder, word gevonden, en hetwelk niet anders dan de onkunde van deszelfs Schrijver aan den dag brengt.

zwanger zijnde, in het begin van haaren arbeid tot de verlosſing, de hulp van den Heere Bavaï niet kunnende bekoomen, nam toevlugt tot eene vroedvrouw, welke haar, geduurende drie dagen, en twee nachten, in eene ſtaande houding hield, en haar gebood derzelver weeën met kracht door te zetten, zoo dat het hoofd des kinds, met den voorſten wand der baarmoeder bedekt, zich aan den ingang der ſchede vertoonde, wanneer die Heelmeester op nieuw geroepen werd. Dit gedeelte der baarmoeder, hetwelk het kind als tot een kap verſtrekte, was, volgens zijn zeggen, ontſtoken, en de mond van dit ingewand, welke hij niet dan met veel moeite konde bereiken, beantwoordde aan het bovenſte gedeelte van het heiligbeen, zijnde niet verder dan tot den omtrek van een Fransch twaalf ſtuivers-ſtuk (hetwelk bijnaar de grootte heeft van eene kleene Hollandſche ſchelling) ontſloten: terwijl het lamvliesvogt reeds voor eenige dagen was afgevloeid. Men nam toevlugt tot de aderlaating, tot inſpuitingen in den aars, en tot verzachtende ſtoovingen; en de Heer Bavaï bedagt, daar hij met moeite het hoofd des kinds, omringd door het gedeelte der baarmoeder, dat hetzelve overdekte, konde tegenhouden, ten einde deszelfs uittogt buiten de vrouwelijkheid te beletten, om de vrouw op die wijze te plaatſen, dat derzelver billen zich in eene verhevener ligging dan de ſchouders bevonden; en in weerwil van dat, vervolgt hij, ontdekte zich het heetvuur, en de lijde-

deresse stierf (†). Bij de opening van het lijk, in het bijzijn van den Heere LE BOTTE,

(†) Zoude men, in zoodanig een geval, eene insnijding in dat gedeelte der baarmoeder, hetwelk het hoofd des kinds overdekt, niet, als een laatste middel, met vrugt kunnen werkstellig maaken, om het hoofd doortogt te vergunnen, liever dan de lijderesse hulpeloos te zien sterven? Immers, de Keizerlijke snede kan zoowel in de schede, als op den buik geschieden; ja, zelfs zal deze kunstbewerking, in het eerstgenoemde deel, aan mindere gevaaren onderworpen zijn; en hoe dikwijls is men niet verplicht om eene insnijding in den mond der baarmoeder te verrigten, wanneer denzelven, door eenige verharding, of door een ander toeval, zich niet kan uitrekken, om aan het kind eenen vrijen doortogt te verschaffen, en dierhalven een hinderpaal aan de verlossing stelt.

Ik bevond mij, bij eene en dezelfde vrouw, in twee agtereenvolgende verlossingen, elke keer genoodzaakt, om den mond der baarmoeder, ten minste twee duimen, door eene insnijding te moeten vergrooten, naardien de hals van dit ingewand welke in eenen voorigen arbeid, door buitengewoone onrekbaarheid, was ingescheurd, en dus, vanwegen het daaruit voortgesprooten lidteken, door verharding. nog onrekbaarer was geworden, zich onmooglijk, ten tijde der verlosling, genoegzaam konde verwijderen, om het kind uittogt te vergunnen: en nog nimmer hebbe ik deze insnijding eenig toeval zien veroorzaaken.

Ik

TE, beëedigd Heelmeester der Abtdije van GRIMBERGEN, bevonden zij, dat de moederkoek aan het middenste en onderste gedeelte van den voorsten wand der baarmoeder was vastgehegt; dat het bekken welgevormd, en van eenen zeer wijden omtrek was; en dat de mond der baarmoeder aan den nek van het kind beantwoordde, zijnde het hoofd reeds

---

Ik beken, dat de Heer BAVAÏ te laat bij de lijderesse kwam, om eenig goed gevolg van zoodanig eene insnijding te kunnen verwagten, dewijl 'er reeds ontsteking aanweezig was; maar het blijkt tevens, volgens deszelfs waarneming, dat het heetvuur zich eerst openbaarde, na dat hij reeds alle moeite had aangewend, om de baarmoeder van rigting te doen veranderen, dierhalven dunkt mij (De Heer BAVAÏ neme mij deze aanmerking ten goede) dat men, zonder kwaad gevolg, eene insnijding in het zichtbaar deel der baarmoeder had kunnen beproeven, toen men zag dat alle andere middelen, om de vrouw te redden, vrugtloos waren.

Ik kan hier tevens niet ontkennen dat het mij verwondert, dat onze zoo naauwkeurige Schrijver, hier ter plaatse niet gewaagt van de Keizerlijke snede in de schede te verrigten, wanneer 'er zoodanige, of diergelijke gevallen plaats hebben als dat, waarvan hierboven gesproken word; dan, ik twijffel geenzins, aan de andere zijde, of zijn Hooggeleerde had een bijzonder oogmerk om hiervan, in deze verdeeling, geen gewag te maaken, maar zulks voor eene daartoe beter geschikte gelegenheid te bewaaren. (V).

reeds gebooren, hetwelk omringd was door een gedeelte van dit ingewand, dat zich door heetvuur aangedaan, en van het overige gedeelte der baarmoeder afgefcheiden bevond.

Deze waarneming, in wier overneming wij eenigermaate dezelfde uitdrukkingen van den Schrijver behouden hebben, toont op eene ontzettende, en duidelijke wijze, de droevige gevolgen van de fchuinsfche ligging der baarmoeder, aan, wanneer men de vrouw aan zichzelve overlaat, of wanneer deze zich aan de zorg van de blinde en vermetele onkunde toevertrouwt. De volgende waarneming bewijst integendeel, wat men van de voorlichtingen der kunst, wanneer dezelven wel zijn ingerigt, te wagten hebben. Wij kiezen dezelve uit veele anderen welken ons eigen zijn, dewijl het onmooglijk is dat een eenige van dezen, met die van den Heere Bavaï, meerder overeenkomst hebben kan.

TWEEDE WAARNEMING.

Eene zoo zwaarlijvige als welgemaakte vrouw, welke reeds eenige kinderen had ter wereld gebragt, bood zich, in het einde van het jaar 1773, aan, om in het bijzijn van mijne leerlingen verlost te worden, welken, door haare eenvouwige onverfchilligheid, eene gunftige gelegenheid vonden om de gevolgen van de fchuinsfche ligging der baarmoeder, wanneer men dezelve niet vroegtijdig, en van pasfe tegengaat, bij graaden waar te nemen: terwijl zij tevens konden opmerken, wat men van eene welinge-

gerigte gebruikmaaking van de voorschriften der kunst, te wagten hebbe. De baarmoeder dezer vrouwe helde, op eene zichtbaare wijze, naar de regter zijde, en voorwaards over, tot dien graad dat derzelver mond, welke agterwaards was gekeerd, naauwlijks met den vinger te bereiken was. Het lamvliesvogt vloeide af, en de baarenspijnen vervingen zich met zoo veel kracht, als in menigte: terwijl het kind zich in eene goede ligging vertoonde. Dewijl niets deze vrouwe van de noodzaaklijkheid konde overtuigen om vlak op den rug te moeten blijven liggen, en den vinger in de schede te moeten toestaan, plaatste zij zich nu in eene zittende, dan weder in eene staande gestalte, en gaf zich aan de onbedagtzaamste, en geweldigste pogingen over, zoo dikwijls zij baarenspijnen gevoelde, zoodanig dat het hoofd des kinds, na een' arbeid van twaalf, of vijftien uuren, met het voorste en onderste gedeelte der baarmoeder overdekt, den bodem van het bekken scheen te beslaan, in zoo verre dat men dat gedeelte van dit ingewand konde beschouwen, wanneer men de groote lippen van malkander scheidde, en de ingang der schede een weinig verwijderde. De vinger konde het gansche gedeelte van den kloot, inwelke gedaante zich het hoofd, met de baarmoeder overdekt, vertoonde, overkruissen, zonder den mond der baarmoeder te kunnen ontdekken, welke zich nu nog meer agterwaards had gerigt, en zich zoo hoog als in den oorspronglijken staat bevond: om welke reden men verplicht was, den vinger

ger bijnaar tot de hoogte van het grondſtuk des heiligbeens in de ſchede te voeren, ten einde den voorſten rand van dit deel te bereiken. Het gedeelte der baarmoeder, hetwelk bijnaar buiten de ſchede was geperst, en, beneden het hoofd des kinds, een ſoort van kap vormde, waarmede hetzelve overdekt was, wordende datzelfde gedeelte, in het vervolg van den arbeid, voor het oog nog beter zichtbaar, dewijl hetzelve meer en meer den ingang der ſchede naderde, was effen, doorſchijnend, geſpannen, en met een bewonderingswaerdig, als voortreffelijk opgeſpooten net van vaten doorweven. Dit gedeelte werd zoo aanmerklijk gevoelig, dat de vrouw de oppervlakkigſte aanraaking niet meer verdraagen kon; en de buik, welke door dezelfde ontſteking werd bedreigd, wierd zoo pijnelijk, dat de kleederen zelfs tot hinder begonnen te verſtrekken. De koorts ontſtak, en de zinnen begonnen, in weerwil van eenige aderlaatingen, te verbijsteren, wanneer 'er een gelukkig geval gebeurde, hetwelk de vrouw aan de wijze raadgevingen deed gehoorzaamen, welken zij geduurende agtenveertig uuren verworpen had, terwijl zij zich tevens aan de behandeling onderwierp, welke wij reeds bij onze komst hadden willen beproeven. Zich bevreesd gemaakt hebbende, door de onverwagte komst van twee Wetgeleerden, welken met hunne tabbaarden omhangen waren, leide zij zich in het bedde neder. Toen hief ik, met eene hand, den buik naar boven, om de ſchuinsſche ligging der baarmoeder te verminderen, terwijl ik,

met twee vingeren van mijne andere hand, na dat ik het hoofd des kinds een weinig had terug gedrukt, de voorfte rand van den mond der baarmoeder na mij trok, om dit deel naar het midden des bekkens terug te voeren, waarna ik hetzelve, geduurende eenige vlaagen, in die rigting hield: door welke bewerking de vrouw, aan welke ik tegenwoordig vergunde om de weinige krachten die zij nog behouden had te mogen aanwenden, binnen een vierde gedeelte van een uur verloste. Derzelver kind bevond zich welvaarende, en de gevolgen der verlosfing waren allereenvouwigst. Zo deze waarneming niet toereikende ware om de nuttigheid onzer handelwijze te bevestigen, zouden wij dezelve met veele anderen kunnen onderfchraagen.

299. Het hoofd des kinds, op deze wijze met een gedeelte van den hals der baarmoeder overdekt zijnde, daalt zoo laag niet in het bekken, bij vrouwen, van welken dit deel een weinig is ingetrokken, dan bij anderen; maar, dewijl de krachten, welken zich faamenfpannen om het hoofd naar beneden te persfen, in eene regte lijn op het midden van het gedeelte der baarmoeder, hetwelk het hoofd overdekt, werkzaam zijn, zoo word dat gedeelte, bij alle vrouwen, door deze werking gefpannen, ontftoken, en verfcheurd, indien men deze toevallen niet voorkoomt, door de fchuinsfche ligging van dit ingewand te maatigen, en, zo deze eerfte voorzorg niet toereikende is, door den mond van hetzelve naar het midden des bekkens

kens terug te voeren, en aldaar te bepaalen, tot dat het hoofd in den genoemden mond omvat is, gelijk wij zoo aanſtonds hebben aangeraaden.

300. Men zal dan, om deze toevallen voor te koomen, de vrouw op de tegenovergeſtelde zijde van de overhelling der baarmoeder doen liggen, ten einde dit ingewand, met het gewigt des kinds belaaden, zich naar die zijde zoude kunnen overwenden, en ſomtijds zal men in de verplichting zijn, om bij deze voorzorg ook die te voegen, van met eene hand den buik naar diezelfde zijde over te drukken. Men zal nog, in de buitengewoone voorwaardſche ſchuinsſche ligging, de vrouw gebieden om niet naar beneden te persſen, naardien de poogingen daartoe ſtrijden zouden tegen het oogmerk hetwelk men zich voorſtelt, en de ſchuinsſche ligging in uitgeſtrektheid zouden doen toenemen. Indien de mond der baarmoeder, door middel dezer voorzorgen, niet tot het midden des bekkens nadert, zal men denzelven, na een behoorlijken tijd afgewagt te hebben, in den tusſchentijd der weeën, met eenen vinger, daarheen moeten voeren, en aldaar, op deze wijze, moeten bepaalen, tot dat dit deel genoeg ontſloten is, om de zak van het water, bij wijze van eene wigge, in deszelfs opening te kunnen beſluiten. Wij kunnen verzekeren dat de langduurigheid van den arbeid tot de verlosſing, in veele gevallen, veroorzaakt word, doordien de mond der baarmoeder zich niet in een gunſtige

overeenſtemming met het bekken bevind, en dat het zekerſte middel, om dien arbeid te verhaasten, en de vrouw van eene menigte vrugtlooze en vermoeiende pijnen te ontheffen, daarin beſtaat, om deze overeenſtemming te bevorderen, zoo als wij hier boven hebben voorgeſchreven. Men heeft van zoodanig eene handelwijze niets te vreezen: 'er kan geen verſcheuring, geen ontſteking van den hals der baarmoeder, geen bloedſtorting, of eenig diergelijk toeval, door veroorzaakt worden.

301. De gevolgen, vanwelken wij tot hiertoe geſproken hebben, zijn de eenigen niet, welken uit de ſchuinsſche ligging der baarmoeder ontſpruiten kunnen. De langwerpige middenlijn van het kind, welke altijd met de grootſte middenlijn van de baarmoeder overeenkomſtig is, kan, in de buitengewoone ſchuinsſche ligging, niet tegelijk met die van het bekken overeenſtemmen: hetwelk eene andere ſoort van hinderpaalen aan de verloſſing ſtelt. Bij voorbeeld: in de buitengewoone voorwaardſche ſchuinsſche ligging, vertoont zich vrij dikwijls een der zijdelijke deelen van het hoofd aan de bovenſte engte; terwijl, in dit geval, veeltijds een oor tegen het bovenſte gedeelte der ſchaambeenderen is gedrukt, en de pijlnaad eene gelijke rigting heeft met de lengte van het grondſtuk des heiligbeens; in de aanmerklijke zijdewaardſche ſchuinsſche liggingen, vertoont zich nu het voorhoofd, en dan weder het aangezicht, of de nek, aan den ingang van het

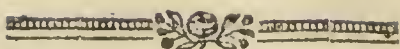
het bekken (‡); gelijk men in het derde deel van dit werk, hetwelk bijzonder over de tegennatuurlijke verlosſingen handelt, beſpeuren zal. In dat, als mede in het vierde deel, zullen wij ook melding maaken van verſcheiden andere toevallen, welken nog uit de ſchuinsſche ligging der baarmoeder ontſpruiten, en die in deze afdeeling niet konden begrepen worden.

DER-

(‡) Men kan deze voorbeelden vergelijken met de ligging van het kind, in het tweede en derde geval, te vinden in mijne waarnemingen aangaande drie zwaare verlosſingen: daaruit zal men genoegzaam de toepasſing kunnen maaken, op hetgene de Heer BAUDELOCQUE hieromtrent ter neder ſtelt, (V).

* *

*

DERDE HOOFDSTUK.

VAN DE MAANDSTONDEN; VAN DE VRUGTBAARHEID EN ONVRUGTBAARHEID; VAN DE TEKENEN DER MAAGDENSCHENNIS, EN VAN DIE, VOLGENS WELKEN MEN GEWOONLIJK OORDEELT OF EENE VROUW GEBAARD HEEFT.

EERSTE VERDEELING.

VAN DE MAANDSTONDEN.

Van de maandstonden (*Menses*).

302. De baarmoeder ontvangt, voor de rijpe jaaren, geen ander bloed dan zoo veel tot derzelver voedsel en aanwas noodig is; maar van dien tijd, tot den ouderdom van vijfenveertig, of vijftig jaaren, ontvangt zij, op eene geregelde wijze, een overvloed van bloed, waarop eene meerder of minder aanmerkelijke ontlasting volgt, welke onder den naam van maandstonden bekend is.

303.

303. Bijnaar alle vrouwen zijn aan deze ontlasting onderworpen, wier ongeregeldheid, of ophouding, buiten den tijd der zwangerheid, of dien waarin zij zoogende zijn, zeldzaam nalaat de gezondheid te ontstellen. Indien men somtijds vrouwen aantreft aan welken de natuur deze ontlasting niet vergunt, zijn 'er weinigen, welken niet eenen anderen geregelden vloed, vanwelken aart die ook moge wezen, ondergaan, die eenigermaate, met opzicht tot derzelver gezondheid, in de plaats der eigenlijk gezegde maandstonden verstrekt. Bij sommigen geschied 'er eene ontlasting van bloed uit den neus; bij anderen uit de traanstippen, ooren, borsten, enz. Wij hebben eene vrouw, van vijf-, of acht-enveertig jaaren oud, gekend, welke, sedert haar vijftiende jaar, maandlijks, en op eene geregelde wijze, door eenen *buikloop (i)* werd aangedaan, die drie, of vier dagen duurde: zonder dat deze vrouw immer haare maandstonden heeft gehad.

Van de geregelde ontlastingen, welken dikwijls, bij gezonde vrouwen, in de plaats der maandstonden verstrekken.

304. De eerste en laatste verschijning der maandstonden geschied vroeger of laater, naarmaate van het gestel, de leefwijze, en de woonplaats van het voorwerp, als mede, van eene menigte andere omstandigheden. In de gematigde luchtstreek, waarin wij leven, openbaart zich deze ontlasting omtrent het twaalfde, of veertiende, en eindigt tusschen het vijfenveertigste, en vijftigste jaar van den ouderdom der voorwerpen.

Den tijd der eerste en laatste verschijning der maandstonden.

305.

(i) *Diarrhœa.*

305. Het is nogthans geen volſtrekt zeldzaam verſchijnſel, om vrouwen aan te treffen welken haare maandſtonden vroeger beſpeurden, of bij welken dezelven laater aanweezig bleven. Bij ſommigen verſchijnen de ſtonden, als het ware, reeds in de kindsheid; en bij anderen duuren zij voort tot in eenen hoogen ouderdom.

Duurzaamheid van elke geregelde ontlasting.

306. Bij eene welgeſtelde vrouwe, in haaren vrugtbaaren leeftijd zijnde, duurt deze ontlasting bijnaar altijd even lang; maar in elk bijzonder voorwerp heeft hieromtrent eenig onderſcheid plaats. Immers, bij ſommige vrouwen duurt deze vloed zes of agt, en bij anderen weder ſlechts drie of vier, en zelfs minder dagen. Een zeker aantal vrouwen, aan den anderen kant, hebben haare ſtonden alle zevenentwintig, of dertig dagen; anderen weder twee reizen in elke maand, en eindelijk eene menigte elke zes weeken, of twee maanden, ja zelfs nog zeldzaamer dan deze laatſten. Er zijn weinige vrouwen, ſchoon 'er zulken worden aangetroffen, welken, gelijk de vrouw waarvan VAN DEVENTER gewaagt (57), dezen vloed nooit anders dan geduurende haare zwangerheid ondervinden.

Over de hoeveelheid van het bloed der maandſtonden.

307. Het is onmooglijk om de juiste hoeveelheid bloed te bepaalen welke de vrouwen elke maand verliezen, naardien de vloed der maandſtonden bij alle vrouwen niet in de-

(57) H. VAN DEVENTER, over de Verloskunde, Cap: XV.

dezelfde hoeveelheid beſtaat, als mede, om dat een groot aantal oorzaaken denzelven kan doen verſchillen: over het algemeen word het verlies van bloed, door de maandſtonden veroorzaakt, op zes, of agt lood berekend.

308. Dewijl het gemaklijker is om over den aart van dit bloed te oordeelen, kan men verzekeren dat hetzelve die ſchaadelijke hoedanigheid niet heeft, welke ſommigen daaraan hebben toegeſchreven. Indien dit bloed niet altijd zoo zuiver ſchijnt, als dat, hetwelk men uit een ander deel des lighaams zoude trekken, zoo heeft zulks plaats om dat hetzelve zich met de vogten der ſchede vermengt, en om dat het bederft, geduurende deszelfs verblijf in die buis, of in het linnen, waarmede de vrouwen zich voorzien.

Over de hoedanigheid van het bloed der maandſtonden.

309. De maandſtonden vertoonen zich niet altijd in een rood vogt, maar beginnen ſomtijds in eene weiachtige ſtoffe te vloeien, en eindigen op dezelfde wijze. Het gebeurd ook dikwijls dat de maandſtonden, bij vrijsters, worden vooraf gegaan door ſtekende pijnen, welken, uit hoofden van derzelver zitplaats en natuur, gelijk ſchijnen te zijn aan die, welken op de verloſſing volgen, en, bij het gemeen, ſnijdingen of krimpingen der baarmoeder, of wel, naweeën, geheeten worden. De oorzaak van de eerstgenoemde pijnen ſchijnt ons toe dezelfde van de laatstgemelden te wezen: alle deze pijnen ontſpruiten uit de verſtopping van het bloed in de boezems van de baarmoeder, en uit de

moeite welke deze vloeiſtoffen ondervinden om 'er uit af te vloeien.

Van de vaten welken dit bloed aanbrengen.

310. De oorſprong waaruit het bloed der maandſtonden afvloeit is tegenwoordig zeer wel bekend: men weet, dat hetzelve uit die openingen ſijpelt, welken men in de ganſche uitgeſtrektheid van de holligheid en van den hals der baarmoeder bemerkt, en misſchien ook uit die, welken in de ſchede worden aangetroffen. Indien 'er nog eenige twijffeling aangaande dit onderwerp overblijft, is zulks met opzicht tot de ſoort van vaten, welken aan dit bloed uittogt verſchaffen; ſommigen houden ſtaande dat hetzelve uit de ſlagaderen afvloeit, terwijl anderen verzekeren dat zulks uit de boezems, of uit de aderen der baarmoeder geſchied. Wij meenen dat die vloed uit de baarmoederlijke boezems ontſtaat.

Van de oorzaak der geregelde wederkomst van de maandſtonden.

311. Wij zijn van de oorzaak der geregelde wederkomst van de maandſtonden onbewust. De meeste ſchrijvers, deze oorzaak aan eenen overvloed van bloed in de baarmoeder toeſchrijvende, hebben ons zoo onvoldaan aangaande dit onderwerp gelaaten, als die, welken de geregelde wederkomst der ſtonden aan eene andere oorzaak toeſchreven, dewijl zij niet beſlist hebben, wat aanleiding tot dien overvloed gaf, of waarom dezelve beſtendig in dezelfde tijdrekening wederkwam. Zoude deze oorzaak uit de ligging der baarmoeder, uit de verſpreiding van derzelver vaten, enz. ontſtaan, gelijk verſcheiden Schrijvers zich hebben ingebeeld?

312. Indien dit verſchijnſel iets merkwaerdigs in zich behelst, zoo is het niet minder

vreemd

vreemd deze ontlasting plotſeling te zien ophouden, om niet weder te verſchijnen, het zij op de natuurlijke tijdrekening, of liever, zonder dat de gezondheid der vrouwen daardoor benadeeld word; terwijl de geringſte ſtremming dier ontlasting, voor deze tijdrekening, ſomtijds tot zoo veele toevallen aanleiding geeft.

313. De wegblijving der maandſtonden, geſchied, helaas! niet altijd op eene zoo gelukkige wijze. Zij volgen, den meesten tijd, eenen zeer ongeregelden loop, voordat zij die tijdrekening naderen; nu vloeien zij in eene overvloedige, en dan weder in eene zoo geringe hoeveelheid, dat de ontvangdoeken 'er naauwlijks van getekend zijn; terwijl zij dikwijls tweemaal in eene maand weder verſchijnen, en in het vervolg zes weeken, of langer agterblijven. Van de wegblijving der maandſtonden.

314. De tijd van het wegblijven der maandſtonden word dikwijls met regt het beſlisſend tijdſtip voor de vrouwen genaamd: naardien een groot aantal derzelven, na dien tijd, door gebreken overheerd, een ellendig en kwijnend leven leiden moet. Dit tijdſtip van het leven is tevens, voor andere vrouwen, dat van de wederkomst haarer gezondheid, welke geduurig, door de agtereenvolgende ongeſtadigheid dier ontlasting, belemmerd werd.

315. Men heeft de maandſtonden, bij zestig-jaarige vrouwen, geduurende verſcheiden agtereenvolgende maanden, zien wederkoomen, waardoor de hoop op eene nieuwe vrugtbaarheid, eenigermaate, werd opgewekt. Wij hebben dit verſchijnſel, bij eene

vrou-

vrouwe van vijfenzestig jaaren, waargenómen: de ophouding dezer vernieuwde maandstonden gaf oorzaak tot verscheiden toevallen, welken als zoo veele tekenen van zwangerheid wierden aangemerkt; en de vrouw verkeerde, geduurende vijf of zes maanden, in deze dwaaling, welke de uitzetting van den buik, aan den anderen kant, scheen te begunstigen, wanneer men ontdekte dat zij van *Waterzucht* (*j*) was aangedaan (58).

Van de noodzaaklijkheid der maandstonden.

316. De onvrugtbaarheid der vrouwen, welken nimmer hunner maandstonden hebben, en gehouden worden tot de voortteeling onbekwaam te zijn (*Bréhaignes*); als mede de ophouding van deze ontlasting, geduurende de zwangerheid, en den tijd, waarin de vrouwen zoogende zijn, verstrekt tot voldoende bewijzen, dat de maandstonden geene zuivering aanbrengen, maar eene eenvouwige ontlasting uitmaaken, en dat dit bloed tot eene waerdiger bestemming is afgezonderd. Hetzelve is indedaad zoo noodig voor de ontwikkeling der vrugt, geduurende de zwangerheid, en voor de afscheiding van het zog, na de verlossing, dat men de verschijning der maandstonden, in die twee tijdvakken

---

(*j*) *Hydrops*.

(58) Dit voorbeeld is het eenige niet dat wij tegenwoordig zouden kunnen bijbrengen. Wij zijn verscheiden maalen, voor dezelfde zaak, door bejaarde vrouwen, geraadpleegd.

ken des levens, altijd als eene tegennatuurlijke ontlasting heeft aangemerkt.

317. De ondervinding heeft bewezen, dat de kinderen van vrouwen, welken geduurende derzelver zwangerheid de maandſtonden hadden, over het algemeen, zwakker, en meer aan ziekte onderworpen waren, dan anderen (59). Nog tegenwoordig beſchouwt het algemeen eene voedſter, welke aan deze ontlasting onderworpen is, als eene zeer ſlechte zoogſter; maar het zoude, met opzicht tot ſommigen, nuttig zijn, om hetzelve uit die dwaaling te voeren (60). Aanmerkingen aangaande dit onderwerp.

318. Onder de vrouwen, welken geduurende haare zwangerheid de maandſtonden, hebben, beſpeuren ſommige derzelven deze ontlasting ſlechts eenmaal, andere geduurende de drie of vier eerſte maanden, en naauwlijks worden 'er gevonden, welken dezelve in eenen verder gevorderden tijd der zwangerheid gewaar worden. De meesten der laatstgenoemden zijn zeer bloedrijk, en verliezen gewoonlijk meer bloed buiten den ſtaat der zwangerheid; of zij zijn van een weeker en teederer geſtel, hetwelk van belang is om in opmerking te nemen. Indien de maandſtonden

(59) De Heer LEVRET, *aphor.* 237, *edit.* 3*me*. De Heer BURTON, vertaaling uit het Engelsch, over de Verloskunde, pag. 417, §. 137.

(60) Ziet de verdeeling, waarin over de keuze eener voedſter gehandeld word; 2de deel.

den voor deze laatſten nadeelig zijn, zoo zijn dezelven voor de eerſten, of bloedrijke vrouwen, in den eerſten tijd der zwangerheid, wanneer de vrugt maar weinig vloeiſtoffen verteert, zeer heilzaam: want in dezen is niet de ontlasting, maar de overvloed van bloed in de baarmoeder, waaruit dezelve ontſtaat, te vreezen; want zo deze overvloed zich tot de nageboorte uitſtrekt, dan kan dezelve oorzaak geven tot de afſcheiding van dit lichaam, het zij geheel of ten deele, en bijgevolg eene meerder of minder gevaarlijke bloedſtorting teweeg brengen.

Over de voorzorg welken de vrouwen in acht moeten nemen, die geduurende derzelver zwangerheid de maandſtonden hebben.

319. Deze reden moet de vrouwen overhaalen om zich van zekere ſpijzen te onthouden, wanneer zij die tekenen gewaar worden, welken de maandſtonden, voor de zwangergerheid, gewoonlijk vooraf gingen; om eenige verzachtende dranken te gebruiken; de rust te bewaaren; in één woord, om alles te vermijden wat de aandrift van het bloed, naar de baarmoeder, zoude kunnen aanzetten.

320. Wanneer de maandſtonden, geduurende de zwangerheid, volgens gewoonte, geen plaats hebben, word nogthans de tijd van derzelver gewoone komst aangeduid door de zwelling der borsten; door de loomheid der leden; en door andere tekenen, welken zich, voor dien tijd, als de aannadering dier ontlasting, openbaarden. Het is dit tijdſtip hetwelk men verkiezen moet de vrouwen, waarvan wij zoo even ſpraken, te aderlaaten, indien men de gevolgen wil voorkoomen, het zij van den overvloed des bloeds in de baarmoeder, of dien welke in het gantſche geſtel

der

der vrouwe plaats heeft, en waardoor de aannaderende tijd der maandſtonden word aangeduid.

321. Met opzicht tot de zwakke vrouwen, en die welken teeder van geſtel zijn, moet men, wanneer zij de maandſtonden hebben, geduurende de zwangerheid, dezelven eerder poogen te verſterken, dan de hoeveelheid van het bloed te verminderen.

322. Sommige Verloskundigen meenen dat het eene zaak van gewigt is, om deze ſoort van ontlasting te onderſcheiden van die, welke men gewoonlijk met den naam van ſtorting kenmerkt; maar wij beſeffen 'er naauwlijks de reden voor. Immers, waarom zich de moeite gegeven om deze onderſcheiding te maaken, indien toch, in beide gevallen, volgens de ſtelling dier verloskundigen zelve, die ontlasting tegen de inzichten der natuur geſchied.

Het onderſcheid tuſſchen de maandſtonden en de bloedſtorting, welke geduurende de zwangerheid plaats kan hebben.

323. Men kan zich, behalven dat, niet vergisſen in het kenmerk dezer twee ſoorten van ontlastingen, uitgezonderd in de eerſte maanden der zwangerheid. De maandſtonden koomen op den gewoonen tijd, vloeien in minder hoeveelheid, en worden door ligte kentekenen voorafgegaan; het bloed derzelven is helder en weiachtig, vloeit in eene geringe maate, en de vrouw bevind zich beter naar evenredigheid de ontlasting bevorderd word.

324. De bloedſtorting openbaart zich in eenen onbepaalden tijd, en bij gelegenheid van eene, meest altijd bekende, oorzaak. Wanneer zij het gevolg niet is van eenig uitwen-

wendig geweld, van eene hevige gemoedsbeweeging, enz. dan is zij het gevolg van eene algemeene, of plaatslijke volbloedigheid. Geduurende het aanweezen van dit toeval ondervind de vrouw eene ligte verzwakking, pijnen in de lendenen, een gevoel van verdooving in de baarmoeder, en diergelijke ongemakken. Het bloed is dikker, ſtolt gemaklijker dan dat der maandſtonden, welken geduurende de zwangerheid vloeien, ten minſte, wanneer deze niet zeer overvloedig zijn. In dit laatſte geval koomt het bloed uit de vaten der ſchede en uit die van den hals der baarmoeder; en in het andere, vloeit hetzelve uit de boezems van dit ingewand, welke door de afſcheiding van een gedeelte der nageboorte zijn ontbloot geworden.

325. Wanneer het bloed in eene geringe maate vloeit, zijn de rust, den leefregel, *verzachtende en verdikkende dranken* (*k*) enz. altijd toereikende om den vloed te doen ophouden; maar deze middelen zijn veeltijds vrugtloos wanneer de ſtorting van meer aanbelang is; waarom men als dan tot krachtiger middelen toevlugt neemt, onder welken men groote voorzorg heeft om de aderlaating op den arm niet te vergeten, wel verre nogthans dat deze in alle gevallen zoude nuttig zijn.

TWEE.

(*k*) *Temperantia*, & *incraſſantia*.

TWEEDE VERDEELING.

VAN DE VRUGTBAARHEID EN ON-VRUGTBAARHEID.

326. De vrugtbaarheid is de natuurlijke bekwaamheid der vrouwe om te kunnen ontvangen, en om Moeder te worden.

Van de vrugtbaarheid.

327. De vrouw geniet gewoonlijk dit voorregt niet, dan wanneer zij op eene geregelde wijze haare maandſtonden heeft; en is, volgens gewoonte, van hetzelve beroofd, daadlijk na de volſtrekte ophouding dezer geregelde ontlasting.

Van den tijd in welken de vrouwen vrugtbaar zijn.

328. Sommige vrouwen hebben nogthans tekenen van vrugtbaarheid gegeven, voordat zij de maandſtonden hadden; maar zij waren voorzeker geſchikt om dezelven welhaast gewaar te worden, en de natuur had, zonder twijffel, desaangaande reeds de noodzaaklijke verandering in het geſtel teweeg gebragt. Men heeft, aan de andere zijde, verſcheiden voorbeelden van bevrugting aangetroffen, welke, na de volkoomene ophouding der maandſtonden, was geſchied.

329. Deze gelukkige bekwaamheid om te kunnen ontvangen hangt van de medewerking van verſcheiden oorzaaken af: maar het is zoo moeilijk om dezelven wel te kunnen bepaalen, dat de zwangerheid alleen in ſtaat is, om die vrouw, welke het voorregt dier be-

Van de tekenen welke de vrugtbaarheid aanduiden.

kwaamheid geniet, volkoomen te kunnen onderfcheiden van die, welke deze bekwaamheid niet ontvangen heeft.

Van de onvrugtbaarheid.

330. Het is in veele gevallen niet gemaklijker om over de volftrekte onmacht, of onvrugtbaarheid uitfpraak te kunnen doen, welke, ten allen tijde, is aangemerkt, als eene oorzaak ter verftooting, of vernietiging van het Huwelijk.

Van derzelver oorzaaken.

331. De mismaaktheid der uitwendige teeldeelen; het ontbreken van fommigen derzelven, en zelfs van allen; de gezwellen waarvan zij worden aangedaan; de rimpels, lidtekens, hardigheden, en eeltachtige verzweeringen, welken de fchede vernaauwen en den ingang beletten; eindelijk de bijnaar volkoomene toeftopping van den mond der fchede, door het maagdevlies, zijn geene dan onzekere tekenen van onvrugtbaarheid.

332. Men kan hetzelfde van fommige gebreken der baarmoeder, der trompetten, en der eiernesten zeggen; alsmede van de tegennatuurlijke rigting van den zeeltefnuit; van het niet beftaan der maandftonden, of van derzelver te grooten overvloed; van den *witten vloed* (*l*); van de bovenmaatige zwaarlijvigheid, van den tegenzin welke de vrouw voor den venushandel gevoelt, enz.

333. Schoon men niet één voorbeeld had van vrouwen, welken ontvangen hadden, in weerwil van fommigen der mismaaktheden, waar-

(*l*) *Fluor albus.*

waarvan wij zoo even de optelling deeden; of, niet tegenſtaande zij van een, of van verſcheiden der aangetoonde gebreken, waren aangedaan, zoude men deze wangeſtalten, of gebreken, nog niet als zoo veele oorzaaken van volſtrekte onmacht moeten aanmerken, dewijl de meesten derzelven, door de hulp der Heel- en Genees-kunde, verdreven, of gemaatigd kunnen worden.

334. Men heeft niet alleen verſcheiden vrouwen zien zwanger worden, in weerwil van de natuurlijke of toevallige engte van de ſchede; maar zelfs andere vrouwen, wier uitwendige teeldeelen geheel ontbraken, en bij welken de mond der ſchede in den regten darm gevonden wierd (61). Hoe dikwijls heeft men ook niet het maagdevlies, hetwelk al te dik was, doorgeſneden; de hardigheden, eeltachtige verzweeringen, en de gezwellen der ſchede, welken zich tegen de inzichten der natuur aankantten, weggenomen, of de ſchede op eene andere wijze verwijderd? De voorbeelden daarvan zijn te menigvuldig, en al te wel bekend, om, ter bevestiging dezer ſtellingen, een enkele van dezelven aan te haalen.

335. Er zijn geen onbetwistbaare en weezenlijke oorzaaken van onmacht bij de vrouwe,

(61) Ziet de waarnemingen, welken de Heer Barbaut, volgens de Heeren Devigne en Vermond de Vader, aanhaalt; als mede de Heeren Dupuis, Puzos, en Grégoire.

we, welke anders wel gesteld is, dan de volkoomene toesluiting der schede, die van den mond der baarmoeder, en de ontbreking van sommigen der volstrekt noodzaaklijke deelen tot de voortteeling (62).

336. Wanneer men het groot aantal vrouwen in aanmerking neemt, aan welken de natuur den eernaam van Moeder schijnt te weigeren, schoon zij in dezelven, het verlangen

(62) Wij waren, in het jaar 1785, in de gelegenheid eene vrouw te kennen, welke agtentwintig jaaren oud, groot, en van een goed gestel was, bij welke men niet één spoor van het aanweezen eener baarmoeder ontdekte, tot welk eene hoogte men ook den vinger in den regten darm bragt, en hoe zeer men, met de andere hand, de benedenste afperking van den onderbuik naar beneden drukte. Een zeer dik vlies, hetwelk door de herhaalde poogingen van den Huwlijkshandel was uitgerekt, scheen den ingang der schede als een sluier te bedekken, en aan deze plaats, wanneer men dezelve met den vinger indrukte, een soort van blinde opening (*cul-de-sac*), ter diepte van eenen duim, te verschaffen. Deze vrouw heeft het meeste deel der geneigdheden van het mannelijk geslacht; zij bemint de jacht, kweekt de letterkunde aan, enz. Nimmer had zij eenige aandoening welke de opstopping van het bloed der maandstonden aanduidde; ja zelfs gevoelde zij de behoefte niet om deze ontlasting te ondergaan. Zij is getrouwd, en geeft zich nimmer aan haare vrouwelijke verplichtingen over, welken zij niet dan onvolkoomen vervult, zonder 'er eenigen wellust door te smaaken.

gen om kinderen te hebben, met de gunstigste schikkingen om dezelven te kunnen voort teelen, vereenigd heeft, word men genoodzaakt om verborgen oorzaaken te erkennen, welken 'er zich tegen verzetten, en voor het licht der reden ondoorgrondlijk schijnen te wezen.

337. Deze oorzaaken kunnen van den man of van de vrouwe afhangen, of voor het minste uit een zeker gebrek van overeenkomst in de natuurlijke gesteldheid van den eenen of van de andere voortspruiten. Zoodanig een man, indedaad, welke tot de voortteeling met ééne vrouwe voor onbekwaam gehouden wierd, heeft bij eene andere kinderen verwekt, en zoo ook eene vrouw bij eenen anderen man.

DERDE VERDEELING.

VAN DE TEKENEN DER MAAGDENSCHENNIS, EN VAN DIE, WELKEN AANDUIDEN DAT DE VERLOSSING HEEFT PLAATS GEHAD.

338. De misdaaden der Maagden- of vrouwe-schennis, die van kindermoord, en verlaating der vrugt (*suppression de part*) (63), hebben altijd zoo afschuwelijk gescheenen, dat de gestrengheid der wetten diegenen, welken

Van de tekenen welken aanduiden dat eene vrouw geschonden is.

(63) Dit wil zeggen, wanneer eene vrijster of vrouw de geboorte van deszelfs kind verborgen houd, of

ken van deze misdaaden overtuigd wierden, altijd met den dood gestraft hebben; maar, dewijl het in deze soorten van wanbedrijven meest altijd aan getuigen mangeld, gebieden de richters, eer zij vonnis vellen, het onderzoek van die, welke zich zegt geschonden te zijn; als mede van zulk eene vrouwe welke beschuldigd is haar kind verdaan te hebben bij deszelfs geboorte, het zij met een voorbedagt oogmerk, of met hetzelve aan de gestrengheid der lucht, onder welk een voorwendsel zulks wezen mag, bloot te stellen.

339. De Verloskundige heeft hier veel kennis en een gezond verstand noodig, om het leven der onschuldige niet in gevaar te stellen, en de schuldige niet te doen vrijspreeken. Daar de bediening welke hem is opgelegd den verstandigen man verheft, en hem, eenigermaate, tot de bediening van die eens Richters opleid, zoo kan deze bediening den onkundigen vernederen, en met schande bedekken.

340. De ontkennende tekenen van den maagdom zijn niet altijd overtuigende bewijzen van de schending; de kneuzing en verscheuring zelfs van sommigen der uitwendige teel-

---

sneven doet zoo spoedig het gebooren is, het zij door hetzelve te smooren; in een put, rivier, of andere verborgene plaats te werpen, om deszelfs aanweezenheid, voor de wereld, 'er door geheim te houden, enz. *Dictionnaire de Sciences & Arts*, *tome* XV, *pag.* 680.

teeldeelen, zijn niet, zonder uitzondering, het gevolg dezer misdaad.

341. Dikwijls is het maagdevlies geheel, bij ontmaagde vrijsters (64), en bij anderen ver-

(64) Het is reeds bekend dat het maagdevlies niet altijd bij de eerfte vereeniging van man en vrouw verfcheurd word; en dat men dit vlies, bij fommige vrouwen, nog ongefchonden bevonden heeft, zelfs tot op het oogenblik van de verlosfing: waarvan wij hier twee voorbeelden zouden kunnen bijbrengen. Eene der vrouwen, welken het onderwerp onzer waarnemingen uitmaaken, meer gehegt zijnde aan het openbaar gevoelen, dan aan die zedelijke deugd, welke wij maagdom heeten, werd zwanger, zonder den venus wellust volkoomen gefmaakt te hebben, en alleen doordien zij haaren minnaar vergund had om het zaadvogt op de inwendige oppervlakte der vrouwelijkheid uit te fchieten; gelijk ook bij die plaats had, vanwelke Mauriceau in deszelfs waarnemingen gewaagt: ten minfte zal deze jonge Jufvrouw ons zulks verzekeren. Wat 'er ook van zij — dit is waarheid, dat het maagdevlies de ingang der fchede naauwkeurig omboordde, en flechts eene zeer kleene opening overliet. Eenige redenen doen ons denken, dat bij de tweede vrouw geen volkoomen faamvermenging heeft plaats gehad, fchoon reeds een jaar getrouwd geweest zijnde, en niettegenftaande zij nabij derzelver verlosfing was, toen wij het maagdevlies onderkenden. Dit vlies wederftond, geduurende een half uur, alle mogelijke pogingen van de werktuiglijke deelen der verlosfing, welke nabij derzelver einde was.

vernietigd, welken nog die eerbaarheid en zedelijke deugd bezitten, die onder den naam van maagdom is bekend (65).

342. Alle versſche wanorden, welken aan de teeldeelen beſpeurd worden, zijn ook dikwijls het gevolg van de verrigtingen eener kwalijk-gezinde vrouwe, en de beſchuldigde is ten haaren opzichte misſchien niets ſchuldig dan eene weigering welke hij haar deed. Men heeft vrijsters gekend, welken haare teeldeelen, met 'er een vreemd lighaam in te voeren, of op eene andere wijze, ſchonden: waarna zij verkrachting! — verkrachting! ſchreeuwden, met voornemen om zich op eenen blooden minnaar te wreeken, of zich van zulk eenen te ontdoen, waarvoor zij geene de minſte genegenheid gevoelden. Het ſchijnt bijnaar onmooglijk dat een man alleen, een meisjen, of vrouw zoude kunnen verkrachten, ten minſte zo hij niet eene groote meerderheid van jaaren heeft, of eenige list bedrijft, bij voorbeeld, het ingeven van *verdovende middelen* (m), of ſoortgelijke zaaken.

(m) *Narcotica.*

(65) Verſcheiden oorzaaken kunnen het maagdevlies verſcheuren, of doorknagen, en niet een derzelven is algemeener dan de ſcherpte van den witten vloed, en het bedorven vogt der ſmeerklieren, het welk alle de teeldeelen, vooral in de jeugd, beſproeit.

343. In sommige gevallen is het even moeielijk om over de weezenlijkheid der verlossing van eene vrouwe, welke met de ombrenging van derzelver vrugt, terstond, of kort na de geboorte, beschuldigd word, uitspraak te kunnen doen, als over de zekerheid der Maagdenschennis. In het eerste geval moet het onderzoek der teeldeelen in de eerste dagen na de verlossing geschieden, anders worden derzelver kentekenen met die van andere oorzaaken gemeen, en kunnen dierhalven, ten beste genomen, niet dan twijffelachtige, en des onzekere bewijzen opleveren. Van de tekenen, welken kunnen aantoonen of eene vrouw kinderen heeft gehad.

344 Dewijl de verflenstheid der borsten; de slapheid der bekleedselen van den buik; de naaden, of streepen, nevens de witachtige en glinsterende vlekken, welken op den buik gevonden worden, het gevolg kunnen wezen van eene eertijds bovenmaatige zwaarlijvigheid; als mede van eene *buikwaterzucht* (n); van eene waterzucht der baarmoeder, enz. even als van de zwangerheid, en van de verlossing, hoe zal men dan, na een zeker verloop van tijd, kunnen onderscheiden, welke van dezen de oorzaak is, die een der genoemde verschijnselen heeft teweeg gebragt?

345. Het aanweezen van melk in de borsten is geen zekerer teken dat eene vrouw gebaard heeft, indien men echter daarin eenige uit-

---

(n) *Ascites.*

uitzondering maakt (J); verscheiden *Schrijvers* getuigen dat sommige vrouwen zog hadden, ten gevolge van eene waterzucht in de baarmoeder, even als na de verlossing; vooral strekken hier die voorbeelden, naamlijk, dat 'er melk in de borsten gevonden wierd, bij gelegenheid van eene eenvouwige stremming der maandstonden, ten bewijze van ons gezegde (66).

346.

(J) ——— ——— ———; ——— moet hierin niet meer acht gegeven worden op den aart, en op de hoeveelheid, dan op de tegenwoordigheid der melk? (M).

(66) Wij hebben verscheiden vrouwen gezien, welken in staat waren vrij gemaklijk zog te trekken, door de borsten slechts oppervlakkig te drukken: zij allen meenden zich zwanger te bevinden, en niet eene derzelven bevond zich in dien staat, ja, sommigen hadden nimmer zwanger geweest. Een meisjen van agt jaaren, uit de stad ALENÇON, levert een nog buitengewooner verschijnsel op. Dikwijls de mond eens kinds van eenige maanden, hetwelk haare moeder zoogde, aan haare borst leggende, kwam 'er, volgens het getuigenis van verscheiden inwooners dier stad, genoeg melk, dat zij zelve het kind, geduurende een maand konde zoogen, dewijl de moeder, uit hoofde van klooven in derzelver tepels, zich daartoe niet langer in staat bevond. Dit kleene meisjen had nog veel zog, van eene zeer goede hoedanigheid behouden, en konde hetzelve gemaklijk bij straalen uitpersfen, toen zij, op den 16 October, 1783,

in

346. De ſtaat der, zoo in als uitwendige, teeldeelen is niet meer beſlisſend. De beleediging van den hals en mond der baarmoeder (ziet §. 164.); de meeste omtrek van dit ingewand; de verwijdering der ſchede; de verſcheuringen der uitwendige deelen; dit alles kan uit eene andere oorzaak, dan uit de verlosſing voortſpruiten. Behalven dat, hoe veele vrouwen vind men niet, bij welken niet één dezer tekenen, agt dagen na het tijdſtip waarin zij moeder wierden, te beſpeuren is?

---

in de vergadering van het Koninglijk genootſchap der Heelkunde werd vertoond. Op denzelfden dag, en daadlijk na derzelver vertrek uit de vergadering, melkte zij aan mijn huis, bij ſtraalen, meer dan een gewoone lepel vol zog uit haare borst, in het bijzijn van meer dan zestig mijner leerlingen.

Dit meisjen, hetwelk uitwendig geene de minſte tekenen van rijpheid vertoonde, was ſtom en doof gebooren. Zij had, van haar vierde tot haar vijf en een half jaar, geduurende drie dagen in elke maand, eene geregelde ontlasting van bloed, door haare oogen, ondergaan. Dezen ouderdom bereikt hebbende, hield die ontlasting op, waardoor derzelver gezondheid nadeel ſcheen te lijden, welke, na verſcheiden maanden, niet eerder herſteld werd, dan toen zich eene nieuwe bloedige ontlasting, zoo geregeld als de eerſte voortgaande, langs den natuurlijken weg, openbaarde. Deze tevroegtijdige maandſtonden bleven niet eerder weg, dan ten tijde der afkleinzing van het zog.

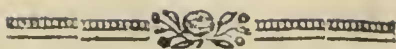
347. Om op eene bevestigende wijze te bepaalen dat eene vrouw, welke met de ombrenging haarer vrugt beſchuldigd word, waarlijk gebaard heeft, zoude het aanzijn der gewoone kraamzuiveringen, gepaard met alle de opgenoemde tekenen, ten bewijze moeten ſtrekken; waarvan de onderſcheiding niet wel te maaken is, dan binnen de agt, of tien eerſte dagen na de bevalling. Na dien tijd neemt de ſtoffe der kraamzuiveringen tezeer de hoedanigheid dier ſtoffe aan, welke den witten vloed, waaraan veele vrouwen onderworpen zijn, ſaamenſtelt, om de eene van de andere, zonder vrees van zich te vergisſen, te kunnen onderſcheiden, en om de vloeijing, waarvan wij ſpreeken, eerder aan de verlosſing, dan aan eene gewoone ſchikking der baarmoeder toe te ſchrijven.

348. De omſtandigheid waarin de verloskundige zich bevind, om over den ſtaat der vrouwe te moeten beſlisſen, zal hem nog in grooter verlegenheid brengen, en hem nog belangrijker voorkoomen, zoo rasch hij zich herinnert, dat de ontlasting die op de uitdrijving dier zelfſtandigheden volgt, welken de valsſche zwangerheden ſaamenſtellen, hetzij van die vleezige klomps- of trits-gewijze misdragten, waarvan wij in het vervolg ſpreken zullen, hetzij van die ſaamvergaderingen van ſlijmachtige en bloedige vogten, enz. evenredig is aan die, welke na de gewoone verlosſing geſchied; dat de opzwelling der borsten, na eenige dagen, in het eene, en in het andere geval plaats heeft; en dat in beiden het zog dikwijls

in

in overvloed word afgekleinst. Hieruit ziet men met welk eene rijpe oordeelkunde, en met welke befcheidene omzichtigheid men, in de meeste gevallen, deszelfs uitfpraak moet inrigten, om de onfchuld van de befchuldigde niet in de waagfchaal te ftellen, of de vrouw, welke fchuldig is, onfchuldig te doen verklaaren.

VIERDE HOOFDSTUK.

VAN DE VOORTTEELING; VAN DE BEVRUGTING; EN VAN DE ZWANGERHEID.

EERSTE VERDEELING.

VAN DE VOORTTEELING.

Van de voortteeling (*Generatio*).

349. De algemeene werking der natuur, door welke elk bijzonder weezen, van welken aart het zij, deszelfs evenbeeld voortbrengt, word Voortteeling geheeten. Tot dit werk word, bij de dieren, altijd de vereeniging van twee geslachten gevorderd, en kan zonder dezelve niet geschieden: men kan hiervan nogthans sommige dieren uitzonderen, welken het vermogen bezitten, om, tot de hervoortbrenging hunner soort, de vermenging met een tweede niet te behoeven.

350. Maar, bestaat deze hervoortbrenging nergens anders in, dan in de ontwikkeling van een dier, hetwelk reeds tevooren bestond? Is hetzelve van den vader, of van de moeder afkomstig, of, word hetzelve door de hoofdstoffe gevormd, welken door deze beiden worden aangebragt? Welken zijn, in dit

dit laatſte geval, deze hoofdſtoffen, en op welk eene wijze worden zij teſaam vergaderd? Dit zijn zoo veele vraagen, wier oplosſing onmooglijk is, of, welken wij, ten minſte, niet waagen zullen, met eenige gisſingen te beantwoorden.

Over de verſchillende gevoelens aangaande de voortteeling.

351. Wij zullen even min den tijd verſpillen om de verſchillende gevoelens aangaande de voortteeling te ontknoopen, maar ons bepaalen om dezelven ſlechts zeer beknopt voor te ſtellen. Deze gevoelens kunnen tot twee voornaamen gebragt worden, teweeten: tot dat van de vermenging der twee zaaden, en tot dat der eieren.

Gevoelen der ouden.

352. Het eerſte gevoelen was dat der ouden, welken zich verbeeldden dat de vrouw, in den tijd der vermenging, een vogt van eene voortteelende kracht, als dat van den man, uitſtortte. Dit gevoelen had, ſchoon algemeen aangenomen, deszelfs tegenſpreekers, en ſommigen, zelfs onder de ouden, hielden ſtaande, dat het genoemde vogt niets anders was, dan hetgene door de klieren der ſchede was afgekleinst: indedaad, wanneer dit vogt uit de eiernesten voortvloeide, hoedanig, en langs welk eenen weg zoude hetzelve, geduurende de zwangerheid, ontlast worden? Indien men alleen oordeelt, volgens het gevoel van den wellust, en de ſoort van *driftige beweeging* (o), welke de vrouw, wanneer zij zich aan de minvermaaken overgeeft, omtrent de Fallopiaanſche buizen, ge-

(o) *Orgasmus.*

gevoelt, zal het waarschijnlijk worden, dat 'er eenige vloeistoffe uit de eiernesten, naar de baarmoeder afvloeit; want deze aandoening kan door het vogt, hetwelk naar buiten word uitgestort, niet verwekt worden, dewijl dezelve, bij het meeste aantal vrouwen, zonder deze zichtbaare afvloeijing, plaats heeft.

Gevoelen van den Heere De Buffon.

353. De Heer De Buffon heeft niets anders gedaan dan dit eerste gevoelen luister bij te zetten. Volgens dezen geleerden Natuurkenner brengen den man en de vrouw evenveel tot de voorttecling toe: hun zaad, zegt hij, is niets dan een vermenging van werktuiglijke bolletjens (*molécules organiques*), welken uit alle deelen van het lighaam ontleend zijn, en waarvan zij als zoo veele verkleeningen vormen. Deze bolletjens, welken hij, uit hoofde van derzelver gestadige beweeging, levende en werkende (*vivantes & actives*) noemt, zijn zoodanig gevormd dat zij zich niet vereenigen, en saamenpaaren kunnen, dan met die, welken van dezelfde deelen, van het een en ander geslacht afkomstig zijn; dat is te zeggen, dat de bolletjens welken door de oogen van den man zijn aangebragt, zich niet hegten en vereenigen kunnen, dan met de bolletjens, welken door de oogen der vrouwe toegebragt worden: en zoo vervolgens

354. De vorming der teeldeelen, welken in de twee bijzondere geslachten zoo zeer verschillen, volgens dit vernuftig gevoelen niet kunnende uitgelegd worden, heeft den Geest van den Schrijver dit gebrek vergoed,

met

met uit te vinden, dat de vereeniging der bolletjens, welken uit de deelen van slechts één geslacht hunnen oorsprong namen, de grondslag van het geheel gestigt des menschlijken lighaams vormden, zoo, dat 'er een jongjen of een meisjen uit voortsproot, naarmaate die bolletjens tot den man of tot de vrouw behoorden.

355. Het gevoelen der ouden, waarvan wij tevooren spraken, werd met alle macht staande gehouden, tot de ontdekking der blaasjens, waarvan de eiernesten, in den tijd der rijpe jaaren, zich als doorzaaid bevinden. Deze ontdekking trok de aandagt der Ontleed-natuur-kundigen tot zich: van toen af begonnen zij te gelooven dat de mensch, en alle andere dieren, uit een ei voortkwamen, en dat het onderscheid tusschen de levendig geworpenen (*vivipares*), en de ei-geboorten (*ovipares*) alleen daarin bestond, dat de eersten, hunne eieren binnen het lighaam uitgebroeid hebbende, derzelver jongen reeds levende ter wereld brengen, terwijl de laatsten, integendeel, hunne eieren niet eerder uitbroeien, dan na dat zij dezelven geworpen hebben. Gevoelen der hedendaagschen.

356. Volgens dit gevoelen, hetwelk door de meeste hedendaagschen is aangenomen, daalt het bevrugtte ei, door de buizen van Fallopius, in de baarmoeder; maar heeft iemand zulks gezien? men zoude aan deze stelling kunnen twijffelen: eensdeels volgens het maaksel zelf der Fallopiaansche buizen, en de overeensteinming van de wijdte hunner inwendige uiteinden, met de dikte van die

ronde lighaamen, welken wij voor de eieren houden; en, ten anderen, volgens de menigvuldige proefnemingen van eenen Geleerden, welke de bewondering zijner eeuw tot zich getrokken heeft (67).

Vooronderſtelling (*hypothesis*) over het gevoelen der eieren.

357. Schoon men het met elkander eens was omtrent het aannemen der eieren, hebben de voorſtanders van dit gevoelen nogthans verſchillende gedagt over de wijze op welke de eieren het leven ontvingen. Dezen meenden dat de vrugt geheel in het ei gevormd was, en niets anders behoefde dan door het manlijke zaadvogt opgewekt te worden; en genen, integendeel, ſtelden, dat die eieren niets anders waren dan een ſoort van nesten, welken geſchikt werden om die *diertjens, of wormpjens* (*p*) in te ontvangen, die men, door middel van het vergrootglas (*microscope*), in het zaad gemeend heeft beſpeurd te hebben.

358. Het gebrekkige hetwelk in alle deze gevoelens, en in alle deze vooronderſtellingen te vinden is, om volgens dezelve de wonderlijke verſchijnſels der voortteeling te verklaaren, doet niet dan ten duidelijkſte de diepte van den grondloozen kuil gewaar worden, waarin de reden van den mensch zoo dikwijls verdwaald geraakte, uit gebrek der kennis van de grenspaalen welken de natuur aandes-

(*p*) *Animalcula, ſeu vermes.*

(67) Ziet de Baron VON HALLER.

deszelfs bevatting en nafpooring heeft gesteld.

TWEEDE VERDEELING.

VAN DE BEVRUGTING.

359. De vereeniging der hoofdstoffen, welken door de eene en andere kunne tot de voortteeling zijn toegebragt, word, in het menschelijk geslacht, bevrugting geheeten. Van de bevrugting (*Conceptio*)

360. Indien deze vereeniging niet altijd in het eiernest geschied, zal men ten minste toestemmen dat zulks somtijds plaats heeft, dewijl men in hetzelve overblijfsels van eene vrugt, en zelfs geheele vrugten heeft gevonden. Van de plaats waarin zij geschied.

361. De vrugten welken men in de trompetten van Fallopius heeft gevonden, bewijzen eveneens dat de bevrugting in dezelven kan geschieden, of, ten allerminste, dat die buizen tot de overbrenging van het lighaam, hetwelk het voortbrengsel der bevrugting uitmaakt, in de baarmoeder, dienen. De kinderen welken in de holligheid van den buik, na de verscheuring der trompet, of van het omwindsel van het eiernest, gevonden zijn, leveren nog klaarblijklijke bewijzen op, van hetgene wij, omtrent de plaats alwaar de bevrugting geschied, ontvouwen; en die, welken in deze holligheid ontwikkeld

zijn, zonder dat de trompet door die kinderen, om in die holligheid te geraaken, was doorgeboord, of eenige beledigîng had ondergaan, bewijzen veel minder dat ook de bevrugting in den buik kan gefchieden, dan dat zij aantoonen, dat dezelve als dan in het eiernest is volbragt.

362. Toeftemmende dat de bevrugting geftadig in het eiernest gefchied; dat het eiernest de eerfte zetel is van den mensch; en dat de Fallopiaanfche trompet nergens anders toe is gefchikt dan om het bevrugtte ei in de baarmoeder over te brengen, moeten wij ons dan niet verwonderen dat zoo veele eieren in dit ingewand koomen, en dat de trompet, wier vleugel zoo wijd, en wier inwendige opening zoo eng is, zich zoo zeldzaam een van die eieren laat ontflippen, waardoor hetzelve in de holligheid van den buik moest vallen?

Tekenen der bevrugting.

363. Schoon fommige vrouwen, als het ware, het oogenblik waarin zij ontvangen, door de inwendige aandoeningen welken zij gevoelen, weeten te onthouden; zoo zijn de meesten van derzelver bevrugting onbewust, en vermoeden niet eerder dat zij zwanger zijn, dan na het wegblijven van de maandftonden. Het ware nogthans, in veele omftandigheden, te wenfchen, dat men, in eenen min gevorderden tijd der zwangerheid, eene zekere bewustheid van dien ftaat mogt hebben, ten einde, bij deze laatften, de ongemakken welken de zwangerheid, in derzelver begin, veeltijds verzellen, aan geene andere oorzaaken toe te fchrijven, en om geene,

niet

niet alleen nutteloozé, maar ſomtijds ſchadelijke middelen aan te wenden.

DERDE VERDEELING.

VAN DE ZWANGERHEID.

364. De ſtaat waarin de bevrugtte vrouw zich bevind word door het woord Zwangerheid uitgedrukt; deze ſtaat duurt van het eerſte oogenblik na de bevrugting, tot den uittogt van dat lighaam, hetwelk door de bevrugting word voortgebragt. Van de zwangerheid (*Graviditas*).

365. Men kan de zwangerheid, met opzicht tot de natuur van het voortbrengſel der bevrugting, in twee algemeene ſoorten, te weeten, in eene waare en in eene valsſche, onderſcheiden. De eerſte word uit een, of uit meerder kinderen, en de tweede door een ongedaane klomp ſaamgeſteld, welke laatſte nu als vleezig, en dan weder als blaasachtig is, enz. Men kan die ſaamvergaderingen van bloed, van water, en van ſlijmachtig vogt, welken zich in de baarmoeder vormen, als mede de wind-waterzucht van dit ingewand, nog met den naam van valsſche zwangerheid beſtempelen, dewijl dezelven altijd met ſommigen der denkbeeldige toevallen der gewoone zwangerheid verzeld gaan, welken, gelijk deze, aan de uitzetting van den buik plaats geven, en om dat zij den meest ervaaren Ver- Van derzelver algemeene ſoorten.

 los-

loskundigen lang in de grootſte onzekerheid over den waaren ſtaat der vrouwe kunnen houden.

Over de waarezwangerheid, en over de zwangerheden welken buiten de baarmoeder beſtaan.

366. De waare zwangerheid heeft, naar de plaats welke het kind beſlaat, verſchillende benaamingen ontvangen. Zij word baarmoederlijke, goede, of gewoone zwangerheid geheeten, zoo dikwijls de vrugt in de baarmoeder beſloten is: terwijl zij trompetſche, eiernestſche, en onderbuikſche zwangerheid word genaamd, wanneer het kind zich in de trompet, in het eiernest, of in de holligheid van den buik ontwikkelt: welke drie laatſte ſoorten nog onder den geſlachtnaam van buiten-baarmoederlijke zwangerheid worden aangewezen.

Van de enkele, en van de ſaamengeſtelde zwangerheid.

367. De baarmoederlijke, of goede zwangerheid, welke de meesten tijd uit één kind beſtaat, word ook ſomtijds door meerder kinderen ſaamgeſteld, hetgene dezelve nog den naam van enkele en van ſaamengeſtelde zwangerheid heeſt doen verkrijgen. Men kan haar eveneens ſaamgeſtelde zwangerheid heeten, wanneer het kind van eene *vleezige misdragt* (q) verzeld gaat, en wanneer 'er reeds eene buiten baarmoederlijke zwangerheid beſtaat, hetwelk niet zonder voorbeeld is, hoewel men zulks zeldzaam heeft waargenomen.

Van de gemeene tekenen van alle

368. Deze verſchillende ſoorten der zwangerheid hebben gemeene en andere kentekenen,

(q) *Mola carnea.*

nen, welke laatften aan elk derzelven bijzonder eigen zijn. De eerften worden afgeleid, uit den weerzin welke de vrouw tegen eenige zaaken gevoeld; uit vreemde lusten; uit een *geduurig fpuwen* (r); uit walging; braakingen; ophouding der maandftonden; zwelling en fpanning van den boezem, enz. deze foorten der zwangerheid.

369. Deze kentekenen, welken men denkbeeldige tekenen van de zwangerheid noemt, kenfchetfen dezelve nogthans niet, dan op eene zeer onzekere wijze, en zullen zelfs zeer dubbelzinnig fchijnen, wanneer men zich herinnert dat men dezelven zich dikwijls, als een gevolg van eene eenvouwige opftopping der maandftonden, heeft zien openbaaren. Het gebrek dezer maandlijkfche ontlasting is geen meerder ftellig teken der zwangerheid; gelijk ook derzelver aanweezigheid niet altijd tot een ontkennend bewijs van dezelve verftrekt: dewijl verfcheiden vrouwen, geduurende de twee of drie eerfte maanden der dragt, hunne maandftonden hadden; bij anderen, die ontlasting lang voor de bevrugting is weggebleven; en fommigen dezelve nooit anders gewaar wierden, dan geduurende de zwangerheid (68).

370.

(r) *Ptyalismus.*

(68) Wij hebben verfcheiden zoodanige vrouwen aangetroffen, welken ons verzekerden, nooit anders, op eene geregelde wijze, derzelver maandftonden,

dan

370. Daar het meeste deel dezer kenteekenen, hetzij vereenigd, of afzonderlijk, ons niets dan eenige waarschijnlijkheid, aangaande den staat der vrouwe, welke dezelve ondervind, kunnen aantoonen, is zulks niet hetzelfde met opzicht tot de bijzondere tekenen, welken wij aanvangen te beschrijven; dezelven stellen ons in staat om de zwangerheid, van de eerste maanden af, te onderkennen, om over derzelver aart en verschillende tijdperken te kunnen oordeelen, enz. Het is door het onderslaan waardoor men alle deze zaaken ontdekt.

VIERDE VERDEELING.

VAN HET ONDERSLAAN.

Van het onderslaan.

371. Het onderslaan (*Le toucher*), met betrekking tot de verloskunde aangemerkt, bepaalt zich niet alleen tot het inbrengen van den vinger in de schede, maar behelst ook in zich

---

dan geduurende haare zwangerheid, gehad te hebben. Derzelver getuigenis heeft ons temeer waarachtig toegescheenen, naardien zij van ons niets dan de verklaaring van dit buitengewoon verschijnsel vorderden. Van Deventer spreekt van eene diergelijke vrouw, aan welke hij, in eenige zwangerheden, deszelfs zorg heeft aangewend, (Ziet Cap: XV).

zich het aanleggen van de hand op den onderbuik der vrouwe. Daar men, door de eerste handelwijze, den staat van den hals der baarmoeder, nevens derzelver rigting onderscheid, enz. oordeelt men, door de laatste, over den omtrek, de hoogte van den bodem, als mede over de schuinsche ligging van dit ingewand, en hetgene wijders te onderzoeken staat.

372. Het onderslaan is een der moeielijkste, en der gewigtigste hoofdzaaken der Verloskunde. Indien VAN DEVENTER en PUZOS, welken aangaande dit onderwerp belangrijke voorschriften hebben opgegeven, nog veele weetenswaerdige zaaken schijnen agtergelaaten te hebben, heeft zulks tot oorzaak, om dat zij, gelijk veele anderen, begrepen hebben, dat, in dit geval, niets dan de betrachting konde voldoen.

Over de nuttigheid van het onderslaan.

373. De verloskunstoeffenaar heeft schier nooit een ander geleide dan het zintuig van het gevoel; hetzelve moet het gebrek des gezichts vergoeden, hetwelk hem slechts in weinige omstandigheden van dienst zoude kunnen zijn, of welks gebruik hem, behalven dat, door de eerbaare schaamte der vrouwen, schijnt ontzegd te wezen: hoewel men slechts na eene langduurige ondervinding het recht hebbe, om dit voordeel van het gevoel te kunnen verwagten.

374. De gelegenheid om hetzelve te kunnen uitoeffenen bied zich zeer dikwijls aan, vooral in de groote Steden, alwaar de vrouwen in grooter aantal gevonden worden, en waar lieden van de beide kunnen zich eenpaa-

rig op het beroep der Verloskunde toeleggen. Dikwijls besluit de vrouw, uit oppervlakkige twijffelingen welken zij verdrijven wil, zich aan het onderslaan te onderwerpen; terwijl in andere omstandigheden, van dit onderzoek somtijds de eer, de gezondheid, en zelfs het leven van eenige weezens afhangt. Nu is 'er eene vrouw, vreezende in eenen ongeoorloofden minnehandel bezwangerd te zijn, en zich vroegtijdig ten aanzien der wereld poogende vrij te maaken, om derzelver algemeene achting te beschermen, welke, reeds op dit eerste vermoeden, om de voorlichting onzer kunst verzoekt; dan is 'er eene, wier nog twijffelachtige zwangerheid met toevallen, of met eene voor haar vreemde ziekte verzeld gaat, welke van ons begeert uit haare onzekerheid geholpen te worden, naardien zij geene zoodanige middelen, als haaren twijffelachtige ziekte-staat schijnen te vereisschen, durft gebruiken; hier weder word ons onderzoek gevorderd bij eene vrouwe, welke zich aan eenen misdaad heeft schuldig gemaakt die de laatste straf verdient, en welke, in het oogenblik waarin zij haar doodvonnis hoort uitspreken, zich verklaart zwanger te wezen; en daar eindelijk, word onze uitspraak door de Richters verwagt, over den staat eener vrouwe, welke met de ombrenging haarer vrugt, of met eigenlijk gezegde kindermoord, beschuldigd word.

375. Door het onderslaan ontdekt men zekere veranderingen aan de verborgene teeldeelen; door het onderslaan oordeelt men over de wijdte en over de gebreken in het

maak-

maakfel des bekkens; door deze kunstgreep onderkent men de zwangerheid, derzelver tijdrekeningen, en de aannadering der verlosfing; door deze zelfde handelwijze onderfcheid men de waare van de valsfche baarenspijnen, als mede het gedeelte van het kind hetwelk zich vertoont, deszelfs grootte, en den loop welken hetzelve in het nederdaalen volgt, enz.

376. Om het onderflaan, in de meesten dezer gevallen, en vooral wanneer men eene twijffelachtige zwangerheid, in derzelver begin, wil ontdekken, met vrugt te kunnen verrigten, moet men zich vooraf gewennen, om door dit middel over den natuurlijken ftaat der baarmoeder wel te oordeelen: want alles wat men desaangaande ontdekt, levert zoo veele ontkennende tekenen der zwangerheid op, welken ons tot de kennis der anderen geleiden. Over de noodzaaklijke kundigheden, welken vereischt worden om het onderflaan met vrugt te kunnen verrigten.

377. Men zoude, tot dit einde, moeten beginnen, om deze handgreep op lijken te beoeffenen, waardoor men zijne kundigheden befchaven, en deszelfs feilen verbeteren kan: en vervolgens met niet zwangere vrouwen, in eene groote menigte, en in verfchillende rigtingen, te onderflaan, ten einde met meerder naauwkeurigheid over den omtrek der baarmoeder, over de gedaante en rigting van den hals dezes ingewands, als mede over het gewigt en de beweegbaarheid van denzelven te kunnen oordeelen. Maar men vind de gelegenheden daartoe nergens anders dan in Steden van den eerften rang, waarin de fchoolen, van allerleie wetenfchappen, in menigte gevonden worden; of in Gasthuizen,

wel-

welken gefchikt zijn om 'er zwangere vrouwen in te ontvangen. Dan, daar alle leerlingen van deze gelegenheden niet een evenredig gebruik kunnen maaken, zullen wij het gemis van dezelven zoo veel mooglijk is vergoeden, door het befpiegelende deel dezer gewigtige hoofdzaak onzer kunst zoo veel te meerder uit te breiden.

Voorzorgen omtrent het onderflaan.

378. Het zij men het onderflaan op een lijk, of op eene levende vrouwe verrigt, moet men de buikfpieren in een' ftaat van ontfpanning brengen, de pis en grove drekftoffen ontlasten, ten einde de baarmoeder gemaklijker te ontdekken, en over derzelver ftaat te kunnen oordeelen. Deze voorzorgen zijn vooral noodzaaklijk wanneer men zich van eene aanvanglijke zwangerheid, of van eenige ziekten der baarmoeder, en der eiernesten wil verzekeren.

379. Het is niet minder van belang om den vinger, welken in deze gelegenheid dienen moet, wel te befmeeren. Deze voorzorg maakt deszelfs inbrenging voor de vrouwen minder pijnlijk, en kan den Verloskunstoeffenaar voor zeker *venijn* (s) befchermen, wiens vlugheid aanmerklijk genoeg is, om zich door de *zweetgaten* (t), of ten minfte, door de kleenfte *zweer* (u) aan den vinger, in den omloop des bloeds te dringen.

Men moet met den wijsvinger onderflaan.

380. Men bedient zich in een diergelijk geval van den wijsvinger, maar men moet zich onverfchillig van dien der regter, of van dien

---

(s) *Virus.* (t) *Pori.* (u) *Ulcus.*

dien der linker hand, tot het onderſlaan, weeten te bedienen. Men verwijdert, met deszelfs top, allengs de groote lippen van elkander; als dan zoekt men met den genoemden vinger den ingang der ſchede, en men voert denzelven in die buis, wier natuurlijken loop men op deze wijze volgt, tot men den zeelteſnuit ontmoet.

381. Na de oppervlakte van dit deel overkruist te hebben, om een denkbeeld van deszelfs vorm, lengte, dikte, en wegens den ſtaat van deszelfs ingang te verkrijgen, beweegt men een weinig de baarmoeder, ten einde over derzelver zwaarte en beweegbaarheid te kunnen oordeelen: vervolgens poogt men dezelve tusſchen den genoemden vinger, en de andere hand, welke op den onderbuik drukt, te bepaalen, om zoo nabij mooglijk is, de lengte, en den omtrek van dit ingewand te onderſcheiden.

Noodzaaklijke navorsſchingen, om over de zwangerheid te kunnen oordeelen.

382. Om op deze wijze tot de bepaaling der baarmoeder te geraaken, voert men dezelve, door middel van den, in de ſchede gebragten, vinger, agterwaards op den zeelteſnuit naar boven, terwijl men met de andere hand den omtrek van den buik, beneden den navel, nederdrukt, oplettende om, door eene persſing, en behoorlijke beweeging, de dunne darmen van de regter- naar de linkerzijde te voeren, tot dat men een vast lighaam ontmoet, hetwelk aan den eerſten vinger beantwoord. Dit lighaam is dat der baarmoeder, wier lengte men gemaklijk, hetzij door gewoonte, of uit derzelver afgelegenheid van de vereeniging der ſchaambeenderen, ſchatten kan.

383. Deze handelwijze is bij magere vrouwen vrij gemaklijk te bevorderen, en nog gemaklijker bij diegenen welken reeds kinderen hebben ter wereld gebragt, maar zulks is zoo ongemaklijk bij vleezige, en zeer zwaarlijvige vrouwen, dat men, op de hierboven voorgestelde wijze, zeldzaam tot de omvatting der baarmoeder kan geraaken.

384. De natuurlijke gespannenheid der spieren en der andere bekleedsels van den onderbuik; de vrijwillige spanning dezer deelen, bij vrouwen, welken belang hebben om derzelver staat te verbergen, en zich aan een diergelijk onderzoek niet dan met tegenzin onderwerpen; als mede de aandoenlijkheid van het voorwerp hetwelk men onderzoekt; de volheid der darmen, en die der pisblaas: dit alles vermeerdert nog die hindernissen, welken zich tegen het onderslaan verzetten.

385. In alle deze gevallen zal men de baarmoeder veel eerder in het bekken doen overwentelen, dan dezelve, volgens haare lengte, te bepaalen: hetwelk den ervaaren Verloskunstoeffenaar even goed in de gelegenheid stelt om over derzelver staat te oordeelen, door de geheele agterste oppervlakte van dit ingewand met den top des vingers te overkruissen, of wel, door deszelfs bodem tegen het heiligbeen te drukken, even als in het geval van de agter-overwenteling word waargenomen, en door als dan te berekenen op welk een' afstand den zeeltesnuit zich van de vereeniging der schaambeenderen bevind. Men vooronderstelt hier dat de middenlijn van het bekken, met opzicht tot die lijn, welke de

dus

dus overgewentelde baarmoeder, in derzelver lengte, doortrekt, bekend is.

386. Niet eene dezer voorgestelde handelwijzen kan bij aamborstige of waterzuchtige vrouwen gebeezigd worden, dewijl zij niet in de daartoe gevorderde rigting zouden kunnen blijven liggen, of de drukking der hand op den onderbuik verdraagen. Dewijl men zulke vrouwen niet anders dan staande, of in eene diergelijke gestalte kan onderslaan, is het niet mooglijk om volgens iets anders, dan uit de beweegbaarheid en het gewigt der baarmoeder, te kunnen besluiten of dit ingewand zich in eenen ledigen, of bezwangerden staat bevind.

Aanmerkingen der Schrijvers over den tijd der zwangerheid, in welken men moet onderslaan.

387. De Verloskundigen welken het onderslaan hebben aanbevolen, met inzicht om de aanvanglijke zwangerheid te ontdekken, hebben aangeraaden hetzelve niet eerder dan na de derde maand der dragt werkstellig te maaken, naardien zij zich verzekerd hielden, dat men de zwangerheid niet vroeger konde onderkennen. Indien het waarheid is dat het onderslaan, voor deze tijdrekening, ons niets dan gissingen oplevert, kenmerken die gissingen nogthans, gevoegd bij andere omstandigheden, welken de zwangerheid doen vermoeden, dien staat in zoo verre, om met het gebruik van Geneesmiddelen te doen ophouden, welke middelen den loop der zwangerheid zouden kunnen ontstellen, of schadelijk worden voor de moeder en voor het kind. Wij hebben, in sommige gevallen waarin de zwangerheid ten meeste tot vier of vijf weeken gevorderd was, niet geaarseld, om deze

gis-

gisſingen ten grondſlag onzer uitſpraak te ſtellen, en zeer zeldzaam hebben wij ons, in dit opzicht, vergist.

Gevoelen der Schrijvers over den ſtaat van den hals der baarmoeder, in het begin der zwangerheid.

388. Verſcheiden Verloskundigen hebben geſteld, dat men de zwangerheid konde onderkennen, door alleen den hals der baarmoeder te onderzoeken: verzekerende dat denzelve, na de bevrugting, dikker en harder is; dat men 'er meerder warmte aan ontdekt, dat deszelfs mond zich geſloten, en zich hooger, of laager, dan voor dien tijd, bevind. Maar men weet reeds wat men van de meesten dezer zaaken denken moet, welken zich niet eerder dan in eenen tijd openbaaren, waarin aan de zwangerheid, gewoonlijk, niet langer is te twijffelen, en welken reeds de verkregen kundigheden van den ſtaat dezes deels, voor de bevrugting, door het onderſlaan, vooronderſtellen; want de hals der baarmoeder heeft, gelijk alle aanwendſels van het voorwerp, deszelfs eigene bijzonderheden.

Van de omſtandigheden welken ons de zwangerheid kunnen doen kennen.

389. Dewijl het lighaam der baarmoeder, in de zes eerſte maanden der zwangerheid, de meeste veranderingen ondergaat, en naardien derzelver hals zich niet eerder, dan in de twee laatſte maanden, ontwikkelt, of verandering onderging, zijn het de elkander afwisſelende veranderingen dier deelen, welken ons de zwangerheid en derzelver verſchillende tijdperken kunnen aankondigen, en wel eerst die, welken omtrent het lighaam der baarmoeder voorvallen, en vervolgens de veranderingen, welken de hals van dit ingewand onder-

vind

vind (69). Maar dewijl deze veranderingen uit eene, aan de zwangerheid, vreemde oorzaak kunnen voortſpruiten, en vooral die, welken het onderſlaan ons in de eerſte maanden der dragt doet gewaar worden, zijn 'er, in eenen volſtrekten zin geſproken, geene zekere tekenen van de zwangerheid, dan de beweegingen van het kind.

De beweegingen van het kind zijn de zekerſte tekenen der zwangerheid.

390. Deze beweegingen zijn van tweeërleien aart: de eerſten worden door de werkingen der ſpieren van de deelen des kinds teweeg gebragt, en de anderen zijn rollende beweegingen, inwelken het kind geheel lijdelijk is. Door de eerſten beweegt het zichzelf in de baarmoeder, en door de tweeden word hetzelve in de holligheid van dit ingewand bewoogen.

391. Door de ſpierbeweeging worden nu het hoofd, en dan weder de armen, of beenen bewoogen. Deze beweegingen hebben zoo ſpoedig plaats als de ſpieren de noodzaaklijke krachten verkregen hebben, om dezelven te verrigten; maar de vrouw gevoelt en onderſcheid dezelven gewoonlijk niet vroeger dan omtrent de vier maanden, of vier en een halve maand der zwangerheid. Voor dien tijd zijn die beweegingen tegering om bemerkbaar te wezen, en de leden der vrugt te weinig ontwikkeld, dan dat zij, door zich uit te

(69) Ziet, §. 196 en vervolgens .... §. 401 en vervolgens.

te ſtrekken, tegen de wanden der baarmoeder met eenig geweld zouden kunnen aanſtooten: welke wanden daar teboven, als dan, door eene vrij groote hoeveelheid waters, bijnaar aan alle zijden, van de leden des kinds verwijderd zijn.

392. Vrouwen van een aandoenlijk, en zwak zenuw-geſtel kunnen deze beweegingen nogthans veel vroeger onderſcheiden; gelijk men 'er van eene verſchillende geſteldheid aantreft, welken dezelven veel laater gewaar worden. Wij kennen verſcheiden vrouwen, welken verzekeren het kind, beſtendig bij het eindigen van de derde maand der zwangerheid, zich te hebben voelen beweegen; anderen een weinig vroeger; maar veel meerder, bij de aannadering van het tijdperk der vierde maand. Wij hebben andere vrouwen gezien, welken die beweegingen niet eerder dan na de vijfde, zesde, en zelfs zevende maand beſpeurden. Wat wij ook, bij eene dezer vrouwen, konden doen, en niet tegenſtaande de zeer bemerkbaare rolling waardoor wij het kind in de baarmoeder op en neder deeden beweegen, waren deszelfs ſpierbeweegingen, voor de moeder, en voor dien welken haar onderſloeg, niet eerder, dan in de tijdrekening der zevende maand, en dierhalven twee maanden voor de geboorte van het kind, te beſpeuren (70): waaruit men ziet, dat

---

(70) De geboorte van dit kind zal niet te vroegtijdig ſchijnen, wanneer men met ons wel wil in opmer-

dat men het tijdſtip waarin zich deze beweegingen beginnen te openbaaren, niet altijd voor dat van vier en een halve maand der zwangerheid houden moet.

393. De rolling, of dobbering (*ballottement*) der vrugt in de baarmoeder geſchied, zonder dat de ſpierwerking der eerſte daartoe iets medewerkt; dezelve beſtaat na den dood des kinds zoo wel als tevooren, en ſchijnt zelfs in dit geval van meerder hinder voor de vrouwe te zijn, welke klaagt, een ſoort van bal, van eene meerdere of mindere zwaarte, op die zijde, opwelke zij zich nederligt, als te voelen over-vallen. Deze ſoort van beweeging hangt van die der baarmoeder en der vrou- Van de rolling der vrugt.

---

merking nemen, dat hetzelve zeer ſterk was, en bijnaar zeven en een half pond zwaar woeg.

Wij hebben, in raadpleeging, verſcheiden maalen eene vrouw gezien, wier zwangerheid haar, als mede den Geneesheer, welken de zorg haarer gezondheid was opgedragen, tot in het laatſte oogenblik, twijffelachtig ſcheen, dewijl de beweegingen van het kind zich op geenerleie wijze hadden doen gevoelen; en wat wij ook, zelfs in de agtſte en een halve maand der zwangerheid, deeden, om die beweegingen op te wekken, konden wij zulks niet bevorderen: dit kind, van eene gewoone grootte zijnde, kwam niet temin welvaarende ter wereld. De Heer Levret bragt, in deszelfs bijzondere lesſen, een voorbeeld bij, van eene vrouwe, welke, in twee agtereenvolgende zwangerheden, geene de minſte beweeging van het kind had beſpeurd.

vrouwe af, en kan door den Verloskundigen teweeg gebragt worden.

394. Deze dobbering begint, als het ware, met de zwangerheid; maar dezelve is, in den eerften tijd, zoo gering, uit hoofde van de aanmerklijke ligtheid der vrugt, dat de Verloskundige deze beweeging niet ontdekken kan, waartoe hij zich niet eerder, dan ten vroegfte in de derde, en fomtijds in de vierde maand der dragt, in weerwil van een allernaauwkeurigst onderzoek, in de gelegenheid bevind. Na dit tijdperk is dezelve gemaklijk te onderkennen, mits men zich nogthans daartoe hebbe voorbereid, met dezelve bij vrouwen, in eenen nog verder gevorderden tijd der zwangerheid, na te fpooren.

395. Om deze rolling te bevorderen en te onderfcheiden, voert men het uiteinde van den, in de fchede gebragten, vinger op het ligbaam der baarmoeder, nabij het grondftuk van derzelver hals, of zoo hoog mooglijk is, hetzij aan de voor-, hetzij aan de agter-zijde van dit ingewand, en men legt de andere hand boven de fchaamelheid, ten einde den bodem der baarmoeder te bepaalen; als dan beweegt men dezelve beurtsgewijze van de eene, en van de andere zijde, dat is te zeggen, met den vinger van binnen, en met de hand van buiten, tot zoo lang, dat men de beweeging, vanwelke wij fpreeken, onderfcheid: altijd oplettende van die der baarmoeder, welke door deze fchokken in beweeging is gebragt, niet voor die der vrugt, welke zij in zich befluit, te houden.

396.

396. In eenen verder gevorderden tijd der zwangerheid is de ſchokking, welke door de hand, die zich op den buik bevind, word aangebragt, niet meer noodzaaklijk, om deze dobberende beweeging te ontdekken, naardien het kind, als dan meerder gewigt hebbende, ſpoediger op dat punt der baarmoeder nedervalt, vanwaar hetzelve door den vinger, welke zich in de ſchede bevind, verwijderd was.

397. De vrouw moet zich geduurende alle deze navorsſchingen in eene ſtaande houding bevinden, want eene vlakke ligging zoude de moeilijkheden daartoe vermeerderen, om dat het lighaam des kinds zich als dan van den hals der baarmoeder zoude verwijderen, uit hoofde dat de borst der vrouwe, met opzicht tot het bekken, door eene zoodanige ligging, laager word, dan zich de buik als dan zoude bevinden. Elk zal deze dobberende beweeging begrijpen, en tegelijk het voordeel wel beſeffen hetwelk gelegen is in de vrouw ſtaande te houden, geduurende men dezelve poogt te bevorderen en te herkennen, indien men in opmerking neemt, dat de vrugt, na de eerſte maanden der zwangerheid, eigenlijk meerder gewigt heeft, dan de plas van het water hetwelk haar, als dan, in eene groote maate, omringd; en dat dezelve bijgevolg het benedenſte deel van de holligheid der baarmoeder moet beſlaan, en op hetzelve weder even ſpoedig moet nedervallen, als men haar, hetzij ook door welk eene ſoort van ſchokking, van dat deel verwijdert.

398. De rolling, of dobbering waarvan

wij ſpreeken, kenſchetst niet minder, dan de beweegingen, welken uit de ſpierkrachten van het kind voortvloeien, de waare zwangerheid: want de vrugt is het eenige vaste lighaam hetwelk van vloeiſtoffen in de baarmoeder omringd kan zijn, en op deze wijze, in dit ingewand kan bewoogen worden; maar deze dobbering, in welke het kind volſtrekt lijdelijk is, bewijst niet, gelijk deze laatstgenoemde beweegingen doen, of hetzelve genot heeft van het leven, dan of het den dood reeds heeft ondergaan.

Over de dobbering van het lamvliesvogt.

399. De dobbering van het lamvliesvogt zoude eveneens een ſtellig teken der zwangerheid moeten zijn, dewijl het kind altijd van eene zekere hoeveelheid waters omringd is. Deze dobbering, of ſchommeling is indedaad aanweezig; maar, dewijl het veel verſchilt dat zij door het onderſlaan zoo bemerkbaar is als verſcheiden verloskundigen beweerd hebben, wie zoude zich dan durven vleien om dezelve in de eerſte maanden der dragt te zullen onderſcheiden? Heeft dezelve, behalven dat, in ſommige ſoorten van valsſche zwangerheden, even als in de gewoone zwangerheid, geen plaats? En is 'er één geval waarin deze ſchommeling meer openbaar moet wezen, dan in de waterzucht der baarmoeder?

400. Wij hebben dierhalven, vóór de beweegingen van het kind, geene tekenen, ten voordeele der goede zwangerheid, behalven meer of min gegronde gisſingen; gisſingen, wier bondigheid vermeerdert, naar maate men een grooter aantal dier denkbeeldige tekenen

nen vereenigen kan, welken over den ſtaat der vrouwe twijffelingen deeden ontſtaan.

401. De tekenen welken het onderſlaan ons ontdekt, en tot gisſingen gelegenheid verſchaffen, moeten altijd van den ſtaat der baarmoeder afgeleid worden. In de twee eerſte maanden der zwangerheid krijgt het lighaam van dit ingewand eene ronde gedaante, en ſchijnt een weinig in het bekken te duiken, hetgene aan deszelfs mond gelegenheid geeft om zich voorwaards en naar beneden, ſomtijds ook agterwaards en naar het ſtaartbeen, te rigten. De buik der vrouwe verandert in dien tijd zoo weinig, dat zelfs het gemeen denkt dat dezelve platter word, wel verre van meerder omtrek te verkrijgen. Indien de buik opzwelt, kan deze opzwelling niet inwendig tot de uitzetting der baarmoeder betrekking hebben, maar koomt nergens anders uit voort, dan door de verheffing der ingewanden. Deze verheffing verdwijnt in het vervolg, en de buik ſchijnt in de zesde maand der zwangerheid niet dikker te zijn, dan dezelve toevallig was in de tweede maand der dragt.

Tekenen der twee eerſte maanden van de zwangerheid.

402. In de derde maand begint de bodem der baarmoeder, welke reeds in uitgeſtrektheid heeft toegenomen, de darmen naar de hoogte te dringen, en de benedenſte afperking van den onderbuik op te heffen, naardien dit deel der baarmoeder zich klaarblijklijk boven den rand der ſchaambeenderen bevind. Als dan is het, dat de hand dien bodem gemaklijk begint te ontdekken, wanneer men het genoemde gedeelte van den buik betast.

Tekenen van de derde maand der zwangerheid.

403. De ontwikkeling der baarmoeder is, in dit tijdperk, en beneden hetzelve, nog zoo gering, dat men verplicht is den vinger in de fchede te brengen, zo men die ontwikkeling behoorlijk wil nafpooren. Dezelve overtreft die uitzetting der baarmoeder niet genoeg, welke dit ingewand in fommige ziekten verkrijgt, om den min ervaarenen in de kunst van onderflaan, niet in de ongelegenheid te brengen van zich te vergisfen, met die ontwikkeling eerder aan deze, dan aan eene andere oorzaak toe te fchrijven.

404. Wanneer deze uitzetting van de zwangerheid afhangt, word dezelve alleen in het lighaam der baarmoeder befpeurd, zonder dat derzelver hals daarin op eenigerleie wijze deelt: de foort van kloot, welke de vinger, in de fchede gebragt zijnde, als dan overkruist, en welke, aan de andere zijde, door de vingers, die zich uitwendig boven de fchaambeenderen bevinden, word onderfcheiden, heeft eene gladde oppervlakte, en doet een foort van buigzaamheid gevoelen. Maar wanneer dit lighaam door de verftopping in derzelver weeffel, en door eenen ftaat van langduurige ziekte is uitgezet, dan is hetzelve minder effen, dikwijls ruw, en op zekere plaatfen hard: terwijl de hals der baarmoeder, in dit geval, min of meer van dezelfde opzwelling aangedaan, en eenigermaate, naar evenredigheid der omftandigheden, in deszelfs vorm ongefteld is.

Tekenen van de vierde en vijfde maand.

405. Indien 'er, na het onderflaan, nog eenige twijffeling voor zulk eenen, omtrent den ftaat der vrouwe, welke gist drie maanden zwan-

zwanger te zijn, plaats vind, welken door eene behoorlijke ondervinding nog niet in ſtaat geſteld is, om alle die verſchijnſels, vanwelken wij zoo even geſproken hebben, te bevatten, kan deze handgreep, na het tijdperk der derde of vierde maand der dragt, in hem niet langer eenige onzekerheid doen overblijven. In deze laatſte tijdrekening bevind zich de bodem der baarmoeder verſcheiden vingerbreedten hooger dan de bovenſte engte van het bekken: die bodem klimt in den loop der vijfde maand tot op de hoogte van een of twee duimen beneden den navel, en de hals van dit ingewand, welke zich meer en meer van de ſchede verwijdert, rigt zich agterwaards en naar boven; als dan vertoont de benedenſte afperking van den buik eene uitpuilende, ronde, en geſpannen oppervlakte.

Tekenen van de zesde maand.

406. In de zesde maand klimt de baarmoeder tot boven den navel, en dit laatſte deel ſchijnt meer uit te puilen; de hals van dit ingewand begint zich aan deszelfs grondſtuk in breedte uit te zetten, en ſchijnt iets zachter dan voor dien tijd te wezen.

Tekenen vandezevende maand.

407. In de zevende maand word de hals der baarmoeder aanmerklijk korter, en minder bereikbaar voor het gevoel, dewijl denzelve, naar evenredigheid dit deel ontwikkeld word, zich van de ſchede verwijdert; de navel puilt meerder uit, en de bodem der baarmoeder, in dien tijd zich zeer hoog boven den navel bevindende, beſlaat als dan een gedeelte der bovenſte afperking van den on-

derbuik. Het is in dit tijdperk waarin het algemeen zich verbeeld dat het kind word omgekeerd: indien zulks bij geval eens gebeurd, kan men niet ontkennen dat het kind zich, voor dien tijd, reeds verscheiden maalen heeft omgekeerd. Deze algemeene volksdwaaling is afkomstig uit hetgene de meeste Verloskundigen, over de oorspronglijke ligging, en buiteling van het kind, geschreven hebben.

408. Wanneer men deze Schrijvers naleest, bespeurt men naauwlijks op welke gronden hunne stelling rust: eenigen hunner hielden zich te vreede de buiteling te beweeren, zonder te onderzoeken of zij daarin gelijk hadden of niet; terwijl anderen daarvoor zulke zwakke bewijzen bijbragten, dat dezelven niemand zouden kunnen overtuigen, dan zulken, welken reeds met een' geest van vooringenomenheid omtrent deze stelling zijn bezield. Ons dunkt, dat de moeielijkheid om het hoofd des kinds, in de zesde maand der zwangerheid, aan de bovenste engte, te ontdekken, het meeste gezag aan deze dwaaling, de buiteling betreffende, heeft bijgezet; naardien men hetzelve zoo gemaklijk in de zevende maand, en in eenen verder gevorderden tijd der dragt, kan beslaan. Maar hoe dikwijls hebben wij niet voor de zevende maand het hoofd des kinds, bij het onderslaan, aangetroffen — en hoe veele waarnemingen noodzaaken ons niet te moeten voor zeker houden, dat hetzelve, in alle tijdperken der zwangerheid, het

het onderste gedeelte van de baarmoeder, toplijnig, beslaat (71)!

409. Aan het einde van de agtste maand der zwangerheid nadert de baarmoeder, bij de meeste vrouwen, in zoo verre den kuil welken de maag beslaat, dat men niet, dan met veel moeite, over het punt van uitgestrektheid, tot hetwelk dit ingewand zich heeft uitgezet, op eene naauwkeurige wijze, kan oordeelen. De hals der baarmoeder is, als dan, bijnaar altijd verdweenen, en derzelver mond bevind zich op zulk eenen wijden afstand van den ingang der schede, dat men denzelven niet, dan met moeite kan bereiken, en men daartoe veeltijds verplicht is, om den vinger, bijnaar tot de hoogte van de regter, of linker heilig darm-beensche vereeniging, in de schede te voeren.

Tekenen van de agtste maand.

410. Om die hoogte te bereiken, zal men op de volgende wijze tewerk gaan: de vrouw zich staande bevindende, derzelver lighaam een weinig voor-over gebogen hebbende, en met den rug tegen eenig vast punt aangerigt zijnde, plaatst men de hand vlak tusschen de dijen, en men voert den wijsvinger dier hand in de schede, zoo, dat de buitenste rand van den middensten vinger met de lengte der bilnaad, en met die van het staartbeen eene gelijke rigting hebbe, en de duim

(71) Ziet, hetgene wij over de buiteling denken, §. 440 en vervolgens.

duim op het ſchaamdeel ruste, waardoor dan eindelijk de drie genoemde vingeren zeer verre van malkander verwijderd zijn. Met zich dus te gedragen, zal men voordeelen bekoomen, die men anders niet bereiken zoude: want, doordien de middenſte vinger buiten op de bilnaad en op het ſtaartbeen rust, kan men deze deelen, met dien vinger, naar de inwendige zijde van het bekken drukken, en op deze wijze, naar evenredigheid, deszelfs betrekkelijke diepte verminderen, hetgene aan het uiteinde van den wijsvinger gelegenheid verſchaft, om de bovenſte engte veel meerder van nabij te bereiken, dan wanneer men de hand op eenige andere wijzen had geplaatst.

411. Sommige Verloskundigen raaden aan, om de vrouw in eene liggende geſtalte te plaatſen, wanneer men dezelve in den laatſten tijd der zwangerheid wil onderſlaan, ten einde, zeggen zij, den hals der baarmoeder naar het middenpunt des bekkens terug te voeren, door de ſchuinsſche ligging des bodems van dit ingewand te verminderen; maar men moet van deze voorzorge niets verwagten, en het is in dien tijd bijnaar altijd onmooglijk om den mond der baarmoeder, zo denzelven zich zeer hoog bevind, te kunnen bereiken: waarom men, als dan, de vrouw altijd ſtaande moet onderſlaan, gelijk wij hebben voorgeſchreven. Men is dikwijls verplicht zich in de negende maand der dragt op gelijke wijze te moeten gedragen, indien men wil waarnemen, hetgene aan de zijde van den mond der baarmoeder geſchied.

412. In dezen laatſten tijd der zwangerheid word de ontwikkeling van den hals der baarmoeder voltooid, en de rand des monds van dit ingewand behoud, in ſommige vrouwen, ſlechts weinig dikte, terwijl denzelve, in andere voorwerpen, in dikte ſchijnt toe te nemen: deze ſoort van aanwas ontſpruit als dan uit de *zuchtachtige zwelling* (v), welke in de ganſche uitgeſtrektheid van de vrouwelijkheid word beſpeurd, en zich, tot in de diepte van het bekken, in het celleweefſel, en den hals der baarmoeder uitbreid. Tekenen van de negendemaand der zwangerheid.

413. Wanneer de rand van den mond der baarmoeder zich dunner en zachter bevind, is het tijdſtip der verloſſing zeldzaam langer dan weinige dagen afweezig; daar hetzelve integendeel dikwijls een maand, en zelfs zes weeken vertraagd word, bij zulke vrouwen in welken die omtrek hard en dik is, hoedanig ook deszelfs middenlijn, of graad van opening zij. Immers hoe dikwijls heeft de Verloskundige, van de zevende en een halve maand der zwangerheid, ja zelfs vroeger, de inwendige mond der baarmoeder niet wijd genoeg ontſloten bevonden, ten einde hem de gelegenheid te verſchaffen om deszelfs vinger op de vliezen van het kind te kunnen brengen, ſchoon de vrouw niet dan op den gewoonen tijd verloste? Maar niet één voorbeeld is 'er dat de verloſſing zoo lang vertraagde bij zoodanige vrouwen, welken zich in eenen dierge-

(v) *Oedematoſus.*

gelijken ſtaat bevinden, gelijk wij aan het hoofd van dezen zin hebben voorgeſteld.

Tekenen welken de nabijheid van het tijdperk der verloſſing aanduiden.

414. De ſtaat der vliezen aan den ingang der baarmoeder duid ons het tijdperk der verloſſing nog veel gewisſer aan. Men moet hetzelve als zeer nabij beſchouwen, wanneer deze vliezen beurtsgewijze geſpannen en ontſpannen worden. Indien het lighaam der baarmoeder bij tusſchenpoozen nu hard, en dan weder zacht is, en vooral, wanneer deze beurtwisſeling van ſpanning en ontſpanning in den omtrek van den mond dezes ingewands voorvalt, moet men hetzelfde beſluit opmaaken aangaande de nabijheid van het tijdperk der verloſſing.

415. Deze veränderingen moeten zelfs, in den volſtrekten zin, als de tekenen van het begin van den baärensnood gehouden worden; dewijl zij voortſpruiten uit de poogingen welken de baarmoeder aanwend, om zich van een lighaam, hetwelk haar hindert, te ontdoen: maar die arbeid is als dan zoo ligt, dat dit ingewand alleen ſchijnt werkzaam te wezen om deszelfs krachten te beproeven, de ongevoeligheid van deszelfs vezelen te verdrijven, en dezen tot eene krachtdaadiger werking voor te bereiden.

416. Daar alle deze tekenen geſtadig de aannadering van de verloſſing aanduiden, kenſchetſen zij de negende maand der zwangerheid niet op eene zoo zekere wijze; om over deze laatſte tijdrekening te oordeelen, moet men, daar teboven, acht geven op den tijd wanneer de maandſtonden zijn opgehouden geregeld te verſchijnen, en op dien, waar-

in de beweegingen van het kind zich voor de eerste maal ontdekten; als mede, op den omtrek der baarmoeder, op de grootte en hardheid van het hoofd, hetwelk men door het onderslaan gewaar word, enz.

417. De pijnen welken de meeste vrouwen in den omtrek der lendenen, van den aars, en in de baarmoeder zelve, ondervinden; het lastig doof gevoel, hetwelk sommige vrouwen in, en omtrent den aars gewaar worden; het slinken van den buik; de vermeerderde aanprikkeling tot het loozen der pis; de bloedige of niet bloedige ontlasting van slijm- of water-achtig vogt, alle deze tekenen kenmerken het einde der zwangerheid minder, dan die, vanwelken wij hierboven spraken.

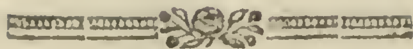
418. De verheffing van den bodem der baarmoeder, boven den ingang van het bekken, zoodanig wij dezelve §. 405, 406, 407, en 409 hebben aangetoond, kan ons niet dienen om de tijdperken der zwangerheid, welken wij op de aangehaalde plaatsen voorgesteld hebben, te bepaalen. Die bodem verheft zich over het algemeen een weinig minder in elk dier tijdrekeningen, bij vrouwen, welken zich reeds verscheiden maalen zwanger bevonden, waartoe de ligging van het kind hetzelfde onderscheid kan teweeg brengen, dewijl dat deel der baarmoeder tot eene mindere hoogte opklimt wanneer de vrugt over-dwars, dan wanneer zij wel gelegen is. Men zal ook gewaar worden dat de hals der baarmoeder, door zich in eene eerste zwangerheid te ontwikkelen, in deszelfs onderste gedeelte weinig van vorm verandert,

dert, terwijl het grondſtuk van dit deel in omtrek toeneemt; en dat de mond van dit ingewand zich niet eerder ontſluit dan wanneer de ontwikkeling volkoomen is. Maar dit laatstgenoemde deel opent zich veel vroeger in de volgende zwangerheden, en de zeeltesnuit blijft in de laatſte maanden der dragt dikker dan in eene eerſte zwangerheid: waaruit blijkt, dat men reeds ondervinding noodig heeft, om zich in deze tekenen niet te vergisſen.

419. Wij zullen hier niets nederſtellen over de tekenen, welken uitzonderlijk tot de andere ſoorten der zwangerheden behooren, waarvan wij §. 365, en vervolgens, geſproken hebben; als mede niet over de nuttigheid van het onderſlaan in eene menigte andere omſtandigheden: ons voorbehoudende daarvan elders te gewagen, om de aaneenſchakeling der zaaken, welken tot één voorwerp betrekking hebben, niet af te breken.

* *
*

VIJF-

VIJFDE HOOFDSTUK.

OVER HET VOORTBRENGSEL DER BEVRUGTING, OF, OVER DE ZELFSTANDIGHEDEN WELKEN DE ZWANGERHEID UITMAAKEN.

Over de natuur van het voortbrengsel der bevrugting.

420. HET voortbrengſel der bevrugting is in het begin altijd zulk een gering iets, dat men volſtrekt niet kan onderſcheiden wat 'er van worden zal: door de ontwikkeling alleen verkrijgt hetzelve een bepaalden vorm en gedaante. Indien uit hetzelve den meesten tijd een kind met deszelfs aanhangſels voortſpruit, zoo worden 'er ook ſomtijds twee, zelfs meerder kinderen, of ſlechts een' roodachtigen klomp uit verwekt, welke misdragt geheeten word.

EERSTE VERDEELING.

OVER DE VRUGT.

Over de grondbeginfelen van de vrugt (*Fœtus*).

421. De grondbeginfels van de vrugt vertoonen zich in den beginne flechts onder de gedaante van eene flijmige wolk, in het midden van een blaasjen hetwelk met een klaar en doorfchijnend vogt is opgevuld, welke ruwe fchets het vrugtjen zelfs niet eerder dan eenige weeken na de bevrugting verkrijgt.

Over den tijd in welken de vrugt fchijnt afgefchetst te wezen.

422. De wijdberoemde Von Haller verzekert, dat hij in een fchaap, voor den zeventienden dag, niets diergelijks heeft gevonden, en dat hij niet eerder dan op den negentienden dag eene flijmige vrugt, ter grootte van eenen kleenen worm, en in eene halvemaansgewijze buiging heeft aangetroffen, hetwelk hem heeft doen denken dat de menfchelijke vrugt niet vroeger gevormd word. De waarnemingen welken mijn praktijk mij heeft vergund te kunnen doen, koomen zeerwel met dit gevoelen overeen.

Grootte der vrugt, in het tijdperk van eene maand.

423. Ik hebbe verfcheiden vrugtjens, met veel oplettendheid onderzogt, wier grootte ten meeste die van eene mier evenaarde; dezelven waren, gelijk den Heere Von Haller zegt, voor-over gebogen, en van eene flijmige wolk omringd. Deze vrugtjens, met het bloote oog befchouwende, fcheenen mij toe

toe meerder gelijkenis aan een der *gehoorbeentjens* (w) te hebben, hetwelk onder den naam van het *hamertjens* (x) bekend is, dan aan iets anders, naardien dezelven, even gelijk het genoemde beentjen, een dik, en een ander zeer dun uiteinde hebben. Onder de vrouwen welken deze vrugtjens zijn afgevloeid, rekenden sommigen slechts een maand, en anderen, vijf weeken zwanger te zijn, terwijl verscheiden derzelven tot het getal dier vrouwen behoorden welken zich, aangaande het tijdstip waarin zij ontvangen, weinig vergissen.

424. Ik hebbe een grooter aantal vrugtjens gezien ter grootte van die gekorvene diertjens, welken onder den naam van wespen bekend zijn. Derzelver hoofd had meer dan de helft der grootte van het geheele lighaam; de oogen en de mond waren zeer kenbaar; de handen en voeten scheenen onmiddelijk aan den romp vereenigd te zijn, terwijl de armen, dijen en beenen naauwlijks zichtbaar waren. Sommigen derzelven waren zes, en de anderen zeven weeken gedragen. Grootte der vrugt, in het tijdperk van zes weeken.

425. Alle deze vrugtjens, zoo wel die van de tijdrekening eener maand, als die van zes weeken, waren in een soort van *beursjen* (y) besloten, het welk sponsachtig, of uitwendig, met iets dat naar dons geleek, zeer dik bezet was. Het beursjen der eersten had omtrent de grootte van een middenmaatig hoender- Van het beursjen hetwelk de vrugt omsluit.

(w) *Ossicula auditus.* (x) *Malleus.* (y) *Capsula.*

derei, en dat der laatften had iets ruimer omtrek.

426. Deze foorten van eieren zijn uit twee vliezen faamen gefteld; een derzelven is uitwendig, zijnde dikker dan het tweede, en uit wiens oppervlakte de *donzige zelfftandigheid* (z) zich verheft, waarvan wij zoo even fpraken: hetzelve word Adervlies geheeten; het tweede dier vliezen, hetwelk den naam van Lamvlies verkregen heeft, is dun en doorfchijnend, waardoor men, in het midden van het weiachtig vogt, hetwelk dit vlies in zich befluit, het lighaam der vrugt kan befchouwen.

427. Deze vliezen zijn, in het begin der zwangerheid, minder vast aan elkander vereenigd, dan het uitwendige vlies zich met de baarmoeder bevind: men ziet ook vrij dikwijls dat deze vliezen, in vroegtijdige miskraamen, zich van elkander fcheiden, en in verfchillende tijdperken, elk op zichzelf afgedreven worden. Het adervlies fcheurt alsdan veeltijds in den omtrek van den mond der baarmoeder, en het lamvlies, het water en de vrugt in zich befluitende, drijft af, zonder te bersten, terwijl het eerfte niet dan eenigen tijd daarna word afgedreven.

428. In dit geval loost de vrouw niet anders dan een vliezig ei, waaraan geene de minfte donzige zelfftandigheid word befpeurd; en wanneer men het vlies, hetwelk met dat foort

(z) *Tomentum.*

ſoort van dons voorzien is, afgedreven zijnde, niet met oplettendheid onderzoekt, zal men hetzelve nergens anders voor houden, dan voor een klomp van bloed, dewijl hetzelve met eene laag dezer vloeiſtoffe is bedekt.

429. Diergelijke waarnemingen hebben, zonder twijffel, ſommigen doen vast ſtellen, dat het ei in den beginne niet donsachtig was, en dat deszelfs wollige plek zich niet eerder zichtbaar vertoonde dan in den tijd, waarin hetzelve de grootte van een hoenderei, en de vrugt die van eene honigbije verkregen had.

430. De ontwikkeling der vrugt geſchied, in het begin der zwangerheid, zoo langzaam, en, in het vervolg, zoo ſchielijk dat de natuur geene beletſels, dan in de ſchikking van de eerſte trekken der vrugt, ſchijnt te ondervinden. Zoo rasch dezelve haar ruwe ſchets verkregen heeft, geſchied derzelver aanwas, van de eene tot de andere maand, ja zelfs van de eene tot de andere helft dier tijdrekening, zoo zichtbaar, dat men in de ontwikkeling der vrugt zulke aanmerklijke, en bewonderingwaerdige veranderingen beſpeurt, dat men zich naauwlijks kan verbeelden dat zulks het werk is van eenen zoo korten tijd.

Van den voortgang welken men in de ontwikkeling der vrugt beſpeurt.

431. Deze veranderingen zijn nogthans in alle bijzondere menſchelijke vrugten niet volſtrekt dezelfden. Men beſpeurt, bij voorbeeld, even veel verſcheidenheden in de lengte, dikte, en zwaarte van een zeker aantal welgevormde vrugten van vijf maanden, dan in een diergelijk aantal, welken geheel voldragen zijn: dezen zijn grooter, zwaarlijviger, en zwaarer; genen kleener, teederer,

en ligter; zoo, dat men, volgens de ſtelling van ſommige Schrijveren, naar de afmeetingen, en het gewigt des kinds, den tijd der zwangerheid niet naauwkeurig bepaalen kan.

Over de lengte, en over het gewigt van een voldragen kind.

432. De gewoone lengte van een voldragen kind is van agttien, tot twintig; de buitengewoone kleenheid van zestien; en de buitengewoone lengte van twee-, zelfs van drieentwintig duimen: terwijl het gewigt van zoodanige kinderen, met de tafelen van ROËDERER vergeleeken, zes, of zeven ponden en een half opweegt. Ik hebbe 'er twee gezien van tien ponden min een vierde, ſlechts een van twaalf, en nog een ander van dertien ponden. Dit laatſte kind had verſcheiden, zeer verre uitgeſchootene tanden, en nog anderen waren op het punt van door te breken; deszelfs geſtel was zoo grof, dat ik naauwlijks kan gelooven dat 'er kinderen van vijf en twintig, ja zelfs van vijftien ponden gewigts gebooren zijn, gelijk men somtijds, door min ligtgeloovige, en praatzuchtige vrouwen, hoort uitſtrooien (72). Ik hebbe ook

(72) Wij zullen hier aanmerken dat de uitbotting van eenige tanden, voor de geboorte, niet altijd een gevolg van eene buitengewoone ontwikkeling des kinds, of een voorteken is van een beter lighaamsgeſtel. Van alle de kinderen, wier zeldzaame grootte ons deed beſluiten dezelven op de weegſchaale te leggen, is dat kind, waarvan wij hier boven gewag maakten, het eenige hetwelk met tanden ter wereld kwam.

ook kinderen aangetroffen, welken eveneens voldragen waren, die slechts vijf, anderen vier, en verscheiden welken een vierde ponds gedeelte minder dan vier ponden woegen. Deze laatsten schijnen meer algemeen dan van negen ponden aangetroffen te worden, en groeien niet minder dan dezen, na derzelver geboorte.

433. Volgens deze waarnemingen moet men besluiten, dat 'er kinderen van agt maanden gebooren worden, welken grooter en zwaarer zijn, dan anderen van negen maanden, en zoo ook omgekeerd: maar desniet tegenstaande zal een ervaaren Verloskunstoeffenaar dezelven niet beoordeelen als van een en hetzelfde tijdperk te wezen. Er bestaat uitwendig, in eene vrugt van agt maanden, schoon grooter zijnde dan een ander geheel voldragen kind, altijd een kenmerk van onrijpheid, hetwelk in het laatste niet word

---

kwam. Eene vrouw, van een vrij zwak gestel, verloste bij toeval, in de zevende maand haarer zwangerheid, van twee zeer zwakke kinderen, waarvan het eene twee, en het andere drie tanden had: beiden stierven binnen vierentwintig uuren. Het volgende jaar verloste zij weder van een kind, hetwelk eveneens met tanden gebooren werd, en zij verzekerde ons dat alle derzelver kinderen zoodanig ter wereld kwamen. Eene andere vrouw had twee kinderen, twee jaaren na elkander, gebaard, welken met twee *snijtanden* (*Dentes incisores*) in de *onderkaak* (*Maxilla inferior*) gebooren werden: dezelven leefden slechts vijftien, of agttien maanden.

word bespeurd, waarvan de beschrijving hier te wijdloopig zoude worden.

TWEEDE VERDEELING.

VAN DE HOUDING, EN LIGGING DES KINDS IN DEN SCHOOT ZIJNER MOEDER.

Van de houding der vrugt.

434. De vrugt bevind zich altijd in eene voor-over gebogene houding, bukkende derzelver hoofd op de borst, terwijl zich de armen in eene gevouwene rigting, de dijen en beenen in de volkoomenste buiging bevinden; de knieën van elkander verwijderd, en de hielen, tegen de billen aanliggende, de eene tegen de andere aangevoegd zijn. Indien men de vrugt, bij het tijdstip der verlossing, somtijds in eene andere houding aantreft, is zulks alleen bij toeval, en ten gevolge der saamenwerking van verscheiden oorzaaken, welken wij in het vervolg, voor zoo verre dezelven ons bekend zijn, zullen verhandelen.

435. Deze natuurlijke houding is geenzins het gevolg van eene pranging, waarin zich de vrugt, ten opzichte van de wanden der baarmoeder, zoude bevinden, dewijl men dezelfde houding in den vroegsten tijd der zwangerheid reeds bespeurt, wanneer het vrugtjen, nog zeer kleen zijnde, als het ware slechts

een

een punt dezer holligheid beslaat, welke vijf honderd, en meer zulke vrugtjens, van dezelfde grootte, zoude kunnen bevatten. Deze houding schijnt het schepsel zelf eigen te wezen: het is bijnaar die van eenen Grijsaart, en van alle dieren, in den staat der ruste.

Van den vorm, en van de afmeetingen der voorover gebogene vrugt.

436. De op deze wijze gebogene vrugt vormt bijnaar een langwerpig-rond lighaam, in de gedaante van een ei, wiens grootste middenlijn tien duimen is, of daar omtrent, terwijl de kleenste middenlijn, welke zich van de eene tot de andere schouder uitstrekt, eene lengte van vier en eenen halven duim, of ten meeste van zes duimen heeft. De kennis dezer gedaante, volgens welke HIPPOCRATES het kind met eenen, in een vlesjen, omgekeerden olijf vergeleek, is voor den uitoeffenaar der Verloskunde van het grootste belang. Dezelve doet ons, tegelijktijdig zij ons leert dat een van de uiteinden der groote middenlijn van dit langwerpig rond lighaam zich aan den ingang der baarmoeder moet aanbieden, om uit dezelve uittogt te kunnen vinden, tevens de voornaamste oorzaak der tegennatuurlijke verlossingen bevroeden, en wijst ons aan wat men in een diergelijk geval hebbe te verrigten.

437. Men zoude nogthans, met opzicht tot de verlossing, slechts eene zeer onvolkoomene kennis hebben van het kind, indien dezelve zich niet verder dan tot deze eerste denkbeelden uitstrekte. Men moet daar teboven het maaksel, nevens de afmeetingen van alle de voornaamste deelen des kinds, als

mede de beweegingen waarvoor die deelen vatbaar zijn, kundig wezen; men moet zich vooral gewennen om de verſchillende afperkingen van deszelfs oppervlakte te onderſcheiden, door dezelve met het uiteinde van den vinger te overkruisſen, indien men zich wil in ſtaat ſtellen om deze bijzondere deelen, wanneer zij zich in den tijd der verlosſing aanbieden, te kunnen onderkennen, en in alle deze omſtandigheden kunstmaatig te handelen.

Van de ligging des kinds in den ſchoot zijner moeder.

438. De geringe omtrek van het kind, met opzicht tot de hoeveelheid van het water hetwelk hetzelve omringd, en tot de uitgeſtrektheid van de holligheid der baarmoeder, in den eerſten tijd der zwangerheid, ſchijnt ons aan te duiden dat de vrugt, als dan, geene bepaalde ligging heeft, en dat dezelve nu dit, en dan weder dat gedeelte van derzelver oppervlakte aan den mond der baarmoeder vertoont. Eenige bedenkingen, aangaande den vorm der vrugt zelve, tot aan het einde van de derde halve maand der dragt; over de eigenlijke zwaarte, en bijzonder over het gewigt van het hoofd, met betrekking tot het overige gedeelte van het lighaam des kinds; als mede over de lengte der navelſtreng, en derzelver inplanting bijnaar aan de beneden zijde van den romp, zouden aanleiding geven om te moeten ſtellen, dat de vrugt, in dien eerſten tijd der zwangerheid, op den rug ligt, en met denzelven op het onderſte gedeelte van de inwendige oppervlakte der baarmoeder rust. Men zoude, volgens deze zelfde bedenkingen, welken

geen

geen gering bewijs tegen de buiteling opleveren, kunnen verzekeren, dat het hoofd zich gestaadig op den mond der baarmoeder zoude bevinden, indien het kind aan de navelstreng, in het midden des waters van het lamvlies, hing: gelijk sommige Schrijvers beweerd, en in afbeeldingen aangetoond hebben.

439. Een Verloskundige, welke lang als den beroemsten in deszelfs kunst is aangemerkt (73), heeft nogthans gesteld, dat het kind, na de vierde maand der zwangerheid, volgens de natuurlijke orde, zich, den meesten tijd, met het hoofd naar boven, de billen naar beneden, en den buik naar de voorzijde bevond; terwijl men, in de laatste maanden der dragt, het tegenstelde bespeurde: naamlijk dat het hoofd als dan naar beneden, de billen naar boven, en de rug agter het voorste deel der baarmoeder was gekeerd.

Gevoelen der ouden, en hedendaagschen over de ligging, en buiteling der vrugt.

440. Zoodanig was het denkbeeld der ouden over de ligging van het kind, en zoodanig is nog heden het gevoelen van de meeste hedendaagsche verloskundigen. Indien 'er niets ten kwaade in gelegen is, gelijk sommigen gezegd hebben, om de buiteling te erkennen, vinden wij 'er nog veel minder nadeel aan verknogt om deze stelling te verwerpen. Wij verbeelden ons dat de ter zijde stelling van deze, onder de lieden der kunst, nog te zeer in

(73) De Heer LEVRET, §. 426 en vervolgens.

in aanzien zijnde dwaaling, ons tot gewigtiger waarheden zoude kunnen opleiden.

441. Men vind overvloedige ſtoffe om het algemeen gevoelen, aangaande dit onderwerp, te beſtrijden, in hetgene deszelfs aanhangers zelven 'er over gezegd hebben. De ligging, welke zij in het kind, tot op het tijdſtip van deszelfs buiteling, vooronderſtellen plaats te hebben, in overweeging nemende, zal men, voor eerst, gewaar worden, dat dezelve, zoowel vóór als na die buiteling, de allerongemaklijkſte is van die liggingen welken de vrugt immer kan aannemen, en tevens dat die ligging eene der allermoeielijkſte voor het kind zoude wezen, om zulks twee agtereenvolgende oogenblikken te kunnen uithouden, indien dezelve, geduurende een enkel oogenblik, bij toeval, konde plaats hebben; en, ten tweede, dat die ligging met het maakſel, en overeenkomst der deelen, als mede met de regelen der zwaartekunde, tegenſtrijdig is.

442. Indien men zich de ongemeene kleenheid der vrugt, in de twee eerſte maanden der zwangerheid, met opzicht tot de holligheid der baarmoeder, herinnert; als mede de groote plas van water, welke het kind ómringd; de beweegbaarheid waaraan hetzelve, bijgevolg, onderhevig is; de wijze op welke hetzelve voor-over is gebogen; en de overmaat van den omtrek en het gewigt van deszelfs hoofd, met opzicht tot het overige gedeelte van het lighaam, zal men niet kunnen beſeffen dat de vrugt, geduurende geheele maanden, eene nederhurkende geſtalte

zou-

zoude kunnen behouden, en als zittende blijven op het onderste gedeelte der baarmoeder, en tegen-over de voorzijde van de bolle bogt der lendenzuil van de vrouwe. Zo men zich den langwerpig ronden vorm te binnen brengt, welken de baarmoeder, in weerwil van derzelver uitzetting, behoud, nevens die eiachtige gedaante, tot welke zich het lighaam van het kind saamenbuigt, zal men zich tevens verzekerd houden, dat het hoofd het benedenste gedeelte der holligheid van dit ingewand moet beslaan: naardien het hoofd het dunne uiteinde van het langwerpig rond lighaam uitmaakt, hetwelk het kind in de baarmoeder vertoont, terwijl de billen, dijen, beenen en voeten eenpaarig het groote uiteinde saamenstellen; gelijk ook het benedenste gedeelte van de holligheid der baarmoeder het uiteinde van den dunsten, en den bodem van dit ingewand dat van den diksten omtrek van dit eironde lighaam vormen. De ligging welke de voorstanders der buiteling aan het hoofd des kinds, na die buitengewoone beweeging, toekennen, is niet minder strijdig tegen de overeenstemming van den vorm der deelen: hoe zal men kunnen begrijpen, dat het voorhoofd, hetwelk, na die buiteling, aan het uitstek van het heiligbeen der vrouwe beantwoord, tegen dat deel, geduurende eenige maanden zal blijven aanliggen, daar de zijden van het bekken aan deszelfs ronden vorm eene veel beter overeenkomstige ruimte verschaffen. Men zal in het vervolg bespeuren hoe zeldzaam eene zoodanige ligging zich vertoont.

443.

443. Indien men de afmeetingen van de holligheid der baarmoeder in de meeste vrouwen, met die van het eironde lighaam vergelijkt, hetwelk de als toegevouwene vrugt in de zevende maand der zwangerheid vertoont, in welken tijd de buiteling, zoo men zegt, gefchied, zal men daarin eene andere bewijsreden tegen die buitengewoone beweeging aantreffen: want men zal als dan bevroeden, dat de groote middenlijn van het kind, volgens de lengte der baarmoeder geplaatst zijnde, in dat tijdperk der zwangerheid, die middenlijn in uitgeftrektheid zeer verre overtreft, welke van het voorfte naar het agterfte gedeelte, of van de eene naar de andere zijde van dit ingewand, getrokken word.

444. De allerbondigfte der bewijsredenen welke tegen de buiteling bijgebragt kan worden, moet uit de waarneming worden afgeleid. De opening der lijken heeft duizend maalen geleerd, dat het hoofd des kinds bijnaar altijd het onderfte gedeelte van de holligheid der baarmoeder beflaat; en den meesten tijd vertoont zich het hoofd aan den ingang van dit ingewand, in eene tevroegtijdige verlosfing, zelfs in welk eenen tijd der zwangerheid dezelve ook moge voorvallen. Indien men het kind, het zij bij de opening van lijken, het zij in geval van eene miskraam, in eene andere ligging heeft bevonden, is de overeenkomst dezer gevallen, met die, inwelken het hoofd naar beneden lag, bijnaar evenredig aan die bijzondere liggingen, welken in de tijdrekening van de negende maand der dragt worden waargenomen.

445. De reden en de ondervinding ſtemmen dierhalven overeen, om te bewijzen dat 'er geene buiteling, zoodanig men zich dezelve heeft voorgeſteld, beſtaat; dat de ligging van het kind, in den eerſten tijd der zwangerheid, tot in het oneindige verſchild; en dat dezelve bepaald en ſtandvastig word, naar maate van den voortgang der zwangerheid, waaromtrent men alleen die gevallen moet uitzonderen, inwelken de baarmoeder veel water in zich bevat. Bij zulke vrouwen, indedaad, kan het kind, naardien hetzelve alsdan altijd die beweegbaarheid behoud, welke hetzelve, in den eerſten tijd van deszelfs aanweezen, genoot, zich op verſchillende wijze, zelfs in den tijd van den baarensnood, wenden; maar hetzelve neemt echter geene zoodanige ligging aan, welke hier boven is aangetoond, dewijl dezelve voor het kind zoo veel te ongemaklijker zoude zijn te behouden, als hetzelve alsdan door eene meerdere hoeveelheid vloeiſtoffe omgeven is (74). De allernatuurlijkſte ligging van

(74) Wij zijn van de waarheid dezer ſtelling volkoomen overtuigd, naardien wij deze aanmerklijke verplaatſingen van het kind, in den loop van den arbeid tot de verlosſing zelve, niet alleen waarnamen, maar ook hebben doen waarnemen aan onze leerlingen, voornaamlijk bij twee vrouwen, waarvan de eerſte zich aan het einde der negende, en de andere zich ſlechts in de vijfde maand der zwangerheid bevond.

van het kind is met het hoofd naar beneden, in eene dwarsfche rigting op den ingang van het bekken, beantwoordende het agterhoofd aan eene der inwendige dijebeenfche geledingsoppervlakten, of azijnmaaten, en het voorhoofd, in eenen tegen-overgeftelden zin, aan de heilig-darm beenfche faamenvoeging. In deze ligging bevinden zich de billen, de dijen, de beenen, en de voeten naar boven, en naar die zijde der vrouwe gerigt, naar welke de bodem der baarmoeder zich heeft overgewend: zoo, dat de groote middenlijn van het kind met de lendenzuil een fcherpen hoek uitmaakt.

DER-

---

vond. Bij de eerfte vrouw vertoonde het kind, gedurende eenen arbeid van zesendertig uuren, beurtsgewijze, en bij verfchillende tusfchenpoozen, het hoofd, de voeten, den rug, de fchouder, of eene der zijdelijke deelen; terwijl hetzelve zich, in het tijdftip waarin de vliezen fcheurden, met den buik, de knieën, en een bogt der navelftreng, aan den ingang der baarmoeder voordeed. Het fchijnt dat fommige fchrijvers, doordien zij diergelijke veranderingen in de ligging van het kind hadden waargenomen, om deze reden hebben aangeraaden, de vrouw, geduurende den baarensnood, eene onderfcheidene rigting te doen aannemen.

DERDE VERDEELING.

VERDEELING VAN HET KIND.

446. De oppervlakte van het kind zoude in vierendertig afperkingen kunnen verdeeld worden, welken wij nogthans, betrekkelijk ons onderwerp, tot op drieentwintig zullen verminderen. Schoon sommigen dier bijzondere deelen zich, in het begin der verlosfing, niet dan zeldzaam aan den mond der baarmoeder vertoonen, vereisfchen zij, van de zijde van den uitoeffenaar der Verloskunde, des te meerder oplettendheid, welke, min gewoon deze deelen door het gevoel te onderkennen, dezelven met anderen verwarren, en in de gevolgen zoude kunnen dwaalen, welken 'er uit zijn af te leiden. Verdeeling der vrugt.

447. Naardien het van aangelegenheid, en zelfs volftrekt noodzaaklijk is, om deze verfchillende afperkingen van het kind, in het derde deel van dit werk, waarin wij over de tegennatuurlijke verlosfingen zullen handelen, omftandig te befchrijven, zullen wij 'er hier niets van gewagen, ten einde herhalingen te vermijden, welken verveelende zouden kunnen worden.

448. Onder alle de voornaame deelen van het kind, moet het hoofd, met opzicht tot de verlosfing aangemerkt, niet alleen als het allervaste, maar ook als den meesten omtrek hebbende, aangemerkt worden; indien de borst, Over het maakfel van het hoofd, en van de borst der vrugt.

borst, in derzelver natuurlijken ſtaat, in eenig opzicht grooter ſchijnt, zoo is derzelver maakſel dus geſchikt, dat zij zich altijd veel gemaklijker voegt naar de beenige buis van het bekken der vrouwe, waar zij moet doortrekken: niets is, indedaad, beweegbaarer dan het been-geſtel van den romp der vrugt, zoo uit hoofde van de menigte ſtukken waaruit hetzelve is ſaamgeſteld, als met opzicht tot de bijzondere buigzaamheid, en ſchikking dier ſtukken, als mede de wijze opwelke dezelven zijn ſaamverbonden.

449. Men beſpeurt wel iets diergelijks in het maakſel van het hoofd, dewijl hetzelve eveneens uit een groot aantal beenige ſtukken gevormd is, welken ſlechts door vliezige deelen vereenigd zijn, waardoor dezelven zich een weinig, volgens de omſtandigheden, tot elkander voegen, of van elkander verwijderen kunnen: door deze ſchikking, en buigzaamheid der beenderen van het bekkeneel kan het hoofd zich ook eenigermaate ſchikken naar den vorm van het bekken, gelijk men in zekere moeielijke verloſſingen ziet gebeuren; maar men moet in opmerking nemen dat hetzelve, door in de eene rigting te verkleenen, bijna altijd in eene andere rigting grooter word.

Verdeeling van het hoofd der vrugt.

450. Schoon het hoofd des kinds, in het tijdſtip der geboorte, eene eivormige gedaante vertoont, kan men hetzelve nogthans in vijf oppervlakten, twee uiteinden, vier midden lijnen, en twee omtrekken verdeelen.

Van deszelfs oppervlakten.

451. Twee van de oppervlakten des hoofds vormen deszelfs kruin en bodem: terwijl de zij-

zijden en het aangezicht door de drie anderen worden uitgemaakt.

452. Een der uiteinden van het hoofd is boven- en tegelijk agter-waards, hetwelk wij agterhoofds-gedeelte heeten: het andere is beneden- en tevens voor-waards, zijnde de kin. Het eerste is dikker en ronder dan het tweede, en dit smaller en langwerpiger dan het eerste uiteinde. Van deszelfs uiteinden.

453. De grootste middenlijn van het hoofd des kinds, welke naar gewoonte vijf en een vierde duims lengte heeft, loopt schuins van de *kinvereeniging* (*a*) naar het agterste uiteinde van de pijlnaad; de middenste, welke een duim korter is dan de eerste, strekt zich uit van het midden des *voorhoofds* (*b*) tot aan de bovenzijde van het *agterhoofdsbeen* (*c*); de derde overkruist het hoofd van deszelfs *kruin* (*d*) naar den *bodem van het bekkeneel* (*e*); en de vierde loopt van de opperhoofdsbeensche verhevenheid der eene, naar die van de andere zijde: De lengte dezer twee laatsten is vrij bestendig van drie duimen, en vier of zes lijnen uitgestrektheid. Het is nuttig in opmerking te nemen dat de breedte van het hoofd onder de *ooren* (*f*) minder uitgestrektheid heeft, dan in de aangetoonde maat: schoon veelen het tegendeel beweeren, zonder Van deszelfs middenlijnen.

(*a*) *Symphysis menti.* (*b*) *Frons.* (*c*) *Os occipitis.* (*d*) *Vertex.* (*e*) *Basis cranii.* (*f*) *Aures.*

der zich de moeite gegeven te hebben van zulks te onderzoeken (75).

Van de omtrekken van het hoofd der vrugt.

454. De grootste omtrek van het hoofd is omtrent van dertien en een' halven duim, tot veertien, zelfs vijftien duimen; terwijl de tweede slechts tien, of elf duimen uitgestrektheid heeft. Deze laatste loopt dwars over de kruin, en den bodem van het bekkeneel, als mede over de opperhoofdsbeensche verhevenheden; en de eerste strekt zich uit over de twee fontenellen, het aangezicht, de kin, het gat des agterhoofds, en den knobbel van hetzelfde been: met één woord, over de uiteinden van de schuinsche middenlijn, en over die van een der twee kleenste middenlijnen van het hoofd der vrugt.

455. Wanneer het hoofd in de verlossing een langwerpigen vorm aanneemt, geschied zulks altijd in deszelfs schuinsche middenlijn,

zoo

(75) Wij zullen deze middenlijnen voordaan met de volgende naamen noemen: de eerste, schuinsche; de tweede, langwerpige; de derde, toplijnige; en de vierde, dwarsche. Schoon de langwerpige middenlijn, welke men nog voorste- agterste zoude kunnen heeten, geenzins de grootste is, gelijk wij zoo even hebben aangemerkt, waarschouwen wij, dat wij echter deze zullen bedoelen, wanneer wij alleen het woord groote middenlijn zullen beezigen: gelijk men zich tevens de dwarsche middenlijn moet voorstellen, wanneer wij ons enkel van het woord kleene middenlijn bedienen.

zoo, dat de punt van den kegel welke het hoofd als dan vertoont, zich boven den agterften hoek der wandbeenderen bevind; maar hetzelve kan deze verandering niet ondergaan, zonder van de eene naar de andere zijde, en dikwijls van de kruin naar den bodem, in dikte te verminderen.

456. Deze veranderingen, welken altijd gunftig, en dikwijls noodzaaklijk voor de verlosfing zijn, hebben derzelver grenzen, welken zij, zonder gevaar voor het kind, niet tebuiten kunnen treden: maar dezelven zijn eigenfchaplijk, en verfchillen naarmaate van den graad der buigzaamheid, welke de beenderen van het bekkeneel eigen zijn, als mede volgens de breedte der naaden, en die der fontenellen, zoo dat men dezelven hier niet naauwkeurig bepaalen kan. Het bekkeneel kan zich, bij fommige kinderen, in den aangetoonden zin, zes of agt en meerder lijnen uitrekken, en zich, volgens deszelfs dwarsfche middenlijn, even veel inkrimpen: zulks gefchied niet alleen gemaklijk, maar, daartebovven, zonder dat daardoor de werking der hersfenen gevaarlijk fchijnt geftremd te worden; terwijl de minfte veranderingen in den vorm dezer beenige doos, bij andere kinderen, niet voortgebragt zouden kunnen worden, dan met ongemeen veel moeite, en gevaar voor het kind. Van de veranderingen welken het hoofd in de verlosfing ondergaat.

457. De naaden, welken in de vrugt menigvuldiger zijn dan in bejaarden, vertoonen in de kindsheid, als het ware, niets van hetgene zij in het vervolg moeten worden: de beenderen van het bekkeneel, welverre van Den ftaat der naden in de vrugt.

 zich-

zich als dan, bij wijze van dooréén gevlochtene zwaluwſtaarten, onderling te ontvangen, zoodanig men in eenen gevorderden leeftijd beſpeurt, zijn niet overal met elkander vereenigd, dan door middel van eene vliesachtige zelfſtandigheid, en laaten onderling tusſchenruimten over, waarvan de aanmerklijkſte, *Fontenellen* (g) geheeten worden.

458. De aanmerklijkſte naaden in de vrugt zijn, de *kroonnaad* (h), de *pijlnaad* (i), welke zich tot den wortel van den neus uitſtrekt, de *winkelnaad* (j), en de *ſlaap- of ſchub-naaden* (k).

Van de voorſte fontenel.

459. De alleraanmerklijkſte fontenel word aan de vereeniging der kroon- met die der pijl-naad gevonden: men onderſcheid haar onder den naam van *voorſte fontenel* (l), en men vergelijkt derzelver gedaante bijna met die van eene ruit. Men heeft lang gemeent, en ſommigen meenen zulks nog tegenwoordig, dat dezelve met eene kloppende beweeging begaafd is; maar deze beweeging beſtaat geenzins voor de geboorte.

460. Wanneer men al eenige beweeging, zelfs eene kloppende en geregelde beweeging in deze fontenel, in eerstgeboorne kinderen, ontdekte, zoude men nogthans daaruit niet moeten beſluiten dat dezelve reeds voor de ge-

---

(g) *Fontanellæ.* (h) *Sutura coronalis.* (i) *Sutura ſagittalis.* (j) *Sutura lambdoïdea.* (k) *Suturæ temporum, ſeu ſquammoſæ.* (l) *Bregma.*

geboorte bestond, uit hoofde van de zoo zeer verschillende wijzen van bestaan in deze twee standen van het kind. Het pasgeboorne kind schept adem, schreeuwt meer of min doordringend, en oeffent schier bij aanhoudendheid eene zuigende beweeging; de aandrang van het bloed naar de hersfenen, aan den eenen kant, en de werking der *slaapspieren* (*m*) op de beenderen van het bekkeneel, aan de andere zijde, van welke beenderen derzelver hoeken aan de fontenel grenzen, kunnen in dezelve wel eenige beurtsgewijze spanning, en eene kloppende beweeging doen gewaar worden, maar zulks bestaat niet indedaad, en zoude in de vrugt, welke in den schoot der moeder besloten is, geenzins kunnen plaats hebben.

461. Wij zullen ook die plaats, waar zich de pijl- en winkel-naad vereenigen, met den naam van fontenel benoemen, schoon aldaar zeldzaam eenige vliezige tusschenwijdte, gelijk in de eerste, gevonden word. Deze nieuwe fontenel, welke, in den loop van dit werk, altijd onder den naam van agterste fontenel zal worden aangewezen, verschilt, behalven dat, van de voorste, doordien dezelve slechts uit drie beenige hoeken word saamgesteld, en zij eenigermaate niets anders is, dan het punt der vereeniging van de drie toppen der naaden welken op deze plaats tot

Van de agterste fontenel.

(*m*) *Crotaphites, sive musculi temporales.*

tot elkander koomen: terwijl de voorfte uit vier hoeken word gevormd, en 'er even zoo veele naaden aan uitloopen, hetgene deze fontenellen gemaklijk door het gevoel doet onderfcheiden (76).

Van de zijdelijke fontenellen.

462. Aan elk uiteinde van de kroon- en winkel-naad befpeurt men nog andere vliezige tusfchenwijdten, welken even zoo veele fontenellen zijn. Die welken zich beneden de laetfte dezer naaden bevinden zijn zeer bemerkbaar aan het gevoel; maar die van de kroonnaad zijn naauwlijks te ontdekken, als zijnde in de diepte der flaapkuilen verborgen, en door de flaapfpieren bedekt.

Van de geleding en beweegingen van het hoofd.

463. De geleding van het hoofd met den romp, nevens deszelfs natuurlijke rigting, en beweegingen, zijn, ter onzer kennis, niet minder nuttig, dan de voorgaande zaaken. De eerfte is een foort van *fcharniergeleding* (*n*) wel-

---

(*n*) *Ginglymus.*

(76) Men ontmoet fomtijds, echter zeer zeldzaam, een vierde hoek aan de agterfte fontenel, dewijl die van het agterhoofdsbeen als dan in twee hoeken is verdeeld: en in dit geval vereenigen zich mede vier toppen van naaden aan deze fontenel. Niet tegenftaande dit, verfchilt dezelve zoo veel van de eerfte, dat het fchier onmooglijk is om zich desaangaande te kunnen vergisfen, zelfs al konde men dezelven niet tegelijktijdig betasten, en met elkander vergelijken.

welke slechts eene zeer geringe beweeging, het zij voor- het zij agter-waards, of ter zijde toelaat: indien het hoofd uitgestrekter beweegingen verrigt, spruiten dezelven uit eene saamvereenigde beweeging van alle de *halswervelen* (o) voort.

464. Deze beweegingen, schoon in de vrugt vrijer zijnde dan in bejaarden, hebben nogthans grenzen welker volkoomen kennis van zeer veel gewigt is, als mede om dezelven in de uitoeffening der moeilijke verlossingen niet te overschrijden, vooral niet, die van de spil- of omdraaiende-beweeging, welke bijna geheel van de omdraaijing van den hals afhangt: de uitgestrektheid dezer laatste is zoodanig, dat het aangezicht, zonder ongemakken, niet meerder dan een vierde van eenen kring kan trekken.

465. De natuurlijke rigting van het hoofd der vrugt, en van het pasgebooren kind, is in diervoege, dat de kin zich veel laager dan het agterhoofd bevind, en dat de middenlijn van den romp een weinig voor de agterste fontenel uitkoomt, en het bekkeneel van deszelfs bodem naar de kruin, en van de voor- naar de agter-zijde schuins doortrekt.

Over de natuurlijke rigting van het hoofd der vrugt, en de wijze op welke de middenlijn van het ligchaam het hoofd doortrekt.

466. Indien de uitoeffenaar der Verloskunde op het maaksel, de afmeetingen, natuurlijke rigting, gemeenschap met het ligchaam, en op de beweegingen van het hoofd, wel-

Over de nuttigheid om alle deze zaaken te kennen.

(o) *Vertebræ cervicales.*

welken hetzelve kan uitoeffenen, acht moet geven, moet hij geene mindere naauwkeurige kennis hebben van de ſaamenſtelling van den romp, en der ledemaaten, als mede van de rigting en grenzen van derzelver beweegingen. Daar het in ſommige gevallen gevaarlijk is om het hoofd des kinds eene uitgeſtrekter omdraaiende beweeging te doen verrigten, dan deszelfs geleding met den hals, nevens die van de halswervelen onderling, kan toelaaten, zoude het in andere omſtandigheden niet minder gevaarlijk zijn, om de grenzen te overſchrijden, welken de natuur aan deze zelfde beweeging van het lighaam heeft geſteld, vooronderſtellende dat het hoofd als dan zonder beweeging is. Naardien wij vertrouwen dat alle diegenen, welken zich aan de beoeffening der Verloskunde overgeven, in de *Ontleedkunde* (*p*) genoeg ervaaren zijn, om alle deze waarheden te beſeffen, zullen wij geenzins uitweiden in hetgene tot derzelver onderwerp behoort.

467. Alle deze tot hier toe vastgeſtelde weetenſchappen bijeen voegende, zoo met opzicht tot het bekken der vrouwe, als tot dat van het lighaam des kinds, hetwelk geboren ſtaat te worden, zal men in dezelven de grondregelen der Verloskunde ontdekken; men beſpeurt 'er tevens in, den loop welke de natuur in het bewonderingwaerdig werk on-

(*p*) *Anatomia.*

onzer geboorte volgt; en men leert uit dezelven de regelen, welken wij in veele gevallen moeten volgen, om de natuur te helpen, of datgene te bevorderen, hetwelk zij dikwijls niet zoude kunnen teweeg brengen, zonder gevaar voor de moeder en voor het kind.

468. De verloskundige, welke alle deze zaaken grondig doorziet, zal niet alleen beseffen dat een voldragen kind uit den schoot zijner moeder, volgens de natuurlijke orde, geen uittogt vinden kan, dan door een van de uiteinden der groote middenlijn van dat soort van eironde lighaam, hetwelk de vrugt in de baarmoeder vertoont, den mond van dit ingewand aan te bieden, maar daar teboven, hoedanig de verschillende deelen van het kind zich rigten, en opwelk eene wijze dezelven nederdaalen moeten, op dat de verlossing te gemaklijker geschiede.

469. Zo de verlossing zich op deze wijze zal verrigten moet het hoofd zich dwarslijnig aan den ingang van het bekken vertoonen, met het agterhoofd agter de eene of andere azijnmaat, en het voorhoofd voor een der heilig-darm-beensche vereenigingen gerigt. Hetzelve moet in het nederdaalen meer en meer de agterste fontenel aanbieden, en wel op deze wijze, dat het agterhoofd tusschen den boog der schaambeenderen omvat word, en het voorhoofd zich naar de zijde van het heiligbeen begeeft, enz. De schouderen moeten in den doortogt, uit de bovenste naar de onderste engte, dezelfde verplaatsing ondergaan, naardien derzelver breedte grooter is

is, dan de kleene middenlijn van elk dier engten uitgeftrektheid heeft.

470. In de verlosfingen, waarin het kind met de voeten voorkoomt, moeten de fchouderen en het hoofd zich nogmaals op dezelfde wijze aan de openingen van het bekken vertoonen, naamlijk zoodanig, dat derzelver grootfte middenlijnen altijd met die van het bekken overeenftemmen. Daar het agterfte uiteinde van het hoofd, in het eerfte geval, zich eerst in de uitwendige opening van het bekken moet begeven, moet zulks in het tweede eerst door de kin gefchieden, en vervolgens, zoo als hierna geleerd zal worden.

471. Deze loop, welke door de overeenftemming der afmeetingen van het bekken der vrouwe met die van het lighaam des kinds word aangewezen, is tevens die, welken de natuur in de verlosfingen volgt die haarer zorge zijn toevertrouwd, waarvan men door de ondervinding overtuigd kan worden.

VIERDE VERDEELING.

VAN DE AANHANGSELS DER VRUGT, OF NAGEBOORTE, EN IN HET BIJZONDER OVER DEN MOEDERKOEK.

Van de aanhangfels der vrugt, of nageboorte

472. Onder den naam van aanhangfels der vrugt, of nageboorte, verftaat men den moederkoek, de vliezen, en de navelftreng, waar-

waarbij men ook het lamvliesvogt zoude kunnen voegen.

(*Secundinæ*), en van den tijd waarin zij gevormd worden.

473. Men zoude deze zelfstandigheden oneigenlijk met den geslachtnaam van nageboorte benoemd hebben, indien men alleen acht geslagen had op den tijd van derzelver vorming en ontwikkeling, en niet op den tijd der uitdrijving uit den schoot der vrouwe; naardien zij vóór de vrugt gevormd zijn, of ten minste reeds een soort van volkoomenheid verkregen hebben, in eenen tijd wanneer de schets van het kind nog naauwlijks is begonnen: waaromtrent men alleen de navelstreng moet uitzonderen, welke, gelijk men weet, niets anders is, dan een voortbrengsel, of liever, het vervolg van de *onderbuiksche vaten* (q). De benaaming, vanwelke wij spreeken, is dierhalven ontleend uit de afdrijving van alle derzelver deelen, doordien dezelve niet eerder geschied dan na de geboorte der vrugt (*), en zulks de laatste last is van welken de vrouw verlossen moet.

474.

(q) *Vasa hypogastrica.*

(*) Schoon de stelling van onzen Schrijver desaangaande zeer algemeen doorgaat, zijn 'er nogthans uitzonderingen in dezen algemeenen regel, welken nogthans als geene wonderwerken aangemerkt kunnen worden. Ik werd, omtrent twee jaaren geleden, ter verlossing van eene vrouwe geroepen, welke, zoo mij berigt werd, reeds drie dagen hevig uit de schede had

474. Daar de orde der ontwikkeling van de zelfſtandigheden welken de zwangerheid uitmaaken beſtendig zoodanig is als wij hierboven hebben aangetoond; daar de nageboorte reeds gevormd is, eer nog de vrugt door het oog ontdekt kan worden; daar men dezelve dikwijls zonder de vrugt aantreft, en de vrugt nimmer zonder de nageboorte aanweezig is (K), kan men niet twijffelen dat dezelve ten dienſte der vrugt is gevormd, en ten haaren opzichte gewigtige beezigheden te verrigten hebbe.

475.

---

had gevloeid, zonder dat de vroedvrouw, welke zij bij zich had, daarop eenige acht ſcheen te ſlaan; bij mijne komst riep mij de lijderesſe toe dat zij geweldig vloeide, en zoo op hetzelfde oogenblik een grooten klomp was kwijt geraakt, welke nog tusſchen haare dijen lag: het was de nageboorte, welke, zonder twijffel op den mond der baarmoeder vastgehegt zijnde, door den arbeid los geraakt, en ten laatſte door eene persſing naar buiten was gedreven. Ik haalde terſtond het kind bij de voeten af, hetwelk zich welvaarend bevond, terwijl de moeder eerst lang daarna herſtelde, naardien zij door verzwakking, vanwegen den langduurigen vloed vóór derzelver verlosſing, tot op den rand van het graf was genaderd (V).

(K) De eenige uitzondering is het zeldzaam en treffend geval, door Stalpert van der Wiel, *obſ:* xxxii, *Centur:* ii aangetekend, welke eene vrugt zonder navelſtreng, en zonder nageboorte heeft gezien (M).

475. Volgens de orde der eerſte ontwikkeling van alle deze zelfſtandigheden ſchijnt het tevens bewezen te zijn, dat de nageboorte nergens anders door gevoed word, dan door de ſappen welken haar door de vaten der baarmoeder worden medegedeeld, ten minſte in het begin der zwangerheid, wanneer zij niets van de vrugt ontvangt. Maar deze vloeiſtoffen moeten in den beginne zeer dun zijn, dewijl het bloed der moeder ſlechts na eenen zekeren tijd deze deelen kan bevogtigen.

Van de natuur der nageboorte.

476. De aanhangſels der vrugt zijn in de eerſte maanden der zwangerheid niet zoodanig als dezelven in den laatſten tijd der dragt zich bevinden: na verſcheiden weeken zijn dezelven nog niets anders dan een ſoort eener vliezige blaas, op welke men naauwlijks een oppervlakkig dons bemerkt, maar welke door deze zelfſtandigheid wel raſch overdekt word, in zoo verre, dat de vliezen zich niet langer bloot vertoonen, zo men de pluisjens, welken zich uit dit dons verheffen, niet van dezelven afſcheid. (Ziet §. 425).

Van den moederkoek (*Placenta*).

477. Deze donzige zelfſtandigheid, welke als dan de vliezen overal bedekt, verzamelt zich in het vervolg tot eene zekere uitgeſtrektheid, waardoor die ſoort van koek, welke zich als geronnen bloed vertoont, en uit vaten ſaamgeſteld ſchijnt te wezen, gevormd word, zijnde onder den naam van moederkoek bekend; zoo dat deze ſoort van ſpons, bij de aannadering der verloſſing, naauwlijks een vierde gedeelte van het adervlies bedekt.

478. De moederkoek is eene ſpons- en vatachtige zelfſtandigheid, welke dik omtrent

des-

deszelfs midden, en dun is aan deszelfs rand: dezelve heeft, in de tijdrekening der verlosfing, zeven of agt duimen middenlijn, volgens de breedte, en twaalf of vijftien lijnen dikte in deszelfs midden. Deze afmeetingen verfchillen nogthans min of meer, naar maate van de gefteldheid der vrouwe, de fterkte van het kind, en de plaats der baarmoeder, alwaar zich dit lighaam heeft ingeplant.

Over het maakfel van den moederkoek.

479. De moederkoek is altijd uit verfcheiden kwabben faamgefteld, welken door zulk een fijn en teeder celleweeffel vereenigd zijn, dat men hetzelve zeer gemaklijk kan verfcheuren. Men heeft dezen koek flechts dubbel toe te vouwen om deze kwabben van elkander af te fcheiden, en deszelfs buitenfte oppervlakte zeer ongelijk, en met diepe groeven te doen vertoonen; daar men in tegendeel, in deszelfs natuurlijken ftaat, aan dit zelfde deel flechts oppervlakkige bogtige groeven gewaar word, welken met een maatig fijn vliesachtig plaatjen zijn bedekt, en zelfs, ten dezen opzichte, eene zekere gelijkenis met de *bogten* of *golven* (r) der hersfenen hebben.

Over de betrekking van den moederkoek met de baarmoeder.

480. Bijnaar alle ontleedkundigen hebben gemeend dat 'er uit de oppervlakte van den moederkoek vatachtige tepels oprezen, welken zich met de mondjens van de boezems der baarmoeder vereenigden, om uit dezelven de noodzaaklijke vogten te zuigen, tot de ont-

wik-

(r) *Amfractuofitates.*

wikkeling van de vrugt, en hetgene tot die ontwikkeling niet konde gebeezigd worden, herwaards weder terug te voeren. Hetgene ik allermerkwaerdigst op de buitenste oppervlakte van dit sponsachtig lighaam gezien hebbe, zijn holligheden, welken, door middel van het celleweeffel, hetwelk de moederkoek aan de baarmoeder vereenigt, aan de openingen dierzelfde boezems grenzen; maar deze holligheden zijn niet wel zichtbaar dan terstond nadat de moederkoek word afgescheiden van de baarmoeder, dewijl de rand dier kuiltjens daadlijk daarna inzakt, en zij alsdan slechts een soort van verscheuring schijnen te wezen.

481. Door deze schikking koomt het baarmoederlijke bloed gemaklijk in de kuiltjens van den moederkoek, waaruit de naveladeren datgene opzuigen hetwelk tot de ontwikkeling der vrugt dienen kan, terwijl de slagaderen van denzelfden naam dat bloed hetwelk overboodig is naar den moederkoek weder terug voeren. De ondervinding heeft, indedaad, nog niet kunnen aantoonen dat die vaten zich tot in de boezems der baarmoeder uitstrekten; of dat die der baarmoeder in het weeffel van den moederkoek doordrongen; veel minder dat 'er eene *inmonding* (*s*) tusschen deze twee bijzondere soorten van vaten plaats had.

482.

(*s*) *Anastomosis.*

482. De binnenſte oppervlakte van den moederkoek is altijd door het ader- en lamvlies bekleed, en is, in den eigenlijken zin, door niets anders, dan door het uitbreidſel van het celleweefſel gevormd hetwelk het adervlies ſaamenſtelt, wiens blaadjens aldaar geheel anders gevormd en geſchikt zijn dan in de overige uitgeſtrektheid van dit vlies: even gelijk de ſponsachtige zelfſtandigheid, welke de uiteinden der lange beenderen een grooter omtrek, dan derzelver lighaam, doet verkrijgen, niets anders is dan de uitbreiding van alle de vezelen welken de harde zelfſtandigheid van het been ſaamenſtellen; waaruit voortvloeit dat de moederkoek zoo vast aan het adervlies vereenigd is, dat men deze deelen niet van elkander ſcheiden kan, daar het lamvlies gemakkelijk van het adervlies is los te maaken.

483. Men bemerkt aan de inwendige oppervlakte van den moederkoek eene bewonderingswaerdige vlechting van ſlagaderen, en aderen, wier middenpunt zich nu in het midden van deze oppervlakte, en dan weder aan een gedeelte van derzelver omtrek, of elders, bevind, zonder dat men, in eenen volſtrekten zin, de oorzaak dezer verſcheidenheid bepaalen kan. Men kan zich naauwlijks verbeelden op welke gronden een verloskundige van de uitgeſtrektſte verdiensten (77) heeft

(77) Levret, *ſuite de ſes obſ. ſur les cauſes des Accouchemens labor*, 4me édit. pag. 118 & *ſuiv.*

heeft kunnen zeggen, dat de vereeniging van alle deze vaten in het midden van den moederkoek gefchiedde, zoo dikwijls datzelfde midden aan dat van den bodem der baarmoeder overeenftemde, en dat zulks aan den onderften rand van den koek plaats had, wanneer dezelve eene der bijliggende plaatfen van den mond van dat ingewand befloeg, daar de ondervinding duizendmaalen het tegendeel van deze ftelling bewezen heeft. Het middenpunt dezer vlechting, of de inplanting der navelftreng, word dikwijls in het midden der inwendige oppervlakte van den moederkoek aangetroffen, fchoon dezelve zich nabij den hals der baarmoeder heeft ingeplant; of wel, nabij den rand van dit lighaam, niet tegenftaande hetzelve het midden van het bovenfte gewelf der baarmoeder fchijnt te befiaan. Men kan op dezelfde gronden verzekeren, dat de ftreng zich op dezelfde wijze aan alle gedeelten van den rand des moederkoeks kan inplanten, en dat zulks even dikwijls aan dat gedeelte gefchied, hetwelk het verfte van den mond der baarmoeder is afgelegen, dan aan dat, hetgene het naaste aan denzelven grenst.

484. De vatachtige vlechting, waarvan wij fpreeken, dient ten grondftuk voor de navelftreng, en is nergens anders uit voortgebragt dan door de takken en verfpreidingen der flagaderen, en van de ader waaruit die ftreng is faamgefteld. De verfpreidingen der ader vertoonen zich als zoo veele zeer dunne wortels, welken, zo men alleen op de rigting van het bloed acht flaat, uit de zelfftandigheid zelve

van den moederkoek voortſpruiten, en zich vereenigen om aan andere, meer aanmerklijke takken oorſprong te verſchaffen, welken eveneens geſchikt zijn om ſlechts eenen ſtam uit te maaken, en dus de navelader te vormen. De ſlagaderen zijn het vervolg van de oorſpronglijke darmbeenſche ſlagaderen der vrugt; zij verdeelen en wederverdeelen zich zoo rasch zij aan den moederkoek genaderd zijn, in wiens zelfſtandigheid zij zich indringen en zich aldaar in dunne uiteinden verliezen. Alle deze vaten, welken op de inwendige oppervlakte van den moederkoek bij wijze van ſtraalen zijn verſpreid, vormen aldaar tepelkringen en inmondingen welken zeer merkwaerdig zijn. De takken der ſlagaderen hebben niet alleen, op verſcheiden plaatſen, gemeenſchap met elkander, maar ſommigen derzelven, daar teboven, met de aderlijke takken, zoo, dat men ſlechts een van de twee navelſlagaderen hebbe op te ſpuiten, om de geheele vlechting, waarvan wij melding maakten, met dezelfde ſtoffe op te vullen.

485. Men ontdekt in de navelader geen *klapvliezen* (*t*), gelijk 'er in andere aderen worden aangetroffen; maar in de ſlagaderen van dit deel worden 'er ſommigen, zoo niet altijd, ten minſte vrij gewoonlijk, van beſpeurd.

486.

(*t*) *Valvulæ.*

486. De moederkoek is dikwijls aan verſcheidenheden onderworpen, waarvan dezen tot deszelfs maakſel, en genen tot de inplanting der navelſtreng betrekking hebben, als mede tot het getal van kinderen welken de zwangerheid ſaamenſtellen. Van de verſcheidenheden welken in den vorm van den moederkoek worden aangetroffen.

487. Verſcheiden der kwabben, (waarvan wij §. 479 geſproken hebben, zijn ſomtijds van den voornaamen klomp verwijderd, met welke zij geene gemeenſchap hebben, dan door middel van de vaten en vliezen, waardoor als zoo veele kleene moederkoeken beſtaan. Ik hebbe 'er twee, bijna van eene gelijke dikte en grootte, tot één kind behoorende, gezien, maar zij waren kleener dan wanneer 'er ſlechts één plaats heeft. Op eenen anderen tijd hebbe ik een kleenen, als de omtrek van eenen handpalm, en een tweeden, welke veel grooter was, aangetroffen; maar altijd hebbe ik zoodanige moederkoeken door de vliezen en vaten aanéén gehegt bevonden. Ik hebbe nog een anderen moederkoek gezien, welke zeer wel naar de gedaante der nieren geleek, zijnde de ſtreng in het midden van eene uitranding ingeplant, even gelijk de *pisleiders* (*u*) in de nieren zijn ingeplant, enz.

488. De moederkoek ſchijnt een nieuwen vorm te ontleenen volgens de inplanting der navelſtreng aan dit of dat gedeelte van deszelfs.

(*u*) *Ureteres.*

zelfs oppervlakte. Wanneer de ſtreng zich op den rand, onverſchillig aan welke zijde van den moederkoek, heeft vastgehegt, geeft men denzelven den naam van rinkets- of kaats-nets-gewijze moederkoek, om dat dezelve alsdan eenigzins de gedaante van dit ſpeeltuig heeft. Indien men deze, als mede de voorgaande verſcheidenheden van den moederkoek, alvorens men de afhaaling der nageboorte onderneemt, konde onderkennen, zoude men dikwijls ſommigen der hindernisſen kunnen mijden, welken in derzelver bevordering worden aangetroffen, vooral wanneer de ſtreng aan den onderſten rand van den moederkoek is vastgehegt. (Ziet §. 940).

Van den moederkoek der tweelingen.

489. Ingeval zich tweelingen in de baarmoeder bevinden, vind men dikwijls even zoo veele moederkoeken als 'er kinderen zijn; op andere tijden, (en zulks is het allergewoonſte geval) zijn zij, tot in eene zekere uitgeſtrektheid, met derzelver randen aan elkander vereenigd, en ſchijnen ſlechts eenen klomp uit te maaken; maar niet tegenſtaande deze overeenſtemming heeft 'er ſchier geene de minſte gemeenſchap tusſchen hunne vaten plaats, het welk tot veel voordeel kan verſtrekken.

490. De tweelingen hebben nogthans bijna altijd iets met elkander gemeen, ingeval 'er voor elk hunner een moederkoek bijzonder word aangetroffen, dewijl zij alsdan veeltijds met een en hetzelfde adervlies overtrokken zijn, hetwelk de twee koeken zoo naauw aan elkander vereenigt, dat men

den

den eenen, zonder den anderen niet kan afhaalen (78).

491. De moederkoek kan zich zonder onderscheid aan elk gedeelte van de inwendige oppervlakte der baarmoeder vasthegten. Dezelve beslaat meestal de middenste gedeelten, zeldzaam het midden van den bodem, zoo dat deszelfs middenpunt aan dat van dien bodem beantwoord, en nog zeldzaamer het onderste gedeelte, of het bovendeel van den mond der baarmoeder. De koek heeft mij bestendig kleener toegescheenen, bij vrouwen in welken dezelve aan dit laatste gedeelte der baarmoeder was ingeplant: zonder dat men dit verschil aan het bloed, dat zich voor de verlossing uit denzelven ontlast had, konde toeschrijven; en dezelve is, volgens de aanmerking van den Heere LEVRET, dikker in deszelfs midden, hetwelk zich in den vorm van eenen dikken tepel verheft, wanneer dezelve in eene toplijnige rigting is geplaatst (79).

Over de plaats waar zich de moederkoek vasthegt.

492. Alle Verloskunstoeffenaaren stemmen tegenwoordig die eerste waarheden toe, welken in den voorgaanden zin begrepen zijn; maar

(78) Ziet de afdeeling over de tweelingen, aan het einde van dit werk, 4de deels, 2de stuk.

(79) De Heer LEVRET, *suite de ses observations sur la cause des accouchemens laborieux, édit: 4me, pag. 68.*

maar de meesten hunner hebben dezelven ten grondslag van eene menigte dwaalstellingen gelegd, welken meer of min tot nadeel van de kunst verstrekken.

493. Het is indedaad geenzins de vastheg-ting van den moederkoek aan dit of dat gedeelte van de baarmoeder, welke de schuinssche ligging van dit ingewand, of de kwaade ligging van het kind bepaalt. Deze koek brengt volgens deszelfs inplanting, gelijk sommigen gewaand hebben, tevens geen meerdere verandering in de gedaante der baarmoeder, en in den uitwendigen vorm van den buik teweeg. Wij hebben in §. 278, en vervolgens, een gedeelte dezer dwaalingen wederlegd, en wij zullen de overigen, in het vervolg van dit werk, poogen op te ruimen.

494. Geene uitwendige tekenen kunnen ons, vóór de verlossing, met zekerheid wegens de plaats onderrigten welke de moederkoek beslaat, ten zij zulks op den hals der baarmoeder, of volstrekt in deszelfs omtrek plaats hebbe, en dat dezelve door den vinger te ontdekken is; maar na den uittogt van het kind is zulks gemaklijk te beoordeelen, door den loop der streng, tot boven den mond der baarmoeder, te volgen, en met acht te geven of de moederkoek van het voorste, of agterste gedeelte, of wel van een der zijden van dit ingewand nederdaalt. Men kan niet eerder, dan na den uittogt van den moederkoek, schatten hoe verre dezelve van den mond der baarmoeder verwijderd was, door acht te slaan op de overeenstemming van de opening der vliezen, met het mid-

middenpunt der inwendige oppervlakte van dezen koek. Dewijl deze opening bestendig aan den mond der baarmoeder beantwoord, en deze zich vlak tegen-over het middenpunt van den bodem dezes ingewands bevind, kan men verzekeren, dat het midden van den moederkoek, wanneer de opening der vliezen van alle plaatsen van deszelfs omtrek even verre verwijderd is, aan het midden van den bodem der baarmoeder heeft beantwoord: en dat, hoe nader zich deze opening aan den rand van den moederkoek bevind, hoe verder dezelve zich van de aangetoonde plaats, naamlijk den bodem der baarmoeder, verwijderd moet bevonden hebben, enz.

495. Hoe vast ook de aaneenhegting van den moederkoek aan de baarmoeder moge wezen, heeft zulks slechts door een zeer fijn celleweefsel plaats, hetwelk naar gewoonte zeer gemaklijk te sloopen is. Men bespeurt in deze vereeniging niets van hetgene naar die soort van intanding gelijkt, waarvan sommigen hebben gewag gemaakt; en deze meerdere vaste, of zwakke aaneenhegting spruit geenzins voort doordien de tepels van den koek in de boezems der baarmoeder zich dieper en vaster, of oppervlakkiger en losser, omvat bevinden.

Over de middelen der vereeniging van den moederkoek met de baarmoeder.

VIJFDE VERDEELING.

VAN DE VLIEZEN DER VRUGT.

Van het adervlies (*Chorion*).

496. Het eerfte der twee vliezen, waaruit de eironde zak, welke het kind in zich befluit, gevormd is (Ziet §. 426), of het adervlies, is aan deszelfs uitwendige zijde fponsachtig, vooral nabij den moederkoek, alwaar men vrij dikwijls een weinig vet aantreft, hetwelk dit vlies aldaar dikker maakt, en eeniger wijze ondoorfchijnend doet worden.

497. Schoon uit het adervlies, hetwelk als op het water dobbert, uitwendig een foort van zeer fijn dons, in deszelfs ganfche uitgeftrektheid fchijnt op te rijzen, geeft zulks ons geenzins het recht om te denken dat elk vezeltjen een watervat is: het fchijnt veeleer dat dit dons niets anders is dan het celleweeffel, waardoor dit vlies aan de baarmoeder was gehegt, fchoon men niet kan loogchenen dat hetzelve niet eenige vaten van dat geflacht, waarvan wij fpreeken, zoude hebben.

498. Het adervlies verwekt geen fchede voor den moederkoek; hetzelve loopt onder denzelven, welken, gelijk wij §. 482 reeds gezegd hebben, als het uitfpanfel van het celleweeffel van dit vlies zoude kunnen worden aangemerkt, indien niet de vezelen, wel-

welken de laagen van het adervlies ſaamenſtellen, en op eene verſchillende wijze door den moederkoek verſpreid zijn, in dat uitſpanſel een ſoort van ſpons verwekten, welke, door de navelvaten, eene meerdere vorming, dan het overige van datzelfde uitbreidſel, ſchijnt verkregen te hebben.

499. Men beſpeurt aan de buitenzijde van den moederkoek niets anders dan een zeer dun vliesachtig blaadjen, hetwelk de groeven, of bogten, waarvan §. 479 geſproken is, overdekt; maar dit blaadjen bekleed niet de geheele uitgeſtrektheid dezer oppervlakte, gelijk het adervlies de inwendige oppervlakte bekleed. Daar de verſchillende laagen, waaruit dit vlies is ſaamgeſteld, in den omtrek van den moederkoek, op verſchillende plaatſen van deszelfs inwendige oppervlakte, genoegzaam van elkander wijken, om tusſchen zich een ſmeerachtig ſap, zelfs in eene groote hoeveelheid, te bevatten, bevinden dezelve zich op die plaats, welke de verſte van den moederkoek is afgelegen, zoo naauw tot elkander gevoegd, dat dezelven ſlechts één blad ſchijnen uit te maaken, terwijl ditzelfde vlies, daar ter plaatſe, van een vaster weefſel is, en uitwendig eene gladder oppervlakte vertoont.

500. Het lamvlies is zeer dun en overal doorſchijnend. Deszelfs inwendige oppervlakte, welke zeer glad is, raakt onmiddelijk het water, hetwelk het kind omringt. Hetzelve is, in de geheele uitgeſtrektheid van deszelfs buitenſte oppervlakte, door middel van een uitnemend fijn celleweefſel, met het ader- Van het lamvlies (*Amnios*).

adervlies vereenigd, zoo nogthans, dat deze vastbegting, ter plaatſe van den moederkoek, minder dan elders is ineen gedrongen, waardoor deze vliezen op die plaats gemaklijker, dan in derzelver overige uitgeſtrektheid, van elkander zijn af te ſcheiden.

501. Deze twee vliezen ſtrekken zich over de navelſtreng uit, en omzwagtelen dezelve in haare geheele lengte. Het lamvlies vormt altijd, bij den oorſprong dezer ſtreng, een plooi, bij wijze van eene kleene zeisſen, wier twee blaaden zeer gemaklijk van elkander ſcheiden, bij de minſte poogingen welken men verrigt om den moederkoek af te haalen, zoo, dat aldaar, tusſchen het ader- en lam-vlies, eene holligheid, van eenen meerderen of minderen omtrek, gevormd word: dit gaf aan ſommige, onoplettende Verloskundigen aanleiding, om te ſtellen dat 'er in de menſchelijke vrugt, even als in die van ſommige redenlooze dieren, een derde vlies beſtond, hetwelk pisvlies geheeten word. (Ziet §. 506).

502. Sommige Ontleedkundigen hebben gemeend, dat het lamvlies zich aan de ſtreng, twee vingerbreedten van den moederkoek, bepaalde, even gelijk de *opperhuid* (v) der vrugt, welke nabij den navel eindigt; maar, wanneer men deszelfs vervolg langs de ſtreng niet verder kan ontdekken, geſchied zulks, om dat dit vlies zeer naauw met het adervlies vereenigd en ſaamgemengeld is.

503.

(v) *Epidermis.*

503. Het schijnt niet onmooglijk te zijn dat deze vliezen, geduurende de zwangerheid, zich tot in eene zekere uitgestrektheid van elkander scheiden en verwijderen kunnen, om, gelijk de meeste Verloskundigen denken, een soort van beurs te vormen, welke als dan door een vogt, hetgene zij valsch water heeten, word opgevuld; maar zulks geschied zoo zeldzaam, dat wij dit verschijnsel nog niet hebben waargenomen.

504. De vliezen zijn nu van een zeer vast en ineen gedrongen, dan weder van een zeer fijn, teeder en los weefsel. In het eerste geval kunnen zij de verlossing vertraagen, door al te lang aan de poogingen der baarmoeder tegenstand te bieden. In het tweede kunnen zij dezelve, door al te vroegtijdig te bersten, ongemaklijker en zwaarer maaken, niet om dat zij als dan, gelijk het gemeen denkt, droog geschied, maar om andere redenen, welken wij in het vervolg zullen oplossen. (Ziet §. 627 en vervolgens).

Gebreken der vliezen, met betrekking tot de verlossing.

505. De buitengewoone dunheid der vliezen kan tevens de tevroegtijdige verlossing veroorzaaken, bij vrouwen inwelken de mond der baarmoeder zich zeer vroeg opent, en vooral bij zulken welken reeds verscheiden kinderen ter wereld bragten, naardien die vliezen, welken alsdan te zwak zijn om het gewigt der vloeistoffe, welke op die plaats eene persing teweeg brengt, te kunnen dragen, bersten, en dierhalven aan het water gelegenheid verschaffen, om, somtijds lang voor de rijpheid der vrugt, af te vloeien. Eene groote menigte voorbeelden

bie-

bieden zich aan, ter ſtaaving van hetgene wij met opzicht tot dit onderwerp te berde brengen.

Van het pisvlies (*Allantoïdes*).

506. Men vind in de dieren, bij welken de blaasband in deszelfs geheele uitgeſtrektheid open is, een derde vlies, hetwelk tusſchen de twee vliezen, waarvan wij zoo even geſproken hebben, zich geplaatst bevind, en pisvlies geheeten word, ſchoon hetzelve in alle deze dieren niet dezelfde uitgeſtrektheid ſchijnt te hebben. Bij dezen koomt dit vlies ſlechts met een zeer kleen gedeelte van het lamvlies overeen; bij genen, bijna met de helft, en bij verſcheiden anderen, met de geheele uitgeſtrektheid van dat vlies. Deszelfs gebruik is om tot eenen ontvangbak voor de pis der dieren, tot op het oogenblik van derzelver geboorte, te dienen.

507. Men beſpeurt niets diergelijks in de menschlijke vrugt, ſchoon verſcheiden ontleedkundigen, dit vlies meenen aangetroffen, en bereid te hebben; eenige uitzonderingen verwerpen den algemeenen regel niet. Wij hebben dit vlies in een groot aantal nageboorten, en in verſchillende tijdperken der zwangerheid, onderzogt, zonder 'er de minſte ſpooren van ontdekt te hebben: en, waartoe zoude eene diergelijke beurs in de menschlijke vrugt toch dienen, daar de blaasband, ten tijde der geboorte van het kind, en zelfs lang tevooren, alleen bandachtig is? (Ziet §. 513).

508. Sommige ontleedkundigen gewagen nog van een ander vlies, hetwelk men als een voortbrengſel der bevrugting zoude kunnen

nen aanmerken, indien hetzelve in waarheid, en van de twee eerste vliezen afgescheiden, in alle tijdperken der zwangerheid, bestond: hetzelve word als den buitensten rok van het ei aangemerkt, en is (*Decidua*) geheeten. Men moet deszelfs rigting en overeenstemmingen, zoo met de baarmoeder, als met de andere vliezen, in de plaaten van WILLIAM HUNTER nazien, welke de eerste van dit vlies gesproken heeft. Deze buitenste rok van het ei schijnt niet klaarblijklijk te bestaan, dan in de eerste maanden der zwangerheid, en is meer aanmerklijk aan het benedendeel der baarmoeder, dan aan eenig deel van de overige uitgestrektheid van dit ingewand. Dit vlies tand zich, in den laatsten tijd der dragt, zoodanig met het adervlies in, dat men hetzelve niet meer afzonderlijk van het laatstgenoemde ontdekt. Wij beschouwen dit nieuwe vlies, in niet een tijdperk der zwangerheid, als een bijzonder deel van het ei, maar alleen als een blaadjen van het adervlies.

ZESDE VERDEELING.

VAN DE NAVELSTRENG.

509. Daar de navelstreng bij de geheele wereld bekend is, kent elk niet evengoed deszelfs maaksel. Dezelve is uit twee slagaderen, en uit eene ader saamengesteld, zijnde de omtrek der ader veel aanmerklijker, dan

Het maaksel der navelstreng (*Funiculus umbilicalis*).

dan die der ſlagaderen. Dit maakſel is nogthans niet altijd evenredig, dewijl men in verſcheiden ſtrengen ſlechts eene ſlagader heeft aangetroffen.

510. Deze vaten, wier oorſprong volgens §. 484 reeds bekend is, draaien zich om elkander, bijna als de rijstelgjens welken het hengſel van eene mand ſaamenſtellen; maar nu zijn het de ſlagaderen welken zich rondsom de ader kronkelen, even als de ſcheuten van het klimop rondsom den ſtam van eenen boom, en dan weder geſchied zulk door de ader, met opzicht tot de ſlagaderen. Dikwijls kronkelt zich de ader tot zichzelven, en vormt een zeker ſoort van meer of min langwerpige bogten, of iets hetwelk naar knoopen gelijkt, welken aan aderſpatten onderworpen zijn. Deze vaten zijn door het celleweeffel van het adervlies zeer naauw aan elkander vereenigd, en geven in de lengte der ſtreng geene takken van zich af.

511. Zij verdeelen en wederverdeelen zich aan de inwendige oppervlakte van den moederkoek, om de vlechting te vormen, waarvan wij §. 483 geſproken hebben, en wijken aan het agterſte gedeelte van den navelring van elkander. De ader klimt, volgens de groote zeisſen van het buikvlies, naar de uitranding van de lever, om zich in den *boezem der poortader* (w) te begeven; en de ſlagaderen daalen naar de zijdelijke deelen van den be-

(w) *Sinus vena portæ.*

benedenſten bodem der blaas, vanwaar zij zich weder ombuigen naar de darmbeenſche ſlagaderen, vanwelken zij meest altijd het vervolg zijn.

512. De navelader, den boezem der poortader naderende, verdeelt zich ſomtijds in twee takken, waarvan de eene tak, welke onder den naam van aderlijke buis bekend is, zich in de onderſte holle ader begeeft. Wanneer 'er geene dusdanige verdeeling geſchied, neemt de aderlijke buis, waarover wij handelen, derzelver oorſprong uit den boezem der poortader zelf, hetwelk den meesten tijd word waargenomen. Van de aderlijke buis (*Canalis venoſus*):

513. Er verheft zich van den top der blaas eene andere ſoort van ſtreng, welke naar den navel van het kind opklimt, en aldaar eindigt: het is de blaasband, waarvan wij §. 506 reeds geſproken hebben. Dezelve is in zijne geheele lengte meest altijd bandachtig, en vertoont geene de minſte holligheid, in welk tijdperk der zwangerheid men dezelve poogt te ontdekken. Van den blaasband (*Urachus*):

514. Er worden geene zenuwen in de navelſtreng ontdekt, zoo min als in den moederkoek, en in de vliezen: alle deze deelen zijn ook volſtrekt ongevoelig. De ſtreng heeft geene zenuwen.

515. Het ader- en lam-vlies vormen eene gemeene ſchede voor de drie navelvaten; en de *huid* (x) der vrugt ſtrekt zich, al dunner en dunner wordende, omtrent eene vingerbreedte uit over de ſtreng. Het is altijd op die Van de plaats alwaar zich de ſtreng van het kind, na deszelfs geboorte, afſcheid;

(x) *Cutis.*

die plaats, waaraan zich de huid bepaalt, dat de ſtreng zich van den navel afſcheid, onverſchillig op welk eenen afſtand van den buik dezelve gebonden en afgeſneden is.

Van de lengte der ſtreng.

516. De lengte der ſtreng is zeer onderſcheiden, maar dezelve is gewoonlijk van twintig, of tweeentwintig duimen. De twee buitengewoonſte ſtrengen welken ik aangetroffen hebbe waren de eene van zes duimen, en de andere van agtenveertig. Men heeft naderhand eene andere ſtreng gezien, welke zevenenvijftig duimen lengte had, vormende zeven kringen rondsom den hals van het kind (80).

517. Wanneer de ſtreng langer is dan naar gewoonte, kan zij zich niet alleen om den hals, of eenig ander deel des kinds omwinden, maar, daarteboven, in haar eigen lighaam knoopen vormen, gelijk men menigmaal heeft waargenomen. Deze knoopen zouden nogthans den dood van het kind niet kunnen veroorzaaken, gelijk verſcheiden Verloskundigen voorgeſteld hebben, of zelfs geen invloed kunnen hebben op deszelfs ontwikkeling, zoo, dat het kind daardoor bij deszelfs geboorte, kleener dan naar gewoonte zoude zijn.

518. Sommigen dezer knoopen worden gedurende de zwangerheid, en zelfs zeer vroegtij-

(80) De Heer L'HÉRITIER, Heelmeester te PARIJS, was, in het groot Gasthuis aldaar, getuigen van dit geval.

tijdig, gevormd; maar 'er zijn ook gevallen waarin de ſtreng niet eerder geknoopt word, dan bij den uittogt van het kind uit den ſchoot der moeder: het werktuiglijke der vorming van deze knoopen is in beide gevallen gemaklijk te verklaaren. In welk eenen tijd der zwangerheid dezelve ook mogen gevormd worden, kunnen zij, vóór de verloſſing, nimmer vast genoeg worden toegetrokken, om zich tegen den omloop van het bloed in de navelvaten te kunnen aankanten, waarvoor de reden zoo tastbaar is, dat het ons onnodig toeſchijnt om dezelve hier bij te brengen.

519. Daar deze waarheid niet te wederſpreeken is, moet men den dood van het kind, hetwelk men met eene geknoopte ſtreng heeft zien ter wereld koomen, aan eene andere oorzaak dan aan den knoop der ſtreng toeſchrijven, als mede het teeder geſtel en de zwakheid van verſcheiden andere kinderen, welken, met dezelfde ongemakken in de ſtreng, gebooren zijn. Wanneer de ſtreng volkoomen geknoopt is ſneeſt het kind, volgens het zeggen van den Heere Levret, eer hetzelve voldragen is, of koomt, [indien de knoop niet volkoomen is aangetrokken.] meer of min uitgeteerd of vermagerd ter wereld (81). Dit gevoelen, hetwelk reeds ande-

(81) Ziet Levret, *l'Art des accouchemens, troiſième édition*, *pag.* 457, §. 208.

dere Verloskundigen, vóór den Heere LEVRET, hadden aangenomen, en hetwelk door fommigen naderhand omhelsd is, konde geenzins de vrugt van eene aanhoudende nafpooring wezen. Agt of tien voorbeelden, van kinderen welken, niet tegenftaande derzelver ftrengen zich geknoopt bevonden, bij hunne geboorte van een grof en fterk geftel waren, fchijnen ons ten volle toereikende om een diergelijk gevoelen omverre te ftooten.

520. Een enkele knoop in de ftreng zoude niet alleen van geenen den minften invloed op de ontwikkeling van het kind kunnen wezen, maar 'er kunnen verfcheiden knoopen in dezelve gevormd worden, welken even weinig ongemak teweeg kunnen brengen. Wij hebben verfcheiden maalen twee knoopen in de ftreng aangetroffen, en het kind was zoo groot als naar gewoonte.

521. Een enkele, zelfs verfcheiden knoopen, op eenen zekeren afftand van elkander, behelzen niets in zich hetwelk niet verklaard kan worden: maar men kan geenzins even duidelijk bevatten, hoe de ftreng tot drie keeren, op eene en dezelfde plaats geknoopt, en, op de wijze van eene mat, dooreengevlochten kan worden, gelijk wij hebben waargenomen. Dit geval heeft ons zoo buitengewoon toegefcheenen, dat wij niet ondienftig geoordeeld hebben, het ftuk in plaat te doen brengen, om 'er een denkbeeld van te geven aan die genen, welken niet in de gelegenheid zijn, om deze ftreng, welke wij in geest van wijn bewaaren, in de natuur te be-

fchou-

ſchouwen (82). Het kind, hetwelk met de dus geknoopte navelſtreng gebooren is, was ten minſte zeven ponden zwaar, en zeer welvaarend (83). De drievouwige knoop, welke zoo vast was toegeſloten, als 'er een in een diergelijk geval immer zijn kan, bevond zich omtrent een voet van den navel, en de ſtreng, welke zes- of zeven- en dertig-duimen lengte had, was twee keeren om den hals gedraaid.

522. De geringe lengte der ſtreng, hetzij die natuurlijk is, of uit derzelver omwinding om den hals, of eenig ander deel van het kind, voortſpruit, kan aan de verloſſing geen den minſten tegenſtand bieden, alvoorens het hoofd gebooren is, ſchoon men desaangaande het tegendeel heeft geſteld (†).

523. Na den uittogt van het hoofd kunnen de draaien der ſtreng, welken zich om den hals bevinden, vast genoeg worden toegetrokken, indien men daartegen geen voor-zorg

(82) Ziet de zevende plaat, Afbeeldſel II, III en IV.

(83) Dit kind werd geboorcn op den 14 Mei, 1786.

(†) Ik zoude hier mede met den geleerden Schrijver in denkbeelden verſchillen: een geval, hetwelk mij in mijn praktijk is voorgekoomen, heeft mij van de mooglijkheid dier hinderpaal ten volle overtuigd; veelligt zal ik die waarneming wel eens der wereld mededeelen, (V).

zorg gebruikt, om de *halsvaten* (y) te drukken, en tot de zwelling en paarſche gedaante van het aangezicht oorzaak te verſchaffen. Er kunnen tevens eenige ongemakken voor de vrouwe, hetzij vóór, hetzij geduurende de verloſſing, uit voortſpruiten; gelijk de trekking aan, en losrukking van den moederkoek, ja zelfs de verſcheuring der navelſtreng; maar zo dit plaats zal hebben moet de baarmoeder veel water in zich bevatten, en het kind in derzelver holligheid ſterke beweegingen kunnen verrigten.

524. Wij kenden voorheen niet één voorbeeld van de verſcheuring der ſtreng, het zij geheel of ten deele, voor de tijdrekening der verloſſing, volgens welk een zoodanig geval men voor dien tijd, niet zoude kunnen twijffelen, of 'er wel indedaad eene diergelijke verſcheuring kan geſchieden, ſchoon de Heer LEVRET, en verſcheiden anderen, zulke voorbeelden bijbrengen; maar wij zijn onlangs overtuigd geworden, dat 'er eene zoodanige verſcheuring plaats kan hebben, en dat 'er eene aanmerklijke uitſtorting van bloed in de holligheid der vliezen zelve door teweeg gebragt kan worden. (Ziet §. 1084).

Over de dikte der ſtreng.

525. De dikte der ſtreng is aan veel verſcheidenheden onderworpen; ſomtijds is dezelve zeer dun, en dan weder aanmerklijk dik, welke dikte door de opzwelling van derzelver weef-

(y) *Vaſa jugularia.*

weeffel veroorzaakt word. Dit celleweeffel kan tot verrotting overgaan, zonder nadeel aan het kind te veroorzaaken, mits dat de navelvaten in dit bederf niet zijn ingewikkeld: 'er ligt dierhalven niets bewonderingwaerdigs in die voorbeelden opgesloten, van kinderen, welken met eene verdorvene navelstreng gebooren zijn.

UITLEGGING VAN DE ZEVENDE PLAAT.

EERSTE AFBEELDSEL.

Een enkele knoop in de navelstreng.

TWEEDE AFBEELDSEL.

Een saamengestelde knoop, van welken §. 521 gesprooken is.

DERDE AFBEELDSEL.

Dezelfde knoop, uit een ander gezichtpunt te zien.

VIERDE AFBEELDSEL.

Dezelfde knoop, in den staat van deszelfs ontwinding.

ZEVENDE VERDEELING.

VAN HET LAMVLIESVOGT.

Van hetvogt hetwelk de vrugt omringt, lamvliesvogt (*Liquor amnii*) geheeten.

526. Het vogt, hetwelk het lamvlies in zich besluit, is naar gewoonte helder, en zonder eene onaangenaame reuk: somtijds is het wit, of melkachtig, en met vlokken bezet, van eene stoffe, welke eenigzins naar kinderdrek gelijkt. Bij sommige vrouwen heeft men dit vogt modderachtig bevonden, ter dikte van eene slijmige pap, nu van eene grijze, dan van eene groen- of bruin-achtige kleur, en van eenen buitengemeenen stank (84).

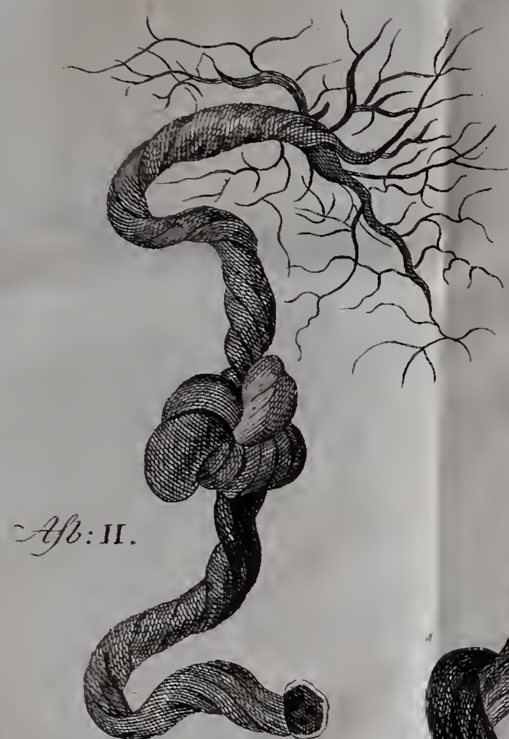
Van deszelfs natuur.

527. Dit vogt heeft in den natuurlijken staat alle overeenkomst met dat van het hartezakjen, als mede van het borst- en buikvlies, zijnde weiachtig gelijk dit laatste, en eenigzins smeerig aan het gevoel. Hetzelve word in de vliezen overgestort, door eene volstrekt evenredige werking als die, waardoor het vogt in het hartezakjen geraakt.

528.

(84) Men bespeurde dat dit vogt, bij eene vrouwe, welke op mijne verloszaal verloste, grijsachtig en van eene modderige stoffe was, gevende zulk eenen hevigen en onaangenaamen stank van zich, dat men naast het bedde geen verblijf konde houden.

Pl: 7.

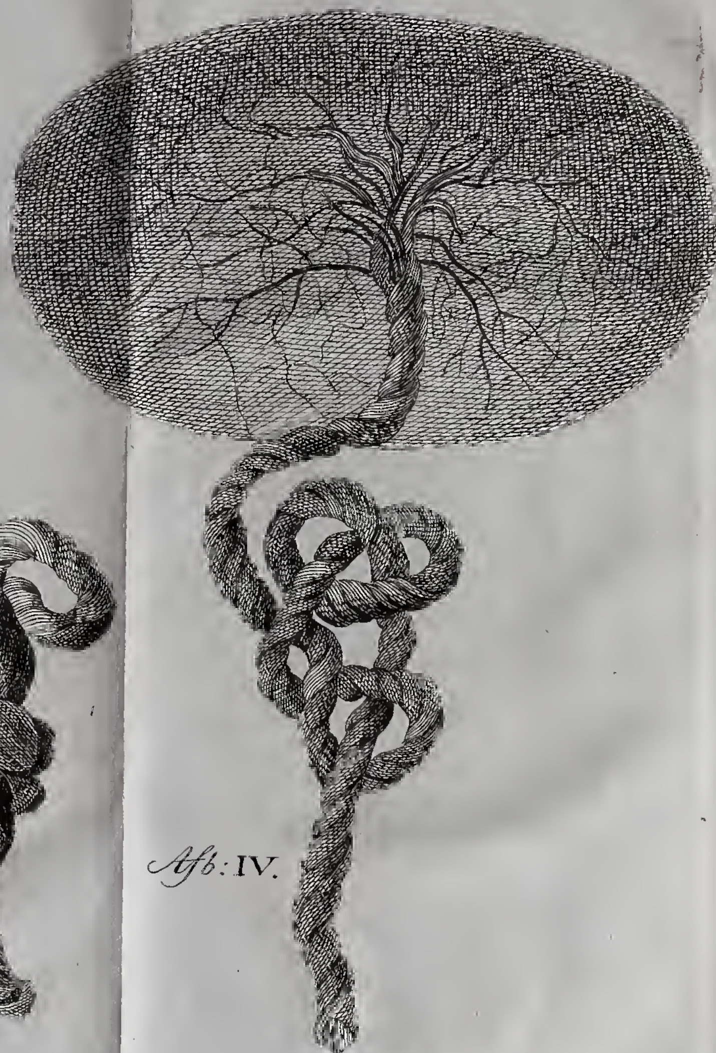
Afb: II.

Afb: I.

Afb: III.

Afb: IV.

R. Muys, Fecit.

528. Het is zonder twijffel veel minder volgens de reden op te maaken, dat dit vogt door de uitwaasfeming der vrugt zoude voortvloeien, en een gedeelte van derzelver pis in zich zoude bevatten, dan te vooronderftellen dat 'er in den moederkoek klieren gevonden worden, welken hetzelve afkleinzen, of dat 'er eene inmonding plaats heeft tusfchen de watervaten der baarmoeder, en die van het adervlies: fchoon het lamvliesvogt uit geene dezer bronnen voortvloeit. Van deszelfs oorfprong.

529. Het volftrektfte bewijs dat dit vogt niet van de vrugt afkomftig is, ligt hierin opgefloten, dat men in de vliezen vogt aantreft, eer nog de vrugt eenigen indruk op onze aandagt maakt, en dat hetzelve reeds in eenen grooten overvloed beftaat, in eenen tijd waârin het vrugtjen nog uitnemend kleen is: men voege hierbij dat de vliezige zak, welke de meeste vleezige misdragten bekleed, altijd van een zoodanig vogt is opgevuld.

530. De geele kleur, die men in dit vogt heeft opgemerkt, bij eene vrouwe welke gebruik had gemaakt van faffraan (85); en de eigenfchap die hetzelve heeft, om rood kooper te doen wit worden, van zulke vrouwen, welken, geduurende de zwangerheid, met kwikmiddelen gewreven zijn (86), dit alles toont,

(85) De Heer Baron Von Haller, *De Generatione.*

(86) De Heer Levret, *l'Art des accouch:* §. 320.

toont, op eene voldoende wijze aan, dat het lamvliesvogt door de vaten der baarmoeder word aangebragt, en eigenlijk van de moeder zelve afkomſtig is.

Van het waare, en van het valsſche water.

531. De meeste Verloskundigen ſtellen twee ſoorten van vogten, welken tot de zwangerheid behooren: naamlijk een, hetwelk het lamvlies in zich bevat, en een ander, dat zich tusſchen dit, en tusſchen het adervlies vergaderd. Dit laatſte vogt word door hun valsch water geheeten, en is, volgens hun zeggen, dat vogt hetwelk veele vrouwen, eenigen tijd voor de verloſſing, loozen; maar deze Verloskundigen ſchijnen, volgens onze meening, te dwaalen. Het zoogenaamd valsch water vloeit niet uit die bijzondere beursjens voort, welken men vooronderſteld heeft door de vaneen wijking der vliezen van elkander gevormd te zijn, maar uit de holligheid van het lamvlies zelf: hetzelve word, bij wijze van overvloejing, door de kleene openingen, als die der zweetgaatjens, van het lam- en ader-vlies ontlast.

532. Schoon de bron, waaruit het lamvliesvogt voortvloeit, zich niet in eenig tijdperk der zwangerheid vind uitgeput, word hetzelve, met opzicht tot de grootte van het kind, in de laatſte maanden, in minder overvloed, dan in het begin der dragt, aangetroffen; maar deszelfs volſtrekte hoeveelheid is, in den aannaderenden tijd der verloſſing, veel grooter, dan in eenig ander tijdperk der zwangerheid, uitgezonderd bij die vrouwen welken van die hoeveelheid eene zekere maate verliezen, gelijk wij zoo even hebben aangemerkt.

533.

533. Niets verschilt meer dan de hoeveelheid dezer vloeistoffe: sommige vrouwen loozen naauwlijks de helft, zelfs een vierde van een pint, bij de verlossing, terwijl anderen verscheiden pinten van dit vogt afvloeien. Over de hoeveelheid van het lamvliesvogt.

534. Dit water hindert veel minder door deszelfs overvloed, dan door deszelfs gebrek, hetzij voor de moeder, hetzij voor het kind: want de pijnlijkste en ongemaklijkste zwangerheden zijn dezulken, in welken deze vloeistoffe niet aanweezig is; waaromtrent men alleen dit geval moet uitzonderen, in hetwelk het lamvliesvogt in zulk eene groote hoeveelheid bestaat, dat 'er, in dit opzicht, veeleer eene waterzucht der baarmoeder, dan eene gewoone zwangerheid, schijnt plaats te hebben.

535. Het lamvliesvogt is een dier middelen vanwelken de natuur zich bedient, om de uitzetting der baarmoeder, geduurende de zwangerheid, en de opening van den mond van dit ingewand, in de verlossing, te bevorderen. Hetzelve heeft, uit hoofde van deszelfs weiachtige hoedanigheid, sommigen toegescheenen de eigenschap te bezitten om de vrugt te voeden (ziet §. 537 en vervolgens); het begunstigt, behalven dit, de beweegingen van de vrugt; het maakt die beweegingen minder hinderlijk en pijnlijk voor de moeder, en vermindert de al te hevige persing der uitwendige lighaamen op het kind. Eindelijk, een hedendaagsch Schrijver merkt hetzelve aan, als een der eerste middelen tot de ademhaling, en meent, dat dit vogt tot ver- Over de nuttigheid van het lamvliesvogt.

verkoeling dient van het bloed der vrugt (87), hetwelk vrij moeilijk te begrijpen is.

AGTSTE VERDEELING.

OVER DE WIJZE OPWELKE HET KIND, GEDUURENDE DE ZWANGERHEID, WORD GEVOED.

Het gevoelen der Schrijveren over de wijze opwelke het kind, in den schoot zijner moeder, word gevoed.

536. Schoon alle Ontleed- Natuur-kundigen toeſtemmen dat de vrugt derzelver voedſel van de moeder ontleent, ſtemmen zij met elkander niet overeen wegens de natuur der vloeiſtoffen welken zij van haar ontvangt, of over de wijze opwelke de moeder die vloeiſtoffen aan de vrugt mededeelt. Sommigen meenen dat dezelven niets anders zijn dan witte ſappen, en anderen ſtellen dat zij uit bloed beſtaan.

Men heeft gemeend dat het kind, in den ſchoot der moeder, zuigt.

537. De neiging welke het pasgebooren kind heeft om te zuigen, en het natuurlijk vermoogen hetwelk hetzelve, in het oogenblik zelfs der geboorte, bezit, om te kunnen zuigen, heeft aan ſommigen onder de oude ſchrijvers doen gelooven, dat de vrugt aan zekere tepeltjens van de baarmoeder zuigt; en de

---

(87) De Heer DAVID, *Traité ſur la nutrition.*

de overeenkomst welke men, tusschen het vogt hetwelk in de maag der kinderen gevonden word, en het lamvliesvogt, gemeend heeft te ontdekken, deed daarna denken, dat de vrugt door het lamvliesvogt word gevoed.

538. Allen welken in het gevoelen zijn dat het kind door het lamvliesvogt gevoed word, denken niet eveneens aangaande de wijze op welke hetzelve dit voedsel ontvangt, sommigen verzekeren dat zulks langs den weg van *doorzwelging* (z), en anderen weder dat hetzelve bijwijze van inzuiging of opslurping door de zweetgaten geschied. Men heeft ongelijk, zegt een man, wiens naam tot aan de laatste nakoomlingschap verbreid zal worden (88), met te gelooven dat de vrugt door de zweetgaten kan gevoed worden; en te loogchenen dat het lamvliesvogt door dezelve word ingezwolgen; terwijl een ander Schrijver, wiens getuigenis op even veel gezag kan worden aangenomen, verzekert dat men vrijheid heeft om aan de weezenlijkheid dezer laatste werking te mogen twijffelen, maar dat men zich niet kan wederhouden om de inzuiging door de zweetgaten vast te stellen (89): wien van beiden zal men geloof vergunnen (L)?

Sommigen hebben gemeend, dat het kind het lamvliesvogt inzwelgt, en anderen stellen dat dit vogt, door de zweetgaten der vrugt, word opgezoogen.

539.

(z) *Deglutitio*

(88) De Heer Baron VON HALLER.

(89) De Heer LEVRET, *Elémens sur l'art d'accoucher*, §. 320.

(L) De smeerige stoffe waarmede het lighaam van het kind meest altijd in den schoot der moeder bezet

is,

539. De redenen, welken ter begunstiging van het een en van het ander gevoelen worden bijgebragt, met een naauwkeurig oordeel overweegende, dienen geenzins ter overtuiging om deze stellingen aan te nemen, en vooral niet dat gevoelen, volgens hetwelke men waant dat de vrugt door den mond gevoed word, met het lamvliesvogt door te zwelgen. Niet eene proefneming bevestigt hetzelve; en, zo men al toestemde, dat het vogt, hetwelk zich in de maag bevind, volkoomen overeenkoomt met het lamvliesvogt, zoude men echter daaruit niet kunnen besluiten dat dit vogt voor het kind tot voedsel verstrekt, en dat hetzelve daarvan een zoodanig gebruik maakt, gelijk wij de spijzen nuttigen. Men zoude geen vaster grond hebben om 'er dit gevoelen op staande te houden, wanneer men het lamvliesvogt door het kind, in het tijdstip van deszelfs geboorte, door braaking. in waarheid, zag overgeven, gelijk somtijds geschied. Wij hebben kinderen gezien, welken eenige monden vol van dit vogt door braaking overgaven, hetwelk zelfs dikwijls met bloed, of *zwarte drekstoffen* (a) was doormengd: bij dezen geschiedde zulks onmid-

(a) *Meconium.*

is, belet de inzuiging door de zweetgaten: en, ontvangt het kind geen voedsel genoeg door de navelstreng? (M).

middelijk na de geboorte, en bij genen over verscheiden agtereenvolgende uuren, zoo dat de ouders, welken zich, in dit laatste geval, bevreesd maakten, ons haastig, tot hulp hunner kinderen, terug deeden roepen. Wij waren ook verscheiden maalen verplicht om den mond van het kind, welke vol bloedige slijm, zuiver bloed, of zwarte drekstoffe was, ledig te maaken, en met een lapjen linnen, met laauw water bevogtigd, uit te wasschen.

540. Had het kind vóór of na deszelfs geboorte het lamvliesvogt ingezwolgen, hetgene wij door hetzelve, nu zuiver, dan met bloed of drek doormengd, hebben zien overgeven? Had het kind dit vogt ingezwolgen, om 'er voedsel in te vinden; of was het bij toeval in deszelfs mond gekoomen? Het is zeer gemaklijk om deze vraagen te beantwoorden, wanneer men de soort van schuuring kent, welke het aangezicht des kinds, naar maate het hoofd nederdaalt, ondergaat; als mede de rigting der persing, welke door de uitdrijvende krachten der baarmoeder op de vloeistoffe word veroorzaakt, welke dit ingewand, in de laatste tijdstippen van den arbeid, nog in zich bevat; en de groote bekwaamheid van het kind om, daadlijk na hetzelve gebooren is, te kunnen zuigen, en slikken. Het is dierhalven bij toeval dat deze, dikwijls doormengde vloeistoffe in den mond van het kind geraakte; zulks geschied altijd in de laatste tijdstippen van den baarensnood; en het is een gevolg der bekwaamheid, waarvan wij zoo even spraken, dat 'er, onmiddelijk na de geboorte van het kind, een gedeelte van deze

stof-

ſtoffe in de maag word overgebragt: het kind bevind zich dierhalven in het geval om dezelve in het vervolg, door braaking uit te werpen.

541. De tegenwerpingen welken tegen het gevoelen dat de vrugt door inzuiging, of opſlurping van het lamvliesvogt door de zweetgaten zoude gevoed worden, zijn ingebragt, hebben minder grond, dan die zwaarigheden, welken zich tegen de doorzwelling hebben opgeworpen. Het is zeker dat het kind een gedeelte van het vogt waarin het zich bevind door de zweetgaten kan opſlurpen, en dat dit vogt eenige voedende eigenſchappen heeft; maar zoude zulks de groote weg ter voeding wezen, en zoude datgene hetwelk door het kind op deze wijze word ingezoogen toereikende zijn tot deszelfs ontwikkeling, in welk eenen tijd der dragt men zulks zoude vooronderſtellen te geſchieden? Het ontkennend antwoord is al te gereed, dan dat wij hetzelve hier zouden poogen te ontleden.

De vrugt trekt derzelver voedſel uit de navelſtreng.

542. Het is veel zekerer dat de vrugt derzelver voedſel uit de navelſtreng verkrijgt, dan langs eenen anderen weg, en het bewijs is zoo beſlisſend dat niemand hetzelve zoude durven betwisten; maar dezelfde verſcheidenheid van gevoelens over de natuur der vloeiſtoffe, welke tot de vrugt door deze buis word overgebragt, heeft ook in dit opzicht plaats gevonden.

543. De moeilijkheid om zelfs de dunſte vloeiſtoffe, door inſpuiting, door de baarmoederlijke vaten tot in die van den moederkoek, en

en zoo ook omgekeerd, te doen doordringen; het melkachtig vogt hetwelk men uit de *koekjens* (*b*), welken, bij herkaauwende dieren, in plaats van den moederkoek verstrekken, heeft zien vloeien; als mede de uitnemende fijnheid der vaten van het vrugtjen, in den vroegsten tijd der zwangerheid, heeft een groot aantal Ontleed- Natuur-kundigen doen gelooven dat het kind van deszelfs moeder niets anders dan witte sappen ontvangt.

544. Volgens dit gevoelen vormt de vrugt, gelijk het hoen, deszelfs eigen bloed. Maar, toestemmende dat zulks zoodanig geschied, met opzicht tot het bloed, hetwelk door de eigene vaten der vrugt, waaronder wij die van den moederkoek tellen, omloopt, vanwaar koomt dan het bloed, hetwelk, in den eersten tijd der zwangerheid, de holligheden van den moederkoek in zulk eenen overvloed opvult, in welk eenen tijd de vrugt, als dan slechts een soort van een week en teeder lil zijnde, nog naauwlijks zichtbaar is; als mede dat bloed, door hetwelk dezen koek, in geval men denzelven slechts den naam van vleesklomp geeft, zoo zeer is opgezwollen? Diergelijke waarnemingen hebben zonder twijffel dezen doen gelooven, dat de moederkoek, voor de vrugt, het werktuig tot de *bloedwording* (*c*) is, en genen doen stellen, dat de moeder aan de vrugt volkoomen bereid bloed mededeeld.

545.

(*b*) *Cotyledones.* (*c*) *Hæmatosis, sive sanguificatio.*

545. Men kan, zonder onbillijk te zijn, geenzins loogchenen, dat het bloed uit de boezems der baarmoeder in de holligheden van den moederkoek overgaat. Zulks word klaarblijklijk aangetoond door dat bloed, hetwelk deze holligheden opvult, aleer het vrugtjen als het ware is afgeſchetst, ja zelfs dan, wanneer 'er geen vrugt aanweezig is; als mede de ſtortingen, welken, in alle tijdperken der zwangerheid, op de loswording tusſchen den moederkoek en de baarmoeder volgen. Maar het is geoorloofd te twijffelen of dit bloed, reeds in de vroegſte tijdperken der zwangerheid, wel daadlijk tot in de vrugt doordringt, uit hoofde van de aanmerklijke ongelijkvormigheid welke als dan tusſchen de wortels van de navelader, en den omtrek van de roode bloedbolletjens plaats moet hebben.

De bron waaruit de navelader de vloeiſtoffen put, welken tot de voeding der vrugt zijn voorbeſchikt.

546. Deze aderlijke wortels trekken noodzaaklijke vloeiſtoffen voor de vrugt uit den moederkoek zelf, en niet uit de boezems van de baarmoeder. Daar zij in den beginne uit denzelven ſlechts witte en dunne ſappen putten, ontvangen zij in het vervolg het bloed, hetwelk met dezelfde voedende ſappen is doormengd, even gelijk de ſchaam en miltaderen het bloed terug nemen, hetwelk tusſchen het kokerachtig weefſel van de roede, en van de milt is uitgeſtort (90).

547.

(90) De omloop des bloeds van de moeder naar het kind, en van het kind naar de moeder, ſchijnt ons toe

zoo

547. Het is wel waarheid dat het bloed van de moeder niet onmiddelijk uit de ſlagaderen der baarmoeder in de aderen van de navelſtreng overgaat, en dat het bloed der vrugt, hetwelk door de ſlagaderen, welken die aderen vergezellen, word terug gebragt, niet eerder regelregt in de aderen der baarmoeder word uitgeſtort, naardien 'er geene inmondingen tusſchen deze twee geſlachten van vaten plaats hebben; maar het bloed holligheden aantreft, inwelken hetzelve van beide zijden vergaderd word.

548.

zoodanig buiten eenige twijffeling te zijn, dat wij ons niet kunnen wederhouden om denzelven vast te ſtellen, niet tegenſtaande eene menigte proefnemingen, en de vermenigvuldigde waarnemingen, volgens welken verſcheiden Ontleed- Natuur-kundigen dezen omloop nog hedendaagsch verwerpen. Dezelve is, volgens onze gedagten, door deze zelfde gevallen, door een nog grooter aantal anderen, en door eigene waarnemingen, duidelijk bewezen, en beſtaat zoo tastbaar zeker, dat ſommige voorſtanders van het tegengeſteld gevoelen zich niet hebben kunnen wederhouden om dezen omloop van het bloed ſtilzwijgende te erkennen, waarvan men zich kan overtuigen door hunne ſchriften na te lezen. Het doet ons leed dat wij, door de bepaling van ons werk, over dit gedeelte van de Ontleed- Natuur-kunde thans niet in het breede kunnen uitweiden, hetwelk beſtendig het onderwerp van drie onzer lesſen, in elke verhandeling over de verloskunde, uitmaakte, doordien hetzelve ons altijd zoo gewigtig en belangrijk heeft toegeſcheenen.

548. Deze ontvangbakken zijn de boezems der baarmoeder, welken aan de celachtige holligheden van den moederkoek grenzen, waarvan wij hierboven hebben gewag gemaakt. De ſlagaderen van de baarmoeder ſtorten van hunne zijde het bloed in die ontvangplaatſen, gelijk de navelſlagaderen zulks van de zijde van den moederkoek verrigten: terwijl de aderen van dezelfde naamen het bloed aldaar koomen overnemen; dezen, om hetzelve in den algemeenen omloop der vogten van de vrouwe terug te voeren, en genen, om het der vrugt aan te brengen.

NEGENDE VERDEELING.

OVER DEN OMLOOP VAN HET BLOED IN DE VRUGT.

Over den omloop van het bloed in de vrugt.

549. Het bloed, hetwelk in het kokerachtig weefſel van den moederkoek, door de wortels van de navelader is opgenomen, word in den boezem der poortader overgeſtort, alwaar hetzelve met dat bloed, hetwelk door deze ader van elders ontvangen was, word onder een gemengd, waarna hetzelve, zoo door de aderlijke buis, als door de leveraderen, in de onderſte holle ader overgaat, om, eenpaarig met dat bloed, hetwelk van de onderſte ledemaaten, als mede van ſommige deelen van den buik, en der borst, terug koomt, daadlijk door het linker oor van het hart te wor-

worden ontvangen: terwijl het regter oor het bloed uit de bovenste holle ader overneemt, hetwelk uit het hoofd, en door de bovenste ledemaaten word terug gevoerd (91).

550. Het linker oor van het hart het bloed prangende, hetwelk hetzelve uit de onderste holle ader, door het *eironde gat* (d), en door de *longaderen* (e) ontvangen heeft, noodzaakt hetzelve om zich in de linker holligheid van het hart te begeven; gelijk de werking van het regter oor dat bloed, hetwelk hetzelve uit de bovenste holle ader heeft ontvangen, in de regter holligheid perst, waarna deze twee *holligheden van het hart* (f) het bloed weder uitdrijven, om op nieuw door alle de deelen van het lighaam, en zelfs tot in den moederkoek, verspreid te worden.

551.

(d) *Foramen ovale.* (e) *Venæ pulmonales.*
(f) *Ventriculi cordis.*

(91) Wij dagten eerst, met veele schrijvers, dat het bloed der twee holle aders in het regter oor van het hart werd uitgestort, vanwaar een gedeelte van hetzelve in de regter holligheid, en het andere gedeelte in het linker oor, overging, enz. (Ziet de eerste uitgave van ons werk, §. 509 en vervolgens); maar, volgens nieuwe navorsschingen, waartoe wij aanleiding kregen, door het leezen der verhandeling van den Heere Sabatier, over de werktuigen van den omloop des bloeds in de vrugt, nemen wij hier een verschillend gevoelen aan. (Ziet, *Anatomie de* M. Sabatier, *nouv. édit. tome III*).

551. De linker holligheid deelt het bloed aan alle de deelen, zonder uitzondering, zelfs aan de longe, mede, dewijl 'er niet een deel is, hetwelk deszelfs slagaderen niet uit de groote slagader, en uit derzelver voornaamste takken, ontvangt; maar de regter holligheid zend hetzelve, in bejaarden, alleen naar de long.

552. Het bloed, door de werking der laatstgenoemde holligheid uitgedreven zijnde, verdeelt zich, in de vrugt, bijna zoo spoedig het buiten die holligheid genaderd is, in drie straalen, waarvan de twee kleenste naar de long loopen, terwijl de voornaamste straal, door de *slagaderlijke buis* (g), zich in de onderste groote slagader begeeft, en aan het bloed, hetwelk door de werking der linker holligheid van het hart in deze slagader reeds te vooren gevoerd is, al die persing bijzet, welke de genoemde bloedstraal door de saamentrekkende kracht van de regter holligheid ontvangen heeft, zoo dat deze vloeistoffe in de onderste groote slagader, en in alle derzelver verspreidingen, door de vereenigde krachten der beide holligheden van het hart, word omgedreven.

553. De kringsgewijzen loop des bloeds, hetwelk door de onderste groote slagader der vrugt is aangebragt, strekt zich ten minste tot in het kokerachtig weefsel van den moederkoek uit, naardien een gedeelte van deze vloei-

---

(g) *Canalis arteriosus.*

vloeiſtoffe, door de navelſlagaderen, naar dien koek weder word terug gevoerd. Deze ſlagaderen, na eene meerdere of mindere groote hoeveelheid bloeds aan de aderen van denzelfden naam overgegeven te hebben, door de onmiddelijke gemeenſchap welke tusſchen deze vaten beſtaat, ſtorten het overige in de kokertjens en holligheden van den moederkoek, welken aan de baarmoederlijke boezems grenzen; aldaar vermengt zich dit bloed met dat der vrouwe, en herſtelt het verlies hetwelk hetzelve, door in de vrugt om te vloeien, geleden heeft, terwijl hetzelve eene nieuwe kooking ondergaat, om weder, met nieuwe voedende deelen voorzien, tot de vrugt te kéeren.

554. De omloop des bloeds van de baarmoeder naar den moederkoek, van dezen naar de vrugt, en zoo ook wederkeerig, geſchied op deze wijze tot in het oogenblik der verloſſing; maar als dan ondergaat dezelve bewonderingwaerdige veranderingen, welken aan de eene zijde voortſpruiten uit de ſaamentrekking en wedertoeſluiting der baarmoeder, en aan den anderen kant door de ademhaaling van het kind worden teweeg gebragt, welke even ſpoedig plaats grijpt als de vrugt uit den ſchoot der moeder in de wereld koomt.

TIENDE VERDEELING.

OVER DE VERANDERINGEN WELKEN DE VERLOSSING, IN DEN OMLOOP DES BLOEDS, WELKE WEDERKEERIG VAN DE MOEDER NAAR HET KIND GESCHIED, TEWEEG BRENGT; EN OVER DIE, WELKEN UIT DE ADEMHAALING, IN HET OOGENBLIK DER VERLOSSING ZELVE, VOORTSPRUITEN.

Over de veranderingen welken den omloop des bloeds, geduurende den arbeid tot de verlosfing, ondergaat.

555. De drukking welke de flagaderen der baarmoeder ondergaan, en de verandering welke in derzelver rigting voorvalt, geduurende dit ingewand poogingen aanwend om het kind af te drijven, en zich weder te fluiten, zijn van dezen aart, dat het bloed in veel minder hoeveelheid, en door veel langzaamer beweeging, dan tevooren, in de boezems der baarmoeder geraakt; en dat deze boezems minder bloed aan de kookertjens van den moederkoek mededeelen, welken als dan ingevallen zijn, door de persfing die deze koek zelf op het lighaam van het kind ondergaat.

In den eerften tijd van den arbeid.

556. De vermindering van den bloedvloed der baarmoeder, geduurende elke baarenspijn, en vooral na de ontlasting van het lamvliesvogt; deszelfs ophouding na de verlos-

losfing, wanneer de baarmoeder hard word met zich, door derzelver veerkrachtige werking, faam te fluiten: dit alles bevestigt deze gewigtige waarheid op eene voldoende wijze, om ons te ontheffen van 'er andere bewijzen voor bij te brengen.

557. De vertraaging welke de beweeging van het bloed in de baarmoederlijke flagaderen, geduurende de verlosfing, ondervind, word niet alleen door de kracht en duurzaamheid van elke faamentrekking der baarmoeder, maar ook door de vermindering van derzelver omtrek, veroorzaakt: hierom is het, dat deze vertraaging, in het eerfte tijdperk van den arbeid minder dan in het tweede, en in dit weder nog veel minder dan in het derde, en na de verlosfing, te befpeuren is. Op deze waarnemingen is het voorfchrift gegrond om de baarenspijnen, in geval van eene zwaare bloedftorting, op te wekken, en de waterzak te openen, ten einde de baarmoeder gelegenheid te verfchaffen om zich te kunnen faamentrekken, en, zo de ftorting, in weerwil dezer eerfte voorzorg, blijft aanhouden, de verlosfing te bevorderen. Dit voorfchrift ter uitoeffening aan te prijzen, heet deze waarheden te belijden, wier uitbreiding, zonder langdraadig te zijn, ons te verre van ons plan zoude afleiden. (Ziet §. 224, en vervolgens).

In den tweeden tijd van den arbeid.

558. Het is niet alleen in het vatachtig geftel van de baarmoeder, dat de beweeging van het bloed, geduurende de verlosfingspoogingen, vertraagd of belet word, maar ook in dat van den moederkoek en van de

 vrugt

vrugt zelve. De ſaamenperſſing van den moederkoek op het lighaam des kinds, en het invallen der cellen van dien koek, hetgene altijd aan de ontſpanning van de ſaamentrekking der baarmoeder in evenredigheid geſchied, beletten denzelven zoo veel bloed als van te vooren, het zij van de moeder, hetzij van het kind te ontvangen. Het bloed der moeder, hetwelk niet gemaklijk in de boezems der baarmoeder kan overvloeien, wanneer de arbeid zich in deszelfs meeste kracht bevind, en het lamvliesvogt is afgevloeid, word uit die boezems, door de aderen, welken met dezelven gemeenſchap hebben, overgenomen; en het bloed van het kind, hetwelk gewoon was in de cellen van den moederkoek ontvangen te worden, vloeit uit de ſlagaderen in de naveladeren, uit oorzaak van de gemeenſchap welke 'er tusſchen deze vaten beſtaat, en koomt dierhalven in het kind, voor de eerſte maal, zoodanig terug, als hetzelve 'er van is afgekoomen, dat is, zonder op nieuw met het baarmoederlijk bloed vermengd te zijn.

In den derden tijd van den arbeid.

559. Indien de werking der baarmoeder, in dezen laatſten tijd heftig blijft aanhouden, en zo het kind tot deszelfs uittogt eenen grooten tegenſtand ontmoet, bepaalen zich derzelver gevolgen niet langer aan het invallen der kookertjens van den moederkoek, en tot hetgene zoo even is gemeld. De ſaamenperſſing welke de moederkoek door deze werking ondergaat, word welhaast tot in de vatachtige vlechting, welke deszelfs inwendige oppervlakte overdekt, en tot in de navel-

velſtreng zelve uitgeſtrekt, hetwelk den omloop van het bloed vertraagt, en vervolgens geheel belemmert, even gelijk men ziet gebeuren, wanneer de ſtreng, door het lamvliesvogt meegevoerd zijnde, zich tegen den rand van het bekken, door het hoofd des kinds, gedrukt bevind, hetzij dezelve een bogt naar buiten vormt, of zich ſlechts aan den mond der baarmoeder vertoont.

560. Aan deze drukking, en invalling der cellen van den moederkoek in deszelfs geheele uitgeſtrektheid, als mede aan die drukking, welke het geheel geſtel der navelvaten, zonder 'er de ſtreng van uit te ſluiten, ondergaat, moet men de zwelling en uitſtorting van bloed toeſchrijven, welken men bij het kind gewaar word, als natuurlijke gevolgen dier verlosſingen, in welken, na het afvloeien van het lamvliesvogt, lang agtereenvolgende poogingen vereischt werden om het kind uit te drijven. Door op deze poogingen acht te geven zal men begrijpen, om welke reden 'er kinderen met een gezwollen, en paars aangezicht gebooren worden; als mede, van waar 'er dikwijls uitſtortingen van bloed binnen en buiten op het hoofd plaats hebben; en door welke oorzaaken 'er kinderen in eenen ſtaat van beroerte, op het punt van te ſterven, en zelfs dikwijls reeds van het leven beroofd, ter wereld koomen.

561. Men vind bij de eerſten de ſtreng altijd zeer vol, en zonder klopping; en wanneer men dezelve verſcheiden vingerbreedten van den navel afſnijd, vloeien 'er ſlechts eenige druppelen bloeds uit, welken men

men nog den meesten tijd verplicht is 'er uit te drukken. Daar men hetzelfde in zulke kinderen ontdekt welken in dien ſtaat van beroerte geſtorven zijn, heeft 'er daar teboven nog uitſtorting van bloed plaats, onder het bekkeneel, zoo op de oppervlakte, als in de *holligheden der hersſenen* (*h*), als mede onder het *dikke hersſenvlies* (*i*) hetwelk zich op verſcheiden plaatſen van het bekkeneel heeft afgeſcheiden. De beenderen van de hersſenpan bevinden zich door dit bloed tot dien graad aangedaan dat zij zwartachtig ſchijnen, en ſomtijds bedekt nog een laag van deze vloeiſtoffe ſommige plaatſen van de uitwendige oppervlakte dezer beenderen, op eene onmiddelijke wijze.

562. Men zoude zich te vergeefs vleien de eerstgenoemden dezer kinderen in het leven terug te roepen, en dezelven hulp te bewijzen, door de ſtreng in derzelver geheel te laaten. Men moet hunne behoudenis van niets anders verwagten, dan van de doorſnijding dier ſtreng, en van de wegneming der zwelling, hetwelk men door dezen weg bevordert. De afbinding, alvoorens deze voorzorg gebruikt te hebben, verhaast hunnen dood, en het gevaar is even waarſchijnlijk wanneer men de ſtreng niet afbind, maar in derzelver geheel laat, met inzicht om het kind, bij deszelfs moeder, warm te houden, en hetzelve eeniger-

(*h*) *Ventriculi cerebri.* (*i*) *Dura mater.*

germaate te doen herleven door het bloed der vrouwe. Men moet niets van deze gevaarlijke hulp tot behoud van het kind verwagten, want de gemeenſchap tusſchen het bloed der baarmoeder en dat van den moederkoek is geſtremd, en de omloop des bloeds in het kind ſchijnt vernietigd te zijn. Door het kind dus bij deszelfs moeder te doen verblijven berooft men het van die hulp, welke men het zieltoogend eerstgebooren wicht niet bewijzen kan, dan door hetzelve van de moeder af te ſcheiden.

563. Daar de ſlagaderen der ſtreng, op eenigen afſtand van den navel doorgeſneden zijnde, zoo weinig bloed van zich geven, in de gevallen waarvan wij §. 561 geſproken hebben, is de bloedſtorting van de zijde der vrouwe even weinig te vreezen. De afgeſneden navelader geeft ten meeste een of twee volle lepels met bloed aan die zijde van zich, ja zelfs, al was de moederkoek geheel van de baarmoeder afgeſcheiden, zoude 'er geene veel grootere hoeveelheid bloeds, door den mond van dit ingewand worden uitgeſtort.

564. Het tegengeſtelde heeft plaats na die ſpoedige verloſſingen in welken het kind, als het ware, met den vloed des waters is afgevoerd. De ſtorting is nooit meerder dan in deze ſoorten van gevallen te vreezen: daar zij zelfs dikwijls zoo aanmerklijk is, wanneer de moederkoek, daadlijk na den uittogt van het kind, zich van de baarmoeder afſcheid, dat zij de vrouwe naauwlijks den tijd vergunt om ons van de afdrijving der nageboorte kennis te geven.

Wan-

Wanneer de moederkoek volkoomen aan de baarmoeder blijft vastgehegt, doen zich de kloppingen in de ftreng, zo men die niet affnijd, langer dan in het voorgaande geval gevoelen. Indien men deze ftreng doorfnijd, vliet het bloed met fnelheid uit de flagaderen der vrugt, en de ftraal des bloed blijft dus aanhouden, tot dat de ademhaaling van het kind op eene vrije wijze gefchied: terwijl het bloed der moeder, door de navelader, welke van den moederkoek afkoomt, geduurende al den tijd inwelken de baarmoeder buiten werking blijft, met min of meer geweld word uitgeftort (92). (Ziet §. 232).

565. Indien 'er, volgens de natuurlijkfte orde, weinig bloed uit de twee uiteinden vloeit, welken uit de doorfnijding der ftreng, nabij den navel, ontftaan; zo deze vloed ter wederzijde flechts eene zeer geringe ontlasting uitmaakt, in zoo verre dat men dezelve niet boven ééne of twee lepels vol fchatten kan, gefchied zulks om dat het kind, zich

(92) Wij deden de afbinding der ftreng, in eene omftandigheid, welke aan die, waarvan wij zoo even gewaagden, evenredig was, niet eerder dan na omtrent twee kopjens vol bloed uit de navelader, ontvangen te hebben, waarna wij een moederkoek afhaalden, wiens vaten zoo vol waren, als of men dezelven had opgefpooten. Deze waarneming is de eenige niet in derzelver foort welke wij zouden kunnen bijbrengen.

zich naauwlijks buiten den ſchoot der moeder bevindende, op eene vrije wijze ademt, en om dat de baarmoeder zich bijna even ſpoedig tot een kleen lighaam ſaamen trekt.

566. Het kind ademt zelfs ſomtijds eer hetzelve nog gebooren is. Wij hebben kinderen doordringend hooren ſchreeuwen, zoo ſpoedig het hoofd buiten de vrouwelijkheid was genaderd, en eer nog de ſchouders zich in dezelve vertoonden. Alle kinderen worden niet met eene evenredige behoefte om te ademen gebooren: dezen ademen iets vroeger, en die weder een weinig laater; maar de oorzaak welke de eerſte ademhaaling bevordert is bij allen dezelfde, en verſchilt geenzins van die, welke een volwasſenen tot de ademhaaling noodzaakt, wanneer hij deze werking voor een oogenblik, vrijwillig, heeft doen ophouden.

Over de veranderingen welken de omloop des bloeds in de vrugt, in het oogenblik van derzelver geboorte ondergaat.

567. De bijna oogenbliklijke ophouding van den loop des bloeds in de navelſlagaderen na de geboorte, is zonder twijffel een dier bewonderingswaerdige verſchijnſels in de dierlijke huishouding, wier verklaaring moeilijk op eene voldoende wijze is voor te ſtellen. De ondervinding leert ons, dat dit verſchijnſel door de ademhaaling word voortgebragt, naardien de vloeiſtoffe, waarvan wij ſpreeken, zonder hinder in die ſlagaderen vloeit, tot dat deze werking volkoomen gevestigd is, als wanneer het bloed ophoud in de genoemde vaten door te dringen; terwijl het in dezelven zijnen loop hervat, zo deze nieuwe werking, weinige oogenblikken na de

de geboorte, weder opgeschort, of slechts eenigzins belemmerd word.

568. Wanneer de slagaderen der streng, eenige duimen van den navel afgesneden zijnde, in deze laatste gevallen, niet zijn toegebonden, vliet het bloed uit dezelven met eene aanmerklijke drift; zo zij afgebonden zijn, worden zij boven het bindsel met bloed opgevuld, en kloppen sterk genoeg om het eind der streng, hetwelk op den buik omgekeerd naar boven ligt, nadeel toe te brengen. Indien de verhindering, welke zich tegen de ademhaaling aankant, blijft voortduuren, word het kind welhaast het slagtoffer van dit toeval; hetzelve ondergaat eene mindere of meerdere gevaarlijke, zelfs doodlijke bloedstorting, wanneer de slagaderen niet zijn afgebonden; of het vervalt in eenen staat van beroerte, en stikt in deszelfs bloed, indien het bindsel dezer slagaderen vast genoeg is toegetrokken, om den aandrang van het bloed te kunnen wederstaan.

569. Immers men is niet onbewust dat 'er kinderen aan eene bloedstorting door de streng, eenige uuren, zelfs laater, na derzelver geboorte, gestorven zijn, en dat men dezelven in hunne luuren met een korst van bloed bedekt gevonden heeft. Ik hebbe twee kinderen, welken zich in zoodanig een gevaar bevonden, maar wier toestand in oorzaak verschilde, weinige oogenblikken na de verlossing, met zeer veel vrugt mijne hulp aangebragt: door de te vaste sluiting der luuren ontstond 'er, bij het eerste kind, eene paarssche zwelling van het aangezicht, en

het-

hetzelve verviel in eenen ſtaat van beroerte; terwijl het hevig en doordringend ſchreeuwen van het andere kind, aan hetzelve dit eigen toeval veroorzaakte (93). Ik konde deze kinderen uit de armen van den dood niet rukken, dan door dezelven bloed door de ſtreng af te tappen, wier afbindſel ik oogenbliklijk ontbond.

570. Zoude men, volgens zoodanige waarnemingen, geen grond hebben om te gelooven, dat de moederkoek eenigermaate den

(93) Dit laatſte kind, meer dan een kwartier uurs gebooren, en nog niet opgebaakerd zijnde, had in den beginne ruim geademd. Ik zal hier niet onderzoeken welke de oorzaak was van het hevig ſchreeuwen van dit kind, waardoor het tot drie maal toe in dien ſtaat, waarvan wij ſpreeken, verviel; maar ſlechts aanmerken, dat wij (naamlijk de vader van dit kind, welke eenige Ontleed- Natuur-kunde had, en ik) de voortgangen welken de bezwijming, en de paarsſche zwelling van het aangezicht; als mede de zwelling en klopping der ſtreng, eenpaarig maakten, met de oogen konden nagaan, welke klopping door den aandrang van het bloed op het afbindſel werd veroorzaakt; dat wij, zoo dikwijls het afbindſel werd los gemaakt, het bloed buiten de twee ſlagaderen met geweld zagen uitſpatten; dat de zwelling en paarsſche gedaante van het aangezicht verdweenen, naar maate het bloed afvloeide, ſchoon het kind niet ophield met even ſterk te ſchreeuwen; enz.

den dienst der longe in de vrugt waarneemt, naardien het bloed niet vrij in den eenen kan overgaan, zonder dat deszelfs beweeging niet vertraagd word, en zelfs geheel ophoud, in de laatste? Men zoude zich nogthans niet moeten verbeelden, dat de voornaame dienst van den moederkoek was, om tot de terugkeering van het bloed naar de vrugt te verstrekken, tot dat de ademhaaling met gemak geschied: dezelve heeft geheel andere inzichten der natuur, met opzicht tot het kind, te vervullen. (Ziet §. 544 en vervolgens).

571. Er is niet één der verschijnselen, welken wij, zoo met opzicht tot den omloop des bloeds in de vrugt, als tot den overgang dezer vloeistoffe uit de baarmoeder naar den moederkoek, en uit dezen naar de baarmoeder, hebben voorgesteld, hetwelk geen bron tot ernstige overweegingen kan opleveren, welken zoo verrukkelijk ter beschouwing, als nuttig zijn in de beoeffening der kunst.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

* *
*

